

Nationale rapportage VN-biodiversiteitsverdrag

Publieksversie zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland

WOT-special 23

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Inhoud

Samenvatting 5

1 Inleiding 9

2 Biodiversiteitsrapportage actiedoelen Europees Nederland 12

Actiedoel 1. Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen 13
Actiedoel 2. Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen 17
Actiedoel 3. Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water 21
Actiedoel 4. Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie 24
Actiedoel 5. Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten 28
Actiedoel 6. Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact 30
Actiedoel 7. Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit 33
Actiedoel 8. Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op 37
Actiedoel 9. Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen 39
Actiedoel 10. Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw 41
Actiedoel 11. Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions 45
Actiedoel 12. Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze 48
Actiedoel 13. Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis 51
Actiedoel 14. Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren 54
Actiedoel 15. Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit 56
Actiedoel 16. Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk 58
Actiedoel 17. Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie 61
Actiedoel 18. Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen 63
Actiedoel 19. Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit 66
Actiedoel 20. Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit 70
Actiedoel 21. Maak informatie en kennis over biodiversiteit beschikbaar voor iedereen 72
Actiedoelen 22 & 23. Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteits-rechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie & Zorg voor een gender-responsieve aanpak in alle actiedoelen 74

3 Biodiversiteitsrapportage actiedoelen Caribisch Nederland 77

Actiedoel 1. Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen 78
Actiedoel 2. Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen 80
Actiedoel 3. Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water 82
Actiedoel 4. Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie 84
Actiedoel 5. Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten 86
Actiedoel 6. Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact 88
Actiedoel 7. Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit 90
Actiedoel 8. Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op 92
Actiedoel 9. Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen 94
Actiedoel 10. Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw 96

Actiedoel 11. Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions 98
Actiedoel 12. Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze 100
Actiedoel 13. Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis 102
Actiedoel 14. Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren 104
Actiedoel 15. Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit 106
Actiedoel 16. Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk 108
Actiedoel 17. Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie 110
Actiedoel 18. Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen 112
Actiedoel 19. Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit 114
Actiedoel 20. Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit 116
Actiedoel 21. Zorg dat kennis beschikbaar en toegankelijk is voor biodiversiteitsbeleid 118
Actiedoelen 22 & 23. Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteits-rechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie; Zorg voor een gender-responsieve aanpak in alle actiedoelen 120

4 Resultaten langetermijndoelen (section IV) 122

5 Conclusies (section V) 128

Literatuur 131

Europees Nederland 131
Caribisch Nederland 138

Bijlage 1 Voortgang nationale doelen 139

Bijlage 2 Kort overzicht van het rapportageproces (section I) 145

Bijlage 3 Status van het NBSAP en het monitoringsysteem (section II) 146

Bijlage 4 Nederlandse vertaling GBF-actiedoelen 147

Colofon 152

Foto: Nova Wegman

Samenvatting

Om de wereldwijde uitdagingen rond biodiversiteit aan te pakken hebben 196 partijen – waaronder Nederland en de Europese Unie – het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF) aangenomen. Dit gebeurde op de vijftiende Conferentie van Partijen (COP 15) van het VN-Biodiversiteitsverdrag (Convention on Biological Diversity, CBD). Het GBF bevat 23 concrete actiedoelen voor 2030 en vier langetermijndoelstellingen voor 2050 om biodiversiteit te behouden en te herstellen, met als ultiem doel om in 2050 in harmonie te leven met de natuur. Afgesproken is dat alle Verdragspartijen nationale biodiversiteitsplannen (National Biodiversity Strategy & Action Plans, NBSAPs) opstellen, waarin staat samengevat hoe een land nationaal bijdraagt aan de invulling van de actiedoelen. De voortgang hiervan moet in een nationale rapportage worden vastgelegd aan de hand van internationaal overeengekomen indicatoren en nationale doelstellingen.

Nationale rapportage 2026

In februari 2026 is de zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland via een online reporting tool ingediend bij het CBD-secretariaat. De rapportage is opgesteld aan de hand van een internationaal format waarin samenhang en verhaallijn ontbreekt. Om de inhoud beter toegankelijk te maken is voorliggende publicatie samengesteld, waarin de belangrijkste resultaten uit de nationale rapportage zijn geselecteerd en in samenhang opgeschreven.

Voortgang in Europees Nederland volgens de nationale rapportage

Nederland boekt vooruitgang op 18 van de 23 actiedoelen, maar in onvoldoende tempo om de actiedoelen voor 2030 te halen (tabel S1). De actiedoelen die gaan over beheer van genetische bronnen (nr. 13), bioveiligheid van biotechnologie (nr. 17), capaciteitsopbouw (nr. 20) en het toegankelijk maken van benodigde kennis (nr. 21) zijn of worden naar verwachting bereikt. Op het actiedoel (nr. 4) wordt vooruitgang geboekt voor sommige soorten, maar gemiddeld genomen neemt het aandeel bedreigde soorten (Rode Lijst) niet af. Ook neemt het aandeel soorten met een ongunstige staat van instandhouding niet af. Het aantal bedreigde dier- en plantensoorten is sinds 1995 licht gestegen, al is het gemiddelde niveau van bedreiging iets afgenomen.

Legenda tabel S1 en S2

- Geen significante vooruitgang
- Vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo
- Op schema om het doel te bereiken
- Doel bereikt

Tabel S1 Samenvatting voortgang GBF-actiedoelen Europees Nederland.

	Actiedoelen Global Biodiversity Framework	Samenvatting
1	Biodiversiteit in ruimtelijke planning	Nederland werkt aan het behoud en herstel van zijn ecosystemen via een combinatie van regulerende, ruimtelijke en ecologische strategieën. Bij geïntegreerde en participatieve ruimtelijke planning dienen de verschillende maatschappelijke opgaven te worden meegewogen.
2	Herstel van aangetaste ecosystemen	Hoewel er maatregelen zijn getroffen om ecosystemen te herstellen, wordt de milieudruk nog niet voldoende aangepakt waardoor herstel vaak achterblijft of tijdelijk is. Wel ontwikkelt Nederland nieuw beleid dat gericht is op substantieel natuurherstel.
3	Beschermde gebieden	Op dit moment is ongeveer 26% van de land- en binnenwateren beschermd, evenals 31% van kust- en mariene wateren. Effectieve bescherming blijft een aandachtspunt.
4	Stop het uitsterven van soorten	Het aantal bedreigde dier- en plantensoorten is sinds 1995 licht gestegen, al is het gemiddelde niveau van bedreiging iets afgenomen.
5	Duurzaam gebruik van wilde soorten	De implementatie van het CITES-verdrag geeft deels invulling aan het behalen van dit actiedoel. Voor de visserij is het duurzaam oogsten en verhandelen van visbestanden nog onvoldoende om overexploitatie te voorkomen en de impact op niet-doelsoorten en ecosystemen tot een minimum te beperken.
6	Verminder introductie invasieve exoten	Ondanks vroege detectie- en eliminatiemaatregelen is het aantal potentiële invasieve soorten dat zich in Nederland heeft gevestigd nog niet gedaald. De maatregelen hebben de impact op inheemse soorten wel verminderd.
7	Terugdringen van vervuiling	Hoewel vele maatregelen zijn getroffen ligt Nederland nog niet op koers om de vele vormen van vervuiling terug te dringen tot niveaus die niet schadelijk zijn voor de biodiversiteit.
8	Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering	Maatregelen zoals het vernatten van veengebieden, herstel en uitbreiding van bossen, natuurontwikkeling in wateropvanggebieden en aandacht voor groen in het stedelijk gebied worden nog maar op een beperkt oppervlak genomen.
9	Duurzaam gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen	Gereguleerde jacht en visserij, geleid door wetenschappelijke beoordelingen en quota, dragen bij aan duurzaam gebruik van wilde soorten.
10	Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw	Er is een gestage vooruitgang in het oppervlak biologische landbouw en agrarisch natuurbeheer, en stappen richting duurzame bosbouw, maar het tempo is onvoldoende om de biodiversiteitsdoelstellingen volledig te halen.
11	Herstel ecosysteemdiensten	Er worden stappen gezet richting een natuurinclusieve samenleving en de index van het totale aanbod van ecosysteemdiensten is stabiel gebleven, de mate van duurzaam gebruik van deze diensten is echter nog niet goed bekend.
12	Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden	Het aandeel groen in de openbare ruimte lijkt recent licht toe te nemen, maar staat door de grote vraag naar woningen onder druk.
13	Verdeling voordelen van genetische hulpbronnen,	Het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) onderhoudt collecties van genetische bronnen en stelt de informatie van deze genenbank beschikbaar voor professionele gebruikers.
14	Integreer biodiversiteit in besluitvorming	Ondanks de toenemende aandacht voor biodiversiteit, blijft het een uitdaging om biodiversiteitsoverwegingen op gelijke voet mee te nemen naast economische belangen in publieke en private activiteiten.
15	Laat bedrijven rapporteren over hun impact	Steeds meer bedrijven en financiële instellingen rapporteren over risico's, afhankelijkheden en impact op biodiversiteit, maar er is meer nodig om het actiedoel te behalen. Daarnaast ontbreken gegevens om te beoordelen of de rapportages ook daadwerkelijk de negatieve effecten op biodiversiteit verminderen.
16	Verklein de voetafdruk en duurzame consumptie	Niet-duurzame producten zijn vaak goedkoper dan circulaire of duurzame producten waardoor de marktvraag naar deze alternatieven beperkt blijft.
17	Versterk de bioveiligheid van biotechnologie	Nederland beschikt over de noodzakelijke juridische en bestuurlijke maatregelen om de bioveiligheid te waarborgen.
18	Verminder schadelijke financiële prikkels en stimuleer positieve prikkels	De subsidies en financiële prikkels met een negatieve impact zijn geïdentificeerd, maar Nederland is nog niet begonnen met het elimineren, uitfaseren of hervormen van deze subsidies en financiële prikkels.
19	Verhoog beschikbare financiële middelen	De stijging van de nominale uitgaven heeft er toe bijgedragen dat biodiversiteitsbeleid en -programma's gedurende de verslagperiode konden worden voortgezet. Nieuwe en aanvullende private investeringen zijn beperkt in omvang en reikwijdte.
20	Versterk capaciteitsopbouw	Nederland werkt gestaag aan een versterking van capaciteiten, kennisoverdracht, wetenschappelijke en technische samenwerking.
21	Zorg voor benodigde en toegankelijke kennis	Nederland beschikt over een volwassen biodiversiteitskennis-infrastructuur en blijft investeren in het versterken van monitoring, gegevensdeling en praktische toepassing van kennis.
22 &23	Zorg voor inclusieve besluitvorming	Het Nederlandse biodiversiteitsbeleid bevat geen afzonderlijke bepalingen die specifiek gericht zijn op de positie van minderheden, vrouwen en meisjes. Beleid en algemene wetten zijn gelijk voor mannen en vrouwen.

De overheid erkent dat de biodiversiteit nog steeds onder druk staat en dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Ook de EC constateerde in de EU-biodiversiteitstrategie voor 2030 dat natuurherstel slechts op kleine schaal heeft plaatsgevonden en dat de uitvoering en handhaving van wetgeving ontoereikend zijn gebleken (EC, 2020). De EC heeft de internationale CBD-doelen en de doelen van andere Europese richtlijnen, zoals de *Vogel- en Habitatrichtlijn* (VHR) en de *Kaderrichtlijn Mariene Strategie* (KRM) opgenomen in de *Natuurherstelverordening*. De verordening vertaalt deze doelen naar bindende verplichtingen voor EU-lidstaten om herstelmaatregelen te nemen voor ecosystemen. Ook bevat zij doelen voor soortenbescherming en het verbeteren van de natuurkwaliteit. De *Natuurherstelverordening* is sinds 18 augustus 2024 van kracht en vraagt onder andere om een nationaal herstelplan. In Nederland noemen we dit Natuurplan. Eind augustus 2026 is het eerste Ontwerp-Natuurplan ingediend bij de Europese Commissie. Na beoordeling van het concept door de Europese Commissie wordt het definitieve Natuurplan uiterlijk 1 september 2027 ingediend. Voor Nederland wordt dit Natuurplan een belangrijk instrument om de internationale verplichtingen van de EU, maar ook van de CBD uit te voeren.

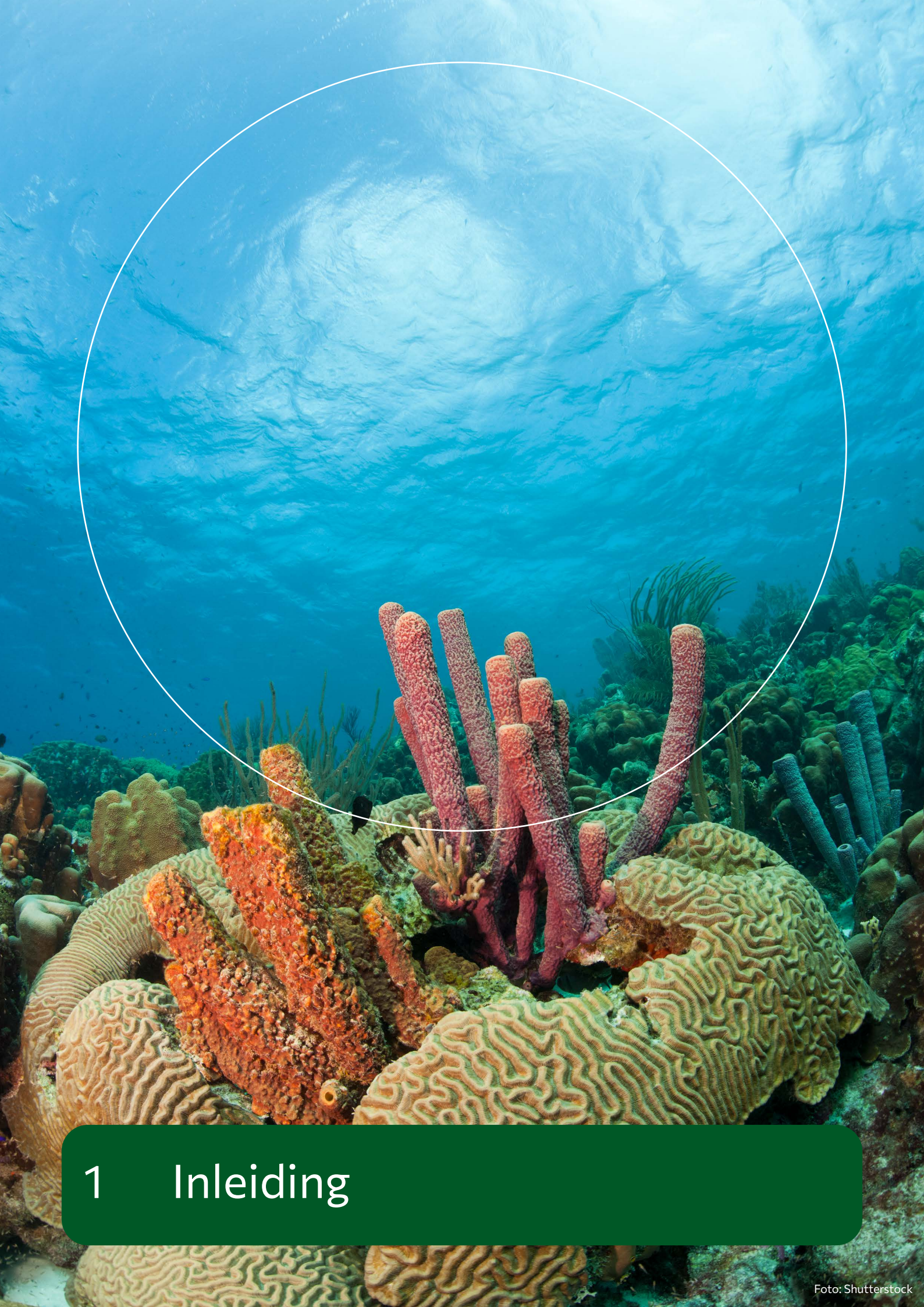
Voortgang in Caribisch Nederland volgens de nationale rapportage

Op basis van de huidige inzichten zal Caribisch Nederland de biodiversiteitsdoelen van het GBF voor 2030 niet halen (tabel S2). Caribisch Nederland boekt voortgang op 18 van de 23 actiedoelen, maar in onvoldoende tempo om de doelstellingen te halen. Het actiedoel van gebiedsbescherming (nr. 3) wordt, wat betreft het percentage van 30%, naar verwachting bereikt. Bij vier actiedoelen is geen significante voortgang geboekt.

Tabel S2 Samenvatting voortgang GBF-actiedoelen Caribisch Nederland.

	Actiedoelen Global Biodiversity Framework	Samenvatting
1	Biodiversiteit in ruimtelijke planning	Biodiversiteit wordt steeds meer meegenomen in ruimtelijke plannen, maar deze zijn nog niet overal volledig uitgewerkt en structurele monitoring ontbreekt voor veel habitats.
2	Herstel van aangetaste ecosystemen	Op de eilanden worden uiteenlopende herstelmaatregelen uitgevoerd, maar de effecten van loslopend vee en de financiering van maatregelen voor afvalwater blijven belangrijke uitdagingen.
3	Beschermde gebieden	Een groot deel van de land- en zeegebieden is beschermd en de 30%-doelstelling is grotendeels bereikt, maar effectief beheer, handhaving en ecologische samenhang blijven aandachtspunten.
4	Stop het uitsterven van soorten	Voor verschillende bedreigde soorten worden herstelmaatregelen uitgevoerd en positieve resultaten geboekt, maar veel soorten blijven kwetsbaar en voor veel soorten ontbreken voldoende
5	Duurzaam gebruik van wilde soorten	Het visserijbeheer en de monitoring worden versterkt en voor enkele visserijen zijn positieve ontwikkelingen zichtbaar, maar veel bodemgebonden visbestanden worden nog overbevist en verdere verbetering van beheer en handhaving is nodig.
6	Verminder introductie invasieve exoten	Maatregelen voor preventie en bestrijding worden uitgevoerd en de bioveiligheid wordt versterkt, maar de introductiedruk van nieuwe uitheemse soorten blijft zeer hoog en structurele uitvoering is nog beperkt.
7	Terugdringen van vervuiling	Monitoring van eutrofiëring en chemische verontreinigingen versterkt de kennisbasis, maar voor pesticiden en trends in vervuiling ontbreken nog voldoende gegevens.
8	Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering	Er worden verschillende klimaatadaptatie- en herstelmaatregelen uitgevoerd, maar specifieke klimaatdoelen en voldoende monitoring ontbreken nog om de effecten op biodiversiteit goed te kunnen beoordelen.
9	Duurzaam gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen	Er wordt gewerkt aan beter inzicht in het gebruik van wilde soorten, maar voor veel soorten ontbreken nog gegevens over oogst, populatietrends en duurzame benuttingsniveaus en over de maatschappelijke en economische voordelen van duurzaam gebruik.
10	Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw	Er wordt gewerkt aan verduurzaming van landbouw, visserij en lokale voedselproductie, maar voor veel activiteiten ontbreekt nog informatie over productie, gebruik en duurzaamheid, waardoor de voortgang moeilijk kan worden beoordeeld.
11	Herstel ecosysteemdiensten	Er wordt gewerkt aan behoud en herstel van ecosysteemdiensten, maar concrete doelstellingen, structurele monitoring en systematische waardering ontbreken nog grotendeels, waardoor ontwikkelingen en de bijdrage aan welzijn en economie moeilijk kunnen worden gevolgd.
12	Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden	Er wordt gewerkt aan biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke ontwikkeling, maar gegevens en systematische analyse van groene en blauwe ruimten in bebouwde gebieden ontbreken nog, waardoor de voortgang moeilijk kan worden beoordeeld.

Actiedoelen Global Biodiversity Framework		Samenvatting
13	Verdeling voordelen van genetische hulpbronnen	Er is een juridisch kader voor toegang tot genetische hulpbronnen en het delen van voordelen, maar monitoring, capaciteitsopbouw en verdere verankering in de BES-wetgeving ontbreken nog.
14	Integreer biodiversiteit in besluitvorming	Biodiversiteit wordt steeds vaker geïntegreerd in ruimtelijke planning, vergunningverlening en beleidsontwikkeling, maar de integratie blijft gefragmenteerd en verschilt tussen sectoren en eilanden.
15	Laat bedrijven rapporteren over hun impact	Er zijn instrumenten om negatieve effecten van bedrijven op biodiversiteit te beperken, maar systematische rapportage en monitoring van biodiversiteitsrisico's, afhankelijkheden en effecten van bedrijven ontbreken nog.
16	Verklein de voetafdruk en duurzame consumptie	Er wordt ingezet op educatie en bewustwording en op maatregelen voor duurzamere consumptie, maar programma's tegen voedselverspilling ontbreken en natuur en duurzaamheid zijn nog niet structureel verankerd in het onderwijs.
17	Versterk de bioveiligheid van biotechnologie	Biotechnologie speelt op de eilanden momenteel een ondergeschikte rol. Specifieke kaders en systemen voor bioveiligheid ontbreken nog en het Cartagena Protocol is nog niet geïmplementeerd; wel wordt onderzocht hoe dit voor Caribisch Nederland kan worden gerealiseerd.
18	Verminder schadelijke financiële prikkels en stimuleer positieve	Positieve en schadelijke financiële prikkels voor biodiversiteit zijn nog niet systematisch in beeld gebracht en gerichte maatregelen ontbreken; wel wordt onderzocht of een voor Europees Nederland ontwikkelde beoordelingsmethode ook in Caribisch Nederland kan worden toegepast.
19	Verhoog beschikbare financiële middelen	Caribisch Nederland ontvangt financiering voor natuurbeheer, monitoring en biodiversiteitsonderzoek, maar deze is ontoereikend voor de biodiversiteitsopgaven en ook ontbreekt een volledig overzicht van uitgaven en benodigde financiering.
20	Versterk capaciteitsopbouw	Caribisch Nederland investeert in capaciteitsopbouw en samenwerking met Nederlandse en internationale kennisinstellingen, maar een belangrijk deel van de capaciteit blijft afhankelijk van tijdelijke projecten en externe financiering, waardoor het behoud van kennis en expertise kwetsbaar blijft.
21	Zorg voor benodigde en toegankelijke kennis	Caribisch Nederland beschikt over kennisplatforms, databases en samenwerkingsverbanden, maar een geïntegreerd biodiversiteitsinformatiesysteem ontbreekt nog en de beschikbaarheid van biodiversiteitsgegevens is voor veel onderwerpen beperkt.
22 &23	Zorg voor inclusieve besluitvorming	Caribisch Nederland beschikt over algemene voorzieningen voor toegang tot informatie en rechtspraak, maar specifieke mechanismen voor inclusieve en gender-responsieve participatie ontbreken. Onderdelen gericht op inheemse volkeren en lokale gemeenschappen zijn niet van toepassing.

1 Inleiding

Foto: Shutterstock

De natuur is van groot belang voor de welvaart en het welzijn van de mensheid. Ecosystemen leveren essentiële goederen en diensten, zoals schoon water, vruchtbare bodems, bestuiving van gewassen en klimaatregulering. Door het verlies aan soorten en de degradatie van ecosystemen komen deze ecosysteemdiensten onder druk te staan. Tegelijkertijd is de bedreiging voor soorten en ecosystemen nog nooit zo groot geweest als nu. Het uitsterven van soorten als gevolg van menselijke activiteiten gaat nog steeds door in een alarmerend tempo.

Convention on Biological Diversity (CBD)

Omdat de biodiversiteit wereldwijd sterk achteruitging, was er behoefte aan een internationale aanpak. Biodiversiteit en de bedreigingen daarvan, zoals vervuiling, niet-duurzame handel en klimaatverandering, houden immers geen rekening met landsgrenzen, waardoor internationale samenwerking noodzakelijk is. Het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) riep daarom in november 1988 experts bijeen om te onderzoeken of er behoefte was aan een verdrag over biologische diversiteit. Dit leidde tot de Convention on Biological Diversity (CBD): een internationaal verdrag dat in 1992 werd aangenomen tijdens de Earth Summit in Rio de Janeiro. Het verdrag telt 196 Verdragspartijen, waaronder Nederland en de Europese Unie, en heeft drie hoofddoelen: het beschermen van biodiversiteit, het duurzaam gebruik hiervan, en het eerlijk verdelen van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen. De CBD biedt landen een gezamenlijk kader om biodiversiteit te beschermen en duurzaam te gebruiken. Ook bevordert het een eerlijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen, bijvoorbeeld uit planten die worden gebruikt voor de ontwikkeling van medicijnen of de productie van voedsel. Zo stimuleert de CBD zowel natuurbescherming als internationale samenwerking en rechtvaardigheid.

Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF)

Het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF) is het wereldwijde actieplan voor het beschermen en herstellen van biodiversiteit tot 2030. Het werd in 2022 aangenomen door de partijen die het CBD hebben ondertekend tijdens de vijftiende Conferentie van de Partijen. Het GBF bevat vier langetermijndoelen voor 2050 en 23 concrete actiedoelen voor 2030. Deze doelen richten zich onder andere op:

- het beschermen van ten minste 30% van het land en 30% van de oceanen;
- het herstellen van aangetaste ecosystemen;
- het terugdringen van vervuiling en invasieve uitheemse soorten;
- het verduurzamen van landbouw, visserij en bosbeheer;
- het mobiliseren van voldoende financiële middelen.

Als onderdeel van de internationale afspraken dienen alle Verdragspartijen met enige regelmaat nationale rapportages in te dienen waarin ze rapporteren over de nationale voortgang van de implementatie van het GBF. Dit gebeurt aan de hand van zowel mondiaal afgestemde verplichte en vrijwillige indicatoren als nationale doelstellingen. Voor de verplichte indicatoren gaat het daarbij om headline-indicatoren (indicatoren op hoofdlijnen van de actiedoelen) en binaire indicatoren (indicatoren op basis van meerkeuzevragen). De nationale doelstellingen zijn veelal opgenomen in de nationale biodiversiteitsplannen (National Biodiversity Strategy and Action Plans, NBSAPs). De maatregelen die Nederland inzet en de nationale doelen die bijdragen aan de 23 actiedoelen staan in het Nationaal Biodiversiteit Strategie Actieplan (Bijlage 1.III pagina 168 en 169, en Bijlage 2.II pagina 192 en 193).

Zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland

De zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland is voor de internationale deadline (28 februari 2026) ingediend en met het secretariaat van de CBD gedeeld via de zogenaamde 'online rapportage tool'. Aangezien het standaard-template van de rapportage niet gebruiksvriendelijk is, heeft Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT-NM) de belangrijkste resultaten verzameld en in samenhang opgeschreven in deze publicatie. De beleidsontwikkelingen na 28 februari zijn niet meegenomen in de analyse. Een aantal belangrijke ontwikkelingen hebben na dit moment van indienen plaatsgevonden en volgen hieronder. Deze ontwikkelingen zullen in de volgende rapportage worden meegenomen en de voortgang ervan op de verschillende *GBF-actiedoelen* worden verwerkt.

Maatregelenpakket landbouw, natuur en stikstof

Op 26 juni 2026 heeft het kabinet het maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof gepresenteerd aan de Kamer (Kamerstuk 36800-XIV, nr. 87). Als onderdeel van dit pakket wordt onder andere 2,2 miljard euro geïnvesteerd in natuurherstel en -beheer. Daarnaast zijn doelen gesteld voor 42-46% stikstofreductie in de landbouw en 50% voor mobiliteit en industrie in 2035 en wordt ingezet op het vergroten van het aandeel biologische landbouw. Het kabinet werkt momenteel aan de concrete uitwerking van dit pakket.

Ontwerp-Natuurplan

Eind augustus heeft de overheid het Ontwerp-Natuurplan ingediend bij de Europese Commissie. Het Natuurplan geeft invulling aan de *Natuurherstelverordening* (NHV) en draagt bij aan de implementatie van actiedoelen 1 t/m 12 van het GBF. Het Ontwerp-Natuurplan is de eerste stap richting het definitieve Natuurplan. Het bevat nog geen aanvullende beleidskeuzes, maar vertaalt de Europese verplichting naar de Nederlandse situatie. Het Ontwerp-Natuurplan schetst hoe groot de opgave is per ecosysteem en welke bijdrage bestaand beleid hier op dit moment al aan levert. Vervolgens wordt inzichtelijk gemaakt wat dan nog extra nodig is. De focus van dit Natuurplan ligt op de doelen voor 2030. Op uiterlijk 1 september 2027 zal een definitief Natuurplan ingediend worden bij de Europese Commissie. In de periode tot indiening van het definitieve Natuurplan zullen reflecties, zienswijzen en feedback op het Ontwerp-Natuurplan worden opgehaald en verwerkt. De benodigde maatregelen die invulling geven aan de restopgave uit het Ontwerp Natuurplan zullen verder worden uitgewerkt. Maatregelen uit de Ministeriële Taskforce worden ook onderdeel van het definitieve Natuurplan en zullen naar verwachting substantieel bijdragen aan de NHV-doelen voor 2030.

Rijksmiddelen

Op 21 mei 2026 is de Kamerbrief over actiedoel 18 verstuurd, met het rapport *Beoordeling van de effecten op biodiversiteit van financiële en fiscale rijksmiddelen*. In de Kamerbrief is een aankondiging gedaan over de vervolgacties, zoals een verkenning naar verbeteropties voor de geïdentificeerde Rijksmiddelen, het opstarten van een tweede onderzoeksronde in 2027 en het streven naar een Rijksbreed afwegingskader voor nieuwe Rijksmiddelen. De Kamer zal in het najaar van 2026 worden geïnformeerd over de stand van zaken. Voor Caribisch Nederland stelt het kabinet 47,5 miljoen euro beschikbaar voor de uitvoering van natuurgerelateerde onderwerpen van het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* in de periode 2026-2030.

Gezamenlijke Koninkrijksrapportage

Het gehele Koninkrijk der Nederlanden is partij bij de CBD. De zevende nationale rapportage is daarom als één gezamenlijke Koninkrijksrapportage via de Online Reporting Tool van het CBD-secretariaat ingediend en omvat informatie over Europees Nederland, Caribisch Nederland en de autonome landen binnen het Koninkrijk. Deze WOT-special betreft alleen de rapportages van Europees en Caribisch Nederland.

Leeswijzer

Voorliggende publicatie is een publieksversie van de zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland. In deze publicatie wordt de opbouw gevolgd van het *Nationaal Biodiversiteit Strategie & Actieplan* (NBSAP, LVVN 2025) met daarin de Nederlandse inzet op de 23 actiedoelen van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework.
In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe de Rijksoverheid in Europees Nederland met het huidige beleid en de nationale doelstellingen bijdraagt aan de invulling van de 23 GBF-actiedoelen (section III van de CBD-rapportage). Hoofdstuk 3 laat zien hoe dit voor Caribisch Nederland gebeurt. In hoofdstuk 4 komt de Nederlandse bijdrage aan de vier doelstellingen voor 2050 van de CBD (section IV) aan de orde en hoofdstuk 5 bevat de conclusies van de rapportage (section V). In bijlage 1 is de voortgang van de nationale doelen beschreven. Een beknopt overzicht van het rapportageproces (section I) is beschreven in bijlage 2 en de status van het NBSAP en het monitoringsysteem (section II) is opgenomen in bijlage 3.

2 Biodiversiteitsrapportage actiedoelen Europees Nederland

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 1.
Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen

Foto: Shutterstock

Actiedoel 1 richt zich op het integreren van biodiversiteit in ruimtelijke planning en beheer van land-, water- en zeegebieden. Het doel is om veranderingen in land- en watergebruik zo te sturen dat belangrijke natuurgebieden, ecosystemen en biodiversiteits-waarde behouden blijven en het verlies van gebieden met hoge biodiversiteits-waarde tegen 2030 vrijwel tot stilstand wordt gebracht.

Waarom is dit doel belangrijk?

Veranderingen in land- en zeegebruik zijn belangrijke directe oorzaken van biodiversiteitsverlies. Vooral landbouwuitbreiding en –intensivering hebben sinds 1970 een grote negatieve impact gehad op terrestrische en zoetwaterecosystemen. Ook wordt meer dan 60% van de oceanen negatief beïnvloed door de mens. Nederland is een van de dichtstbevolkte landen van Europa, waardoor de beschikbare ruimte onder druk staat. Door toenemende en concurrerende ruimteclaims is een sectoroverstijgende aanpak noodzakelijk. Geïntegreerde en participatieve ruimtelijke planning en effectief beheer maken het mogelijk activiteiten in ruimte en tijd beter af te stemmen op ecologische, sociale en economische doelen en daarmee de natuur beter te beschermen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het kabinet neemt de regie over de ruimtelijke ordening en geeft hier invulling aan met de ontwikkeling en uitwerking van de Nota Ruimte. Het programma NOVEX ondersteunt de gebiedsgerichte doorwerking van de Nota Ruimte. Binnen NOVEX werken Rijk en medeoverheden vanuit een gedeeld beeld samen aan de vertaling van nationale ruimtelijke keuzes naar gebieden. Het gaat om situaties waarin schaarse ruimte vraagt om integrale afwegingen, gezamenlijke keuzes en interbestuurlijke samenwerking.

Het programma NOVEX geeft via twee sporen vorm aan de noodzakelijke versnelling, versterking en vernieuwing van het ruimtelijkeordeningsbeleid. Het eerste spoor is een continue dialoog tussen Rijk en de provincies over ruimtelijke keuzes. Per gebied wordt een ontwikkelperspectief (een gezamenlijk toekomstbeeld), een uitvoerings- en een regionale investeringsagenda opgesteld. Er zijn drie typen NOVEX-gebieden: stedelijke gebieden, landelijke gebieden en haven- en industriegebieden. De landelijke gebieden zijn: het Groene Hart, de Peel en Arnhem-Nijmegen Foodvalley. In met name de landelijke, maar ook waar relevant in de stedelijke en haven- en industriegebieden, zijn de ruimtelijke opgaven m.b.t. water, klimaat en natuur in het ontwikkelperspectief opgepakt. De uitwerking van deze ontwikkelperspectieven draagt bij aan een gebiedsgerichte, integrale aanpak van deze opgaven, hetgeen een positief effect zou kunnen hebben op de biodiversiteit in deze gebieden.

Het voormalige programma Mooi Nederland heeft onder andere inzicht gegeven in natuur- en biodiversiteit-inclusieve oplossingen. Vanuit het perspectief voor landbouw en natuur zijn inrichtingsconcepten en inspirerende handreikingen ontwikkeld die ondersteunend zijn aan de uitwerking van groenblauwe dooradering en een duurzame inrichting van overgangsgebieden. Hier wordt een vervolg aan gegeven in nieuw ontwerpend onderzoek uit de Ontwerpagenda van de afdeling Ruimtelijk Ontwerp en Advies (Directie Ruimtelijke ontwikkeling, DG Ruimtelijke Ordening, BZK/VRO). Dit ontwerpend onderzoek is voeding voor het beleid. Daarnaast is er een handreiking Groen in en om de stad opgesteld. Deze handreiking helpt met name gemeenten met een systematiek om groen integraal en gelijkwaardig op meerdere schaalniveaus goed mee te nemen in alle fasen van ruimtelijk beleid en planvorming tot en met uitvoering. Biodiversiteit is één van de doelstellingen, verdere integratie van het beleid rondom biodiversiteit (Basiskwaliteit Natuur) wordt meegenomen in de actualisatie van de handreiking.

Het Programma Noordzee 2022-2027 stelt kaders voor het ruimtelijk gebruik van de Noordzee in relatie tot de toestand van het mariene ecosysteem en voor het beleid dat gericht is op het verbeteren van de milieutoestand. Ruimtelijke ontwikkelingen moeten passen binnen de randvoorwaarden van een gezond ecosysteem.

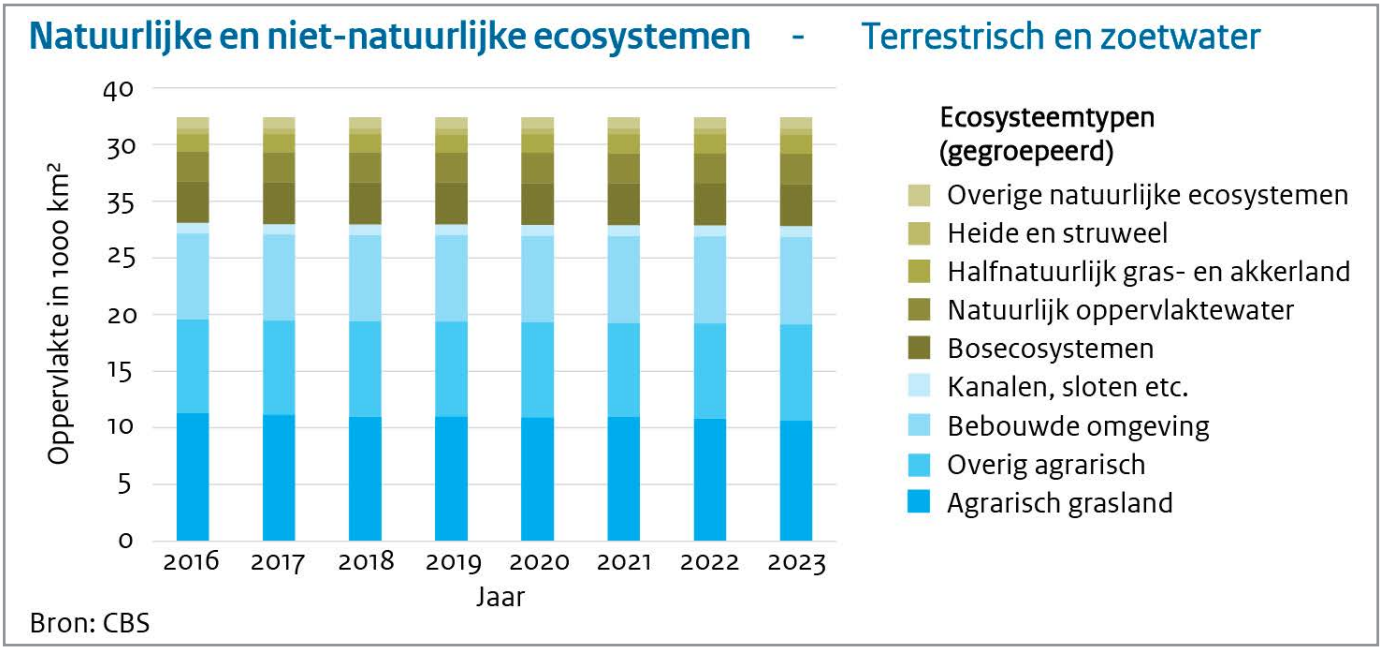
Naast het integreren van ecosysteemoverwegingen in ruimtelijke ordening en planologische bescherming via regionale omgevingsvisies, zet Nederland ook in op de realisatie van het Natuurnetwerk (zie ook actiedoel 3) en op natuurherstelprojecten (zie actiedoel 2).

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

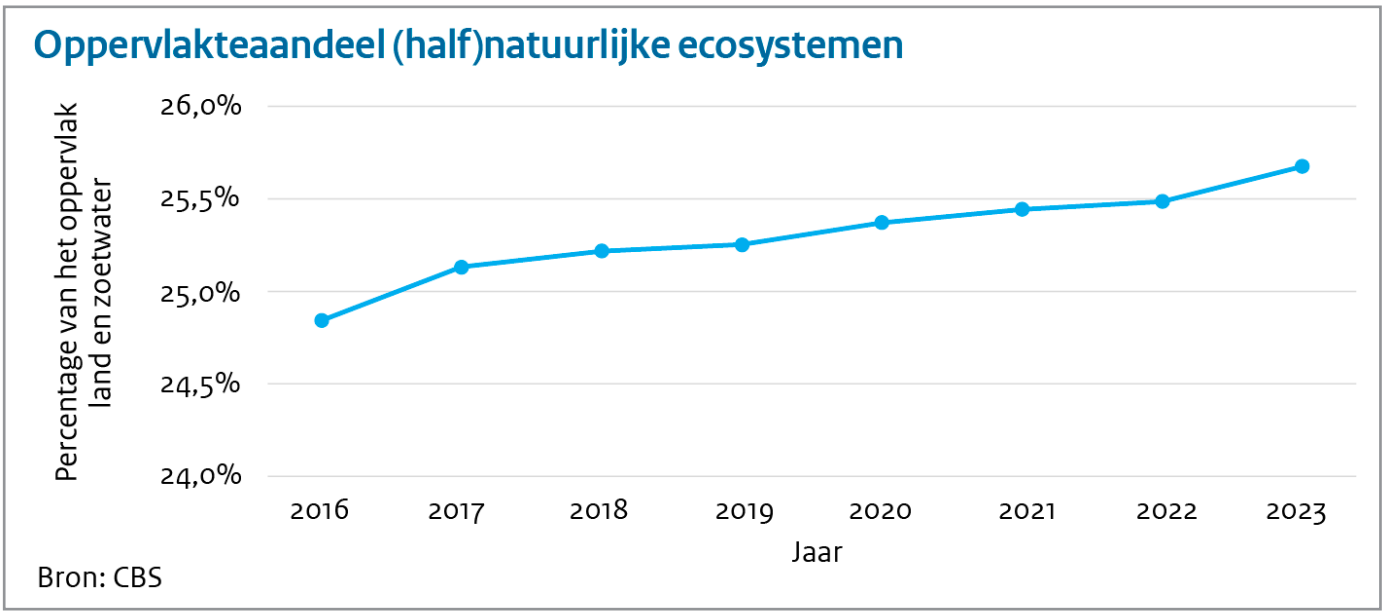
De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (1.1, 1.b, A1 en A2).

Voor indicator 1.1 *Percentage van het land- en zeegebied dat onder biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke plannen valt* is nog geen mondiale methodologie beschikbaar. Nederland heeft daarom niet op deze indicator gerapporteerd. Nederland heeft wel gerapporteerd over Indicator 1.b *Aantal landen dat gebruikmaakt van participatieve, geïntegreerde en biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning en/of effectieve beheersprocessen om bij veranderingen in land- en zeegebruik het verlies van gebieden met hoge biodiversiteitswaarde tegen 2030 tot bijna nul terug te brengen.* Nederland streeft ernaar er voor te zorgen dat alle land-, zoetwater- en mariene gebieden worden gedekt door geïntegreerde ruimtelijke ordening. Biodiversiteit wordt in alle milieu- en ruimtelijke plannen meegenomen, maar dit betekent niet dat biodiversiteitsbescherming overal prioriteit krijgt.
In beschermde gebieden zoals het Natuurnetwerk (zie actiedoel 3) wordt de bescherming van biodiversiteit vooropgesteld. In andere gebieden is de omgevings- en ruimtelijke druk van andere functies vaak te hoog om effectief beheer te garanderen dat biodiversiteit beschermt en ecosysteemdegradatie vermindert. De uitvoering varieert per regio en hangt af van de ambitie en inzet van de wettelijk verantwoordelijke overheidsinstanties (zoals gemeenten of provincies) die milieu- en planningswetten uitvoeren en handhaven.

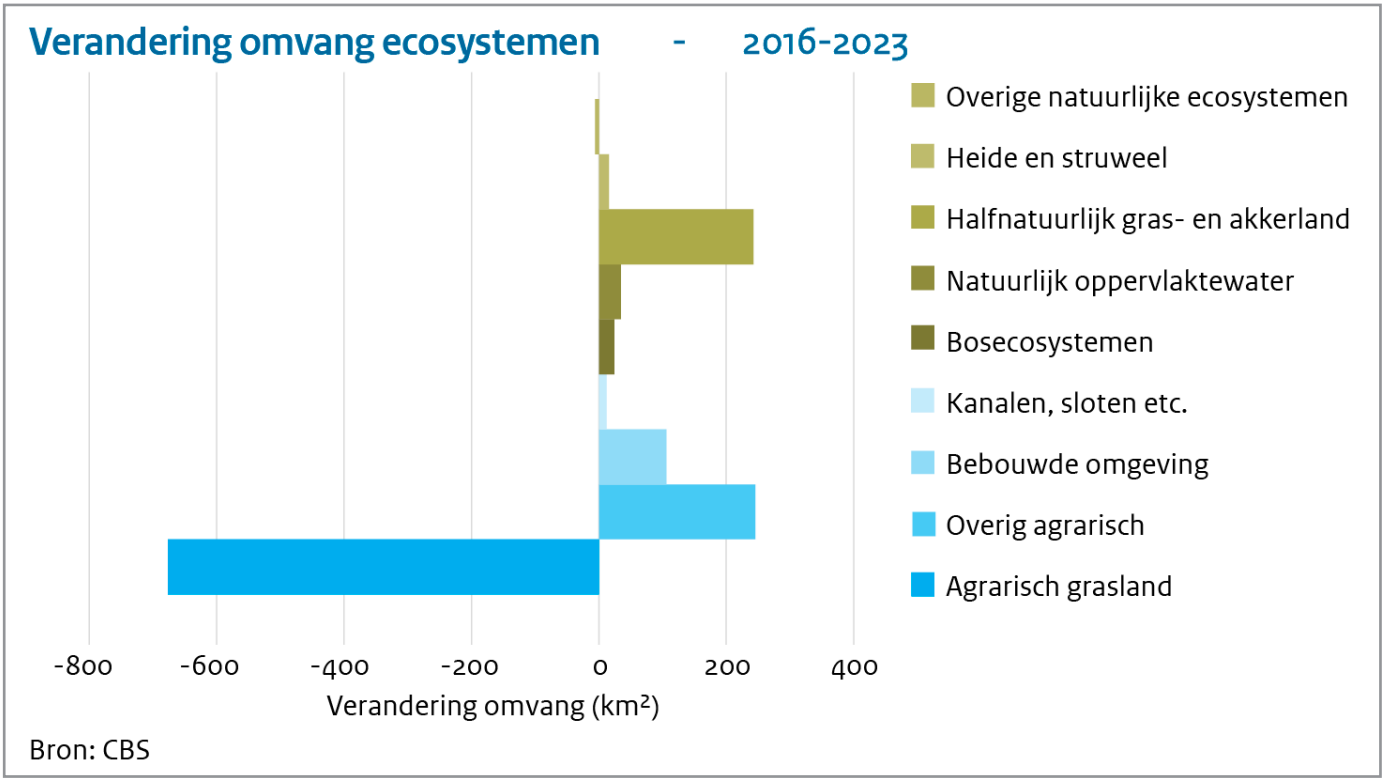
Een belangrijke indicator voor dit actiedoel is A2 *Het oppervlak van natuurlijke ecosystemen* (figuur 1). Dit oppervlak is een indicator voor hoe effectief natuurlijke ecosystemen worden meegenomen in ruimtelijke planning. Het laat zien in welke mate het verlies van natuurlijke ecosystemen wordt teruggebracht. Uit de indicator blijkt een lichte toename in de omvang van natuurlijke en halfnatuurlijke ecosystemen (figuur 2). Tussen 2016 en 2023 steeg het aandeel van 24,8% naar 25,7%, wat een nettowinst van 0,9 procentpunt betekent. Er is een toename van halfnatuurlijke graslanden, loofbos en grote zoetwatermeren (figuur 3). Deze toename is voornamelijk het resultaat van nationaal natuurbeleid, zoals de uitbreiding van natuur in het Natuurnetwerk en de omzetting van blijvend grasland in natuurlijke en semi-agrarische / halfnatuurlijke ecosystemen. Sommige ecosystemen zijn zeldzaam en daarom heeft IUCN een *Rode Lijst van Ecosystemen* (indicator A1) opgesteld. Aangezien Nederland momenteel geen IUCN Rode Lijst van Ecosystemen heeft, is de voortgang beoordeeld en beschreven aan de hand van de staat van instandhouding van habitattypen van de EU-habitatrichtlijn (zie nationaal doel 9, bij actiedoel 2).

Figuur 1 *De toename in omvang van niet-natuurlijke, halfnatuurlijke en natuurlijke ecosysteemtypen in Nederland tussen 2016 en 2023.*

Figuur 2 *De toename in oppervlakteaandeel van natuurlijke en halfnatuurlijke ecosystemen in Nederland tussen 2016 en 2023.*

Figuur 3 *De toe- of afname van de ecosysteemtypen in Nederland tussen 2016 en 2023 in vierkante kilometer. Het oppervlak natuurlijke en halfnatuurlijke ecosystemen is licht toegenomen, terwijl het oppervlak agrarisch grasland is gedaald.*

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van het nationale doel (nr. 12), dat gaat over stedelijk groen en boomkroonbedekking, een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Dit nationaal doel wordt beschreven bij actiedoel 12 over de groenblauwe ruimte in stedelijke gebieden. Ook de andere nationale doelstellingen leveren een bijdrage aan actiedoel 1. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel.

Een voorbeeld over hoe Nederland omgaat met geïntegreerde en ecosysteemgerichte ruimtelijke planning is de Veluwe. Dit gebied is met bijna 90.000 hectare het

grootste aaneengesloten Natura 2000-gebied op het land in Nederland. Hier zijn bossen en heiden via de aanleg van het Natuurnetwerk en corridors met elkaar verbonden. Er wordt gewerkt aan het verbeteren van grondwateraanvulling, weerstand tegen bosbranden, duurzame houtoogst en bosvitaliteit. Het gebied heeft ook een hoge culturele landschapswaarde door historische landgoederen en is een belangrijk gebied voor toerisme. In de ruimtelijke planning is er extra aandacht voor zonering van recreatie en rustgebieden voor het wild, zoals wolf, wild zwijn en edelhert. Het ministerie van Defensie gebruikt delen van de Veluwe als oefenterrein. Deze oefenterreinen hebben geleid tot de instandhouding van open heide- en stuifzandgebieden waar bijzondere soorten voorkomen.

Belangrijkste uitdagingen

Nederland is een van de dichtstbevolkte landen van Europa, wat druk geeft op de beschikbare ruimte. Een belangrijke uitdaging in Nederland is het combineren van huisvesting, energietransitie, mobiliteit, landbouw, waterbeheer, natuurbehoud, economie en defensie. Dit vereist een goed doordachte en geïntegreerde aanpak. Land omvormen tot halfnatuurlijke ecosystemen vereist lange ecologische ontwikkelingstrajecten. Ondanks de genomen maatregelen blijft door aanhoudende ruimte- en milieudruk het herstel van veel habitattypen beperkt.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Nederland werkt aan het behoud en herstel van ecosystemen via een combinatie van regulerende, ruimtelijke en ecologische strategieën. Geïntegreerde en participatieve ruimtelijke planning is in een dichtbevolkt land als Nederland een ingewikkelde puzzel. De omgevings- en ruimtelijke druk van andere functies is vaak te hoog om effectief beheer te garanderen dat biodiversiteit beschermt en ecosysteemdegradatie vermindert. Effectief beheer kan bijvoorbeeld via soortenbescherming, gebiedsbescherming, andere wetgeving en het stellen van kaders aan ruimtelijke ontwikkelingen. Toch heeft het beleid in Nederland over het algemeen het verlies aan natuurlijke ecosystemen tot nul teruggebracht en zelfs kunnen keren. Dit zijn echter nog lang niet allemaal gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde en/of een hoge ecologische integriteit. Ook blijft herstel van de habitattypen in zeldzame ecosystemen uit. Voor het bereiken van actiedoel 1 wordt vooruitgang geboekt, maar het tempo is onvoldoende. Ook voor de nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo of is de vooruitgang onbekend.

Actiedoel 2.
Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 2 richt zich op het effectief herstellen van ten minste 30% van de aangetaste ecosystemen op land, in binnenwateren, kustgebieden en zeeën tegen 2030. Het doel is om biodiversiteit, ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten te versterken en de ecologische kwaliteit en verbindingen tussen ecosystemen te verbeteren.

Waarom is dit doel belangrijk?

Aantasting (degradatie) van ecosystemen is het gevolg van door de mens veroorzaakte activiteiten die leiden tot verlies van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en veerkracht, in zowel terrestrische, zoetwater- als mariene en kustecosystemen. Naar schatting is wereldwijd 20–40% van het landoppervlak gedegradeerd, wat het welzijn van minstens 3,2 miljard mensen beïnvloedt. Belangrijke oorzaken zijn onder andere uitbreiding van landbouw en begrazing met vee, niet-duurzame landbouw- en bosbouwpraktijken, visserij, invasieve exoten, klimaatverandering en lokaal ook verstedelijking, infrastructuur en grondstoffenwinning.

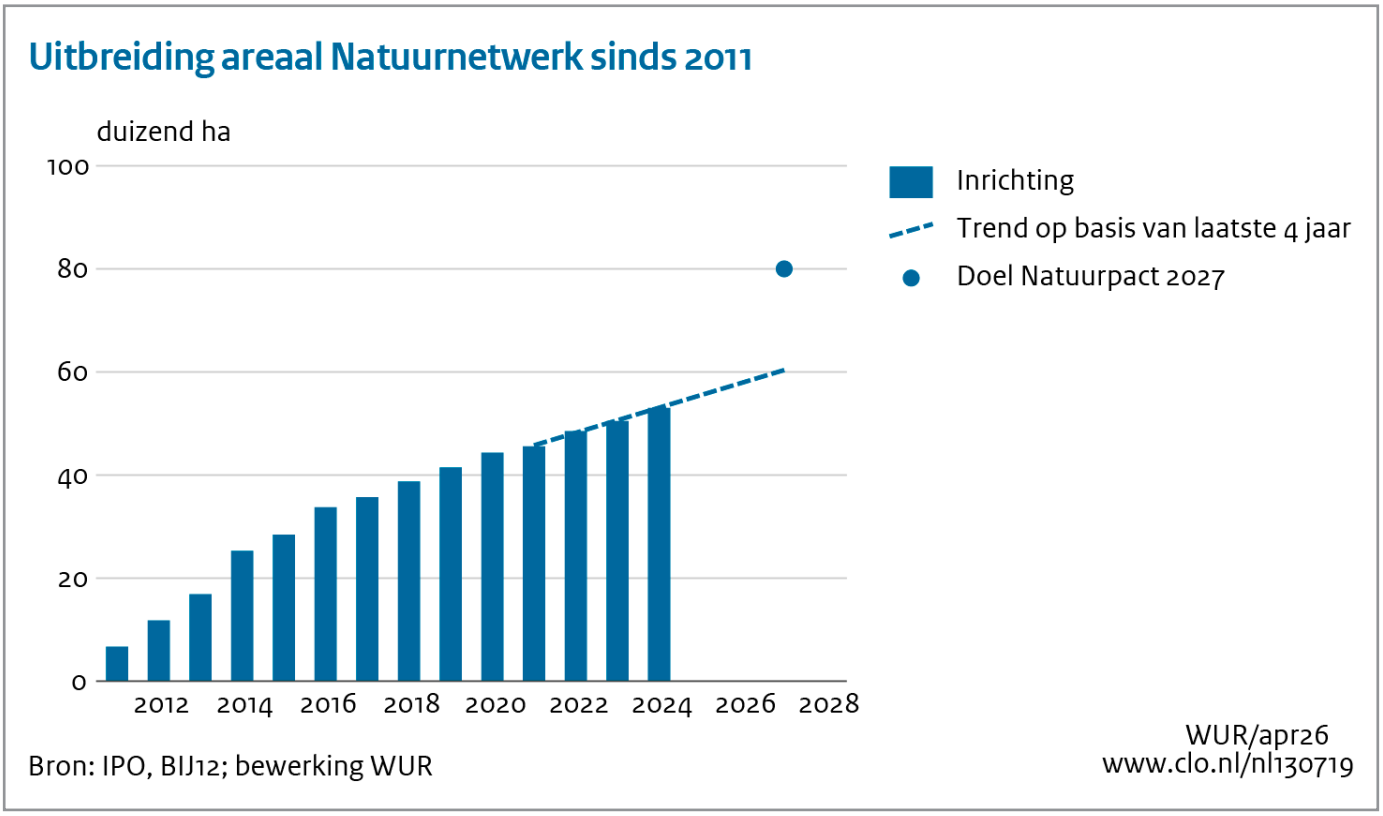
Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

In Nederland worden sinds 1989 herstelmaatregelen uitgevoerd in natuurreservaten voor het verbeteren van de natuurlijke kwaliteit. Eerst via de *Regeling effectgerichte maatregelen*, en recenter via de *Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap* en het *Uitvoeringsprogramma Natuur*. Dit laatste programma omvat de natuurherstelmaatregelen en is onderdeel van het *Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*. Om tot natuurherstel te komen wordt niet alleen gekeken naar herstelmaatregelen binnen de natuurgebieden, maar ook naar ontwikkeling van nieuwe natuur en uitbreiding van natuurgebieden (realisatie van het Natuurnetwerk). Met ingang van het *Natuurpact* in 2011 was het doel om tot eind 2027 80.000 ha nieuwe natuur in te richten. Daarnaast is het verminderen van milieudrukfactoren (zie actiedoel 7) en het creëren van leefgebied daarbuiten, onder andere door middel van agrarisch natuurbeheer (zie actiedoel 10) nodig voor natuurherstel.

Nederland werkt ook aan natuurherstel door uitvoering te geven aan internationale afspraken, zoals de *Europese Natuurherstelverordening*, de *Vogel- en Habitatrichtlijn*, de *Kaderrichtlijn Water* en de *Kaderrichtlijn Mariene Strategie*. Het Natuurplan zal verder invulling geven aan de inzet op natuurherstel.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 2.1 *Het oppervlak gebied met natuurherstel*. Dit herstel kan bestaan uit het herstellen van de natuurlijke staat in gebieden waar natuur is vervangen door ander landgebruik en het verbeteren van de natuurlijke kwaliteit van aangetaste natuurgebieden.

Figuur 4 *Uitbreiding van het Natuurnetwerk sinds 2011. Inmiddels is er tot 2024 ruim 50.000 ha ingericht. Met het tempo van de laatste vier jaar is realisatie van de 80.000 hectare pas te verwachten na 2030.*

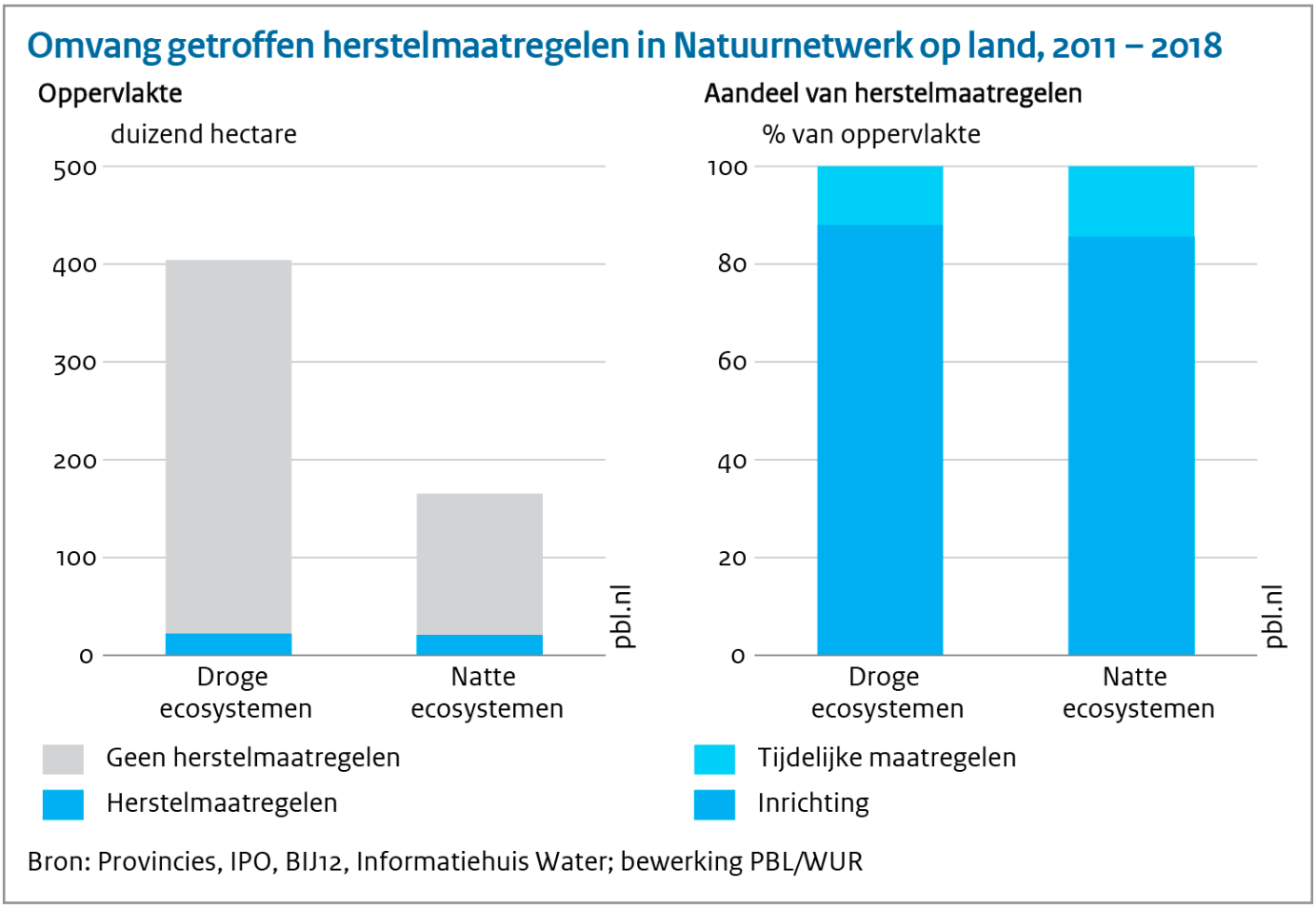
Het herstellen van de natuurlijke staat in gebieden waar natuur is vervangen door ander landgebruik

Sinds 1990 zijn natuurgebieden in Nederland hersteld door onder andere voormalige vliegvelden, industriegebieden en landbouwgebieden weer in natuur te veranderen. Vanaf 1 januari 2024 is het gebied van verworven landbouwgrond (inclusief land dat is herbestemd voor natuur) toegenomen tot bijna 124.000 hectare. In 2023 werd in totaal 1.968 hectare nieuwe natuur ontwikkeld, waarmee de totale hoeveelheid nieuwe natuur sinds 2011 is toegenomen met meer dan 50.000 hectare (figuur 4) en sinds 1990 met meer dan 100.000 hectare.

Het verbeteren van de natuurlijke kwaliteit van aangetaste natuurgebieden

In 2020 evalueerde het PBL de effectiviteit van herstelmaatregelen. De analyse toonde aan dat tussen 2011 en 2018 provincies herstelmaatregelen hebben uitgevoerd in slechts een klein deel van de natuurgebieden op het land: ongeveer 10%, wat ongeveer 45.000 hectare vertegenwoordigt (figuur 5). Herstelmaatregelen hebben een aanzienlijk positief effect op de natuurkwaliteit. Dit effect is vooral te zien in moerasecosystemen. De resultaten zijn minder zichtbaar in 'droge' ecosystemen, waarschijnlijk omdat de ruimtelijke en milieucondities beperkend zijn en de effecten van de maatregelen nog te kleinschalig zijn. Van de natuurherstelmaatregelen die zijn uitgevoerd in het kader van het *Programma voor Stikstofreductie en Natuurherstel* waren nog onvoldoende gegevens beschikbaar om de voortgang en effecten te evalueren. Een voorbeeld van natuurherstel is het Fochteloërveen. Hydrologische interventies hebben de veenvormende omstandigheden gestabiliseerd en de terugkeer van veengroei mogelijk gemaakt, waarbij specifieke soorten zoals kraanvogel en karakteristieke veenmossen terugkeren.

Het doel van de *Programmatische Aanpak Grote Wateren* (PAGW) is het herstellen en verbeteren van de natuur- en waterkwaliteit van de grote waterlichamen (Zuidwestelijke Delta, Waddenzee, IJsselmeer en de grote rivieren), inclusief het herstel van natuurlijke dynamiek, zoetwaterovergangen en onderwaternatuur. In het programma zijn 23 ontwikkelingsprojecten gepland, die uiterlijk in 2033 afgerond moeten zijn. Veel van de projecten bevinden zich nog in de verkennende fase, maar er zijn al verschillende pilotprojecten en maatregelen uitgevoerd. Zo heeft de ontwikkeling van de Marker Wadden een aanzienlijke positieve invloed gehad op de natuurlijke waarde van het Markermeer. Zo hebben vele broedvogelsoorten de Marker Wadden al ontdekt. Bovendien kunnen de eilanden bijdragen aan het invangen van slib en daarmee aan het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit.

Figuur 5 *Omvang genomen herstelmaatregelen door provincies in het Natuurnetwerk op het land tussen 2011 en 2018. Provincies hebben in deze periode op ongeveer 10% van het oppervlak aan landnatuur herstelmaatregelen laten nemen. Een klein deel van de maatregelen heeft een tijdelijk karakter, zoals een extra maaibeurt.*

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 1 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationale doelen 9 en 11 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 1 betreft een overkoepelend Europees afgesproken doel om in 2030 doeltreffende en gebiedsgebonden herstelmaatregelen te nemen op minstens 20% van het land- en zeeoppervlak in alle te herstellen ecosystemen. Dit nationale doel maakt deel uit van de *Europese Natuurherstelverordening*. Hiervoor moet Nederland uiterlijk 1 september 2026 een conceptplan voor natuurherstel opstellen. Dit plan zal in kaart brengen welke ecosystemen moeten worden hersteld, welke bestaande en aanvullende maatregelen nodig zijn en hoe deze kunnen worden uitgevoerd met een gebiedsgerichte aanpak. Daarbij zullen monitoringsstructuren waar nodig worden ontwikkeld, zullen overeenkomsten met partijen worden opgesteld en zullen de financieringsvereisten worden vastgesteld.

Natuurherstel wordt vooral ingezet voor het bereiken van een '*landelijk gunstige staat van instandhouding (SvI) voor de in een ongunstige SvI verkerende habitattypen en soorten onderdeel van de VHR*' (nationaal doel 9). Dit natuurherstel is vooral gericht op de realisatie van het Natuurnetwerk, het terugbrengen van stikstofvervuiling (zie actiedoel 7) en het nemen van herstelmaatregelen in de natuurgebieden. Voor soorten die voorkomen buiten de natuurgebieden in het landelijk gebied wordt subsidie verleend voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De habitattypen en soorten zijn ook buiten de natuurgebieden wettelijk beschermd tegen het doden, verstoren en aantasten van het leefgebied of habitat. Ondanks de genomen maatregelen is het effect nog beperkt. Een vergelijking van de meest recente beoordeling onder de EU-habitatrichtlijn met de voorgaande beoordeling zes jaar geleden toont aan dat de algehele staat van instandhouding van Nederlandse terrestrische, zoetwater-, kust- en halfnatuurlijke habitattypen grotendeels ongunstig is gebleven en zelfs een klein beetje is verslechterd. Van de 52 beoordeelde habitattypen zijn er in beide beoordelingen maar zes (ongeveer 11%)

geclassificeerd met een gunstige staat van instandhouding, van de 35 matig ongunstige habitattypen waren er drie zeer ongunstig. In vergelijking met de voorgaande beoordeling van de Europese Habitatrichtlijn (rapportage uit 2019) is de algehele staat van instandhouding licht gedaald.

Voor natuurherstel in het landelijk gebied zet Nederland in op het '*realiseren van 10% groenblauwe-dooradering (GBDA) voor 2050'* (nationaal doel 11). Hiertoe is het *Aanvalsplan Landschap* ontwikkeld. In 2022 presenteerde het Aanvalsplan een schatting dat 2-3% van het landelijk gebied bestaat uit GBDA. Er wordt een monitorings- en beoordelingssysteem ontwikkeld om dit doel te kunnen volgen. Het ministerie van LVVN heeft afgelopen jaren opdrachten uitgezet en subsidie toegekend waarmee projecten zijn gestart met de aanleg en het herstel van landschapselementen in het landelijk gebied in Nederland.

Belangrijkste uitdagingen

Nederland is een dichtbevolkt land met intensief landgebruik en beperkte ruimte. Veel natuurgebieden zijn klein en omringd door intensief landgebruik, waardoor planten- en diersoorten zich niet tussen gebieden kunnen verplaatsen en het functioneren van ecosystemen wordt beperkt. Natuurgebieden lijden onder hoge hoeveelheden stikstofdepositie (door landbouw, verkeer, industrie) die bodems verzuren, verdroging en pesticidengebruik, waardoor herstelinspanningen worden ondermijnd. Hoewel er veel herstelmaatregelen zijn genomen om natuurgebieden te verbeteren, werd de milieudruk niet voldoende aangepakt, waardoor herstel vaak achterbleef of tijdelijk was. Om deze milieudruk (bij de bron) aan te pakken, zijn vaak maatregelen nodig die verder reiken dan de grenzen van de natuurgebieden. Volgens de Ecologische Autoriteit bevatten niet alle gebiedsbeoordelingen voldoende de noodzaak voor een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak en grensoverschrijdende maatregelen, waardoor natuurherstel in deze gebieden onvoldoende zal zijn.

Zonder langjarige financiering wordt herstel en beheer van landschapselementen in veel gebieden niet uitgevoerd. Landschapselementen beperken het beschikbare landbouwgebied voor productief gebruik en vereisen extra beheer door de boer. In het landelijk gebied zijn afgelopen eeuw daarom veel landschapselementen 'opgeruimd'. Landschapselementen brengen juist veel 'groenblauwe diensten': voor het landschap (recreatie, cultureel erfgoed), de natuur (verbondenheid, leefgebied soorten, diversiteit), het water (berging, zuivering, vasthouden), de bodem (bodemleven, kwaliteit, beperken bodemdaling) en de landbouw (CO_2-vastlegging, dierenwelzijn, plaag- en ziektebestrijding, bestuiving, alternatieve productie).

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 2 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Hoewel er veel maatregelen zijn genomen om ecosystemen te herstellen, wordt de milieudruk niet voldoende aangepakt, waardoor herstel vaak achter blijft of tijdelijk is. Nederland heeft verschillende nationale doelstellingen opgesteld die bijdragen aan actiedoel 2. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo of de vooruitgang is onbekend. De nadere invulling van de inzet op natuurherstel is beschreven in het Natuurplan dat conform de *Natuurherstelverordening* wordt opgesteld en in 2027 zal worden ingediend bij de Europese Commissie.

Actiedoel 3.
Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water

Foto: Shutterstock

Actiedoel 3 richt zich op het beschermen en effectief beheren van ten minste 30% van het land-, water- en zeeoppervlak tegen 2030. Daarbij ligt de nadruk op gebieden die belangrijk zijn voor biodiversiteit, ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten, zodat natuurgebieden samen een goed verbonden en representatief netwerk vormen, geïntegreerd in bredere landschappen en zeegebieden.

Waarom is dit doel belangrijk?

Beschermde gebieden die effectief worden beheerd en andere gebieden met effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen (OECM's) zijn een bewezen instrument om zowel habitats en populaties van soorten te beschermen als belangrijke ecosysteemdiensten te leveren. Beschermde gebieden vormen een centraal element van biodiversiteitsstrategieën op lokaal, nationaal en mondiaal niveau. Met beschermde gebieden kunnen leefgebieden behouden worden van soorten die anders zouden uitsterven. Bovendien voorkomen beschermde gebieden dat natuur wordt uitgeput door bijvoorbeeld ontbossing, te intensief landgebruik of overbevissing. De beschermde gebieden moeten daartoe wel effectief worden beschermd, beheerd en een ecologisch netwerk vormen. In Nederland zijn beschermde gebieden onderdeel van het Europese Natura 2000-netwerk (VHR), van de *Kaderrichtlijn Mariene strategie* (KRM) en/of het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

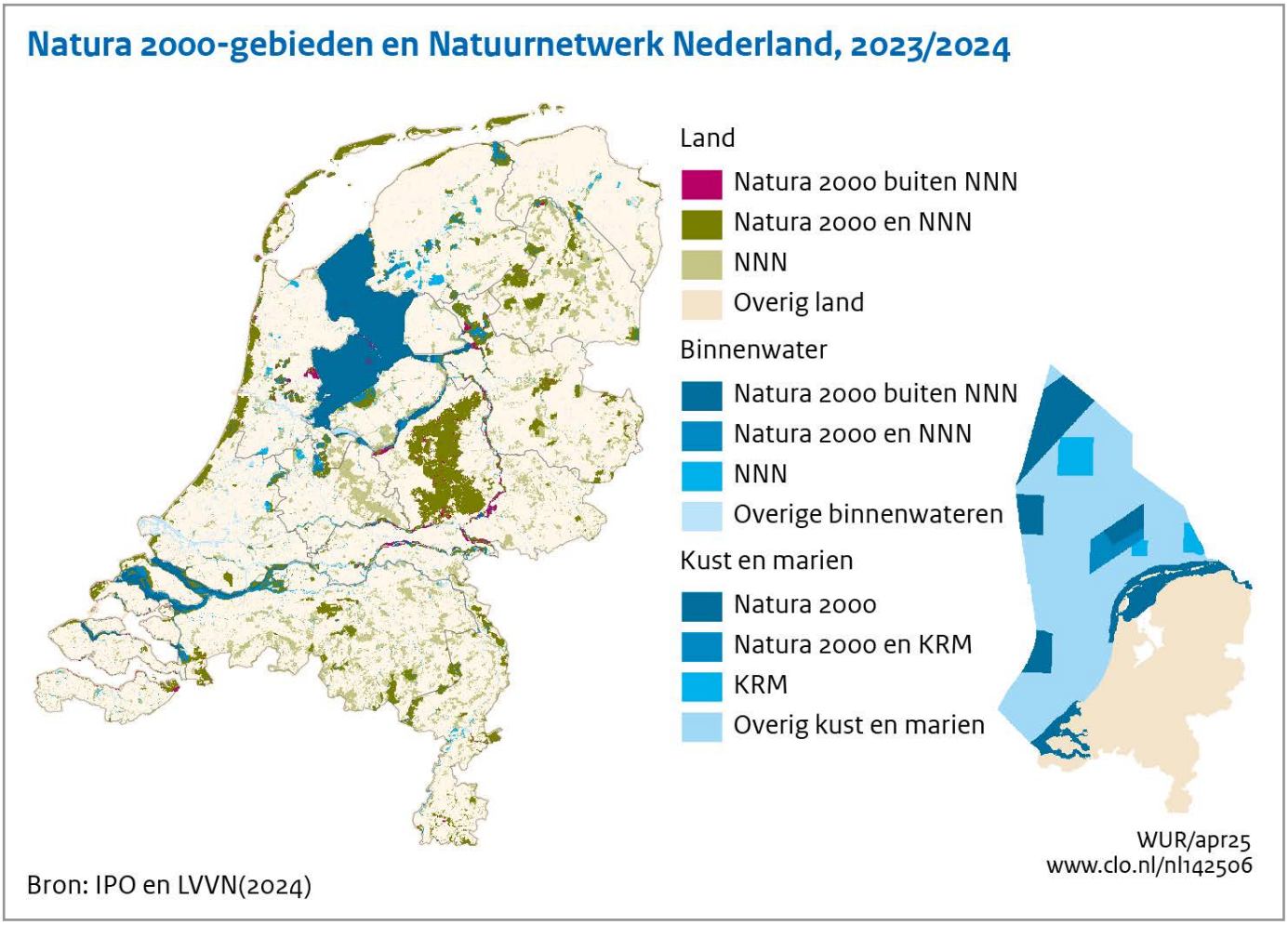
Natuurgebieden in Nederland zijn zowel wettelijk (Natura 2000) als planologisch (Natuurnetwerk Nederland) beschermd. De Natura 2000-gebieden zijn wettelijke beschermd, met een verslechteringsverbod, verplichtingen voor overheden om instandhoudingsmaatregelen te treffen en een vergunningplicht voor projecten met mogelijk schadelijke effecten. Afspraken over beheer, uitbreiding en ontwikkeling van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zijn gemaakt in het *Natuurpact* dat in 2013 is gesloten tussen het Rijk en provincies. Een afspraak is bijvoorbeeld om het bestaande Natuurnetwerk te vergroten door 80.000 hectare nieuwe natuur in te richten en zo een robuust netwerk van natuurgebieden te creëren. Daarnaast stelt de *Bossenstrategie* als doel om voor 2030 37.400 hectare additioneel bos te realiseren, waarvan 15.000 binnen het NNN. Ook stelt de *Bossenstrategie* als doel dat er in 2030 14.000 hectare extra bos omgevormd gaat worden naar natuurbos. Inheemse boomsoorten en gevarieerde bosstructuren zullen worden gebruikt om natuurlijke ecosystemen te herstellen en de habitatkwaliteit te verbeteren. Verder wordt verschillend beleid ingezet, zoals het *Nationaal Strategisch Plan* (de Nederlandse invulling van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) om de natuurkwaliteit in en buiten de beschermde gebieden te verbeteren zodat ze minder geïsoleerd, maar beter geïntegreerd liggen in bredere landschappen.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 3.1 *Het oppervlak van beschermde gebieden en andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen*. De rapportage op deze indicator laat zien dat Nederland in 2030 naar verwachting ca. 26% van land en binnenwater en 31% van het oppervlak kust- en zeegebieden bestaat uit beschermd gebied, namelijk NNN, Natura 2000-gebieden en/of KRM-gebieden (figuur 6). Natura 2000-gebieden beslaan 15% van het land- en binnenwater en 26% van de kust- en zeegebieden (inclusief

de Waddenzee). Met de uitvoering van bestaande beleidsmaatregelen, waaronder de geplande uitbreiding van het NNN, zal tegen 2030 26% van het land en binnenwater beschermd zijn.

Nederlandse kust- en zeegebieden die belangrijk zijn voor biodiversiteit worden beschermd onder de VHR en de KRM, onder andere om de integriteit van de zeebodem te beschermen. Beschermde Natura 2000-gebieden beslaan 26% van de Nederlandse kust- en zeewateren (inclusief de Waddenzee). Met de KRM-gebieden erbij heeft 31% van het Nederlandse kust- en zeeoppervlak (het zoutwater) een beschermde status.

Figuur 6 *In Nederland zijn beschermde gebieden onderdeel van het Europese Natura 2000-netwerk (Natura 2000), van de Kaderrichtlijn Mariene strategie (KRM) en/of het Natuurnetwerk Nederland (NNN).*

Natuurgebieden buiten Natura 2000 en NNN die een beheersubsidie ontvangen via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), kunnen worden geclassificeerd als gebieden met andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen (OECM's). Wanneer deze gebieden kunnen worden meegenomen, stijgt het percentage beschermde natuurgebieden in Nederland tot meer dan 27%. Het is echter belangrijk op te merken dat de geplande uitbreiding van het NNN tegen 2027 waarschijnlijk niet zal worden afgerond. Er wordt verwacht dat het verwerven van grond en het wijzigen van het aangewezen gebruik van privégrond met het doel nieuwe natuur te creëren in de komende jaren moeilijker zal worden, omdat het afhankelijk is van de medewerking van landeigenaren. Bovendien zijn beschermde gebieden over het algemeen onvoldoende geïntegreerd in een breder landschap dat biodiversiteit ondersteunt. De milieudruk van de omliggende intensieve landbouw is daarom hoog, wat effectief behoud en beheer belemmert.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van de nationale doelen 10, 13, 26 en 27 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doel 14 een lage bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Er zijn verschillende doelen die bijdragen aan de uitbreiding van het areaal beschermd gebied. Deze doelen gaan onder andere over realisatie van het NNN (nationale doelstelling 13) en de uitbreiding van het oppervlak bos (nationale doelstelling 10). Uit de nationale rapportage blijkt dat op

1 januari 2025 er 49.679 hectare van de 80.000 hectare was voltooid. De totale oppervlakte van natuurgebieden binnen de NNN zal 748.195 hectare bedragen wanneer deze volledig ontwikkeld is. Daarnaast is er tot en met 2023 3.010 hectare nieuw bos van de 37.000 hectare aangelegd binnen en buiten het NNN. De cijfers laten zien dat in 2024 de toename iets sneller gaat dan in voorgaande jaren, maar lang niet snel genoeg om de doelstellingen te halen.

Een voorbeeld van een project dat gericht is op bosuitbreiding is de aanplant van 10 hectare nieuw bos in De Weelen in Friesland. Hier plantte Staatsbosbeheer in 2024 en 2025 onder andere zomereik, zwarte els, zachte berk en haagbeuk. Door de verschillende boom- en struiksoorten wordt het bos gevarieerder, beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering, en aantrekkelijker voor dieren, planten en mensen.

Een ander voorbeeld is polder Noordwaard in Nationaal Park Biesbosch. Deze voormalige polders zijn ontmanteld en weer aangesloten op het riviersysteem waarbij dynamische zoetwatermoerassen zijn ontwikkeld voor soorten zoals bever en zeearend. Dit gebied dient als overstroomgebied. Hierdoor zakt het water in de rivier en blijft de omgeving van Gorinchem en Dordrecht droog, wanneer rivieren door het veranderende klimaat vaker extreme hoeveelheden regen te verwerken krijgen en de zeespiegel stijgt.

Er zijn ook nationale doelen voor het verbeteren van beheer en het bereiken van een gunstige staat van instandhouding onder andere in Natura 2000-gebieden (nationale doelstelling 26) en het verbeteren van biodiversiteit op cultuurland door beheer van 65.000 hectare aan landschap (nationale doelstelling 27). Deze nationale doelen zijn gericht op de bredere onderdelen van dit actiedoel, zoals effectieve bescherming en beheer, en integratie in bredere landschappen en zeegebieden. De vooruitgang voor deze doelen is echter onbekend.
Op de Noordzee werd in 2025 7,2% van de zeebodem beschermd. De doelstelling is om in 2030 15% van de Nederlandse Noordzee te vrijwaren van bodemroerende visserij in natuurgebieden (nationale doelstelling 14). Naar verwachting zal dit doel worden gehaald. Momenteel is een gezamenlijke aanbeveling ingediend bij de Europese Commissie om 13,8% bodembescherming te bereiken. Daarnaast is Nederland nationaal bezig met het bepalen van de locatie van de laatste 1,2% bodembescherming om de 15% te behalen. Het bereiken van dit doel ligt daarmee op schema. Dit nationaal doel draagt daarnaast in belangrijke mate bij aan actiedoel 10 (Verduurzaming visserij).

Belangrijkste uitdagingen

De beschermde gebieden in Nederland liggen binnen een dichtbevolkt en intensief gebruikt (zee)landschap. Zonder bescherming zullen natuurgebieden en soorten verdwijnen door de enorme ruimtelijke druk. De grootste uitdaging voor realisatie van het NNN is het ontwikkelen van het resterende gebied, gezien de hoge vraag naar het beschikbare land en de hoge grondprijzen. Een belangrijke reden voor het achterblijven van bosaanleg is het gebrek aan structurele financiering en de hoge vraag naar grond, wat resulteert in hoge grondprijzen.

Natura 2000-gebieden worden wettelijk beschermd, maar bestaande projecten en activiteiten (bestaand gebruik wanneer de beschermde gebieden werden toegewezen) met schadelijke effecten zijn echter nog niet altijd aangepast. Aanvullende maatregelen en afspraken zijn nodig om de biodiversiteit in beschermde gebieden effectief te beschermen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 3 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Nederland heeft verschillende nationale doelstellingen opgesteld om gebieden te beschermen, het oppervlak daarvan te vergroten en de natuur en biodiversiteit te verbeteren. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo of de vooruitgang is onbekend. Daarnaast dient er ter vervulling van het actiedoel voldoende aandacht te zijn voor de connectiviteit van de beschermde gebieden en dat deze ook effectief worden beschermd. Deze onderdelen zijn echter niet vertaald in nationale doelen of internationale indicatoren en zijn niet gerapporteerd. De internationale indicator 3.1 geeft wel inzicht in het oppervlak beschermd gebied. Hieruit blijkt dat ongeveer 26% van het land en binnenwateren beschermd natuurgebied is en van kust- en mariene wateren 31%.

Actiedoel 4.

Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 4 richt zich op het voorkomen van het uitsterven van soorten, het herstel van bedreigde soorten en het behoud van genetische diversiteit. Daarnaast wordt gewerkt aan het voorkomen en beheersen van mens-dierconflicten, zodat mensen en wilde dieren duurzaam naast elkaar kunnen leven.

Waarom is dit doel belangrijk?

Hoewel uitsterving een natuurlijk proces is, hebben menselijke activiteiten de huidige uitstervingssnelheid sterk verhoogd. Deze ligt minstens tientallen tot honderden keren hoger dan het gemiddelde van de afgelopen 10 miljoen jaar en blijft toenemen. Ongeveer 1 miljoen soorten worden momenteel met uitsterven bedreigd, wat ook leidt tot verlies van genetische diversiteit. Genetische diversiteit is essentieel voor de stabiliteit, het aanpassingsvermogen en de veerkracht van natuur en voor de bijdragen van de natuur aan de mens. Soortspecifieke beheermaatregelen zijn nodig om het behoud van soorten te waarborgen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

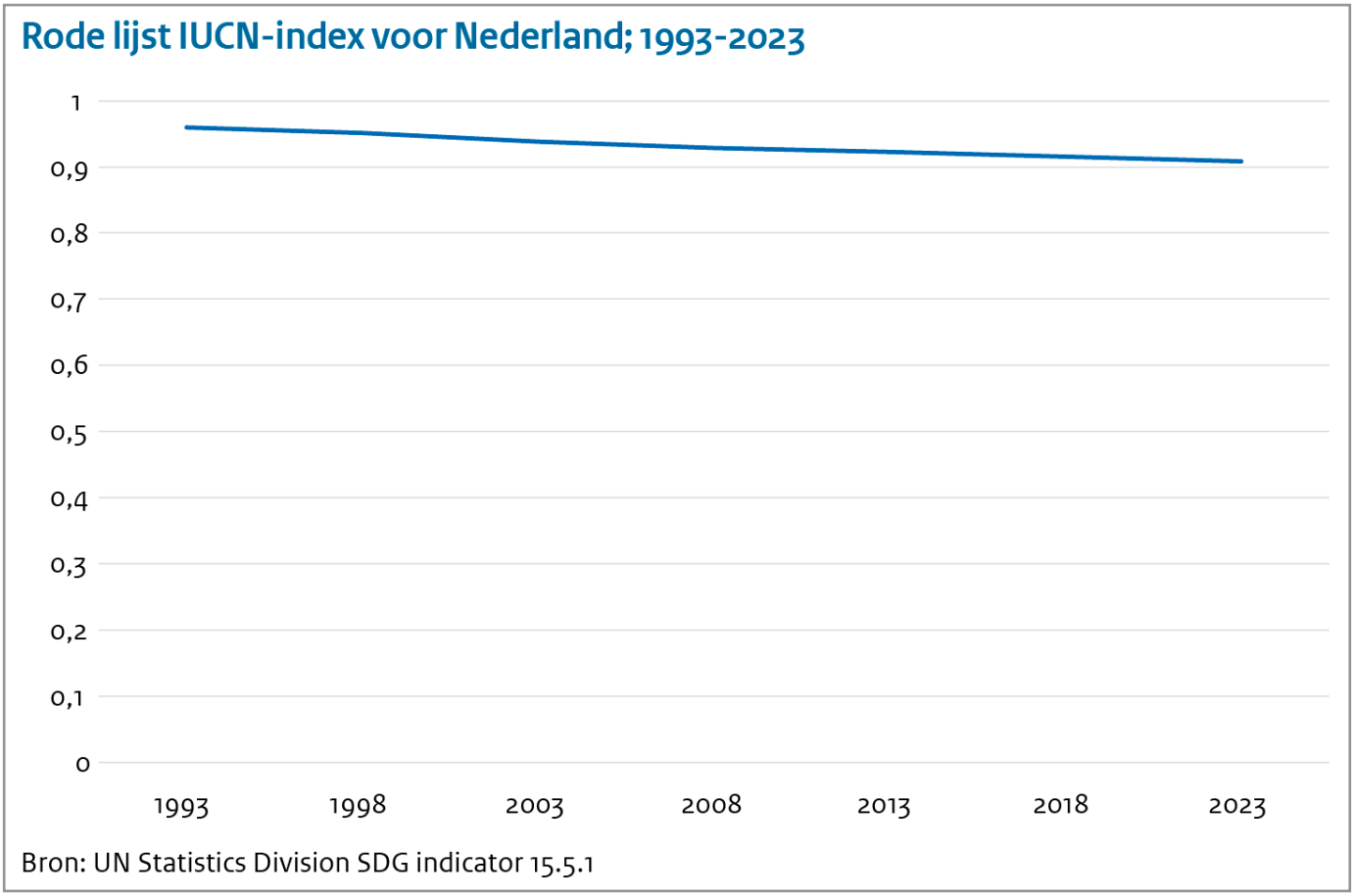
Voor het volgen van behoud en herstel van planten- en diersoorten worden Rode Lijsten van soorten opgesteld. Deze lijsten hebben een signaalfunctie en laten zien welke soorten kwetsbaar zijn en dreigen te verdwijnen uit Nederland. De nationale Rode Lijsten zijn verankerd in de Omgevingswet. Provincies zijn verplicht om actief maatregelen te treffen voor soorten die op de Rode Lijst staan.

Voor specifieke kwetsbare soorten en soortengroepen zijn speciale plannen en programma's opgesteld, zoals het *Aanvalsplan Grutto*, de *Nationale Bijenstrategie* en op de Noordzee het *Haaien- en Roggen Actieplan*. Het leefgebied van soorten wordt beschermd via de *Vogel- en Habitatrichtlijn* en het Natuurnetwerk Nederland. Maar ook buiten natuurgebieden is een groot aantal Europees en nationaal aangewezen soorten beschermd. Onder de Omgevingswet is het verboden om deze soorten te doden of te verstoren.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (A3 en A4).

Indicator A.3 betreft *de Rode Lijst Index*. Nederland laat Rode Lijsten opstellen op basis van de Nederlandse criteria en op basis van de internationale IUCN-criteria. Voor het vergelijken met andere landen wordt op basis van de internationale IUCN-criteria een index bepaald. De IUCN-index voor Nederland is sinds 1993 gestaag afgenomen, wat betekent dat het met de bedreigde soorten minder goed gaat (figuur 7). De IUCN-index laat door het gebruik van de wereldwijde Rode Lijst-soorten iets anders zien dan de Nederlandse index.

Figuur 7 *De IUCN-index voor Nederland laat sinds 1993 een gestage daling zien, wat er op wijst dat de toestand van bedreigde soorten langzaam verslechtert.*

Volgens de Nederlandse index is het aantal bedreigde dier- en plantensoorten sinds 1995 wel licht gestegen, maar is het gemiddelde niveau van bedreiging iets afgenomen. Verschillende maatregelen, zoals realisatie en bescherming van het Natuurnetwerk (actiedoel 3), herstel van natuurgebieden (actiedoel 2) en het verbeteren van de waterkwaliteit hebben bijgedragen aan de terugkeer van verschillende soorten, zoals zeearend, otter en bever en hierdoor is het gemiddelde bedreigingsniveau gedaald. Ondanks vele inspanningen blijft de omgevingsdruk te hoog om het herstel en behoud van veel bedreigde soorten mogelijk te maken. Er wordt gemiddeld genomen geen significante vooruitgang geboekt.

Indicator A.4 betreft het *aandeel populaties binnen soorten met een effectieve populatiegrootte van meer dan 500*. Nederland gebruikt geen referentiewaarde van >500 individuen om de populatielevensvatbaarheid op de lange termijn te beoordelen. De referentiewaarde voor populatiegrootte die wordt gebruikt, is de gunstige referentiewaarde ('favourable reference values') specifiek voor een soort die gehanteerd wordt in de VHR-rapportage. Deze waarde is op basis van wetenschappelijk onderzochte soortkarakteristieken vastgesteld. De populatiegrootte van een soort wordt ook gerapporteerd op nationaal niveau op basis van monitoringsgegevens. Volgens het meeste recente artikel 12-rapport van de Vogelrichtlijn (2025) heeft 71% van de beschermde broedvogelsoorten (2019–2024) een minimale populatiegrootte van meer dan 500 individuen (of broedparen). Omdat veel Habitatrichtlijnsoorten zich minder makkelijk kunnen verplaatsen tussen leefgebieden dan vogels, zou voor deze soorten niet op nationaal niveau, maar op leefgebiedsniveau populaties moeten worden onderscheiden. Omdat deze gegevens vaak ontbreken, is het niet mogelijk om indicator A4 zinvol toe te passen op deze soorten, waardoor bij deze indicator alleen voor vogels is gerapporteerd.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

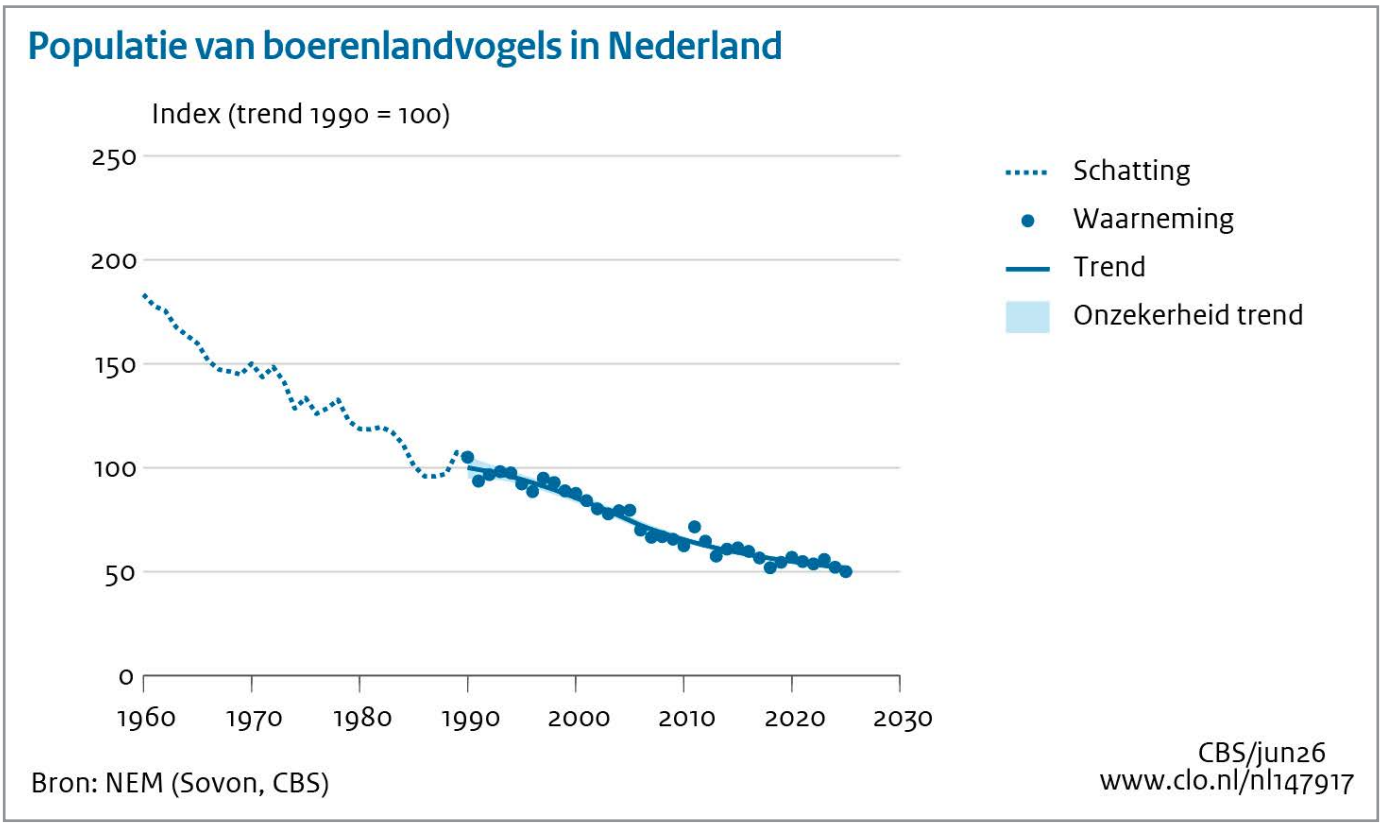
Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 9, 15 en 16 een matige bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). Deze nationale doelen maken deel uit van de *Europese Natuurherstelverordening*.

Natuurherstel wordt vooral ingezet voor het bereiken van een "*landelijk gunstige Staat van Instandhouding (SvI) voor de in een ongunstige SvI verkerende habitattypen en soorten onderdeel van de VHR*" (nationaal doel 9). Voor habitattypen (zie actiedoel 2) en soorten is het nemen van herstelmaatregelen binnen de natuurgebieden belangrijk. Voor soorten die voorkomen buiten de natuurgebieden

wordt subsidie verleend voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De soorten zijn ook buiten de natuurgebieden wettelijk beschermd tegen doden en verstoring en aantasting van het leefgebied of habitat. Een vergelijking van de meest recente beoordeling onder de EU-habitatrichtlijn met de voorgaande beoordeling zes jaar eerder toont dat de hoeveelheid habitatrichtlijnsoorten met een gunstige SVI niet is toegenomen.

Nationaal doel 15 is specifiek gericht op bestuivers: *Een stabiele en/of positieve trend van populaties wilde bijen en andere bestuiversoorten is ingezet voor 2030*. In de afgelopen decennia is 55% van alle bijensoorten bedreigd met uitsterven of al verdwenen uit Nederland. Sinds 1992 is de populatie vlinders met meer dan 50% afgenomen. En bijna de helft van alle zweefvliegen is ook bedreigd of is al verdwenen uit Nederland. Met verschillende partners is onderzoek gedaan naar hoe bestuivers beter ondersteund kunnen worden binnen landbouwecosystemen. Verschillende initiatieven voor het creëren van bestuiver-vriendelijke landschappen zijn mogelijk gemaakt met subsidie vanuit de Rijksoverheid. De vijfjarige evaluatie van de Nationale Bijenstrategie geeft echter aan dat er bredere en grootschaligere maatregelen nodig zijn om de huidige trend te keren.

Nationaal doel 16 streeft ernaar om *"het aantal kansgebieden voor de grutto uit te breiden van 14 in 2022 naar ongeveer 35 in 2027"*. Ondanks alle in het kader van het *Aanvalsplan Grutto* getroffen maatregelen blijft het aantal grutto's afnemen. In de ongeveer dertig kansgebieden is slechts sprake van stabilisatie of in sommige gebieden een lichte groei. Ecologische effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer vraagt om een grotere inspanning. Het is belangrijk dat een aanzienlijk deel van de middelen wordt besteed aan habitatverbetering (rustperioden, kruidenrijk-grasland), het creëren van plasdras en maatregelen om predatiedruk te verlagen.
Een illustratief voorbeeld van een gebied waar de grutto floreert is 'de Ronde Hoep'. Vijfentwintig boerderijen in deze polder (800 hectare) zijn gewijd aan het behoud van weidevogels. In het hart van De Ronde Hoep-polder beheren boeren het 160 hectare grote reservaat dat eigendom is van Landschap Noord-Holland. Dit gebied wordt omringd door een zone waar boeren het maaien uitstellen (op ongeveer 100 hectare) om de gruttokuikens de kans te geven op te groeien. Deze bufferzone wordt omringd door honderden hectares grasland met nestbescherming. De achteruitgang beperkt zich niet tot de grutto; ook veel andere boerenlandvogels zijn in de afgelopen eeuw in aantal afgenomen (figuur 8).

Figuur 8 *De populaties van kenmerkende broedvogels van het agrarische gebied (weidevogels, akkervogels, vogels van erf en struweel) zijn in de afgelopen eeuw achteruitgegaan.*

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen om biodiversiteitsverlies in Nederland om te buigen zijn verbonden met de intensieve landbouw (met hoge niveaus van mest en pesticiden), evenals lage grondwaterstanden en te kleine en versnipperde leefgebieden. Het aanpakken van deze uitdagingen vereist geïntegreerd landschapsbeheer en een extensievere landbouw, betere handhaving van bestaande wetgeving en meer op natuur gerichte ruimtelijke ordening.

Om een positieve trend voor bestuivers te waarborgen, is een systemische aanpak nodig om drukfactoren zoals stikstofdepositie, droogte en het gebruik van pesticiden te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is het essentieel dat ecologische kennis over bestuivervriendelijke inrichting en beheer zowel gemeenten als beheerders bereikt.

De uitvoering van het *Aanvalsplan Grutto* stagneert momenteel, omdat boeren graag langetermijnzekerheid willen hebben (in de vorm van een duurzaam bedrijfsmodel). Dit vereist het aanbieden van langetermijncontracten (12-20 jaar) en de mogelijkheid om landbouwgrond te herwaarderen (gekoppeld aan een kwalitatieve toezegging en langdurig beheer).

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 4 wordt vooruitgang geboekt voor sommige soorten, zoals zeearend, otter en bever. Gemiddeld genomen neemt het aandeel bedreigde soorten (Rode Lijst) echter niet af en ook neemt het aandeel soorten met een ongunstige staat van instandhouding niet af. Nederland heeft verschillende nationale doelstellingen opgesteld voor het behoud van soortgroepen, zoals bestuivers en weidevogels. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Op het behalen van de nationale doelen wordt geen vooruitgang geboekt. Nederland heeft niet gerapporteerd op de mens-dierconflicten voor co-existentie.

Actiedoel 5.

Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten

Foto: Shutterstock

Actiedoel 5 richt zich op duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten. Het doel is om overexploitatie te voorkomen, negatieve effecten op andere soorten en ecosystemen te beperken en risico's voor mens, dier en natuur, waaronder de verspreiding van ziekten, zoveel mogelijk te verminderen.

Waarom is dit doel belangrijk?

De directe exploitatie van populaties wilde soorten is de grootste oorzaak van biodiversiteitsverlies in mariene ecosystemen en de op een na grootste in terrestrische en zoetwaterecosystemen. Maatregelen voor legaal, duurzaam en veilig gebruik van wilde soorten moeten worden toegepast in de hele keten - van oogst en transport tot handel en consumptie - om risico's voor mens, dier en natuur te beperken en biodiversiteitsverlies te voorkomen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het Koninkrijk der Nederlanden is partij bij de *Convention on International Trade in Endangered Species* (CITES), die de internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten reguleert. De bescherming van soorten is vertaald in zowel Europese als in de nationale regelgeving. De Basisverordening CITES van de EU (Raadsverordening (EG) nr. 338/97) omvat regels voor de internationale handel in bedreigde wilde fauna en flora. In de Omgevingswet staan (aanvullende) regels over het in specifieke gevallen mogen bejagen, vangen, verzamelen, plukken of oogsten van bepaalde beschermde soorten, en voor het gebruiken en het verhandelen ervan. Wettelijk beschermde diersoorten mogen alleen gedood worden wanneer daar een noodzaak toe is (schade aan gewassen, vliegveiligheid e.d.), wanneer er geen alternatieve oplossingen bestaan en wanneer geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Deze regelgeving betreft terrestrische, zoetwater- en mariene soorten, evenals internationale handel. Daarnaast mogen in Nederland per 1 juli 2024 alleen zoogdieren die op de huis- en hobbydierenlijst staan, worden gekocht, gehouden of verkocht.

Naast maatregelen onder CITES en nationale wetgeving voert Nederland visserijbeheermaatregelen uit onder actiedoel 10 die direct de doelstellingen van actiedoel 5 ondersteunen. Visserij en aquacultuur in de EU worden geregeld door het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB), dat er op gericht is deze activiteiten ecologisch duurzaam, economisch levensvatbaar en maatschappelijk verantwoord te maken. Daartoe worden mariene visbestanden beheerd met behulp van wetenschappelijk advies van de *International Council for the Exploration of the Sea* (ICES) om er voor te zorgen dat de oogst binnen ecologisch duurzame niveaus blijft. Dit beleid hanteert een voorzorgsmaatregel om visbestanden op gezond niveau te houden en de *Maximum Sustainable Yield* (MSY) te bereiken, de hoogst mogelijke vangst zonder het voortplantingsvermogen van de populatie in gevaar te brengen. Voor Nederland blijft het beheren van visbestanden op MSY-niveau een belangrijke prioriteit. Europese en nationale subsidieregelingen worden gebruikt om de duurzame ontwikkeling van de Nederlandse visserijsector te ondersteunen. Het verminderen van de impact van visserij op niet-doelsoorten en ecosystemen wordt gedaan door bijvangst te verminderen via innovatieve methoden, de aanlandplicht en gebieden te vrijwaren van bodemberoerende visserij, waarbij het ecosysteem van de zeebodem wordt beschermd (zie actiedoel 3).

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (5.1 en 5b). De oogst en handel van wilde diersoorten is vooral van toepassing op vissen en schaaldieren.

Indicator 5.1 betreft *het aandeel visbestanden binnen biologisch duurzame niveaus*. Nederland heeft hier een KRM-indicator gerapporteerd: het *aandeel visbestanden waarvoor de drempelwaarde voor een Goede Milieutoestand (GMT), zowel voor visserijsterfte als voor paaibiomassa, wordt behaald.* Dit percentage is 28% in 2025 (*Kaderrichtlijn Mariene Strategie rapport deel 1*).

Indicator 5.b betreft *het aantal landen met juridische instrumenten of andere beleidskaders voor het reguleren van de handel in wilde soorten*. Het Koninkrijk der Nederlanden is partij bij CITES-verdrag en heeft regels voor bescherming van soorten en de (internationale) handel van soorten vertaald in nationale wetgeving.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 18 een matige bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 18 betreft het verminderen van de risico's op overdracht van ziekteverwekkers. De belangrijkste acties voor dit doel zijn de acties die zijn opgenomen in het *Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid* met acties op het gebied van preventie, detectie en respons. Daarbij wordt ingezet op besmettingen voorkomen, besmettingen zo snel mogelijk opsporen en de gevolgen van besmettingen zo klein mogelijk houden door bijvoorbeeld effectieve bestrijding. Naast de acties die gericht zijn op risico-inventarisatie, monitoring en handhaving, wordt ook ingezet op het versterken van kennis door het stimuleren van onderzoek. Internationaal wordt ingezet op agendering, kennisuitwisseling en samenwerking. Daarbij is ook aandacht voor het terugdringen van zoönosenrisico's die gepaard gaan met (illegale) handel in levende (wilde) dieren en bushmeat, voor de inzet op klimaatadaptatie, het stoppen van ontbossing en biodiversiteitsbehoud mede ten behoeve van het reduceren van zoönosenrisico's. Het actieplan loopt tot 2026 en is op weg om zijn doelen te bereiken.

Belangrijkste uitdagingen

Door gestegen brandstofprijzen, teruglopende vangsten en gedaalde vangstquota, is de visserij op verschillende visbestanden nauwelijks winstgevend. Nederland heeft de afgelopen jaren daarom veel geïnvesteerd in sanering en verduurzaming van de visserijvloot. De Noordzeevloot is de afgelopen jaren met een derde verminderd, waardoor de druk op het ecosysteem is verminderd. Desondanks blijven duurzaamheidsinspanningen essentieel om zowel een sociaaleconomisch gezonde visserijsector als het behoud van natuurlijke hulpbronnen te waarborgen. Dit geldt ook voor de garnalenvisserij. Nederland ontwikkelt een toekomstvisie voor de garnalenvisserij om de sociaaleconomische levensvatbaarheid van deze sector, die grotendeels in Natura 2000-gebieden opereert, te waarborgen, met behoud van verantwoord beheer en ecologische integriteit.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 5 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Nederland reguleert de handel in wilde soorten via diverse juridische instrumenten en beleidskaders. De realisatie van de doelen van het *Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid* ligt op schema. Het duurzaam oogsten en verhandelen van visbestanden is nog onvoldoende om de Goede Milieutoestand voor zowel visserijdruk als paaibiomassa te behalen.

Actiedoel 6.
Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact

Foto: Ruut Wegman

Actiedoel 6 richt zich op het voorkomen van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten en het verminderen van hun impact op biodiversiteit en ecosystemen. Het doel is om introducties van nieuwe invasieve soorten tegen 2030 met ten minste 50% terug te brengen en bestaande invasieve soorten waar nodig te beheersen of te verwijderen.

Waarom is dit doel belangrijk?

Invasieve uitheemse soorten (exoten) zijn een belangrijke directe oorzaak van biodiversiteitsverlies en vormen in sommige ecosystemen, zoals op eilanden, de belangrijkste bedreiging. Zij verdringen inheemse soorten, verstoren ecosystemen en verminderen ecosysteemdiensten, en brengen ook risico's mee voor voedselzekerheid, veiligheid, gezondheid en economie. Door globalisering van menselijke activiteiten verspreiden soorten zich steeds makkelijker via transport, handel en toerisme. Om deze bedreiging te beperken is sectoroverstijgende samenwerking op alle niveaus noodzakelijk.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

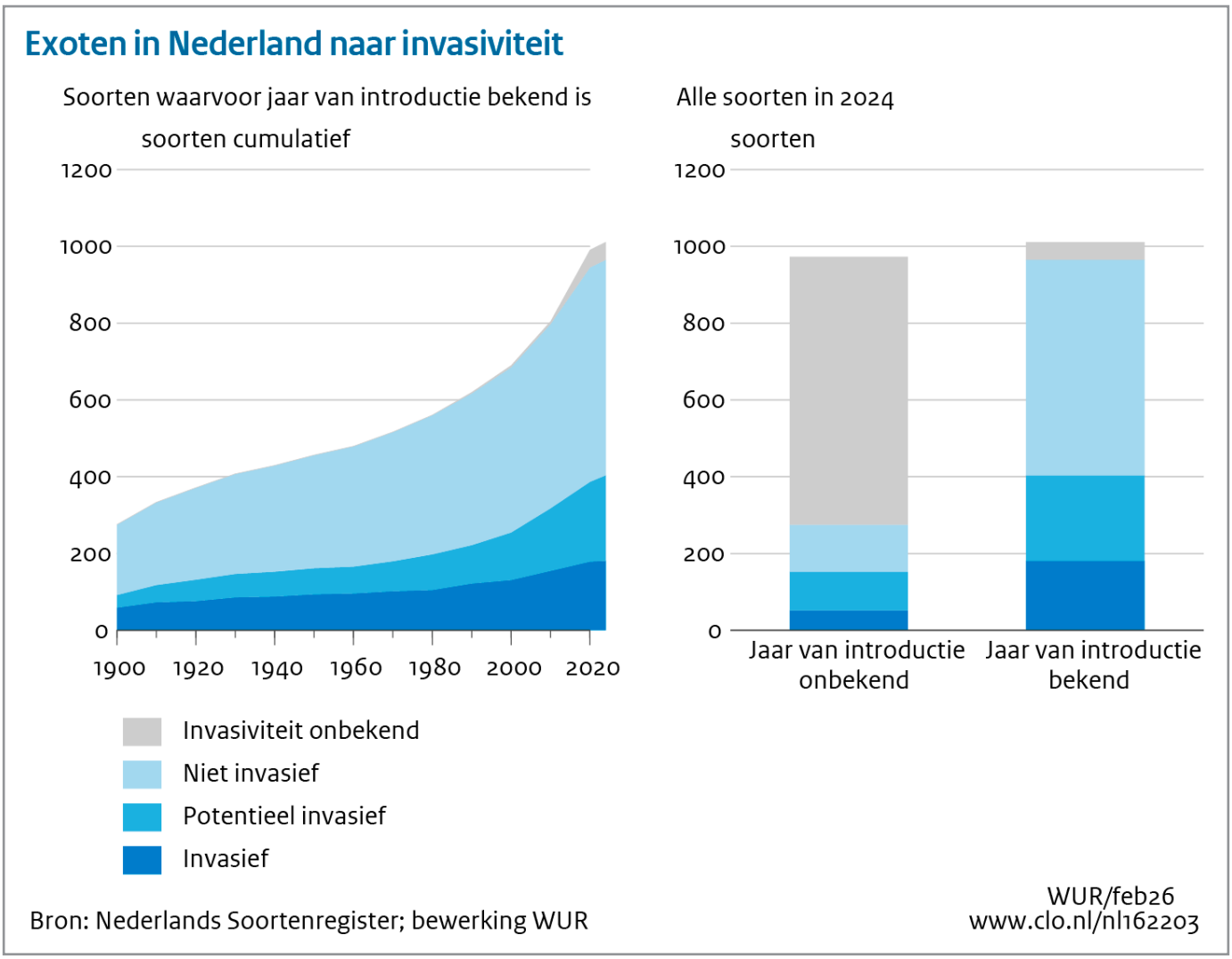
Op het gebied van invasieve soorten zijn de *Europese Exotenverordening* (Verordening (EU) 1143/2014) en de *Kaderrichtlijn Mariene Strategie* geïmplementeerd in nationale wet- en regelgeving. Het gaat hierbij om regels over preventie van vestiging, beperkingen van handel en teelt en bestrijding en beheermaatregelen wanneer bestrijding niet meer mogelijk is van zorgwekkende invasieve uitheemse soorten van de Europese Unielijst. Binnen Nederland zijn de provincies verantwoordelijk voor de uitvoering van de verordening, waarbij sommige zoetwatersoorten onder het mandaat van de waterschappen vallen.

Het *Landelijk aanvalsplan invasieve exoten*, dat sinds begin 2026 van toepassing is, vormt een belangrijke stap in de verdere ontwikkeling en versterking van het exotenbeleid. De belangrijkste acties richten zich op preventie en vroege uitroeiing om de introductie en vestiging van invasieve uitheemse soorten te voorkomen. Het aanvalsplan zet ook in op maatregelen zoals hygiëneprotocollen, transportkaders en communicatie met het publiek om bewustwording te creëren en onbedoelde verspreiding te voorkomen.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (6.1 en 6b).

Indicator 6.1 *Snelheid van vestiging van invasieve uitheemse soorten* laat zien dat de introductie en vestiging van (potentieel) invasieve uitheemse soorten niet is afgenomen (tot 50% in 2030), maar juist is toegenomen (figuur 9). Belangrijke uitdagingen zijn toenemende internationale handel, reizen en transport die onbedoelde introducties versnellen. Stijgende temperaturen en veranderende ecosystemen creëren gunstigere omstandigheden voor invasieve soorten. Maatregelen die zijn genomen in overeenstemming met de Europese verordening voor invasieve uitheemse soorten hebben niet kunnen voorkomen dat het aantal gevestigde invasieve soorten nog steeds toeneemt.

Figuur 9 *Vestiging van exoten in Nederland tussen 1900 en 2024. De vestiging van (potentieel) invasieve exoten neemt nog steeds toe. Nieuwe soorten komen hier meestal terecht door handel of transport.*

Indicator 6.b betreft het *aantal landen dat relevante regelgeving, processen en maatregelen aanneemt om de impact van invasieve uitheemse soorten te verminderen*. Nederland heeft regelgeving en processen die relevante instellingen in staat stellen de introductie en impact van invasieve uitheemse soorten te verminderen. Dit omvat de uitvoering van EU-verordening nr. 1143/2014 die doorwerkt in de Nederlandse Omgevingswet. Nederland heeft maatregelen genomen om de introductie en vestiging van invasieve inheemse soorten te voorkomen, deze soorten te elimineren en/of te beheren. Deze zijn met name gericht op de soorten die op de Unielijst van de EU staan. De NVWA verzorgt risicobeoordelingen en onafhankelijk wetenschappelijk advies ter ondersteuning van beheermaatregelen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 17 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doel 2 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 17 is: *Door menselijke activiteiten geïntroduceerde niet-inheemse soorten (exoten) komen voor op een niveau waarbij het ecosysteem niet verandert.* Maatregelen die genomen zijn in overeenstemming met de Europese verordening voor invasieve uitheemse soorten hebben de impact op de lokale populaties van inheemse soorten verminderd, maar volledige ecologische stabiliteit is niet bereikt in de getroffen ecosystemen. Een voorbeeld is de bestrijding van grote waternavel, die via de handel in waterplanten in Nederland werd geïntroduceerd. De soort vormt dichte drijvende matten die kunnen leiden tot licht- en zuurstofgebrek in het water en schadelijk zijn voor de inheemse waterfauna. Grote waternavel is wijdverspreid, waardoor volledige verwijdering onhaalbaar is. Verspreiding naar schone gebieden wordt tegengegaan en met continu beheer worden besmettingen in veel natuurgebieden gestabiliseerd. Zo wordt een grote impact op het zoetwaterecosysteem voorkomen.

Nationaal doel 2 is: *De nadelige gevolgen op de biodiversiteit van zowel de opzettelijke als onopzettelijke introductie en verspreiding in de Unie van invasieve uitheemse soorten*

te voorkomen, tot een minimum te beperken en te matigen. Hoewel sommige invasieve soorten in een vroeg stadium succesvol zijn ingeperkt of uitgeroeid, zijn andere al wijdverbreid gevestigd en vereisen ze langetermijn-beheermaatregelen. Ondanks vroege detectie- en eliminatiemaatregelen daalde het aantal potentiële invasieve soorten dat zich gevestigde nog niet (tot 50% in 2030), maar nam juist toe door een toestroom van populaties uit buurlanden en via andere introductieroutes.

Belangrijkste uitdagingen

Het vroegtijdig signaleren van invasieve soorten is moeilijk. Vertraagde respons leidt vaak tot vestiging en verspreiding, waardoor bestrijding vaak kostbaar of onmogelijk wordt. De voortdurende introductie van invasieve exoten versterkt de noodzaak van verbeterde grensoverstijgende samenwerking. Maatschappelijke weerstand tegen bepaalde beheermaatregelen, zoals eliminatie of het indammen van bepaalde invasieve soorten, maakt de uitvoering complex. Financiële en capaciteitsbeperkingen vormen ook een belemmering, vooral bij het langetermijnbeheer van wijdverspreide soorten zoals invasieve uitheemse rivierkreeften of grote waternavel. Het terugdringen van wijdverspreide invasieve exoten is uitdagend vanwege de noodzaak van op maat gemaakte oplossingen die specifiek zijn voor elke soort, habitat en regio. Bovendien zijn de verantwoordelijkheden voor uitroeiing en beheermaatregelen verdeeld over meerdere instanties en belanghebbenden, wat gecoördineerde actie bemoeilijkt. Om deze uitdagingen aan te pakken, zijn een verbeterde samenwerking tussen instanties, voortdurende prioritering van inspanningen, gerichte kennisdeling en bewustwordingsinspanningen nodig voor een effectief en adaptief beheer.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 6 wordt ondanks de maatregelen geen significante vooruitgang geboekt in het voorkomen van de vestiging van invasieve exoten. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Genomen maatregelen hebben de impact op de lokale populaties van inheemse soorten verminderd, maar volledige ecologische stabiliteit is niet bereikt in de getroffen ecosystemen.

Actiedoel 7.

Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 7 richt zich op het in 2030 terugdringen van vervuiling uit alle bronnen tot een niveau dat niet schadelijk is voor biodiversiteit, ecosystemen en ecosysteemfuncties. Daarbij gaat het onder meer om het verminderen van nutriëntenverliezen, risico's van bestrijdingsmiddelen en gevaarlijke stoffen, en het voorkomen en terugdringen van plasticvervuiling.

Waarom is dit doel belangrijk?

Vervuiling is een van de belangrijkste directe oorzaken van biodiversiteitsverlies. Op wereldwijde schaal blijkt dat vooral vervuiling door nutriënten, zoals stikstof en fosfor, pesticiden, zeer gevaarlijke chemische stoffen en plastic, bijzonder schadelijke effecten heeft op biodiversiteit en ecosysteemdiensten, maar ook op de gezondheid van mensen en voedselveiligheid. Het is daarom essentieel deze vervuiling substantieel te verminderen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het Nederlandse milieubeleid richt zich op het verminderen van vervuiling in water, bodem en lucht waarbij naast stikstof ook andere drukfactoren worden aangepakt. Het mestbeleid en het *Zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn* zorgen voor het terugdringen van het vrijkomen van nutriënten. Landschapselementen, natuurvriendelijke oevers en bufferzones dragen bij aan een verminderde stikstofdepositie en uitspoeling naar de directe omgeving. In het *Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering 2022-2035* zijn diverse bronmaatregelen genomen voor emissiereductie.

Het nationale beleid voor gewasbescherming, inclusief het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, is vastgelegd in het *Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030* en het *Geactualiseerd Nederlands actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022 t/m 2025.* Deze plannen richten zich op weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van landbouw en natuur, en nagenoeg geen emissies en residuen op producten. Maatregelen die worden ingezet zijn geïntegreerde gewasbescherming, waarbij het gebruik van chemische plantbeschermingsproducten wordt geminimaliseerd, pesticidenvrije bufferzones langs waterwegen, het stimuleren van het gebruik van niet-chemische alternatieven en het bevorderen van innovatie en precisielandbouw. Daarnaast is er beleid en regelgeving voor zeer zorgwekkende stoffen die toxisch zijn voor mens en milieu, zoals PFAS, het voorkomen van plasticvervuiling en het beperken van microplastics die onbedoeld in het milieu belanden.

Op zee voert Nederland de *Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie* (KRM) uit die lidstaten verplicht hun zeeën in een goede milieutoestand te brengen en te houden. De richtlijn richt zich onder meer op biodiversiteit, waterkwaliteit, vervuiling (zoals zwerfafval en schadelijke stoffen), het voorkomen van excessieve algenbloei en zuurstoftekort, onderwatergeluid en het duurzaam gebruik van mariene hulpbronnen, zoals commercieel geëxploiteerde soorten vis, schaal- en schelpdieren. In de binnenwateren (inclusief de Waddenzee) voert Nederland de *Europese Kaderrichtlijn Water* (KRW) uit. Met de *Programmatische Aanpak Grote Wateren* (PAGW) wordt een groot aantal projecten en maatregelen uitgevoerd in de Zuidwestelijke Delta, het IJsselmeergebied, het Waddengebied en het Rivierengebied die bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit en het herstel van de natuur.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (7.1 en 7.2).

Indicator 7.1 is een *index van kusteutrofiëring potentieel (ICEP).* Nederland rapporteert deze indicator niet. In plaats daarvan rapporteert Nederland de eutrofiëringsstatus volgens een indicator van de KRM. Hierbij is Commissie Besluit (EU) 2017/848, die coherente beoordelingen tussen EU-lidstaten vereist, richtinggevend. Deze coherente beoordeling wordt uitgevoerd in OSPAR (het *Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan)*, waarbij de Noordzee is onderverdeeld in ecologisch gedefinieerde internationale beoordelingsgebieden. Volgens een expertgroep geeft de KRM-indicator een betere beschrijving van de eutrofiëringsstatus en de effectiviteit van reductiemaatregelen voor de Noordoost-Atlantische Oceaan dan de ICEP. Uit de KRM-indicatorbeoordeling blijkt dat de aanvoer van nutriënten sinds de jaren negentig is afgenomen dankzij verschillende reductiemaatregelen. Deze afname is echter afgevlakt, en de rivierpluimen van de Rijn, Maas en Schelde verkeren nog niet in een goede toestand vanwege verhoogde chlorofyl-a-concentraties. Als gevolg van te veel voedingsstoffen is er een verhoogde algengroei. Een van de grotere beoordelingsgebieden, dat zich uitstrekt over 26.946 km² van het Nederlands Continentaal Plat, wordt als matig beoordeeld vanwege plaatselijke zuurstoftekorten nabij de zeebodem in Duitse en Deense delen van dit gebied. Deze zuurstoftekorten worden veroorzaakt door de afbraak van opgehoopt organisch materiaal onder gestratificeerde omstandigheden (water is verdeeld in verschillende lagen die zich nauwelijks mengen) aan het einde van de zomer. In totaal wordt ongeveer de helft (49,7%) van het Nederlands Continentaal Plat beoordeeld als zijnde in een goede toestand. Voortdurende implementatie van nutriëntenreductiemaatregelen uit land- en zeebronnen, inclusief beheer van landbouwafvoer, is noodzakelijk om het doel te halen.

Indicator 7.2 is de *Geaggregeerde Totale Toegepaste Toxiciteit (ATAT)*. Dit is een maat voor het risico van pesticiden voor planten en dieren, gebaseerd op het totale jaarlijkse gebruik van werkzame stoffen in de landbouw, bosbouw, openbare ruimte en volksgezondheid. Hierbij wordt gekeken naar de totale hoeveelheid gebruikte werkzame stoffen binnen verschillende categorieën pesticiden. Nederland heeft geen nationale dataset voor de ATAT. Verschillende nationale monitoringssystemen bieden wel gedeeltelijk inzicht in het gebruik van pesticiden en de bijbehorende milieudruk, waaronder de jaarlijkse verkoop van pesticiden, overschrijdingen van waterkwaliteitsnormen en ecologische risicobeoordelingen voor aquatisch leven:

- Indicator 1: de verkoop van gewasbeschermingsmiddelen daalde gemiddeld genomen tot 2023, maar is in 2024 met 8% toegenomen door ongunstige weersomstandigheden.
- Indicator 2: het aantal geregistreerde overschrijdingen van waterkwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen daalde tussen 2013 en 2024, maar het tempo van de daling vlakt af. Nog steeds wordt op bijna 80% van de meetpunten de norm voor één of meerdere gewasbeschermingsmiddelen overschreden.
- Indicator 3: het risico voor het waterleven door plantenbeschermingsproducten werd tussen 2012 en 2016 groter.

De indicatoren laten zien dat er vooruitgang is geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Onbekend is of na 2016 het risico voor het waterleven is verminderd.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn vele nationale doelen die bijdragen bij aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 21 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationale doelen 22, 23 en 34 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III). Daarnaast bespreken we bij dit actiedoel ook een aantal nationale doelen met een lage bijdrage, omdat deze nationale doelen met elkaar samenhangen en het meest relevant zijn voor dit actiedoel. Dit betreft de nationale doelen 3, 4, 5, 6, 7, 20, 35 en 37. Een deel van de nationale doelen hebben betrekking op de waterkwaliteit in mariene gebieden en in de binnenwateren. Daarnaast zijn er doelen voor het terugdringen van emissies van chemische gewasbescherming en kunstmest. Enkele doelen met een lage bijdrage hebben vooral te maken met de impact van milieuverontreinigingen op de menselijke gezondheid.

Mariene gebieden

Nationaal doel 22 richt zich op het *bereiken en/of behouden van een goede milieutoestand in mariene gebieden.* Dit is het doel van de KRM. Als gevolg van het geïnitieerde beleid is de vooruitgang richting een goede milieutoestand zichtbaar op verschillende gebieden. Zo neemt de hoeveelheid zwerfafval (plastic) gestaag af, en dezelfde ontwikkeling is zichtbaar (zij het in mindere mate) voor bepaalde verontreinigingen, zoals nutriënten (zie ook indicator 7.1). Sommige mariene soorten nemen in aantal toe, zoals de grijze zeehond, vogelsoorten die eten zoeken in de zee en een aantal vispopulaties. Verontreinigende stoffen in visproducten voldoen ook aan de drempelwaarden. Uit de meest recente KRM-beoordeling van het mariene milieu blijkt dat de goede milieutoestand niet behaald is. Het

merendeel van de beoordeelde soorten en alle mariene leefgebieden (habitats) verkeren niet in goede milieutoestand. Door intensief gebruik van de Noordzee blijft de druk op het ecosysteem hoog.

Binnenwateren
Nationaal doel 21 gaat over het bereiken van een *goede chemische en ecologische toestand van het oppervlakte- en grondwater voor 2027.* Dit is een doel van de KRW. Chemische kwaliteit wordt bepaald aan de hand van een lijst chemische stoffen. Biologische waterkwaliteit wordt gemeten aan de hand van vier parameters: fytoplankton, andere waterflora, macrofauna en vissen. Nutriëntenconcentraties en chemische stoffen beïnvloeden al deze parameters. Uit de indicator blijkt dat geen van de KRW-waterlichamen in goede staat is, want in elk waterlichaam wordt minstens een (van ongeveer 140) parameter niet gehaald (*one-out, all out* principe). Overigens voldoet per waterlichaam slechts een beperkt aantal van de 140 parameters niet aan de gestelde doelen. Verder zijn de concentraties fosfor en stikstof in oppervlaktewater sinds de jaren negentig gehalveerd en vertonen veel chemische stoffen een dalende trend. Vier van de 23 grondwaterlichamen verkeren in goede staat, wat betekent dat de kwaliteit en de kwantiteit op orde is.

Ook nationaal doel 7 *Geen normoverschrijdingen meer in de waterkwaliteit in 2027* is een KRW-doel. Belangrijke benaderingen zijn geavanceerde afvalwaterzuivering, het versterken van monitoring en handhaving van lozingsvergunningen, en het verminderen van landbouwemissies. Enerzijds wordt er vooruitgang geboekt met bekende stoffen, maar anderzijds moeten nieuwe maatregelen worden ingevoerd die verband houden met nieuwe stoffen, normen en andere uitdagingen, zoals exoten en klimaatverandering.

Nationaal doel 23 is: *Toekomstbestendig stelsel van grote wateren in 2050, waarin hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie;* de ambitie van de PAGW. Er wordt een groot aantal projecten en maatregelen uitgevoerd in de vier grote wateren: de Waddenzee, het IJsselmeer, de Rijn-Maas-Scheldemonding en de grote rivieren. Voorbeelden zijn de aanleg van de Markerwadden, het verwijderen van barrières voor vismigratie, het herstel van zeegrasvelden en de zandsuppletie op de Galgeplaat in de Oosterschelde voor het behoud van rustgebied voor zeehonden en foerageergebied voor vogels. Een aantal projecten is in uitvoering, terwijl andere projecten nog in de planfase zitten.

Gewasbescherming
Nationaal doel 35 is (zie ook actiedoel 10): *Drie doelstellingen voor 2030 op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen: weerbare planten en teeltsystemen (nationaal doel 4), verbinden landbouw en natuur (nationaal doel 5), nagenoeg geen emissies en residuen op producten (nationaal doel 6).* Voor nationale doelen 4, 5 en 6 (subdoelen van nationaal doel 35) wordt de voortgang gevolgd via een monitoringsprogramma gebaseerd op zestien indicatoren. Over het geheel genomen tonen de indicatoren in de rapportage van 2024 aan dat we in de goede richting bewegen voor het behalen van de nationale doelstellingen. Het tempo is echter te langzaam en er wordt gesproken over het inzetten van additionele maatregelen.

Nationaal doel 34 is: *Concentraties gewasbeschermingsmiddelen voldoen aan de wettelijke normen.* Tussen 2014 en 2022 is het aantal stoffen dat de vergunningsnormen overschrijdt enigszins gedaald van 22% naar 18%. Het aantal waterlichamen dat de normen overschrijdt, is gedaald – met schommelingen – van 68% naar 53%. Veel giftige stoffen worden echter niet gedetecteerd bij metingen, omdat lage concentraties niet goed kunnen worden gemeten, terwijl het gebruik daarvan is toegenomen. Hierdoor wordt de milieubelasting waarschijnlijk onderschat wanneer alleen op gemeten gegevens wordt vertrouwd.

Mest
Nationaal doel 3 is: *Tegen 2030 het gebruik van kunstmest met ministens 20% terugdringen.* Sinds 2020 is de hoeveelheid stikstofmeststoffen, die in de landbouw worden gebruikt, teruggebracht van 212 miljoen kg naar 199 miljoen kg (een daling van 6%) in 2024. Het verlies van de derogatie van de Europese Nitraatrichtlijn (vrijstelling van de limiet op bemesting met dierlijke mest van 170 kg N/ha/jaar tot 250/230/210 kg N/ha/jaar) zal de behoefte aan kunstmest waarschijnlijk vergroten. Om toch meer dierlijke mest in plaats van kunstmest te gebruiken, kan deze worden verwerkt tot RENURE-producten (kunstmestvervanger). Sinds 12 juni jl. is het in Nederland toegestaan deze producten aan te wenden boven op de gebruiksruimte van dierlijke mest (80 kg N/ha/jaar ruimte).

Ter implementatie van de Nitraatrichtlijn moet Nederland periodiek een actieprogramma opstellen. Op dit moment wordt het *Zevende actieprogramma* uitgevoerd en wordt het *Achtste actieprogramma Nitraatrichtlijn* voorbereid, dat naar verwachting in juli 2027 wordt gepubliceerd. In deze actieprogramma's staan maatregelen die zich richten op vermindering van de uit- en afspoeling van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater. Dit zijn onder andere de mestvrije bufferstroken, bouwplanmaatregelen, zoals het telen van vang- en rustgewassen, en een korting op de totale stikstofgebruiksnorm in de met nutriënten verontreinigde gebieden.

Bodem en lucht in relatie tot menselijke gezondheid
Nationaal doel 20 is: *Bodemverontreiniging ter plaatse van historische spoedlocaties is beheerst in 2030.* In Nederland zijn 1734 locaties bekend die onaanvaardbare risico's

vormen voor de menselijke gezondheid, het milieu of leiden tot verdere verspreiding en waar onmiddellijk optreden vereist is. Van deze locaties zijn er 1008 inmiddels gesaneerd en is de sanering op 590 locaties gaande. Op een aanzienlijk groter aantal vervuilde locaties wordt door eigenaren van de locatie gesaneerd voordat herontwikkeling wordt gestart.

Nationaal doel 37 is: *50% gezondheidswinst in 2030 t.o.v. 2016.* In het *Schone Lucht Akkoord* nemen Rijksoverheid, provincies en gemeenten maatregelen voor het verbeteren van de luchtkwaliteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om strengere vergunningen voor industriële installaties en informatiecampagnes over de negatieve effecten van houtverbranding. Volgens de voortgangsrapportage die elke twee jaar wordt gemaakt, ligt Nederland op koers om in 2030 tussen de 46-50%[1] gezondheidsverbetering behaald te hebben ten opzichte van 2016 door een betere luchtkwaliteit in Nederland. Dat betekent dat de gemiddelde persoon in Nederland drie tot vier maanden langer zal leven.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdaging voor een betere nutriëntenstatus van de Noordzee blijft het verder terugdringen van de stikstofaanvoer via rivieren. Hoewel huidige en geplande maatregelen binnen de *Europese Kaderrichtlijn Water* (KRW) naar verwachting bijdragen aan de benodigde reducties, is hun effectiviteit nog onzeker en kunnen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Daarnaast onderzoekt OSPAR welke stikstofbronnen het sterkst bijdragen aan eutrofiëringsproblemen, zodat maatregelen gerichter kunnen worden ingezet. Ook is het van belang dat nieuwe activiteiten op zee, zoals aquacultuur, niet leiden tot een verdere toename van de nutriëntenbelasting. Uitdagingen voor het mariene milieu zijn het verminderen van vervuiling en emissies (stoffen, afval, geluid), maar ook van de visserijdruk en de impact van klimaatverandering. Het plannen en uitvoeren van maatregelen kost echter tijd. Zelfs nadat beleidsintensivering (inter)nationaal is doorgevoerd, duurt het meestal lang voordat de effecten van maatregelen zichtbaar worden bij ecosysteemherstel of vervuilingsreductie.

Het verkrijgen van voldoende ondersteuning voor een gebiedsgerichte aanpak met regionale partijen, internationale samenwerking en de beschikbaarheid van voldoende middelen om projecten en maatregelen uit te voeren is in veel gebieden een uitdaging.

De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater staat onder druk door medicijnresten, persistente chemicaliën (zoals PFAS) en industriële verontreinigingen door lozingen, landbouwuitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, historische vervuiling en klimaatverandering. Sommige opkomende stoffen kunnen nog niet worden gedetecteerd en/of hebben nog geen waterkwaliteitsnormen, of zijn een grensoverschrijdende uitdaging. In dat laatste geval is er binnen de hele Europese Unie actie nodig om de vervuiling van bijvoorbeeld PFAS en andere nieuwe stoffen tegen te gaan. Daarnaast zorgen een te optimistische schatting van de effectiviteit van de maatregelen en het verwijderen van verontreinigende stoffen uit het grondwater voor belangrijke uitdagingen.
Het verminderen van het gebruik en de risico's van chemische gewasbeschermingsmiddelen is een voortdurende uitdaging, evenals de overgang naar duurzame alternatieven en praktijken. Zo is de overgang naar duurzame gewasbescherming in de akkerbouw complex vanwege de hoge afhankelijkheid van chemische middelen en krappe productiemarges. Om oppervlakte- en grondwater te beschermen tegen effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en om de doelstellingen te behalen zijn meer dwingende maatregelen belangrijk. Gedacht wordt aan het aanscherpen van de vergunning van producten, het opleggen van beperkingen aan het gebruik van chemische plantenbeschermingsmiddelen waar mogelijk en noodzakelijk, en het versterken van het toezicht en handhaving van naleving van gebruiksvoorschriften.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 7 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Nederland heeft vele nationale doelstellingen opgesteld om de vervuiling van vooral wateren terug te dringen en het gebruik van chemische gewasbescherming te verminderen. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. De voortgang in de realisatie van deze doelen is wisselend of onbekend. Daarnaast dient er ter vervulling van het actiedoel ook voldoende aandacht te zijn voor het verminderen van de stikstofdepositie en plasticvervuiling. Deze aspecten zijn geen onderdeel van de verplichte internationale indicatoren en zijn niet opgenomen in de nationale doelen in het NBSAP, waardoor doelbereik en de maatregelen niet zijn gerapporteerd.

[1] Volgens de meest recente rapportage is dit percentage 55% en leeft een gemiddeld persoon vier maanden langer.

Actiedoel 8.

Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op

Foto: Shutterstock

Actiedoel 8 richt zich op het verminderen van de gevolgen van klimaatverandering en oceaanverzuring voor biodiversiteit. Het doel is om de veerkracht van soorten en ecosystemen te versterken door klimaatmitigatie, klimaatadaptatie, Nature-based Solutions en maatregelen die helpen om de risico's en gevolgen van natuurrampen te beperken.

Waarom is dit doel belangrijk?

Door de mens versterkte klimaatverandering is een van de belangrijkste directe oorzaken van biodiversiteitsverlies. Daarnaast leidt de stijging van CO_2-concentraties in de atmosfeer tot oceaanverzuring. Maatregelen voor mitigatie en adaptatie, waaronder Nature-based Solutions (op de natuur gebaseerde oplossingen) en ecosysteembenaderingen, kunnen de veerkracht van ecosystemen en bestaanszekerheid vergroten, en het verlies van biodiversiteit beperken of tegengaan. Deze benaderingen leveren bovendien sociale en economische nevenvoordelen op.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Alleen klimaatadaptatie zoals wateropvang, meer ruimte voor rivieren en het bevorderen van groen in de stad is niet voldoende. Ook moeten de broeikasgasemissies worden verminderd en moet koolstofvastlegging worden bevorderd. Onderdeel van de *Nationale Klimaatadaptiestrategie* (NAS) is het *Actieprogramma Klimaatadaptatie Natuur (2025-2030)* om de grootste klimaatrisico's voor de natuur en biodiversiteit in te perken en natuurinclusieve oplossingen in te zetten. Het klimaatrobuust maken van natuur is integraal onderdeel van natuurherstel in Nederland met maatregelen als herstel van hydrologie, aanleg van verbindingen en vermindering van externe drukfactoren. Nature-based Solutions worden ook ingezet bij kustbescherming, waterberging en het vastleggen van broeikasgassen in bossen en het reduceren van broeikasgasuitstoot uit veenbodems, wat tegelijkertijd bijdraagt aan biodiversiteitsherstel. Voor klimaatmitigatie in combinatie met natuurherstel is beleid vastgelegd in de *Bossenstrategie* en het *Programma Veenweide*. Met het *Klimaatakkoord* (2019) werd afgesproken om tegen 2030 de uitstoot van broeikasgassen in het veenweidegebied met 1 megaton CO_2-eq. te verminderen. Hiervoor zullen vernattingsmaatregelen worden genomen op ongeveer 90.000 hectare agrarisch veenweidegebied.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 8b.

Indicator 8b gaat over het *aantal landen dat vastgesteld beleid heeft om de impact van klimaatverandering en oceaanverzuring op biodiversiteit te minimaliseren en dat de negatieve effecten van klimaatactie op biodiversiteit minimaliseert en positieve effecten bevordert.* De gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit worden in Nederland gemonitord en gerapporteerd, met name voor specifieke soortgroepen zoals broedvogels, libellen en vlinders. De *Nationale Klimaatadaptatiestrategie* (NAS) richt zich op de gevolgen van klimaatverandering en van klimaatmaatregelen op biodiversiteit, en bevordert Nature-based Solutions om de veerkracht van ecosystemen te versterken. Voorbeelden hiervan zijn het vernatten van veengebieden, herstel en uitbreiding van bossen,

natuurontwikkeling in wateropvanggebieden en aandacht voor groen in het stedelijk gebied (zie actiedoel 12). Een voorbeeld van klimaatmitigatiemaatregelen die tegelijkertijd biodiversiteit bevorderen is de installatie van kunstmatige riffen om de mariene biodiversiteit te vergroten bij de aanleg van offshore windparken. Om het biodiversiteitsverlies te verminderen worden daarbij ook maatregelen genomen voor het tijdelijk kunnen stilleggen van windturbines tijdens piekperiodes van vogelmigratie om vogelbotsingen te verminderen. Daarnaast is er aandacht voor een integrale aanpak van natuurbranden.

Nederland is toegetreden tot de International Alliance to Combat Ocean Acidification (OA Alliance) en heeft zich gecommitteerd aan het ontwikkelen van een actieplan om oceaanverzuring aan te pakken. Er is nog geen nationaal actieplan opgesteld, maar deze toezegging betekent een eerste stap. In het Europese deel van Nederland worden de effecten van oceaanverzuring op biodiversiteit nog niet systematisch gemonitord of gerapporteerd.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 39 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doel 36 een matige en 38 een lage bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 39 is: *Uitstoten van 55% minder broeikasgassen in 2030 t.o.v.1990; klimaatneutraliteit in 2050*. Dit doel vertegenwoordigt het algemene doel van het Nederlandse klimaatbeleid en is opgenomen in de Nederlandse *Klimaatwet*. De bijdrage van natuur aan dit doel is vooral gericht op het vastleggen van CO_2 in bossen en het verminderen van de uitstoot in veengronden.

Nationaal doel 36 is: *In 2030 zijn overheden en terreinverantwoordelijken in natuur voorbereid om duurzaam en effectief om te gaan met klimaatveranderingen, zoals een toename van hitte, extreme neerslag, langdurige droogte, zeespiegelstijging en verzilting.* Met het actieprogramma *Klimaatadaptatie Natuur (2025-2030)* wordt invulling gegeven aan dit doel. Een van de belangrijkste acties is de oprichting en facilitering van een Community of Practice (CoP) over natuur en klimaatadaptatie. Deze CoP brengt vertegenwoordigers van de nationale overheid, regionale autoriteiten en landbeheerders samen. De CoP richt zich op kennisuitwisseling en gezamenlijke identificatie van uitdagingen en kansen met betrekking tot op de natuur gebaseerde klimaatadaptatie. Het actieprogramma zet vooral in op bewustwording, voorlichting en onderzoek. Zo is er gewerkt aan een Nature-based Solutions-catalogus, en wordt er kennis over droogte en verzilting opgedaan.

Nationaal doel 38 is: *Vanaf 2030 jaarlijks 1 Mton aan broeikasgasreductie realiseren uit veen- en moerige gronden*. Hoewel uit herberekeningen is gebleken dat de bodems in het veenweidegebied minder broeikasgassen uitstoten dan verwacht, is de overheid nog steeds van plan vernattingsmaatregelen te nemen op ongeveer 90.000 hectare landbouwveen. In 2023 werden er op ca. 3.500 hectare vernattingsmaatregelen uitgevoerd. Met de al beschikbare middelen voor landbouw- en klimaatmaatregelen in het veengebied is financiering beschikbaar om maatregelen te nemen op ca. 45.000 hectare.

Belangrijkste uitdagingen

Door het oppervlaktewaterpeil te verhogen in veenweidegebieden wordt bijgedragen aan het behalen van maatschappelijke doelen op het gebied van klimaat, weidevogelbeheer, bodemdaling en het voorkomen van funderingsschade van gebouwen. Enkele belangrijke uitdagingen daarbij zijn hoe om te gaan met het effect van vernattingsmaatregelen op waterbeschikbaarheid, waterkwaliteit en wateroverlast, en het krijgen van steun en betrokkenheid van melkveehouders voor de uitvoering van de maatregelen.

Lokale overheden hebben vaak beperkte capaciteit, en omdat klimaatadaptatie en natuur niet altijd kernprioriteiten zijn, krijgen deze onderwerpen doorgaans minder aandacht dan andere. Bij klimaatadaptatie in de breedste zin is het lastiger om natuurspecifieke doelen te prioriteren. Toekomstige implementatie zou kunnen profiteren van meer financiering en structurele integratie van klimaatadaptatie in ruimtelijke planning en landbouwbeleid.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 8 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Bijlage 1 bevat een overzicht van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Vernattingsmaatregelen in veenweidegebieden zijn nog maar op een beperkt oppervlak uitgevoerd, omdat rekening wordt gehouden met steun en betrokkenheid van melkveehouders. Natuurherstel in Nederland met maatregelen als herstel van hydrologie, aanleg van verbindingen en het verminderen van externe beïnvloeding van drukfactoren (zie actiedoel 7) is belangrijk voor het klimaatrobuust maken van de Nederlandse natuur. Wat betreft natuurherstel in Nederland wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo (zie actiedoel 2).

Actiedoel 9.
Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen

Foto: Shutterstock

Actiedoel 9 richt zich op het duurzaam beheren en gebruiken van wilde soorten, zodat biodiversiteit behouden blijft en tegelijkertijd maatschappelijke, economische en ecologische voordelen voor mensen worden geboden.

Waarom is dit doel belangrijk?

Biodiversiteit is de bron van veel goederen en diensten waarvan mensen afhankelijk zijn. Het behouden van deze goederen en diensten die geleverd worden door wilde soorten, vormt een belangrijke stimulans voor het behoud en duurzame gebruik van biodiversiteit. De CBD-doelen voor 2050 kunnen alleen worden bereikt als de ecosysteemdiensten worden gewaarborgd, vooral die bijdragen aan voeding, voedselzekerheid, bestaanszekerheid, gezondheid en welzijn.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het duurzame gebruik van wilde soorten in Nederland wordt gereguleerd onder de Omgevingswet en bijbehorende natuurbeschermingsvoorschriften. Jacht als bron van voedsel of inkomsten voor lokale gemeenschappen speelt in Nederland nauwelijks een rol van betekenis. Autoriteiten kunnen toestemming verlenen om ook beschermde soorten te doden of verjagen, indien deze schade of overlast veroorzaken. In die gevallen moet aan de voorwaarden worden voldaan dat het doden niet bijdraagt aan een verslechtering van de staat van instandhouding en er geen bevredigende alternatieve oplossingen zijn. Dit gebeurt op basis van faunabeheerplannen die per provincie worden opgesteld door de faunabeheereenheid en zijn goedgekeurd door de Gedeputeerde Staten. Verder coördineren faunabeheereenheden en wildbeheereenheden de monitoring van aantallen dieren per soort. Ze gebruiken deze informatie voor het onderbouwen van afschot (de hoeveelheid dieren die ze gaan afschieten) dat nodig is voor ecologisch evenwichtige wildpopulaties en voor het voorkomen of verminderen van schade aan de landbouw. Visserij wordt besproken bij actiedoel 5 en 10.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (9.1, 9.2 en 9b).

Indicator 9.1 gaat over *de voordelen van duurzaam gebruik van wilde soorten.* Aangezien er geen methodologie of dataset beschikbaar is, heeft Nederland niet gerapporteerd over deze indicator. Hoewel verschillende monitoring- en beheersystemen informatie bieden over de status, het gebruik en het beheer van wilde soorten (bijv. jachtstatistieken, faunabeheerplannen en jaarverslagen van faunabeheereenheden, ICES-bestandsbeoordelingen), worden deze databronnen niet gecombineerd tot één samenhangende dataset die 'voordelen van het duurzame gebruik van wilde soorten' meet zoals vereist is door de GBF-indicator. Gereguleerde jacht en visserij, geleid door wetenschappelijke beoordelingen en quotasystemen, dragen bij aan duurzaam gebruik van wilde soorten. Duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten, en daarmee de sociale, economische en ecologische voordelen voor vissers zijn echter nog niet gewaarborgd (zie ook actiedoel 5).

Indicator 9.2 *Percentage van de bevolking in traditionele beroepen* wordt als niet relevant voor Nederland beoordeeld. Nederland heeft geen inheemse volkeren en lokale gemeenschappen volgens de definitie van het GBF. Toch bestaan er verschillende traditionele biodiversiteitsgerelateerde beroepen in Nederland die bijdragen aan cultuurhistorische en biodiverse landschappen en lokaal rentmeesterschap.
Met deze beroepen wordt ecologische kennis verkregen en culturele identiteit behouden. Ook dragen ze bij aan het duurzame beheer van lokale biodiversiteit. Voorbeelden zijn rietsnijders in moerasgebieden (bijv. Weerribben–Wieden), herders met traditionele schapenbegrazing op heide en kleinschalige schelpdieren- en kustvisserijen onder strikte duurzaamheidsvoorwaarden. Een ander voorbeeld is het gebruik van traditionele eendenkooien en ganzenlokmiddelen (ganzenflappen), die historisch gezien watervogelvangst voor consumptie inhielden, maar tegenwoordig worden onderhouden voor doeleinden zoals ringen, ecologische monitoring en behoud van cultureel erfgoed. De uitoefening van deze beroepen wordt ondersteund door natuurbeheerplannen, natuurbeschermingscontracten en gebiedsgerichte beheerprogramma's. Deze activiteiten zijn zeer divers, gesubsidieerd, vaak parttime of vrijwillig, en worden niet opgenomen in enig nationaal statistisch systeem.

Indicator 9.b betreft het *aantal landen met beleid om het gebruik van wilde soorten duurzaam te beheren, zodat deze sociale, economische en milieuvriendelijke voordelen voor mensen kunnen bieden, en om gebruikelijk duurzaam gebruik door inheemse volkeren en lokale gemeenschappen te beschermen en aan te moedigen.*
Nederland heeft wetgeving en beleid voor duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten. De Omgevingswet bevat verboden op het doden van diersoorten, het verzamelen van eieren en het plukken van beschermde planten. Het faunabeheer wordt gereguleerd via vergunningen. Jacht is in Nederland slechts op vijf soorten toegestaan. Faunabeheereenheden dragen bij aan het monitoren van populaties van bejaagbare soorten, het monitoren van het afschot, het handhaven van vergunningen en het minimaliseren van conflicten tussen wilde dieren en menselijke activiteiten.

Duurzaam beheer van visbestanden wordt gereguleerd door nationale en EU-visserijregelgeving, die quota, visseizoenen en toegestane methoden vaststelt om overexploitatie te voorkomen en aquatische biodiversiteit te beschermen. Monitoringprogramma's volgen de status van de vispopulatie, vangstniveaus en ecosysteemeffecten om duurzaam visserijbeheer te waarborgen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn geen nationale doelen die bijdragen aan het bereiken van dit actiedoel opgenomen in de NBSAP (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Belangrijkste uitdagingen

Uitdagingen zijn onder andere: druk van veranderingen in het zee- en landgebruik, overexploitatie, vervuiling en klimaatverandering. Verdere implementatie vereist geïntegreerde benaderingen die ecologische duurzaamheid verbinden met de behoeften van mensen die afhankelijk zijn van wilde diersoorten; in Nederland vooral vissers.

Ambachtelijke beroepen zoals rietsnijder, herder, molenaar, klompenmaker en traditioneel kaasmaker zijn vaak nichemarkten. Deze beroepen zijn meestal alleen rendabel wanneer ze worden gecombineerd met neveninkomsten uit toerisme, educatie, verkoop van streekproducten of inkomsten uit vergoedingen voor natuurbeheer en subsidies.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 9 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.
Gereguleerde jacht (afschot) en visserij, geleid door wetenschappelijke beoordelingen en quotasystemen, dragen bij aan duurzaam gebruik van wilde soorten. De sociale, economische en ecologische voordelen voor vissers zijn echter nog niet gewaarborgd (zie ook actiedoel 5). Traditionele beroepen in Nederland zijn afhankelijk van subsidies en particuliere bijdragen, beheercontracten of nevenactiviteiten om economisch levensvatbaar te blijven.

Actiedoel 10.
Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 10 richt zich op het duurzaam beheren van gebieden die worden gebruikt voor landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw, zodat biodiversiteit behouden en hersteld wordt en de veerkracht en duurzame productiviteit van deze sectoren worden versterkt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw zijn wereldwijd belangrijke productiesystemen die gebruikmaken van, maar ook uiteenlopende effecten hebben op, ecosystemen en biodiversiteit. De diversiteit aan dieren, planten en micro-organismen in deze systemen is essentieel voor de productie van voedsel en grondstoffen en daarmee menselijk welzijn en economie. De toenemende vraag naar voedsel, vezels en brandstoffen leidt echter tot verlies van biodiversiteit en ecosysteemdiensten, waardoor duurzaam beheer urgent is. Duurzaam beheer draagt niet alleen bij aan biodiversiteitsbehoud, maar verbetert ook ecosysteemdiensten zoals bodemvruchtbaarheid, erosiebestrijding, bestuiving en plaagbeheersing.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Landbouw- en natuurbeleid kunnen in Nederland niet los van elkaar worden gezien. Het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) ondersteunt boeren met inkomenssteun en subsidies die gericht zijn op duurzame en toekomstbestendige praktijken. De maatregelen in het *Nationaal Strategisch Plan* (NSP) vormen de Nederlandse invulling van het GLB. Het stelsel is opgebouwd uit basisinkomenssteun en een eco-regeling, waarmee boeren worden beloond voor ecologische prestaties boven op de wettelijke minimumeisen. Via subsidies voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) worden de inspanningen van boeren voor landschap, natuur en biodiversiteit vergoed. Deze subsidies worden ingezet voor betere leefgebieden voor planten en dieren (weidevogels, vlinders, bijen), de aanleg en het onderhoud van landschapselementen (groenblauwe dooradering, GBDA), een goede waterkwaliteit en een omschakeling naar biologische landbouw. Met het *Actieplan Biologische Landbouw* wordt aangestuurd op een versnelling van de groei van het areaal biologische landbouw van 4% (in 2021) naar 15% in 2030. De focus van dit actieplan ligt op marktontwikkeling en op de groei van de consumentenvraag naar biologische producten. Via mestbeleid en gewasbeschermingsmiddelenbeleid wordt de druk op natuur verminderd (zie actiedoel 7).

Het Nederlandse visserijbeleid zet in op vrijwillige saneringsregeling voor de garnalenvisserij en het ondersteunen van innovaties en investeringen in de visserij met een focus op verduurzaming. Het gaat hierbij om het terugdringen van bodemberoering, bijvangst en CO_2-uitstoot. Visserij- en aquacultuuractiviteiten vallen onder het Europese Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). Hierin wordt beoogd de visbestanden duurzaam te beheren via het vaststellen van een maximale duurzame opbrengst en het daartoe opleggen van vangstquota. Concrete maatregelen voor bescherming van de gebieden en soorten komen aan de orde bij actiedoelen 2, 3 en 4.

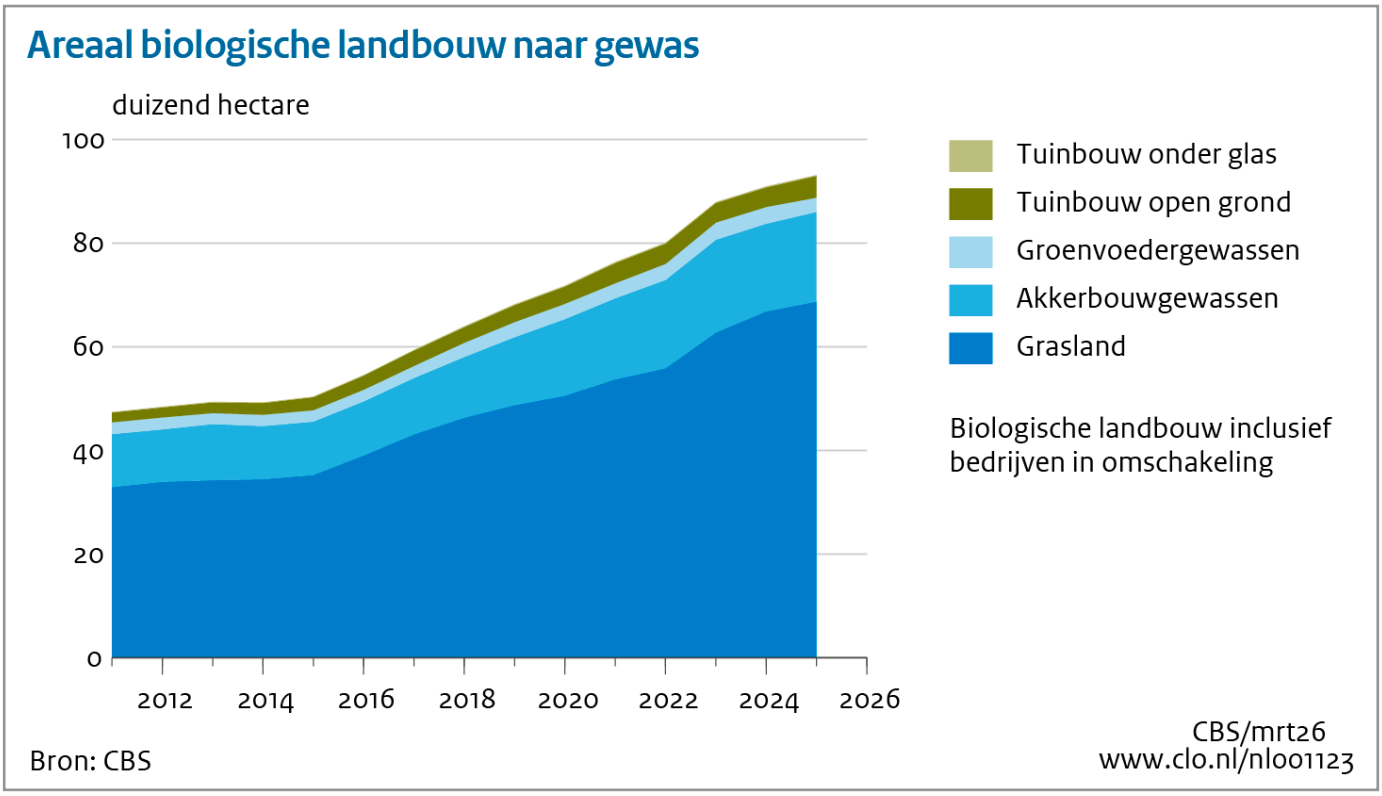
Het bosbeleid van de Nederlandse overheid is er op gericht tot duurzaam bosbeheer te komen, waarbij economische belangen en biodiversiteit worden afgewogen. Alle bossen in Nederland vervullen meerdere functies en zijn wettelijk beschermd in de Omgevingswet. Er is een meld- en herplantplicht wanneer bos gekapt wordt. De *Gedragscode Soortenbescherming Bosbeheer* beschrijft gemaakte afspraken om kap zorgvuldig uit te voeren. In de nationale *Bossenstrategie* staan doelstellingen voor bosuitbreiding en een kwaliteitsimpuls voor bestaand bos. Bosbeheerders

kunnen subsidies aanvragen ter ondersteuning van natuurlijk bosbeheer en om biodiversiteitsdoelstellingen te integreren in multifunctioneel bosbeheer.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (10.1 en 10.2).

Indicator 10.1 betreft het *aandeel van het landbouwareaal dat wordt gebruikt door productieve landbouw en door duurzame landbouw*. In Nederland wordt ongeveer 5,1% van het totale oppervlak landbouwgrond biologisch beheerd. Het oppervlak biologische landbouw heeft het afgelopen decennium een gestage groei laten zien, van ongeveer 2,7% in 2015 tot 5,1% in 2024. Van het biologische landbouwgebied bestaat in 2024 ongeveer 73% uit grasland, 19% uit akkerland, 4% uit tuinbouwgrond en 4% uit groenvoedergewassen (figuur 10).

Figuur 10 *Het areaal biologische landbouw is in het afgelopen decennium gestaag toegenomen tot ongeveer 93 duizend hectare. Van het biologische landbouwareaal is driekwart grasland*

Biodiversiteitsvriendelijke maatregelen worden verder ondersteund door subsidie voor agrarisch natuurbeheer. Op 1 januari 2025 bestreken deze maatregelen ongeveer 122.238 hectare gecultiveerd land, wat overeenkomt met ruim 6% van het totale landbouwoppervlak. Dit agrarisch natuurbeheer heeft de neerwaartse trend van weidevogels zoals de grutto en kievit, niet kunnen keren. Slechts enkele gebieden voldoen aan het vereiste (minimum) oppervlakteaandeel met ingrijpende maatregelen. De economische impact van deze ingrijpendere maatregelen zoals uitgesteld maaien, de ontwikkeling van kruidenrijke graslanden en hoge grondwaterstanden was vaak te hoog om rendabel te zijn. Ondanks de subsidies kunnen boeren deze maatregelen slechts beperkt inpassen in hun bedrijfsvoering.
Indicator 10.2 gaat over de *vooruitgang richting duurzaam bosbeheer*. Daartoe zijn een aantal sub-indicatoren gedefinieerd (tabel 1). Deze sub-indicatoren laten geen vooruitgang zien, terwijl de Nederlandse bosinventarisatie juist een toename laat zien van bovengrondse biomassa (houtvoorraad) en de volumes van dood hout. Ook is al het bos beschermd via de Omgevingswet en ligt 83% van het oppervlak binnen het planologisch beschermde Natuurnetwerk (zie actiedoel 3). Over het algemeen is er een gestage vooruitgang richting duurzaam bosbeheer, maar het tempo van bosuitbreiding en kwaliteitsverbetering is onvoldoende om de klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen volledig te halen. Extra maatregelen zijn nodig om de bosuitbreiding te versnellen, de bosstructuur te diversifiëren en de soortensamenstelling aan te passen aan klimaatverandering.

Tabel 1 Trend van gerapporteerde sub-indicatoren voor duurzaam bosbeheer.

Sub-indicatoren	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Oppervlakte-aandeel met een langetermijn-bosbeheerplan (procent)	79	77	74	72	69	67
Oppervlakte-aandeel bos binnen wettelijk beschermd gebied (procent)	59	59	59	59	59	59
Bovengrondse biomassa in bossen (in ton per hectare)	178	178	178	179	179	179
Bosareaal onder een onafhankelijk geverifieerd certificeringssysteem (in 1000 hectare)	169	165	164	166	166	

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn een groot aantal nationale doelen die bijdragen bij aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 14 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doelen 19, 25, 28, 29, 30, 32, 33 en 35 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III). Deze doelen zijn bijna allemaal gericht op duurzaam beheer van gebieden die in gebruik zijn voor landbouw. Alleen nationaal doel 14 is gericht op gebieden die gebruikt worden voor visserij:

In 2030 is 15% van de Nederlandse Noordzee gevrijwaard van bodemroerende visserij in ecologisch waardevolle gebieden. De voortgang op dit nationale doel is beschreven bij actiedoel 3.

Er zijn geen nationale doelen over duurzaam beheer in bosbouw en aquacultuur opgenomen in het NBSAP.

Nationaal doel 25, In 2027 zijn op 60% van het oppervlakte cultuurgrond activiteiten voor biodiversiteitsherstel en behoud, is een derde doel dat gerelateerd is aan het NSP van het GLB. Hier gaat het om een ecoregeling voor klimaat en milieu, waarmee boeren worden beloond voor ecosysteemdiensten (bodem en lucht, water, klimaat, biodiversiteit, landschap). Boeren verdienen 'punten' en een 'waarde' voor elke correct uitgevoerde ecoactiviteit, met brons, zilver en goud als beloningsniveaus. Daarnaast zijn er de agro-milieu- en klimaatmaatregelen, die bijdragen aan het behoud van doelsoorten, water en klimaat. Op dit moment is het nog niet mogelijk om een indicatie te geven van de resultaten. Wel is bekend dat er bij de introductie veel belangstelling was voor de ecoregeling (qua oppervlak en aantal deelnemers).

Nationaal doel 28 is: *Tot 2027 zullen 1.250 bedrijven investeringssteun (NSP-GLB) ontvangen voor het verbeteren van de biodiversiteit, en 650 investeringen zullen worden gedaan in landelijke gebieden om de natuur, het milieu en het klimaat te verbeteren*. Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het GLB bevat diverse investeringsinterventies die bijdragen aan biodiversiteit. Het gaat met name om niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven en niet-landbouwbedrijven, gericht op de aanleg en het herstel van landschapselementen, versterking van habitats, verbetering van ecosysteemdiensten en dergelijke. Op dit moment is het nog niet mogelijk om een indicatie te geven van de resultaten (aantallen bedrijven en investeringen). Er bleek echter een aanzienlijke interesse om deel te nemen aan de regelingen. Zo was er veel belangstelling voor eerste openstelling van de regeling Samenwerking in veenweidegebieden en Natura 2000-overgangsgebieden in 2024, en is er budget naar voren gehaald om die aanvragen te kunnen goedkeuren. Het animo voor de tweede openstelling in 2026 was ook groot.

Nationaal doel 19, het *verhogen van de grondwaterstand in veenweidegebieden van ca. 22.000 ha t/m 2028 (streefgetal) t.b.v. kansgebieden van de grutto,* is een doelstelling die gerelateerd is aan het NSP-GLB. De eerste opening van de regeling in het voorjaar van 2024 resulteerde in 7.000 hectare land dat behoort tot 13 landbouwcoöperaties voor het verhogen van de grondwaterstand in veenweiden. De tweede openstelling in het voorjaar van 2026 resulteerde in ruim 5.000 hectare land dat behoort tot 13 samenwerkingsverbanden voor het verhogen van de grondwaterstand in veenweidegebieden. De verwachte voortgang is dan ongeveer 55% (12.000 versus 22.000 hectare) van het doel.

Nationaal doelen 29 en 32 *streven naar 6,5% biologische landbouw in 2027 en 15% in 2030*. Het areaal biologische landbouw is ca 5,1% in 2024 (zie indicator 10.1). Overheidsbeleid zet vooral in op marktontwikkelingen en consumentenvraag. Supermarkten behaalden een groei van 7,9%, terwijl biologische speciaalzaken met 14,6% stegen tot meer dan € 458 miljoen in omzet. Deze groei ligt ruim boven de voedselinflatie (1,9%), wat volgens Bionext duidt op een reële groei van respectievelijk 6% en 12,7%.

Nationaal doel 30 is het *streven om t/m 2028 ca. 50.000 ha ruimte te creëren voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.* De Nederlandse overheid heeft daartoe extra middelen (€ 200 miljoen per jaar) beschikbaar gesteld. De extra middelen zullen worden ingezet in de prioriteitsgebieden rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en in het leefgebied van de grutto. Met de extra middelen is het ook het doel om in 2032 nog eens 180.000 hectare agrarisch natuurbeheer te realiseren. Het oppervlak landbouwgrond met subsidie voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) blijft groeien. In 2024 nam het areaal toe met meer dan 5.000 hectare naar in totaal 122.238 hectare.

Nationaal doel 33, *In 2030 worden alle Nederlandse bodems die worden gebruikt voor landbouwactiviteiten duurzaam beheerd,* staat beschreven in het *Nationaal Programma Landbouwbodems*. Om deze doelstelling te bereiken zet de overheid vooral in op het ontwikkelen en delen van kennis over gezonde bodems en op het stimuleren van grondgebruikers om zelf maatregelen te nemen voor duurzaam bodembeheer. Daarnaast wil de overheid er voor zorgen dat bodemdoelen worden meegenomen in beleid voor klimaat, water, natuur en pacht. Er is een onderzoeksprogramma opgezet voor duurzame bodembeheermaatregelen. Er zijn structuren opgezet om deze kennis naar de agrariërs te verspreiden. Coördinatie met gerelateerde beleidsgebieden is opgezet. De landbouwketen is betrokken en regionale initiatieven worden ondersteund. De maatregelen draaien allemaal om bewustwording en het bieden van perspectieven voor actie.

Nationaal doel 35 bestaat uit *drie doelstellingen voor 2030 op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen: weerbare planten en teeltsystemen, verbinden landbouw en natuur, nagenoeg geen emissies en residuen op producten.* Dit zijn doelen van het *Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030*. De voortgang wordt gemeten met zestien indicatoren. De resultaten laten zien dat Nederland vooruitgang boekt. Zo komen er steeds minder overschrijdingen van normen voor gewasbeschermingsmiddelen in sloten, beken en ander oppervlaktewater voor. Tegelijkertijd gaat de verbetering niet snel genoeg om alle doelen op tijd te halen. Daarom onderzoekt de overheid of extra maatregelen nodig zijn om de voortgang te versnellen.

Belangrijkste uitdagingen

De drijvende externe kracht achter de huidige Nederlandse landbouw is de concurrentie tussen leveranciers in het internationaal opererende voedselsysteem. De hele agro-keten van boerderij tot consument is daardoor zo efficiënt en goedkoop mogelijk opgezet. Het behalen van het actiedoel vereist een aanpassing in de hele keten op Europees (of mondiaal) niveau. Er is binnen dit systeem in Nederland echter alleen steun voor aanpassingen op vrijwillige basis. Naast de benodigde inzet op de verduurzaming van de reguliere teelt zou een omschakeling naar biologische landbouw kunnen bijdragen aan de vermindering van het gebruik van chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen. Belemmeringen voor een omschakeling naar biologische landbouw zijn onder andere de hoge prijs van landbouwgrond, stijgende arbeidskosten en onzekerheid over toekomstig stikstof-, klimaat- en ruimtelijk beleid. Daarnaast vraagt het bereiken van de doelen op alle specifieke gebieden meer dan alleen extra financiering. Emissiereductiebeheer voor waterkwaliteit en klimaat kan effectiever worden bereikt door regelgeving en standaarden.

Specifieke uitdagingen voor duurzaam beheer van landbouwbodems in Nederland zijn onder andere intensieve grondbewerking (vooral voor wortelgewassen), een afname van het organischestofgehalte in de bodem, bodemverdichting (als gevolg van schaalvergroting in de mechanisatie door hoge arbeidskosten) en de gevolgen van overmatige bemesting in het verleden. Deze praktijken zijn moeilijk aan te pakken. Ook is het verminderen van het gebruik en de risico's van chemische gewasbeschermingsmiddelen een voortdurende uitdaging. De overgang naar duurzame alternatieven en praktijken (veerkrachtige variëteiten, laagrisico-gewasbeschermingsmiddelen, precisietechnieken, intercultuursystemen, biologische landbouw, enz.) is beperkt van omvang. Om oppervlakte- en grondwater te beschermen tegen effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en om de doelstellingen te behalen zijn op korte termijn maatregelen belangrijk. Daarover zijn recentelijk afspraken gemaakt door het Rijk, met medeoverheden, sector- en ketenpartners in het hoofdlijnenconvenant gewasbeschermingsmiddelen[2]. Gedacht wordt onder meer aan het, waar mogelijk en noodzakelijk, opleggen van beperkingen aan het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen, en het versterken van het toezicht en handhaving.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Ondanks een toename in het oppervlak agrarisch natuurbeheer en biologische landbouw blijft de biodiversiteit op landbouwgrond achteruitgaan. Ook de meeste nationale doelen laten zien dat er vooruitgang wordt geboekt, maar het tempo onvoldoende is om de doelen te bereiken (bijlage 1).

[2] https://open.overheid.nl/details/538d58b5-82ac-4ae1-ab0c-02ac47a84d7f

Actiedoel 11.

Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions

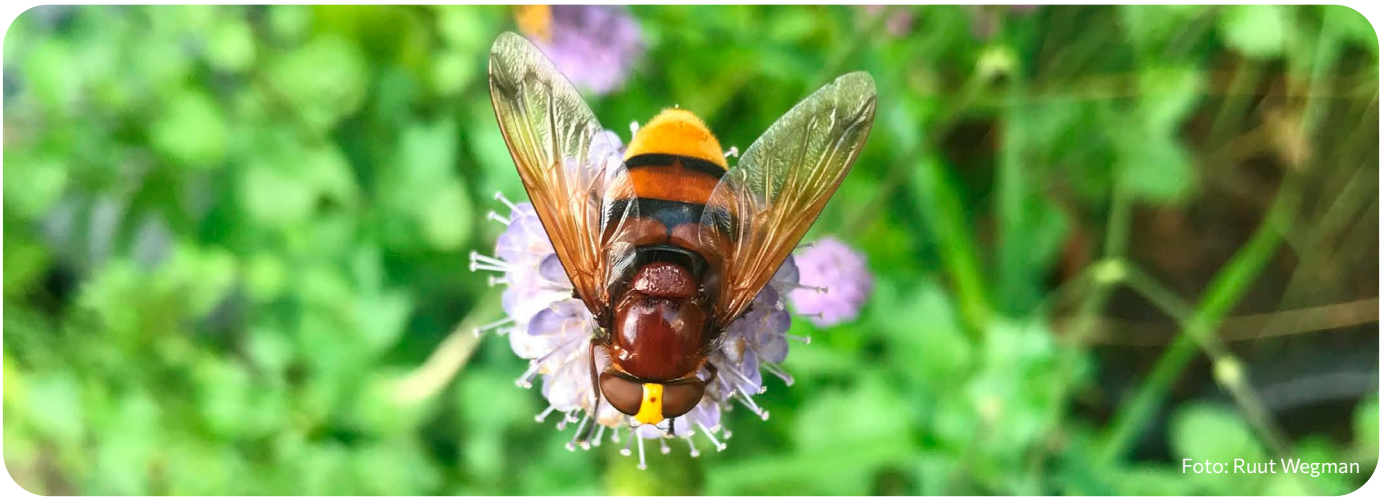

Foto: Ruut Wegman

Actiedoel 11 richt zich op het herstellen, behouden en versterken van ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten door in te zetten op Nature-based Solutions en ecosysteemfuncties, zodat natuur kan blijven bijdragen aan het welzijn van mensen.

Waarom is dit doel belangrijk?

De bijdragen van de natuur ten behoeve van de mens (ecosysteemdiensten) omvatten alle manieren waarop biodiversiteit het welzijn en de levenskwaliteit van mensen ondersteunt. Het is gebruikelijk om ecosysteemdiensten onder te verdelen in (1) diensten die goederen produceren, zoals voedsel of hout; (2) diensten die processen reguleren, zoals het zuiveren van water en (3) culturele diensten, zoals natuurgebieden waar je kunt recreëren. Door het verlies van biodiversiteit nemen deze diensten af. Het herstellen, behouden, versterken en duurzaam gebruiken van deze ecosysteemdiensten is daarom belangrijk voor het welzijn van mensen en het behoud van biodiversiteit.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland ondersteunt het behoud van de ecosysteemdiensten door ontwikkeling/uitvoering van beleid zowel voor natuurherstel als voor het duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en door in te zetten op de Nature-based Solutions. Ecosysteemherstel, beheer van de Natura 2000-gebieden en het versterken van de samenhang van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) worden opgepakt in het *Programma Natuur* en het *Natuurpact*. Hoe de uitvoering verder wordt vormgegeven, is beschreven in het Natuurplan dat conform de *Natuurherstelverordening* (NHV) wordt opgesteld en in 2027 zal worden ingediend bij de Europese Commissie. Voorbeelden van natuurherstel zijn beschreven bij actiedoel 2.

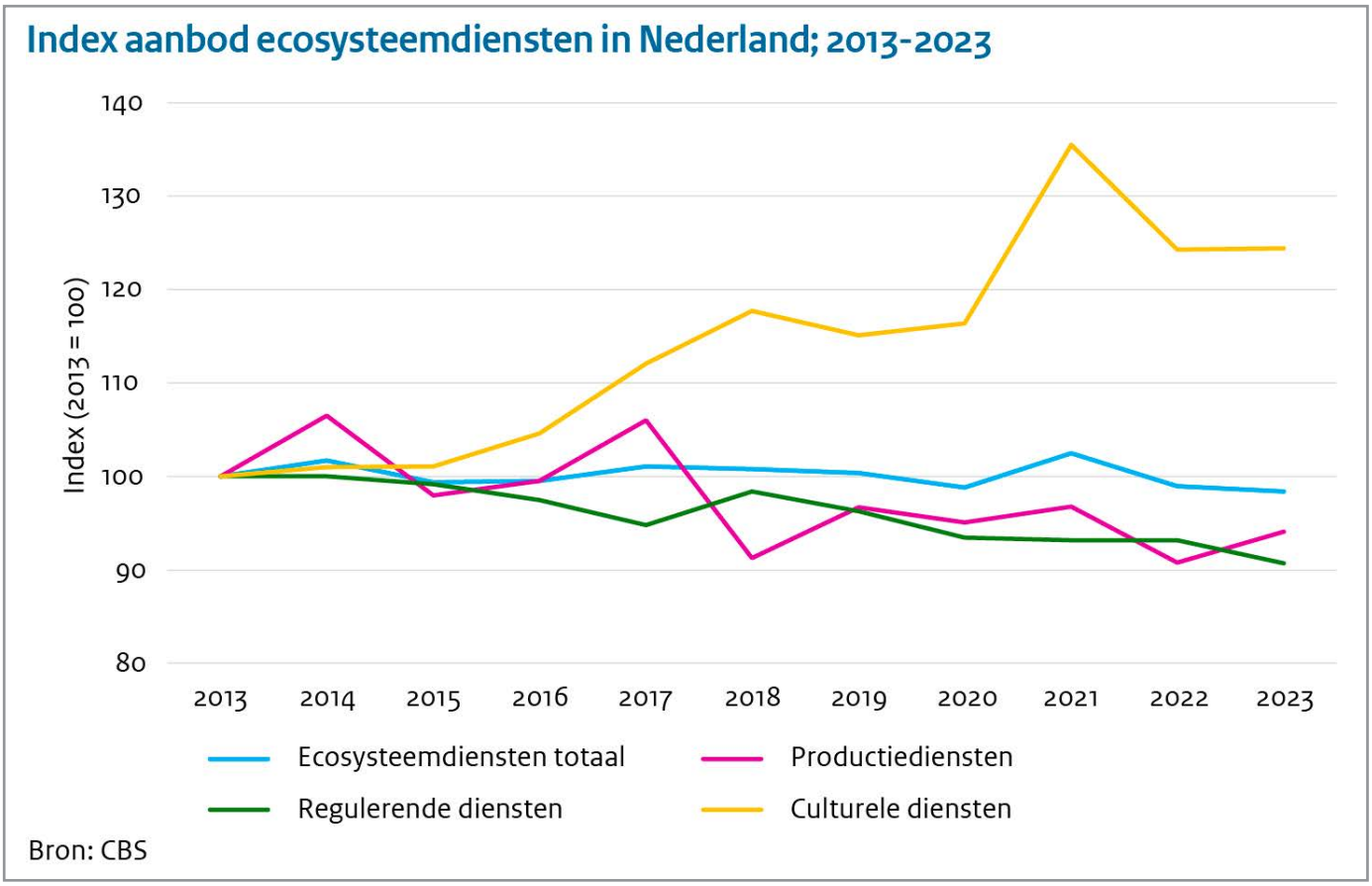
In de stad en in het landelijk gebied kan door in te zetten op Nature-based Solutions (bomen, landschapselementen) een belangrijke bijdrage leveren aan klimaatadaptatie (zie actiedoelen 8 en 12: door bijvoorbeeld het bieden van schaduw of het vasthouden van water). Het *Deltaprogramma* en de *Nationale Klimaatadaptatie Strategie* (NAS) bevorderen maatregelen zoals het hydrologisch herstel van natuur, het gebruik van natuurlijke klimaatbuffers en groen in het stedelijk gebied.

De overheid zet daarbij vooral in op kennisontwikkeling en het delen van kennis en ervaring, onder andere voor het toepassen van Nature-based Solutions bij maatschappelijke opgaven, zoals bij hoogwaterveiligheid, wateropvang en –berging, en het ontwikkelen van nieuwe toekomstbestendige woningen en werklocaties. Verder worden er jaarlijks Natuurlijk Kapitaalrekeningen opgesteld door CBS en WUR. Deze beschrijven de omvang en kwaliteit van ecosystemen, de hoeveelheid geleverde ecosysteemdiensten alsook de monetaire waarde ervan. De *Atlas Natuurlijk Kapitaal* brengt deze informatie in kaart voor kennisontsluiting en besluitvormingsprocessen.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (B.1 en B.b).

Indicator B.1 gaat over de *diensten die geleverd worden door ecosystemen*. Nederland heeft een breed scala aan beleidsmaatregelen ingevoerd die gericht zijn op het handhaven en verbeteren van ecosysteemdiensten door natuurbehoud, Nature-based Solutions, klimaatadaptatie en duurzaam landgebruik. Natuurlijk Kapitaalrekeningen zijn structureel geïntegreerd in de nationale statistieken, waardoor consistente tijdreeksen tussen 2013 en 2022 mogelijk zijn. De index van het totale aanbod van ecosysteemdiensten is gemiddeld genomen grotendeels stabiel gebleven. Producerende en regulerende diensten daalden met ongeveer 8%, terwijl culturele diensten met ongeveer 24% toenamen (figuur 11). De afname van de producerende en regulerende diensten is veroorzaakt door onder ander minder gras- en voederproductie, houtoogst, luchtfiltratie en bestuiving. De groei van culturele diensten weerspiegelt grotendeels een hogere vraag naar recreatie en investeringen in toegankelijke groene gebieden in plaats van verbeteringen in de conditie van het ecosysteem.

Figuur 11 *De index van het totale aanbod van ecosysteemdiensten in Nederland tussen 2013 en 2022. Producerende en regulerende diensten daalden, terwijl culturele diensten toenamen.*

Indicator B.b gaat over het *aantal landen met beleid en monitoring van maatregelen voor duurzaam gebruik, behoud en de verbetering van biodiversiteit en de bijdragen van de natuur aan mensen*. Het beleid van de Nederlandse overheid voor duurzaam gebruik is onder andere gericht op het ondersteunen van de uitvoering van de *Agenda Natuurinclusief 2.0*, een publiek-private samenwerking. Nederlands beleid omvat bovendien de promotie van certificeringssystemen, zoals FSC (duurzame bosbouw), MSC (duurzame visserij) en EKO (biologische landbouw). Deze certificeringssystemen dekken echter niet alle soorten gebruik, producten of projecten.
Nederland houdt toezicht op het duurzame gebruik van biodiversiteit voor een deel van zijn ecosystemen. Dit gebeurt via initiatieven zoals de Natuurlijk Kapitaalrekeningen. Deze rekeningen monitoren veranderingen in de omvang van het ecosysteem, de conditie en dienst (zoals houtvoorziening, waterzuivering en natuurrecreatie) die inzicht bieden in het behoud, herstel en de verbetering van de bijdragen van de natuur aan de mens, voor zowel huidige als toekomstige generaties.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 31 een beperkte bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 31 is: *Een natuurinclusieve samenleving in 2050.* De belangrijkste actie die is genomen om dit nationale doel te bereiken, is de ondersteuning van de uitvoering van de *Agenda Natuurinclusief 2.0* (2023) door het Collectief Natuurinclusief, een publiek-private samenwerking die er naar streeft om de ontwikkeling naar een natuurinclusieve samenleving in 2050 te versnellen. De ontwikkeling van natuurinclusieve praktijken en de implementatie van natuurinclusief werken gebeurt reeds in verschillende domeinen – waaronder infrastructuur, bouw, energie, water en gezondheid - maar nog wel versnipperd, door zowel private, publieke als maatschappelijke partijen. De realisatie van dit nationale doel bevindt zich nog in de beginfase. De *Agenda Natuurinclusief 2.0* omvat een breed scala aan acties om de transitie aan te jagen, onder andere het sluiten van sectorovereenkomsten en het doen van onderzoek naar financieringsmogelijkheden. Vanuit de overheden wordt momenteel opvolging gegeven aan de *Verkenning Natuurinclusief*, een advies over hoe de overheden effectief met elkaar kunnen samenwerken om de kansen voor een natuurinclusieve samenleving te benutten en versterken.

Belangrijkste uitdagingen

Belangrijke uitdagingen zijn onder meer het verbeteren van de onderliggende gegevens en methoden voor het berekenen van de indicator. Een andere uitdaging is het vertalen van de resultaten van de Natuurlijk Kapitaalrekeningen naar nationale besluitvorming en naar instrumenten voor regionaal beleid en monitoring, ter ondersteuning van programma's zoals het *Programma Natuur* en de *Nationale Klimaatadaptatiestrategie*. Zo kunnen de gecombineerde effecten van veranderingen in de omvang van een ecosysteem, de toestand van dat ecosysteem en de geleverde diensten door het betreffende ecosysteem met de huidige indicator nog niet goed worden geduid.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 11 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Er worden stappen gezet naar een natuurinclusieve samenleving, het opzetten van een monitoringssysteem voor het volgen van de veranderingen in oppervlakte en condities van door ecosystemen geleverde diensten, het duurzaam gebruik van deze diensten is echter nog niet goed bekend.

Actiedoel 12.
Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze

Foto: Shutterstock

Actiedoel 12 richt zich op het duurzaam vergroten, verbeteren en verbinden van groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden zodat biodiversiteit wordt versterkt en mensen meer toegang krijgen tot natuur, met positieve effecten op gezondheid, welzijn en ecosysteemdiensten.

Waarom is dit doel belangrijk?

Groene en blauwe ruimtes hebben veel positieve effecten op de fysieke en mentale gezondheid van mensen. Verstedelijking dreigt de afstand tot de natuur te vergroten, met negatieve gevolgen voor gezondheid en het bewustzijn van het belang van biodiversiteit. Deze groene en blauwe ruimtes zijn, mits ze goed worden beheerd, ook belangrijk als leefgebied voor soorten, ze verbeteren ecologische verbindingen en leveren ecosysteemdiensten, zoals wateropvang, en verminderen hittestress. Daarom benadrukt dit doel het belang van natuurinclusieve stadsplanning om de leefkwaliteit te verbeteren en de impact van steden en infrastructuur op biodiversiteit te verkleinen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland heeft een grote woningbouwopgave, maar wil ook zorgen voor een plezierige en gezonde leefomgeving. Hiervoor is van belang dat er voldoende groen in en rondom steden en dorpen is en dat de omgeving zo ingericht is dat deze beter bestand is tegen klimaatverandering. Het Nederlandse beleid is op dit moment vooral gericht op het ontwikkelen en delen van kennis, waaronder het faciliteren van netwerken van decentrale overheden en andere partners. Zo is de *Handreiking Groen in en om de stad* (GIOS) gemaakt om decentrale overheden te helpen bij hun groenvisie, ambities, strategie en doorvertaling naar projecten en plannen voor de uitvoering, beheer en onderhoud. Basiskwaliteit Natuur (aanwezigheid van minimale ecologische condities voor het in stand houden van algemene soorten en natuurlijke processen) in bebouwd gebied is hier een onderdeel van en wordt bij de actualisatie van de *Handreiking* verder uitgewerkt. Ook kan de landelijke maatlat voor een groene, klimaatadaptieve gebouwde omgeving worden gebruikt voor het inrichten van een gebied. Hiermee kunnen overstromingen, droogte, hittestress en bodemverzakking worden voorkomen, en negatieve effecten worden verminderd. Groene oplossingen worden daarbij verkozen boven technische. Voortbouwend hierop wordt beleid ontwikkeld voor de implementatie van artikel 8 uit de *Europese Natuurherstelverordening* (NHV). Dit artikel stelt dat tot en met 2030 de stedelijke groene ruimte (inclusief water) en stedelijke boomkroonbedekking binnen stedelijke ecosystemen niet minder mogen worden. Na 2030 moeten de oppervlakte van stedelijk groen en de stedelijke boomkroonbedekking toenemen. Voor de stedelijke groene ruimte geldt dit op nationaal niveau; voor stedelijke boomkroonbedekking per stedelijk ecosysteem. Dit geldt zowel voor openbare als particuliere groene ruimtes (tuinen). Hoe dit wordt vormgegeven, is beschreven in het Natuurplan dat conform de NHV wordt opgesteld en in 2027 zal worden ingediend bij de Europese Commissie.

Hoe bedrijventerreinen kunnen worden vergroend, staat beschreven in Werklandschappen van de toekomst. Dit is een initiatief dat bedrijventerreinen herdefinieert als multifunctionele landschappen, die zowel economische activiteit als ecologische waarde ondersteunen. Dit is een samenwerkingsinitiatief waarbij gewerkt wordt aan toekomstgerichte, groene, gezonde en klimaatbestendige bedrijventerreinen. Deze organisatie ontvangt een subsidie van de overheid via het Nationaal Groeifonds voor het doen van onderzoek naar sociale, financiële en fysieke innovatie ter voorbereiding op opschaling.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (12.1 en 12.b).

Indicator 12.1 gaat over *het gemiddeld aandeel van het bebouwde gebied van steden met groene of blauwe (water) ruimte dat voor openbaar gebruik voor iedereen is*. In Nederland bestaat de groenblauwe ruimte in het stedelijk gebied vooral uit parken en andere openbare groenvoorzieningen (ca. 12%) en sport- en recreatiegebieden (ca. 3%). Meer natuurlijke elementen (bijv. bossen en wateren) beslaan ongeveer 1% van dit groen en blauw. Het aandeel openbare groenblauwe ruimte bedroeg in 2021 16,4%; dit was in 2023 toegenomen tot 16,9% (CBS, SEEA 2023). Een voorbeeld is de groene inrichting van Utrecht waarbij nieuwe parken en openbare tuinen worden aangelegd, pleinen en straten worden vergroend, en de toegankelijkheid en biodiversiteit van bestaande groene zones worden verbeterd.
Voor het versterken van biodiversiteit is de kwaliteit van dit stedelijk groen meestal te laag. De indicator over Basiskwaliteit Natuur toont aan dat slechts 9% van het stedelijk gebied een 'hoge' natuurkwaliteitsscore bereikt. Een 'hoge' natuurkwaliteitsscore betekent dat 80% of meer van de soorten die kunnen voorkomen daadwerkelijk aanwezig zijn. In de meeste stedelijke en landelijke gebieden is de kwaliteit van de natuur matig of laag door niet-optimale omgevingscondities en beheer.

Indicator 12.b gaat over het *aantal landen met een natuurinclusieve stedelijke planning die verwijst naar groene of blauwe stedelijke ruimtes.*
Verschillende Nederlandse gemeenten integreren een natuurinclusieve stedelijke planning in hun omgevingsvisies. Provincies spelen ook een rol door gemeenten aan te moedigen of te verplichten biodiversiteitsdoelstellingen te integreren in hun stedelijke en ruimtelijke planning. Verschillende beleidsmaatregelen bevorderen en ondersteunen de inrichting, het beheer en het onderhoud van groene en blauwe ruimtes om ecosysteemdiensten te versterken. Hiermee kunnen de stedelijke veerkracht tegen weersextremen en het welzijn van mensen worden bevorderd. Deze aanpak wordt echter nog niet consistent toegepast in alle stedelijke gebieden. De voortgang verschilt per gemeente en hangt af van lokale prioriteiten en capaciteiten. Particuliere vastgoedontwikkelaars integreren steeds vaker natuurinclusieve elementen in hun projecten, maar deze praktijk is nog niet uniform of verplicht in het hele land.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 12 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationale doelen 24 en 43 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Vanuit de *Europese Natuurherstelverordening* is het volgende doel gesteld: het voorkomen van netto-achteruitgang in de totale nationale oppervlakte van stedelijke groene ruimte en stedelijke boomkroonbedekking t/m 2030 in stedelijke ecosysteemgebieden.
Vanaf 2031 moet de oppervlakte van stedelijke groene ruimte op nationaal niveau binnen stedelijke ecosysteemgebieden toenemen. Voor stedelijke boomkroonbedekking geldt hetzelfde voor elk van de stedelijke ecosysteemgebieden (nationaal doel 12). Momenteel ligt de focus op het bepalen van de begrenzing van stedelijke ecosysteemgebieden, waarbinnen de doelen voor stedelijke groene ruimtes en de bedekking van stedelijke boomkronen worden gemonitord. De voortgang van dit doel is daarom nog onbekend.

Nationaal doel 24 komt uit de *Handreiking Groen in en om de Stad* (GIOS) en bestaat uit drie subdoelen. Groenblauwe structuren en de gebiedseigen biodiversiteit worden versterkt op alle schaalniveaus door 1) waardevolle habitats en Basiskwaliteit Natuur (BKN) te behouden en realiseren; 2) groene oplossingen gebaseerd op natuurlijke processen en structuren de voorkeur te geven boven technische oplossingen; en 3) het percentage groen op buurtniveau te behouden en realiseren. Verschillende gemeenten zijn begonnen met het werken met de GIOS-systematiek en richtlijnen. De geleerde lessen worden opgenomen in de nieuwe versie, zodat de *Handreiking* breder toepasbaar wordt.

Meer dan zestig (van de 342) gemeenten werken momenteel aan de basiskwaliteit van de natuur in verschillende stadia, van beleidsontwikkeling tot uitvoering. Dit aantal groeit snel. Er wordt aandacht besteed aan: communicatie over de werkinstructies, de urgentie van vergroening en de voordelen van bijvoorbeeld het kiezen van groene oplossingen in plaats van technische oplossingen.

Nationaal doel 43 gaat over vergroening van bedrijventerreinen: *In 2027 hebben minimaal 1.000 bedrijventerreinen zich aangesloten bij het Nationaal Groeifondsprogramma Werklandschappen van de Toekomst en zijn deze getransformeerd in toekomstbestendige 'werklandschappen'*. In 'Living labs' op vier locaties wordt onderzoek gedaan en worden innovaties in de praktijk getest. Op tien zogenoemde ambassadeurslocaties worden de beste praktijken toegepast. Er zijn nog weinig concrete resultaten aangezien de meeste locaties net beginnen met de implementatiefase.

Belangrijkste uitdagingen

De hoge vraag naar woningen en stedelijke verdichting blijven druk uitoefenen op groene en blauwe ruimtes. Stedelijke vernieuwing en stadsontwikkeling brengen het risico met zich mee op verder verlies van groen en waterpartijen als vergroeningsmaatregelen niet worden meegenomen bij de planvorming. Gemeenten zijn over het algemeen bereid om aan de doelstellingen te werken, maar vinden de taak vaak complex en moeilijk te financieren.

Voor het transformeren van bedrijventerreinen naar werklandschappen is vooral de financiering voor de volgende fase de beperkende factor. Daarnaast maakt de wijze waarop de vergroening van bedrijventerreinen wordt aangestuurd (waarbij met alle betrokkenen overeenstemming moet worden bereikt), het moeilijk te voorspellen wat de toename van biodiversiteit en groene gebieden aan het einde van de projectperiode is.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 12 wordt vooruitgang geboekt, maar in onvoldoende tempo. Het aandeel groen in de openbare ruimte lijkt recent licht toe te nemen, maar staat door de grote vraag naar woningen onder druk. Om stadsontwikkeling natuurinclusief en klimaatadaptief te maken, zijn verschillende handreikingen opgesteld en wordt een initiatief voor het vergroenen van bedrijventerreinen ondersteund. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo of de vooruitgang is onbekend. Daarnaast dient er ter vervulling van het actiedoel voldoende aandacht te zijn voor de menselijke gezondheid en het welzijn. Deze thema's krijgen in de nieuwe versie van de *Handreiking Groen in en om de Stad* meer aandacht.

Actiedoel 13.

Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis

Foto: Shutterstock

Actiedoel 13 richt zich op het eerlijk delen van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische bronnen die afkomstig zijn van planten, dieren, micro-organismen, de traditionele kennis die daarmee samenhangt, hun genetische informatie (digitale sequentie-informatie) en op het bevorderen van passende toegang daartoe.

Waarom is dit doel belangrijk?

Het delen van de voordelen uit het gebruik van genetische bronnen en de daarmee samenhangende traditionele kennis is een kernonderdeel van de CBD en bevordert eerlijke samenwerking tussen landen. Het is bedoeld om zowel natuurbehoud als duurzaam gebruik van biodiversiteit te stimuleren, en kan helpen nieuwe financiële middelen voor biodiversiteit vrij te maken. Het Nagoya-protocol moet daarbij zorgen voor meer duidelijkheid en rechtszekerheid voor gebruikers en leveranciers van genetische bronnen. Daarnaast moeten recente afspraken en verdragen, zoals rond digitale sequentie-informatie (digitale informatie over DNA- of RNA-sequenties) en plantgenetische bronnen (erfelijk materiaal zoals zaad van rassen van gewassen), bijdragen aan een duurzamere landbouw en voedselzekerheid. Veredelaars kunnen hier uit putten om gewassen te maken die bijvoorbeeld resistent zijn tegen ziekten of plagen, of die juist goed tegen klimaatveranderingen kunnen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland is partij bij het Nagoya-protocol. De Europese ABS (Access and Benefit Sharing) Verordening (Nr. 511/2014) regelt de naleving van dit protocol, en Nederland heeft de *Wet Implementatie Nagoya Protocol* en de beleidsnota *Bronnen van ons Bestaan* opgesteld.

De overheid subsidieert het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN). Het CGN heeft een wettelijke onderzoekstaak, onderhoudt genenbank-collecties van belangrijke soorten gewassen, landbouwhuisdieren, bomen en struiken en aquatische soorten, adviseert private en NGO-partners over behoud en duurzaam gebruik van genetische diversiteit en monitort genetische diversiteit. Ook biedt het CGN beleidsondersteuning voor de overheid en deelt het kennis en informatie aan diverse stakeholders en een breder publiek. Gebruikers van genetische bronnen worden door het CGN via het Nationaal Focal Point ABS geïnformeerd over hun verplichtingen en hun naleving wordt gecontroleerd door de NVWA. Daarnaast zijn er subsidies voor SeedNL, een Nederlands publiek-privaat samenwerkingsverband dat zich richt op het versterken van de zaaizaadsector in ontwikkelingslanden. Het samenwerkingsverband verbetert onder meer de toegang van kleinschalige boeren in lage- en middeninkomenslanden tot kwalitatief goede zaden en draagt via een bijdrage aan het Internationaal Verdrag inzake plantgenetische bronnen voor voedsel en landbouw (ITPGRFA) bij aan een verbetering van het Multilaterale Systeem voor ABS.

Nederland heeft bewust geen toegangswetgeving voor genetische bronnen. De toegang tot plantgenetisch materiaal wordt door de nationale genenbank gedaan op basis van de Standard Material Transfer Agreement (SMTA) van de ITPGRFA.

Verder is Nederland actief betrokken bij het operationaliseren van het tijdens COP-16 gelanceerde Multilaterale Mechanisme (MLM) voor het eerlijk delen van voordelen die ontstaan uit het gebruik van digitale sequentie-informatie (DSI) van genetische bronnen. Het mondiale Cali Fonds is hier onderdeel van. Dit fonds ontvangt de bijdragen van bedrijven en zal ontwikkelingslanden ondersteunen bij het behoud van biodiversiteit. Het geld zal met name inheemse volkeren en lokale gemeenschappen (uit ontwikkelings- en ontwikkelde landen) ten goede komen. Nederland is lid van de 'Friends of the Cali Fund', om operationalisering van het MLM te versnellen en bijdragen aan te trekken. Nederlandse stakeholders hebben gezamenlijk een white paper opgesteld over ABS in het algemeen en de operationalisering van het multilaterale mechanisme en het Cali Fonds in het bijzonder. Het document beschrijft hoe Nederlandse stakeholders het CBD-besluit implementeren en bevat aanbevelingen. Het dient als voorbeeld van publiek-private samenwerking en inspiratie voor andere CBD-Partijen.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (C1, C2 en 13.b).

Indicator C1 gaat over *financiële voordelen ontvangen overeenkomstig de van toepassing zijnde internationaal overeengekomen instrumenten voor Access and Benefit Sharing (ABS).* Indicator C2 gaat over *de niet-monetaire voordelen voortvloeiend uit de van toepassing zijnde internationale ABS-instrumenten*. De wetgeving ter uitvoering van het Nagoya-protocol in Nederland bevat geen voorschriften over de toegang tot genetische bronnen in Nederland, omdat de Nederlandse overheid dat niet noodzakelijk vond. Nederland reguleert de toegang tot zijn genetische bronnen dus niet, en vereist geen voordeel uit het gebruik ervan. Daardoor hoeft Nederland geen financiele of andere voordelen te monitoren die voortkomen uit het gebruik van genetische bronnen of traditionele kennis die uit het land wordt verkregen. Dit betekent dat de indicatoren C1 en C2 niet van toepassing zijn op Nederland.

Indicator 13.b gaat over het *aantal landen dat effectieve juridische, beleidsmatige, administratieve en capaciteitsopbouwmaatregelen op alle niveaus heeft genomen. Dit om een eerlijke en rechtvaardige verdeling te garanderen van de voordelen van het gebruik van genetische hulpbronnen en van digitale sequentie-informatie over genetische hulpbronnen, alsmede van traditionele kennis die verband houdt met genetische hulpbronnen.* Nederland heeft deze maatregelen voornamelijk genomen door volledige uitvoering van EU-verordening 511/2014. Deze verordening voert de nalevingsaspecten van het Nagoya-protocol in Nederland en andere EU-landen uit. Nederlandse autoriteiten handhaven deze maatregelen via gevestigde administratieve instanties, waarbij naleving wordt gewaarborgd en bewustwording en kennis onder gebruikers van genetische bronnen wordt bevorderd. De capaciteitsopbouwmaatregelen omvat initiatieven zoals het ABS-Loket Nederland (het Nederlandse Nationaal Focal Point voor Toegang en Benefit Sharing), dat richtlijnen, informatie en ondersteuning biedt aan belanghebbenden om naleving van toegangs- en voordeelverplichtingen te faciliteren. Daarnaast neemt Nederland actief deel aan internationale samenwerking en bewustwordingsactiviteiten met betrekking tot ABS, en ondersteunt het trainings- en kennisdelingsinitiatieven gericht op zowel binnenlandse als internationale belanghebbenden. Deze inspanningen helpen de capaciteit op te bouwen onder gebruikers en aanbieders van genetische bronnen om een effectieve en rechtvaardige verdeling van baten te waarborgen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 44 en 45 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doel 46 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 44 betreft: *behoud, beheer en duurzaam gebruik van genetische bronnen, en een billijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van deze bronnen.* Genetische bronnen worden bewaard in nationale collecties, beheerd door het CGN. Zo bevat de verzameling plantengenetische bronnen meer dan 24.000 variëteiten en wilde populaties. Het varieert van commerciële variëteiten, landrassen en boerenrassen tot wilde gewasvariëteiten uit meer dan 150 landen. De diercollectie bevat meer dan 350.000 doses sperma, embryo's, eicellen en DNA. Het omvat zowel zeldzame Nederlandse rassen als rassen die een essentiële rol spelen in de wereldwijde voedselproductie. De website van het National Focal Point (www.absfocalpoint.nl) biedt een actueel overzicht van de principes en praktijken van ABS, beantwoordt vragen over ABS van (potentiële) gebruikers en geeft presentaties aan organisaties en bedrijven.

Nationaal doel 45 gaat over een *zo vrij mogelijke toegang tot en uitwisseling van genetisch materiaal binnen en tussen landen voor kennisontwikkeling, en behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.* Al het materiaal in de reguliere collectie van de Nederlandse nationale planten-

genenbank stelt het CGN beschikbaar voor professionele gebruikers (via het SMTA van de ITPGRFA). In de periode 2015-2024 gaf de genenbank meer dan 40.000 monsters uit, waarvan ongeveer 60% aan gebruikers in het buitenland. Materiaal in de dierengenenbank is op verzoek beschikbaar voor fokverenigingen en individuele fokkers.

Nationaal doel 46 gaat over kennisuitwisseling: *Gebruikers van genetische bronnen dragen bij aan een transparante, internationaal georiënteerde uitwisseling van kennis en informatie over genetische bronnen, met bijzondere aandacht voor de herkomst van het genetisch materiaal.* Op haar website verstrekt de nationale genenbank gedetailleerde informatie over het materiaal dat zij bewaart, inclusief de herkomst. Gegevens worden ook gedeeld met andere platforms. Organisaties en bedrijven die materiaal van de nationale genenbank verkrijgen, wordt gevraagd de resultaten van onderzoek naar het materiaal met de genenbank te delen, zodat de genenbank deze informatie op haar website kan toevoegen. Op 1 januari 2020 waren voor de monsters in de nationale CGN-plantencollectie gemiddeld dertien eigenschappen beschreven, zoals informatie over basiskenmerken, prestaties (opbrengst, ziekteresistentie) en genetische eigenschappen.

Belangrijkste uitdagingen

De nationale collecties die door CGN worden beheerd, zijn er op gericht materiaal beschikbaar te stellen voor alle professionele gebruikers, inclusief veredelaars en fokkers. Leveranciers van materiaal in Nederland en daarbuiten zijn echter soms terughoudend om hun materiaal beschikbaar te stellen aan veredelaars en fokkers. Daarnaast delen sommige gebruikers van genenbankmateriaal hun onderzoeksresultaten niet. Het bewustzijn van regelgeving voor het delen van voordelen onder gebruikers van genetische bronnen is niet altijd hoog genoeg, maar is toegenomen door de activiteiten van het National Focal Point ABS. De grootste uitdaging voor het monitoren van naleving is het identificeren van gebruikers. Voor gebruikers is de complexiteit van nationale Nagoya-wetgeving lastig, met van land tot land verschillende ABS-wetgeving en -procedures.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Het bereiken van actiedoel 13 ligt op schema. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel.

Actiedoel 14.
Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren

Foto: Shutterstock

Actiedoel 14 richt zich op het integraal meenemen van biodiversiteit en de waarde ervan in beleid, regelgeving, planning en besluitvorming op alle bestuursniveaus en in alle sectoren, zodat activiteiten en investeringen beter bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Vaak worden de verschillende waarden van biodiversiteit nog onvoldoende meegenomen in beslissingen. Veel activiteiten die biodiversiteit negatief kunnen beïnvloeden vallen buiten het bereik van specifiek natuurbeleid. Daarom worden partijen opgeroepen om biodiversiteit zoveel mogelijk te integreren in beleid, plannen en programma's en structureel op te nemen in strategieën en rapportages. Dit 'mainstreamen' zorgt ervoor dat de waarde van biodiversiteit wordt meegenomen in besluitvorming door overheden, bedrijven en de samenleving als geheel.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland stimuleert de actieve betrokkenheid van alle relevante sectoren bij de natuurherstelopgave vooral door het ondersteunen van de publiek-private samenwerking Collectief Natuurinclusief die de *Agenda Natuurinclusief 2.0* uitvoert. Agenda Natuurinclusief is een maatschappelijk initiatief, dat gericht is op bedrijventerreinen, bouw, energie, financiële sector, gezondheid, infrastructuur, landbouw, onderwijs, vrijetijdseconomie en water. Het doel van de Agenda is om te bewegen naar een natuurinclusieve samenleving in 2050. De Agenda zet onder andere in op het verspreiden van kennis over praktische mogelijkheden om natuurinclusief te worden binnen een sector, bedrijf of organisatie.

Verder ondersteunt Nederland kennisontwikkeling op het gebied van natuurlijk kapitaal (zie actiedoel 11). De Natuurlijk Kapitaalrekeningen (NKR) en instrumenten zoals de Atlas Natuurlijk Kapitaal, MKBA-werkwijzer Natuur en de Ecosystem Services Valuation Database (ESVD), geven daarbij inzicht in de waarde van ecosysteemdiensten ten behoeve van ruimtelijke en economische besluitvorming van bijvoorbeeld overheden, bedrijven en financiële instellingen.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 14b.

Indicator 14.b gaat over *het aantal landen dat biodiversiteit en haar vele waarden integreert in beleid, regelgeving, planning, ontwikkelingsprocessen, armoedebestrijdingsstrategieën en, indien van toepassing, nationale rekeningen, binnen en over alle niveaus en sectoren heen, en geleidelijk alle relevante publieke en private activiteiten en fiscale en financiële stromen afstemt op de doelstellingen en doelstellingen van het Global Biodiversity Framework (GBF).* Nederland heeft biodiversiteit en haar vele waarden gedeeltelijk geïntegreerd in nationaal en sectoraal beleid, regelgeving, plannen en strategieën. Biodiversiteitsoverwegingen zijn expliciet verankerd in de Omgevingswet, de *Nationale Omgevingsvisie*, de *Nationale Klimaatadaptatiestrategie*, het *Deltaprogramma* en het *Nationaal Strategisch Plan voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid*. Deze kaders bevorderen mainstreaming in sectoren zoals landbouw, waterbeheer, klimaatadaptatie

en ruimtelijke planning. Integratie met andere sectoren is nog beperkt, waaronder gezondheid, energie en industrie, waar biodiversiteitsoverwegingen vooral worden meegenomen via milieueffectrapportages of vrijwillige initiatieven.

Nederland ontwikkelt daarnaast jaarlijks Natuurlijk Kapitaalrekeningen (zie actiedoel 11). Hoewel deze inspanningen steeds meer de monetaire en niet-monetaire waarden van ecosysteemdiensten kwantificeren, zijn deze nog niet geïntegreerd in besluitvorming en in de Nationale Rekeningen. Wel wordt natuurlijk kapitaal meegenomen in de jaarlijkse Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals, die laat zien hoe brede welvaart in Nederland zich ontwikkelt, op economisch, sociaal en ecologisch gebied vanuit drie verschillende perspectieven: hier en nu, later en elders.

Nederland heeft activiteiten en investeringen van overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties deels beter laten aansluiten bij de doelen van het GBF. Publiek-private samenwerking wordt bevorderd via de *Agenda Natuurinclusief 2.0*, die bedrijven en maatschappelijke organisaties betrekt bij acties om natuurinclusief werken te bevorderen. Andere instrumenten omvatten subsidies voor natuurinclusieve landbouw (bijv. ANLb), financiering voor klimaatadaptatie die ecosysteemgerichte benaderingen integreert met Nature-based Solutions (zie actiedoel 11), en groeiende betrokkenheid van financiële instellingen via het Platform Duurzame Financiering van De Nederlandsche Bank. Er is een eerste nationale beoordeling van milieuschadelijke subsidies uitgevoerd (zie actiedoel 18). Op dit moment zijn biodiversiteitscriteria beperkt geïntegreerd in het beleid voor publieke inkoop en aanbestedingen. Hoewel deze inspanningen belangrijke vooruitgang vormen, blijft volledige aansluiting van alle relevante publieke en private activiteiten op de GBF-doelstellingen een doorlopend proces.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 31 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). Nationaal doel 31 betreft *een natuurinclusieve samenleving in 2050.* De belangrijkste actie die is genomen om dit nationale doel te bereiken, is de ondersteuning van de uitvoering van de *Agenda Natuurinclusief 2.0* van het Collectief Natuurinclusief. Dit is een publiek-private samenwerking die er naar streeft om de ontwikkeling naar een natuurinclusieve samenleving in 2050 te versnellen. De realisatie van dit nationale doel bevindt zich nog in de beginfase (zie ook actiedoel 11).

Belangrijkste uitdagingen

Een belangrijke uitdaging in een dichtbevolkt land als Nederland is het combineren van huisvesting, energietransitie, mobiliteit, landbouw, waterbeheer, natuurbehoud, economie en defensie. Dit vereist een goed doordachte en geïntegreerde aanpak (zie ook actiedoel 1). Besluitvorming is vaak nog georganiseerd per sector, gericht op kortetermijndoelen en economische resultaten. Hoewel biodiversiteit in veel sectoren meegewogen wordt in besluitvorming, wegen economische belangen vaak zwaarder. De voordelen van economische activiteiten zijn vaak direct zichtbaar en meetbaar, terwijl de nadelen voor biodiversiteit vaak verspreid, langdurig en minder zichtbaar zijn. Door biodiversiteit in een vroeg stadium mee te nemen in plannen, voordelen van biodiversiteit zichtbaar te maken in financiele berekeningen en biodiversiteitsvriendelijk handelen financieel aantrekkelijker te maken, kan biodiversiteit in de praktijk meer gewicht krijgen in besluitvorming ten opzichte van belangen die direct economische of politieke resultaten opleveren. De belangrijkste uitdaging is dit inzicht over te brengen bij de vele betrokken partijen, zodat ze bij hun activiteiten rekening gaan houden met behoud en herstel van biodiversiteit.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 14 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. In Nederland zijn biodiversiteitsoverwegingen verankerd in de Omgevingswet, de *Nationale Omgevingsvisie*, de *Nationale Klimaatadaptatiestrategie*, het *Deltaprogramma* en het *Nationaal Strategisch Plan voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid*. Met de *Agenda Natuurinclusief* en de ontwikkeling van de Natuurlijk Kapitaalrekeningen zijn belangrijke eerste stappen gezet voor de integratie van biodiversiteit in nationale rekeningen en verschillende sectoren. Ondanks de toenemende aandacht voor biodiversiteit, blijft het een uitdaging om biodiversiteitsoverwegingen op gelijke voet mee te nemen naast economische belangen in publieke en private activiteiten.

Actiedoel 15.

Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit

Foto: Mies van Aar

Actiedoel 15 richt zich op het monitoren en transparant rapporteren door bedrijven van hun impact op, afhankelijkheid van en risico's voor biodiversiteit, zodat negatieve effecten kunnen worden verminderd, positieve bijdragen kunnen worden vergroot en duurzamere productie- en consumptiepatronen worden bevorderd.

Waarom is dit doel belangrijk?

Door hun impact op biodiversiteit te monitoren en te beoordelen, krijgen bedrijven en financiële instellingen meer inzicht in hun relatie met biodiversiteit en in de risico's van biodiversiteitsverlies voor hun activiteiten en toeleveringsketens. Met dit inzicht kunnen zij makkelijker gerichte maatregelen nemen en investeringen doen die de weerbaarheid van een onderneming vergroten en/of positief bijdragen aan biodiversiteit. Biodiversiteit wordt op deze wijze onderdeel van de besluitvorming: op bedrijfsniveau, in de portefeuille, in operationele activiteiten en in de waardeketen. Overheden kunnen dit faciliteren door in te zetten op gerichte, simpele rapportagevereisten en op wet- en regelgeving die bedrijven ondersteunt bij rapportages.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het kabinet implementeert EU-wetgeving, zoals de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD), die grote bedrijven en financiële instellingen verplicht om de afhankelijkheden en risico's voor mens en milieu inclusief biodiversiteit van hun bedrijfsvoering te identificeren en rapporteren wanneer deze van materieel belang zijn voor de onderneming. In dat geval wordt gerapporteerd volgens de Europese Duurzaamheidsrapportage-standaarden, die op dit moment versimpeld worden. Daarnaast wordt op dit moment de *EU Sustainable Finance Disclosure Regulation* (SFDR) herzien om deze te vereenvoudigen, worden er wijzigingen aangebracht in de technische criteria onder de EU-taxonomie voor investeringen in duurzame economische activiteiten en zijn er wijzigingen aangebracht in de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (CSDDD).

Nationaal is er een Nederlands beleidskader voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) volgens de internationale normen in overeenstemming met de principes van de Verenigde Naties (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) en richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Het IMVO-beleid is er op gericht bedrijven te stimuleren en hen te helpen een verdere bijdrage te leveren aan de positieve effecten die bedrijvigheid en ondernemerschap kunnen hebben in de keten van productie naar verwerking en consumptie.

De overheid ondersteunt verschillende initiatieven en sectorcoalities, bijvoorbeeld de Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD), de Finance for Biodiversity Foundation en Future Up (voorheen: MVO Nederland), om bedrijven en financiële instellingen te ondersteunen bij hun rapportage. Hierbinnen stimuleert de overheid de ontwikkeling en standaardisering van methoden en kennis. Daarnaast is er het MVO-steunpunt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), waar bedrijven terecht kunnen met vragen over duurzaamheid in het algemeen en met betrekking tot IMVO en EU-regelgeving.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (15.1 en 15.b).

Indicator 15.1 is het *aantal bedrijven dat hun biodiversiteitsgerelateerde risico's, afhankelijkheden en gevolgen bekendmaakt*. Nederland heeft deze indicator niet kwantitatief gerapporteerd, omdat er geen robuuste nationale dataset met benodigde informatie beschikbaar is. Bestaande informatie (inclusief analyses van duurzaamheidsrapportages door grote bedrijven) bestrijkt slechts een deel van de bedrijven en is niet representatief op nationaal niveau. Nederland onderzoekt hoe toekomstige monitoring kan profiteren van gegevens die voortkomen uit wetgeving van de Europese Unie. Naar verwachting neemt de betrokkenheid van vooral grote bedrijven bij biodiversiteitsgerelateerde rapportages toe, omdat er beperkte rapportageverplichtingen zijn voor het mkb en bij hen veelal de kennis en capaciteit ontbreekt om te meten en rapporteren. KPMG meldt dat 83 van de 100 grootste Nederlandse bedrijven in 2024 informatie over biodiversiteit openbaar hebben gemaakt. Vooral financiële instellingen laten relatief sterke vooruitgang zien, ondersteund door EU-wetgeving en initiatieven zoals de TNFD en de Finance for Biodiversity Foundation, waar Nederlandse bedrijven en financiële instellingen sterk zijn vertegenwoordigd.

Indicator 15.b gaat over het *aantal landen met juridische, administratieve of beleidsmaatregelen die gericht zijn op het aanmoedigen en in staat stellen van bedrijven en financiële instellingen, en in het bijzonder voor grote en transnationale bedrijven en financiële instellingen, om hun negatieve effecten op biodiversiteit geleidelijk te verminderen, hun positieve effecten te vergroten, hun biodiversiteitsgerelateerde risico's te verminderen en acties te bevorderen om duurzame productiepatronen te waarborgen*. Nederland levert een bijdrage aan dit actiedoel onder andere door de implementatie van EU-wetgeving (CSRD, SFDR, EU-taxonomie en CSDDD). De volledige implementatie van deze wetgeving is echter nog gaande en rapportagecycli zijn pas recent begonnen.

Nederland faciliteert bedrijven en financiële instellingen om hun negatieve impact op biodiversiteit geleidelijk te verminderen en positieve bijdragen te vergroten door een combinatie van regelgevende kaders, subsidies en het stimuleren van publiek-private samenwerking. Er zijn geen volledig bindende resultaatseisen en er is ook geen volledig nationaal systeem om te meten of bedrijfsactiviteiten minder schadelijk worden voor biodiversiteit.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn verschillende nationale doelen die bijdragen bij aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). De bijdrage van deze nationale doelen aan dit actiedoel is echter laag en minder specifiek voor dit doel dan voor andere actiedoelen.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen voor het rapporteren op biodiversiteitsimpact en afhankelijkheden voor bedrijven en financiële instellingen zijn het integreren en standaardiseren van methoden en het kunnen rapporteren op simpele, efficiënte wijze. Er zijn met steun van dit kabinet daarom verschillende stappen gezet om rapportagevereisten te versimpelen.

De huidige rapportages zijn nog veelal heterogeen, grotendeels kwalitatief en worden vooral uitgevoerd door grote bedrijven en financiële instellingen. Dit is begrijpelijk. De beschikbaarheid van gegevens is ongelijk en mkb's missen veelal de kennis en capaciteit om te meten en rapporteren over biodiversiteit. Rapportage kan voor hen daarom voor disproportionele lasten zorgen. Omdat beschikbare informatie momenteel gefragmenteerd, deels vrijwillig en onvolledig systematisch is, kan deze niet worden gebruikt om een nationaal representatieve dataset voor deze indicator op te stellen.

Een andere uitdaging is dat rapportages daadwerkelijk worden gebruikt om goede besluitvorming over risico's, afhankelijkheden en effecten te stimuleren.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 15 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo om dit actiedoel in 2030 te halen. Steeds meer bedrijven en financiële instellingen rapporteren over risico's, afhankelijkheden en effecten op biodiversiteit. Tegelijkertijd kunnen rapportagelasten en corresponderende investeringen in kennis en capaciteit omgangrijk zijn. Daarnaast ontbreken de gegevens om te beoordelen of de rapportages ook daadwerkelijk de negatieve effecten op biodiversiteit geleidelijk verminderen en/of de positieve effecten vergroten.

Actiedoel 16.
Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 16 richt zich op het ondersteunen van duurzame consumptiekeuzes door consumenten, zodat de voetafdruk van consumptie in 2030 wordt verkleind en voedselverspilling, overconsumptie en afval worden verminderd.

Waarom is dit doel belangrijk?

Niet-duurzame consumptie is een onderliggende oorzaak van biodiversiteitsverlies. Om dit verlies te stoppen en uiteindelijk om te keren is een verschuiving naar duurzamere consumptiepatronen nodig. Dit betekent dat er alleen hulpbronnen worden gebruikt en afval wordt geproduceerd als dat binnen de grenzen ligt van wat de aarde aankan. Overheden spelen hierbij een centrale rol door informatie beschikbaar en toegankelijk te maken, zodat consumenten beter geïnformeerde keuzes kunnen maken.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Er zijn diverse beleidsterreinen die bijdragen aan het verkleinen van de Nederlandse voetafdruk, zoals het circulaire-economiebeleid, de *Agenda Natuurinclusief* (actiedoel 14), het actieplan *Groei van biologische productie* en verduurzaming van de landbouw (zie actiedoel 10), beleid voor vergroening van de financiële sector (actiedoel 19), de implementatie van EU-regelgeving voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (actiedoel 15), en onderwijs (zie actiedoel 21). De Rijksoverheid geeft subsidie aan Milieu Centraal, om voorlichting over voedselkeurmerken te geven en ondersteunt initiatieven voor het tegengaan van voedselverspilling. De *EU-verordening ontbossingsvrije producten* (EUDR) verplicht bedrijven aan te tonen dat geïmporteerde producten zoals soja, cacao, hout en koffie niet gerelateerd zijn aan ontbossing en legaal geproduceerd zijn.

Het *Nationaal Programma Circulaire Economie* (NPCE) 2023-2030 heeft als doel om het gebruik van primaire, abiotische grondstoffen in 2030 te halveren en in 2050 een circulaire economie te bereiken.[3] Het beleid binnen het NPCE is gestructureerd rond specifieke productgroepen met een hoge impact (zoals gebouwde omgeving, consumptiegoederen, kunststoffen), gecombineerd met een reeks ondersteunende beleidsinstrumenten die innovatie, samenwerking, regulering en financiering bevorderen. Nederland pleit daarnaast voor EU-wetgeving die een gelijk speelveld voor circulaire bedrijven bevordert.

De informatie uit de rapportages van bedrijven (actiedoel 15), voedselkeurmerken en bewustwordingsinitiatieven (zie ook indicator 16b) stellen consumenten in staat duurzame keuzes te maken.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 16b.

Indicator 16.b gaat over het *aantal landen dat beleidsinstrumenten ontwikkelt, aanneemt of implementeert die*

[3] Het doel voor 2030 is inmiddels aangepast. De tussendoelen van het NCEP voor 2035 zijn het met 15% verminderen van het gebruik van primaire grondstoffen (exclusief energiedragers), het vergroten van het aandeel duurzame biogrondstoffen en gerecyclede materialen (naar 55%) en het verhogen van het aantal grondstoffen dat wordt gerecycled naar 82%.

gericht zijn op het aanmoedigen en in staat stellen van mensen om duurzame consumptiekeuzes te maken.
Nederland heeft verschillende beleidsinstrumenten die consumenten in staat stellen duurzame keuzes te maken, zoals keurmerken (ECO, FSC MSC), beleid ter bevordering van de eiwittransitie en initiatieven om voedselverspilling te verminderen, zoals het programma *Afvalvrije Scholen*. Voor circulaire economie is er ook de *Gedragsstrategie Burgers en circulaire economie* (onderdeel van het NPCE). De vooruitgang is gaande, maar de aanpak is nog niet volledig geïntegreerd in alle sectoren en consumentengedrag.

Nederland heeft instrumenten geïmplementeerd, zoals een vernieuwd duurzaamheidsdashboard over supermarkten, waarmee consumenten geïnformeerd worden over het aandeel biologische producten, en de bijdrage van supermarkten aan broeikasgasemissies, ontbossing door palmolie- of sojaproductie voedselverspilling en dergelijke. Nederland ondersteunt de campagne om voedselverspilling te verminderen en bewustwordingsinitiatieven zoals *Samen Tegen Voedselverspilling* (STV). Hoewel deze inspanningen innovatie stimuleren, bewustwording vergroten en gedragsverandering stimuleren, zijn er meer structurele maatregelen nodig.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doel 40 en 41 een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel, en nationaal doel 8 een matige bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Nationaal doel 40 gaat over het *halveren van het gebruik van primaire, abiotische grondstoffen in 2030 en het bereiken van een circulaire economie waarin de effecten van het grondstoffengebruik binnen de planetaire grenzen ligt in 2050.* Een circulaire economie draagt hieraan bij door het gebruik van primaire grondstoffen te verminderen, producten langer te gebruiken, duurzame en gerecycleerde grondstoffen toe te passen en grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk terug te winnen uit afval. Het NPCE beschrijft de maatregelen die nodig zijn om deze transitie te versnellen, waaronder maatregelen die gericht zijn op ecodesign (milieu-impact minimaliseren in de ontwerpfase), marktprikkels, circulaire productie- en consumptiepatronen, afvalpreventie, betere inzameling, hergebruik en hoogwaardige recycling.

Het gebruik van grondstoffen daalde van 2016 tot 2022 met 8,1%. Milieu-impact van consumptie neemt ook af. De landvoetafdruk van de totale Nederlandse consumptie is tussen 2010 en 2021 afgenomen met 18%, de broeikasgasvoetafdruk met 19% en de biodiversiteitsvoetafdruk met 20%. Opmerkelijke successen zijn onder meer hoge recyclingpercentages voor gemeentelijk afval en verpakkingsafval. Daarnaast zijn er statiegeldregelingen voor plastic flessen en blikjes ingevoerd.

Nationaal doel 41 is: *In 2030 halvering van voedselverspilling t.o.v. 2015.*
Nederland voert het doel voor voedselverspilling uit via vier onderling verbonden actielijnen die worden gecoördineerd door *Samen Tegen Voedselverspilling* (STV).

1 Ketenbrede monitoring wordt versterkt om voedselverspilling en -verlies consistent te meten en te volgen in alle fasen van de voedselvoorzieningsketen.
2 Keteninnovatie wordt gestimuleerd door het ontwikkelen en opschalen van nieuwe praktische oplossingen samen met bedrijven om verliezen te voorkomen en het gebruik van nevenstromen met hoge waarde te vergroten.
3 Consumentenactivatie richt zich op bewustwording en gedragsverandering via nationale campagnes en richtlijnen over datumetikettering.
4 Beleids- en marktomstandigheden worden verbeterd om barrières weg te nemen, prikkels op één lijn te brengen en preventie en herwaardering in de praktijk mogelijk te maken.

Uit de monitoring blijk dat het resultaat van deze inspanningen over de gehele voedselketen in 2023 een vermindering van voedselverspilling is van 17% ten opzichte van 2015.

Een voorbeeld van keteninnovatie is het cluster *Circulaire Dierlijke Eiwitketen* waarin bedrijven uit de hele keten samenwerken aan businessmodellen en innovatieve oplossingen om overschotten en reststromen uit het voedselsysteem op grote schaal te hergebruiken als hoogwaardig diervoeder. Daardoor zijn het landgebruik en de druk op grondstoffen lager, wat indirect bijdraagt aan zowel klimaatvoordelen als biodiversiteitswinst. Verschillende reststromen zijn van pilotfase naar marktoepassing verplaatst, zoals reststromen van maaltijdpakketten naar kippenvoer en 'verspilfriet' naar varkensvoer.

Nationaal doel 8 betreft *100% ontbossingsvrije agrogrondstoffen (soja, palmolie, koffie, cacao, rubber en rundvlees) geïmporteerd/geëxporteerd in Nederland eind 2024 t.o.v. eind 2020*. Dit nationale doel is gebaseerd op de *Europese verordening ontbossingsvrije producten* (EUDR). De uitvoering van de EUDR is uitgesteld tot 30 december 2026. Hoewel nog niet is begonnen met de handhaving van de richtlijn, zijn er al wel enkele proefcontroles georganiseerd met bedrijven alsof de EUDR al actief was. Deze proefcontroles hebben aangetoond dat veel van de beoordeelde bedrijven traceerbaarheid tot het productiegebied konden aantonen. Dit is deels te danken aan eerdere ervaringen en inspanningen van deze bedrijven die werken

aan ontbossingsvrije toeleveringsketens. Dit illustreert dat de EUDR een effectief instrument kan zijn om ontbossingsvrije consumptie in Nederland te bereiken. De invoering van de EUDR kan er echter ook toe leiden dat bedrijven bepaalde gebieden mijden voor inkoop. Producenten in die gebieden kunnen hun producten dan verkopen aan kopers met minder strenge duurzaamheidseisen, wat ontbossing juist kan vergroten.[4]

Belangrijkste uitdagingen

Het algehele tempo van de overgang naar een circulaire economie blijft te traag om de doelen te bereiken. Bedrijven en organisaties ondervinden nog steeds praktische en economische obstakels bij het ontwikkelen van winstgevende circulaire bedrijfsmodellen en bij het organiseren van circulaire productieketens, van ontwerp en inkoop tot hergebruik en recycling. Een belangrijke belemmering is het gebrek aan een gelijk speelveld: circulaire producten blijven vaak duurder dan lineaire alternatieven en de marktvraag naar circulaire producten blijft beperkt. Een andere belangrijke uitdaging is om duurzame keuzes voor alle consumenten betaalbaar, toegankelijk en aantrekkelijk te maken.

De belangrijkste uitdagingen bij het verder verminderen van voedselverspilling zijn:

- Meer betrokkenheid van producenten en consumenten is nodig om ook producten met een afwijkende vorm of uiterlijk te verkopen, verwerken en kopen in plaats van weg te gooien.
- Slimmer gebruik van technologie is nodig om voedselverspilling beter te voorspellen en te voorkomen.
- Betere gegevensuitwisseling tussen bedrijven in de keten is nodig om verspilling sneller te signaleren en gezamenlijk aan te pakken.
- Verschillen in regels tussen EU-landen bemoeilijken het hergebruik van voedsel en reststromen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 16 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Nederland heeft verschillende nationale doelstellingen opgesteld die bijdragen aan dit actiedoel. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voortgang van de nationale doelen die bijdragen aan dit actiedoel. Voor deze nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

[4] Een ander niet gerapporteerd risico is dat het lastiger wordt voor kleine boerenondernemingen om te exporteren naar de EU. Daarom ondersteunt Nederland duurzame ketens in producerende landen via programma's als *Sustainable Agriculture for Forest Ecosystems* (SAFE) en *National Initiatives for Sustainable and Climate-Smart Oil Palm Smallholders* (NI-SCOPS).

Actiedoel 17.
Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie

Foto: Shutterstock

Actiedoel 17 richt zich op het versterken van de bioveiligheid en het bevorderen van een veilige omgang met biotechnologie, zodat risico's voor biodiversiteit worden beperkt en de voordelen van biotechnologie kunnen worden gedeeld.

Waarom is dit doel belangrijk?

Bioveiligheidsmaatregelen zijn essentieel om genetisch gemodificeerde organismen uit biotechnologie veilig te gebruiken en risico's te beheersen. Hoewel biotechnologie veel kansen biedt, nemen ook de zorgen toe en is goede regulering noodzakelijk. Eerlijke deelname aan onderzoek en toegang tot de voordelen, vooral voor ontwikkelingslanden, stimuleert zowel innovatie als het behoud van biodiversiteit in die landen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Internationale regels op het gebied van biotechnologie zijn opgenomen in het Cartagena Protocol. Ze waarborgen de veilige toepassing van genetisch gemodificeerde organismen (ggo) voor mens, dier en milieu. Nederland heeft dit protocol ondertekend en volledig geïmplementeerd in samenwerking met de EU. Nederland beschikt over de noodzakelijke juridische en bestuurlijke maatregelen voor doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) in het milieu om de bioveiligheid te waarborgen, waaronder *Richtlijn 2009/41/EG*, *Richtlijn 2001/18/EG*, *Verordening (EG) nr. 1829/2003*, het *Besluit genetisch gemodificeerde organismen milieubeheer* (Besluit ggo) en de *Regeling genetisch gemodificeerde organismen* (Regeling ggo).

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van internationaal afgesproken indicator 17b.

Indicator 17.b gaat over het *aantal landen dat actie heeft ondernomen om bioveiligheidsmaatregelen te implementeren.* Nederland heeft deze doelstelling volledig geïmplementeerd en bioveiligheidskaders opgezet in overeenstemming met artikel 8(g) van het Cartagena Protocol. Nederland beschikt over de noodzakelijke juridische en bestuurlijke maatregelen om de bioveiligheid te waarborgen. Deze maatregelen waarborgen een uitgebreid vergunningstelsel en toezicht op activiteiten met ggo's, waaronder risicobeoordelingen, insluitingsprotocollen en publieke transparantie. Zo behandelt Bureau ggo de aanvraag- en vergunningprocedures voor ggo-activiteiten in Nederland en ziet de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) er op toe dat alle aangevraagde activiteiten met ggo's voldoen aan strenge normen op het gebied van bioveiligheid. De ILT controleert of onderzoekers biotechnologie volgens de wet gebruiken.

Risicobeoordelingen voor ggo's en lmo's (living modified organisms) worden uitgevoerd in overeenstemming met EU-normen, waaronder milieu- en gezondheidsveiligheidsbeoordelingen vóór goedkeuring of vrijgave. Zo mag onderzoek uitsluitend worden uitgevoerd in afgesloten ruimten, zoals kassen of laboratoria. Wanneer de veiligheid van een product is aangetoond, kan het worden gebruikt

voor veldonderzoek en worden toegelaten tot de Europese markt. Consumenten behouden daarbij de keuze om al dan niet genetisch gemodificeerde producten aan te schaffen. Producenten zijn verplicht op het etiket te vermelden wanneer ten minste 0,9% van een product genetisch gemodificeerd is. Nederland zorgt voor transparantie en toegang tot bioveiligheidsinformatie via EU-databases, waardoor veilige afhandeling en gebruik van lmo's mogelijk wordt.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn geen additionele nationale doelen die bijdragen aan het bereiken van dit actiedoel opgenomen in de NBSAP (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Belangrijkste uitdagingen

Technieken ontwikkelen zich snel en regelgeving moet deze innovaties bijhouden en duidelijkheid bieden over de beoordeling van risico's en de toepasselijke veiligheidsvereisten. Het beoordelen van de mogelijke (langetermijn)-effecten van nieuwe ggo's op biodiversiteit en de volksgezondheid blijft complex. Het verkrijgen en behouden van maatschappelijke acceptatie is een belangrijke uitdaging.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Nederland heeft deze doelstelling volledig geïmplementeerd.

Actiedoel 18.

Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 18 richt zich op het inventariseren, afbouwen of ombuigen van publieke geldstromen en financiële prikkels die schadelijk zijn voor biodiversiteit, en op het versterken van publieke geldstromen en financiële prikkels die bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Subsidies en andere prikkels die schadelijk zijn voor biodiversiteit vormen een belangrijke onderliggende oorzaak van biodiversiteitsverlies. Het afschaffen, hervormen of uitfaseren van deze schadelijke prikkels is noodzakelijk voor biodiversiteitbehoud, en kan ook sociaaleconomische voordelen opleveren. Ook betekent dit een effectievere en efficiëntere inzet van overheidsmiddelen (meer synergie). Tegelijk is het belangrijk om positieve prikkels te ontwikkelen die natuurbehoud en duurzaam gebruik stimuleren. Dit actiedoel is essentieel om prikkels in de economie beter in lijn te brengen met de biodiversiteitsdoelen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Biodiversiteit wordt met behulp van actiedoel 18 expliciet meegenomen in de brede belangenafweging over Rijksmiddelen, waarbij ecologische, economische en sociale aspecten alle een rol spelen. Daarmee worden ongewenste neveneffecten zoveel mogelijk voorkomen en wordt er ingezet op meer synergie.

Nederland is in het najaar van 2024 gestart met het onderzoek naar de positieve en negatieve effecten van financiële en fiscale Rijksmiddelen op biodiversiteit (hierna: prikkels). Onafhankelijke economen en ecologen beoordeelden 102 prikkels uit de begroting van 2024, zoals directe en indirecte subsidies, belastingvoordelen, accijnskortingen, garantstellingen en investeringen. Het zijn prikkels met een jaarlijks budget van minimaal € 5 miljoen die doorlopen tot en met 2027. Per prikkel is een biodiversiteitsscorekaart gemaakt met de potentiële impact op de vijf belangrijkste drukfactoren (oorzaken) van biodiversiteitsverlies. Deze drukfactoren zijn: veranderd land- en zeegebruik, gebruik en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen, klimaatverandering, vervuiling en invasieve soorten. Deze drukfactoren zijn door het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) geïdentificeerd.

De resultaten van het onderzoek laten zien dat het effect op biodiversiteit van een deel van de 102 prikkels (onbedoeld) negatief is, een deel positief en een deel gemengd positief en negatief. Er zijn ook prikkels waarover de economen en ecologen geen consensus konden bereiken over (een deel van) de drukfactoren, omdat er niet genoeg informatie was of ze het niet eens werden over de aard of mate van impact. Het kabinet zal verkennen in hoeverre de negatieve effecten kunnen worden omgebogen of afgebouwd en de positieve effecten verder kunnen worden versterkt.

Nederland heeft ook een actieve rol gespeeld in het delen van kennis over het identificeren en hervormen van schadelijke prikkels, onder meer tijdens jaarlijkse workshops die sinds 2023 in samenwerking met de OESO in Parijs worden georganiseerd. Ook organiseerde de Nederlandse overheid masterclasses over actiedoel 18 tijdens COP 16 van het VN-Biodiversiteitsverdrag in Colombia.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (18.1 en 18.2).

Indicator 18.1 gaat over *positieve prikkels die zijn ingevoerd om het behoud van biodiversiteit en het duurzame gebruik ervan te bevorderen*. De inventarisatie laat zien dat negentien van de 102 beoordeelde prikkels een positieve impact hebben op biodiversiteit (tabel 2).
Daarnaast staan in tabel 3 prikkels die beoordeeld zijn als positief noch negatief voor biodiversiteit. Dit zijn de 'neutrale' prikkels en ook prikkels met de beoordeling 'gemengd, overwegend positief' of 'geen consensus', waarvoor geen negatieve drukfactoren zijn vastgesteld. Dit betekent bijvoorbeeld een combinatie van drukfactoren met neutraal of geen effect, een enigszins positief effect (maar niet genoeg om het een positieve prikkel te maken), een onbekend effect en/of geen consensus over soort of mate van effect (maar niet negatief). Deze 32 prikkels worden onder indicator 18.1 niet geclassificeerd als biodiversiteitsvriendelijk.

Indicator 18.2 gaat over *de waarde van subsidies en andere negatieve prikkels die schadelijk zijn voor biodiversiteit*. De inventarisatie wees uit dat zes subsidies en betalingen, achttien belastingen en heffingen en twee risico-overdrachten aan de overheid zijn beoordeeld als prikkels met een 'negatieve', 'gemengde, overwegend negatieve' of 'gemengde' impact op biodiversiteit (tabel 3). Aanvullend zijn 25 prikkels opgenomen in tabel 4, omdat zij ten minste één onderdeel met een negatieve impact op biodiversiteit bevatten. Zij worden onder indicator 18.2 niet volledig geclassificeerd als biodiversiteitsschadelijk, omdat de totale beoordeling 'gemengd, overwegend positief', 'gemengd' of 'geen consensus' is.

Tabel 2 *Overzicht van het aantal en de waarde van de prikkels met een positieve biodiversiteitsscore, uitgesplitst naar beleidsterrein en type financieel instrument.*

	Aantal subsidies en andere prikkels			Waarde van subsidies en andere prikkels (mln euro)		
Beleidsterrein	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid
Agrarisch	4		1	54		25
Bos en natuurbeheer	4	2		337	65	
Circulaire economie	1			22		
Mobiliteit	4	2		65	1091	
Water en bodem	1			13		
Totaal positief effect	**14**	**4**	**1**	**491**		

Bij het interpreteren van de budgettaire gevolgen van belastingen en heffingen is voorzichtigheid geboden. De gerapporteerde cijfers verschillen wat betreft gegevenskwaliteit en schattingsmethoden, kunnen niet bij elkaar worden opgeteld en geven geen beeld van de daadwerkelijke effecten van het afschaffen van regelingen, omdat gedragsreacties en onderlinge wisselwerkingen niet in de berekeningen zijn meegenomen.

Tabel 3 *Overzicht van het aantal en de waarde van de prikkels die beoordeeld zijn als positief noch negatief voor biodiversiteit: prikkels met een biodiversiteitsscore 'neutraal' en prikkels waarvoor geen negatieve drukfactoren zijn vastgesteld en die een score 'gemengd, 'overwegend positief' of 'geen consensus' hebben (bijvoorbeeld een combinatie van drukfactoren: neutraal, geen effect, enigszins positief, onbekend en/of geen consensus).*

	Aantal subsidies en andere prikkels			Waarde van subsidies en andere prikkels (mln euro)		
Biodiversiteitsimpactscore	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid
Gemengd, overwegend positief	16	1		1.192	80	
Neutraal	8	5	1	163	21.705	6
Geen consensus	1			17		
Totaal neutraal effect	**25**	**6**	**1**	**1.373**		

Bij het interpreteren van de budgettaire gevolgen van belastingen en heffingen is voorzichtigheid geboden. De gerapporteerde cijfers verschillen wat betreft gegevenskwaliteit en schattingsmethoden, kunnen niet bij elkaar worden opgeteld en geven geen beeld van de daadwerkelijke effecten van het afschaffen van regelingen, omdat gedragsreacties en onderlinge wisselwerkingen niet in de berekeningen zijn meegenomen.

Tabel 4 *Overzicht van het aantal en de waarde van de prikkels, waarbij in de onderliggende drukfactoren één of meer negatieve effecten op biodiversiteit zijn vastgesteld. Deze hebben een biodiversiteitsscore: 'gemengd, overwegend positief', 'gemengd', 'gemengd, overwegend negatief', 'negatief', 'geen consensus'.*

	Aantal subsidies en andere prikkels			Waarde van subsidies en andere prikkels (mln euro)		
Biodiversiteitsimpactscore	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid	Subsidies en vergoedingen	Belastingen en toeslagen	Overdracht van risico naar de overheid
Gemengd, overwegend positief	11			971		
Gemengd	6	2		459	278	
Gemengd, overwegend negatief	4	2	1	723	488	44
Negatief	2	16	1	33	9.494	60
Geen consensus	1	5		3	5.380	
Totaal negatief effect	**24**	**25**	**2**	**2.189**		

Bij het interpreteren van de budgettaire gevolgen van belastingen en heffingen is voorzichtigheid geboden. De gerapporteerde cijfers verschillen wat betreft gegevenskwaliteit en schattingsmethoden, kunnen niet bij elkaar worden opgeteld en geven geen beeld van de daadwerkelijke effecten van het afschaffen van regelingen, omdat gedragsreacties en onderlinge wisselwerkingen niet in de berekeningen zijn meegenomen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

De indicatoren 18.1 en 18.2 zijn in de NBSAP opgenomen in het nationale doel 42: een inventarisatie van de positieve en negatieve effecten van financiële Rijksmiddelen op milieu en biodiversiteit in 2025. Dit levert een hoge bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III) en is gerapporteerd bij indicator 18.1 en 18.2 in de vorige paragraaf.

Belangrijkste uitdagingen

De interpretatie van de budgettaire effecten van belastingmaatregelen en heffingen (fiscale regelingen) vereist de nodige voorzichtigheid, aangezien de in de Miljoenennota gerapporteerde bedragen verschillen in aard en onderliggende informatiebasis. Daarom zijn de gerapporteerde bedragen van fiscale regelingen in de tabellen niet bij elkaar opgeteld.

Het onderzoek gaat alleen over de effecten op biodiversiteit, maar bij de afweging van beleidsaanpassingen gaat het om een brede belangenafweging, waarbij ecologische, economische en sociale aspecten alle een rol spelen. Om dit goed in beeld te brengen is samenwerking en coördinatie tussen Rijk, medeoverheden en bedrijven belangrijk.
Bij de ontwikkeling van nieuw beleid moet rekening worden gehouden met het risico dat het aanpakken van één drukfactor gevolgen kan hebben voor andere drukfactoren en effecten kan hebben over landsgrenzen heen.

Windmolens zijn bijvoorbeeld goed voor het klimaat (en dus voor biodiversiteit), maar het land- en zeegebruik verandert, vogels sneuvelen en bij aanleg is er gehoorschade bij zeezoogdieren en vissen.

Het zal een uitdaging zijn om het budget van de positieve prikkels in de komende jaren op hetzelfde niveau te houden en de negatieve prikkels af te bouwen, gezien de uiteenlopende maatschappelijke opgaven en prioriteiten die in de publieke sfeer spelen. De *Europese Natuurherstelverordening* zal de komende jaren van invloed zijn op het nationale beleid en het ingezette budget voor natuurherstel.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 18 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. In het onderzoek *Beoordeling van de effecten van financiële en fiscale rijksmiddelen op biodiversiteit* zijn 102 financiële en fiscale rijksmiddelen uit de begroting van 2024 beoordeeld. De subsidies en prikkels met een negatieve impact zijn geïdentificeerd, maar Nederland is nog niet begonnen met het elimineren, uitfaseren of hervormen van deze subsidies en prikkels. De positieve prikkels voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit zijn geïdentificeerd, maar nog niet opgeschaald.

Actiedoel 19.
Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 19 richt zich op het vergroten van de financiële middelen voor biodiversiteit uit publieke en private bronnen, inclusief door synergiën met klimaatfinanciering en innovatieve oplossingen te realiseren, zodat in 2030 voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor het behoud, herstel en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Voor de implementatie van alle actiedoelen van het GBF zijn financiële middelen nodig. In veel landen, vooral ontwikkelingslanden, is de capaciteit om de actiedoelen uit te voeren beperkt door een gebrek aan menselijke, technische en financiële middelen. Daarom is het mobiliseren van voldoende financiële middelen cruciaal om de actiedoelen van het GBF op nationaal en internationaal niveau te behalen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland is conform de afspraken in het GBF begonnen een Nationaal Biodiversiteitsfinancieringsplan op te stellen met als doel om meer inzicht te realiseren in hoeveel financiering nodig is, hoeveel we momenteel publiek en privaat uitgeven en welke instrumenten we kunnen inzetten om aan de financieringsopgave bij te dragen. Hieronder staan enkele acties waarmee het kabinet bijdraagt aan actiedoel 19.

a Internationale financiering
Conform zijn verplichtingen rapporteert Nederland om de paar jaar over de kabinetsbrede financiële bijdrage aan biodiversiteit in ontwikkelingslanden.

b Nationale financiering
Uitgaven aan natuur- en landschapsbeheer, realisatie van het natuurnetwerk en natuurherstel.

c Private financiering
Ondersteuning van initiatieven die de private sector helpen om impacts, afhankelijkheden, risico's en kansen voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten in kaart te brengen. Meer inzicht in deze relatie stelt bedrijven en financiële instellingen in staat om biodiversiteit beter mee te nemen in hun investeringen, leningen en verzekeringen en deze in te zetten voor een positieve impact op biodiversiteit.

d Innovatieve financiering
Het Nationaal Strategisch Plan van het GLB bevat regelingen die boeren een vergoeding geven voor het leveren van ecosysteemdiensten. Voorbeelden van kennisontwikkeling rondom innovatieve financieringsmodellen voor biodiversiteit zijn bijvoorbeeld gebiedsgerichte publiek private financiering ('blended finance'), bio-credits en betalingen voor ecosysteemdiensten.

e Synergieën met klimaatfinanciering
Verschillende ministeries dragen bij aan de werkgroepen biodiversiteit en klimaatadaptatie onder het Platform voor Duurzame Financiering van De Nederlandsche Bank.

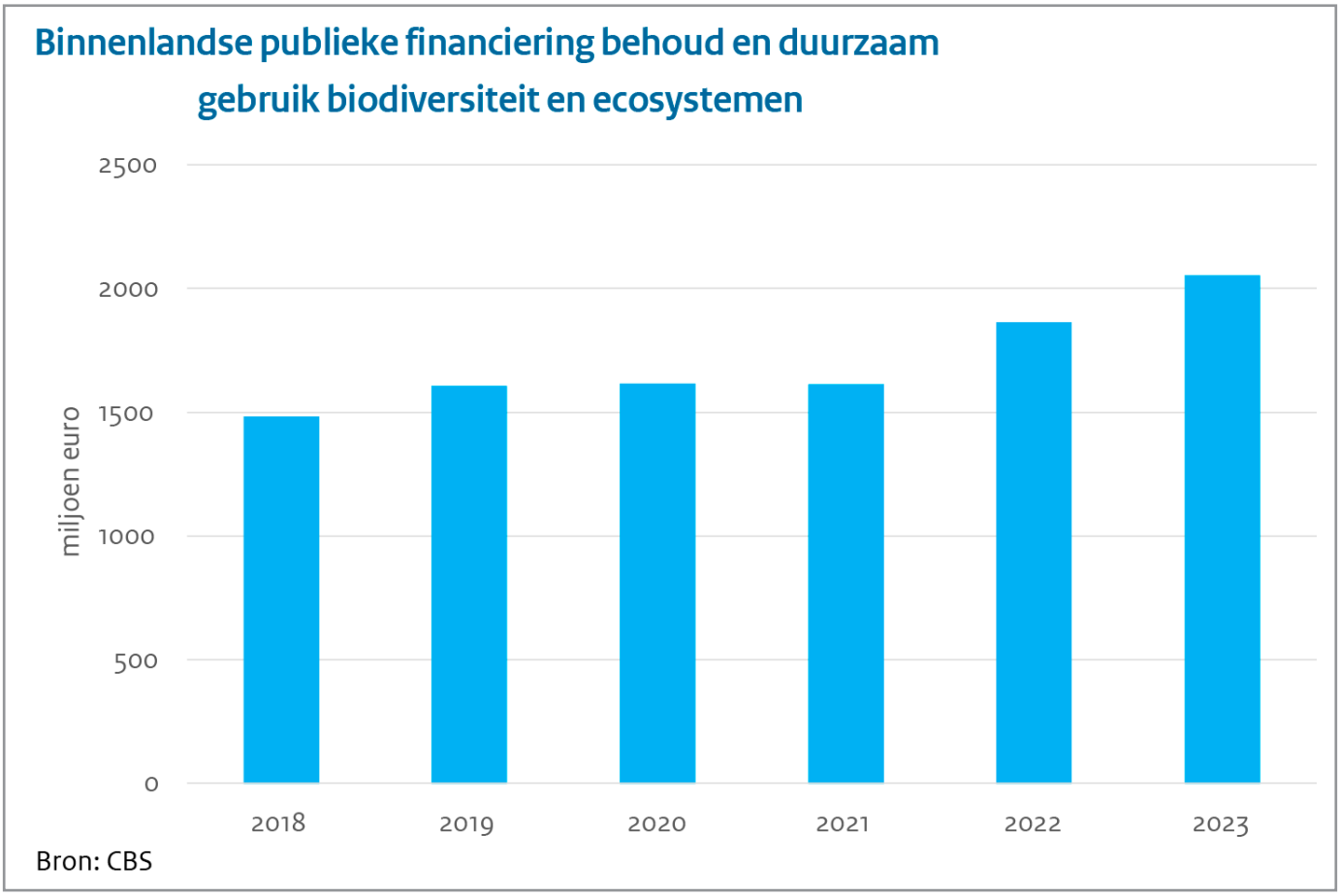
Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (D.1, D.2 en D.3).

Indicator D.1 gaat over *internationale publieke financiering, inclusief officiële ontwikkelingshulp voor natuurbehoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen*. De biodiversiteitsrelevante financiering is sinds 2019 gestegen van 109 miljoen euro tot 277 miljoen euro in 2024. Het totaal van 277 miljoen euro in 2024 bestaat uit 238 miljoen euro publieke financiering en 39 miljoen euro gemobiliseerde private financiering. Nederland beschikt niet over een

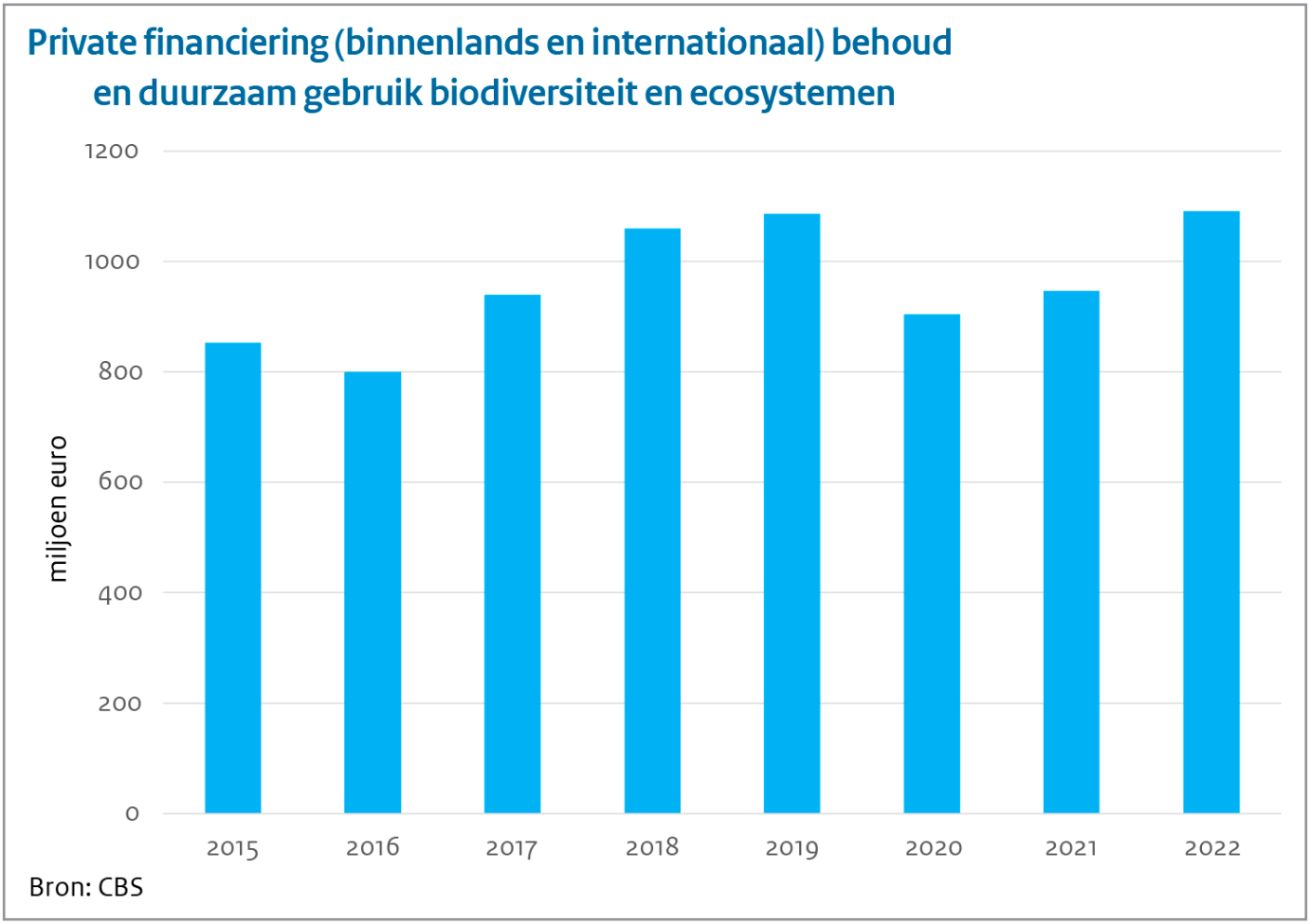
afzonderlijk budget voor biodiversiteit binnen de middelen voor ontwikkelingssamenwerking. De resultaten worden voornamelijk gerealiseerd door biodiversiteit te integreren in ontwikkelingsprogramma's op het gebied van klimaat, water en voedselzekerheid. Een goed voorbeeld hiervan is de *Origination Facility* van het Dutch Fund for Climate and Development, die veelbelovende klimaatgerichte projecten in kwetsbare landen ondersteunt. Door de projecten te financieren maakt de Origination Facility ze aantrekkelijk voor andere externe investeerders. Van de nieuwe investeringen die voortkomen uit de Origination Facility dient de helft (met een minimum van 25%) biodiversiteitsrelevant te zijn. Daarmee wordt bijgedragen aan het verkleinen van de financieringskloof die het behalen van mondiale klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen belemmert.

Indicator D.2 gaat over *binnenlandse publieke financiering voor behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen.* Deze financiering is toegenomen van 1.483 miljoen euro in 2019 naar 2.053 miljoen euro in 2023; een stijging van ongeveer 38% (figuur 12). Aangezien deze cijfers worden weergegeven in huidige prijzen, is een deel van deze stijging gerelateerd aan o.a. inflatie en stijgende kosten voor grondverwerving. De publieke financiering voor biodiversiteitsbehoud en ecosysteembeheer in Nederland wordt voornamelijk georganiseerd via langjarige beleidskaders en financiële afspraken tussen het Rijk en de provincies. Belangrijke instrumenten zijn het *Natuurpact* en het *Programma Natuur* voor realisatie van het Natuurnetwerk en voor natuurherstel. Daarnaast verstrekken provincies en gemeenten financiering voor natuur- en landschapsbeheer bijvoorbeeld via het *Subsidiestelsel Natuur en Landschap* (SNL). Publieke middelen uit klimaatgerelateerde financieringsinstrumenten, waaronder het *Nationaal Klimaatfonds*, dragen eveneens bij aan biodiversiteitsdoelen. Dit gebeurt onder meer via maatregelen zoals herstel van veengebieden, verbetering van waterretentie en Nature-based Solutions die zowel klimaat- als biodiversiteitsvoordelen opleveren. Door een stijging van de uitgaven konden het biodiversiteitsbeleid en de biodiversiteitsprogramma's gedurende de verslagperiode worden voortgezet. Daarnaast leiden drukfactoren zoals een te hoge stikstofdepositie en de gevolgen van klimaatverandering tot een grotere behoefte aan natuurherstel en intensiever beheer, waardoor aanvullende financiering nodig is.

Figuur 12 *De indicator voor de binnenlandse publieke financiering van het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen laat een stijging zien tussen 2018 en 2023.*

Indicator D.3 gaat over *private financiering (binnenlands en internationaal) voor behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen*. Er is een erg beperkt beeld van de private financiële bijdrage aan biodiversiteit. Op basis van beschikbare data wordt geschat dat tussen 2015 en 2022 de private uitgaven die verband houden met biodiversiteit minstens tussen ongeveer € 800 miljoen en € 1,1 miljard per jaar schommelden (figuur 13). In nominale termen vertegenwoordigt dit een relatief stabiel uitgavenniveau, hoewel inflatie en stijgende kosten betekenen dat de uitgaven in reële termen mogelijk licht zijn gedaald. Private financiering is afkomstig uit diverse groepen, waaronder bedrijven, financiële instellingen, niet-overheidsorganisaties, huishoudens en liefdadigheidsstichtingen. Het grootste deel van de private uitgaven heeft betrekking op bodemsanering in de industrie-, energie- en watersector. Tijdelijke schommelingen tijdens de COVID-19-jaren weerspiegelden afgenomen investeringen door bedrijven, terwijl donaties en nalatenschappen van huishoudens aan natuurorganisaties stabiel bleven of zelfs toenamen. Natuurbeschermingsorganisaties en stichtingen spelen een belangrijke rol bij het mobiliseren van private middelen voor natuurbescherming en herstel door middel van donaties, lidmaatschappen en nalatenschappen van huishoudens en van loterij-inkomsten. Deze organisaties dragen voornamelijk bij via de aankoop van gronden en het beheer van beschermde natuurgebieden. De Nederlandse overheid stimuleert een bredere betrokkenheid van de private sector bij biodiversiteitsbehoud. Een belangrijk instrument hiervoor is de het Collectief Natuurinclusief. Het Collectief biedt een gedeeld kader voor actoren die natuurinclusieve praktijken willen toepassen of die daarin willen investeren. Andere vrijwillige en marktgerichte financieringsinstrumenten, zoals natuurcompensatie, groene obligaties en vergoedingen voor ecosysteemdiensten, worden steeds vaker toegepast, maar spelen momenteel nog een beperkte rol. De effecten van beleid dat gericht is op het mobiliseren van aanvullende private financiering zullen naar verwachting pas op langere termijn zichtbaar worden.

Figuur 13 *De indicator voor private financiering (binnenlands en internationaal) van het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen schommelt tussen 2018 en 2023.*

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Nationaal doel 42 '*een inventarisatie van de positieve en negatieve effecten van financiële Rijksmiddelen op milieu en biodiversiteit in 2025*' levert een lage bijdrage bij aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). Dit nationaal doel is beschreven bij actiedoel 18.

Belangrijkste uitdagingen

Een uitdaging betreft de stijgende kosten van natuurbeheer en natuurherstel. Deze kosten nemen toe als gevolg van milieudrukfactoren, zoals stikstofdepositie en klimaatverandering, waardoor de financiële middelen die nodig zijn om biodiversiteitsdoelstellingen te realiseren verder toenemen. Tegelijkertijd dragen schadelijke publieke én private financiële stromen bij aan biodiversiteitsverlies en vergroten zij daarmee de financieringskloof. Met het Nationaal Biodiversiteitsfinancieringsplan wordt gewerkt aan meer inzicht in publieke en private financiering voor biodiversiteit, waardoor de effectiviteit van de ingezette middelen kan worden vergroot en beter afgestemd op biodiversiteitsdoelstellingen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor het bereiken van actiedoel 19 wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo. Door een stijging van de uitgaven konden biodiversiteitsbeleid en -programma's gedurende de verslagperiode worden voortgezet. Hoewel private financiering een belangrijke bijdrage levert aan het beheer van bestaande natuurgebieden, zijn de prikkels en kaders om nieuwe en aanvullende private investeringen te stimuleren momenteel nog beperkt in omvang en reikwijdte.

Actiedoel 20.
Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit

Foto: Wageningen University & Research

Actiedoel 20 richt zich op het versterken van kennis, onderzoek, innovatie en samenwerking, zodat natuur effectiever kan worden behouden, hersteld en duurzaam gebruikt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Passende expertise, kennis, instrumenten, technologieën en institutionele capaciteit is nodig om effectief te kunnen prioriteren, plannen, middelen te mobiliseren en relevante strategieën en activiteiten te implementeren en te monitoren. Capaciteitsopbouw, technische en wetenschappelijke samenwerking, technologieoverdracht en innovatie zijn hierbij essentieel. Ze versterken de vaardigheden, veerkracht en effectiviteit van individuen, instellingen en systemen op verschillende niveaus. Dit is een voorwaarde voor betere besluitvorming en betere resultaten op het gebied van biodiversiteit.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Bij innovatie, onderzoek en ontwikkeling werkt Nederland effectief en constructief samen binnen het Koninkrijk, in Europa en internationaal. Nederland is lid van de *Global Biodiversity Information Facility* (GBIF); een internationaal netwerk en databank voor biodiversiteitsgegevens. Verder draagt Nederland bij aan verschillende mondiale capaciteitsopbouw-initiatieven. Zo is Nederland donor van de *Global Environment Facility* (GEF), een internationaal fonds dat bijdraagt aan het tegengaan van biodiversiteitsverlies, vervuiling, klimaatverandering en druk op de fysieke leefomgeving wereldwijd. Ook ondersteunt Nederland transnationale onderzoekssamenwerking en noord-zuidsamenwerking in de wetenschap, innovatie en technologie.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van internationaal afgesproken indicator 20b.

Indicator 20b gaat over het *aantal landen dat aanzienlijke maatregelen heeft genomen om capaciteitsopbouw en -ontwikkeling te versterken, de toegang tot en overdracht van technologie te bevorderen, en de ontwikkeling van en toegang tot innovatie en technische en wetenschappelijke samenwerking te stimuleren*. Nederland beschikt over goed ontwikkelde instrumenten en beleidsmaatregelen om te voorzien in behoeften op het gebied van capaciteitsopbouw voor biodiversiteit, zowel nationaal als internationaal. Dit omvat ondersteuning van GBIF ter bevordering van gegevensuitwisseling en GEF ter ondersteuning van projecten in landen die daarvoor op basis van hun beperktere economische status in aanmerking komen. Ook is Nederland actief in het *Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (IPBES) waarmee kennisuitwisseling en wetenschappelijke samenwerking worden bevorderd.

Op nationaal niveau ondersteunt de overheid initiatieven voor capaciteitsopbouw zoals het *Deltaplan Biodiversiteitsherstel* en stimuleert zij onderwijs en toegepast onderzoek via instellingen zoals Wageningen University & Research (WUR) en Naturalis Biodiversity Center.

Hoewel er verschillende biodiversiteitsstrategieën en beleidsdocumenten bestaan, bevatten deze geen specifieke capaciteitsopbouw- of ontwikkelingsbehoeften van

vrouwen en meisjes, jongeren, mensen met een beperking en andere gemarginaliseerde groepen. Toch bevordert Nederland inclusieve participatie van deze groepen. Platforms zoals WO=MEN Dutch Gender Platform en IUCN NL pleiten voor genderresponsief beleid en ondersteunen vrouwelijk leiderschap in natuurbescherming. Kleinschalige boeren, vissers, etnische minderheden en sociaaleconomisch achtergestelde groepen worden bereikt via nationale programma's over natuurinclusieve landbouw en eerlijke toegang tot groene ruimtes.

Hoewel Nederland geen inheemse volkeren en lokale gemeenschappen heeft, wordt hun deelname internationaal ondersteund door ontwikkelingssamenwerking en financiering. Zo ondersteunt Nederland internationale capaciteitsopbouw op het gebied van biodiversiteit via programma's zoals *Water as Leverage* en *Voedselzekerheid voor iedereen*. Deze programma's integreren biodiversiteit, duurzaamheid en inclusieve ontwikkeling. Internationaal zijn er ook verschillende partnerschappen opgezet die gezamenlijk wetenschappelijk onderzoek en capaciteitsopbouw voor biodiversiteitsbehoud ondersteunen. Zo werkt de Food and Agriculture Organization (FAO) samen met de Vrije Universiteit Amsterdam binnen het kader van *South-South and Triangular Cooperation* (SSTC). Deze samenwerking heeft als doel onderzoekers van Afrikaanse en Europese universiteiten binnen een gezamenlijk netwerk te verbinden, zodat zij uitdagingen binnen voedselsystemen kunnen aanpakken en kansen kunnen identificeren. Een ander voorbeeld is de *Triangular Cooperation in Aquaculture* waarin Wageningen University & Research samenwerkt met Chinese instellingen en de FAO om duurzame aquacultuurpraktijken in Afrika te verbeteren.

Nederland beschikt daarnaast over het Attachénetwerk van het ministerie van LVVN. Het netwerk is actief in 75 landen en bevordert partnerschappen met lokale belanghebbenden. Hierdoor wordt de uitwisseling van kennis, expertise en innovaties tussen Nederland en partnerlanden gefaciliteerd. Het netwerk brengt overheden, de private sector, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen samen om hun krachten te bundelen bij het ontwikkelen van veerkrachtige en duurzame oplossingen. Zo heeft het netwerk onder meer gewerkt aan biodiversiteitsherstel binnen koffiewaardeketens in Colombia, de bescherming van vogeltrekroutes in Marokko en biodiversiteitsvriendelijke financieringsmechanismes voor bedrijven in de Amazone. Ook is in Kenia, Mexico en Zuid-Afrika biodiversiteit versterkt binnen exportgerichte landbouwsectoren.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn geen specifieke nationale doelen die bijdragen aan het bereiken van dit actiedoel opgenomen in de NBSAP (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen voor capaciteitsopbouw voor biodiversiteit liggen vooral in het effectief organiseren, duurzaam financieren en in de praktijk toepassen van de reeds beschikbare kennis. De financiering voor projecten is vaak kortlopend, waardoor het moeilijk is om capaciteit op langere termijn in stand te houden. Overheidsorganisaties en uitvoerende instanties beschikken niet altijd over voldoende personeel, middelen of mandaat voor het opzetten van duurzame partnerschappen tussen landen en instellingen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Sinds 2022 is de uitvoering van deze activiteiten gestaag voortgezet, wat heeft geleid tot verdere versterking van capaciteiten, kennisoverdracht en wetenschappelijke en technische samenwerking.

Voor het bereiken van actiedoel 20 wordt vooruitgang geboekt en ligt Nederland op koers om het doel te bereiken.

Actiedoel 21.
Maak informatie en kennis over biodiversiteit beschikbaar voor iedereen

Foto: Marlies Sanders

Actiedoel 21 richt zich op het beschikbaar en toegankelijk maken van informatie en kennis over biodiversiteit voor iedereen, zodat besluitvorming, beheer, onderzoek, monitoring, educatie en bewustwording kunnen worden versterkt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Gegevens, informatie en kennis zijn nodig om bedreigingen voor biodiversiteit te identificeren en behoeften en prioriteiten vast te stellen. Hiermee kunnen overheden, bedrijven en burgers beslissingen nemen die op bewijs zijn gebaseerd, plannen maken en maatregelen uitvoeren voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en voor eerlijke en rechtvaardige voordelen uit het gebruik van genetische hulpbronnen. Toegankelijke biodiversiteitsgegevens en -informatie zijn essentieel om uitgangssituaties vast te stellen, voortgang te meten en waar nodig actie te ondernemen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het Nederlands wetenschaps- en onderzoeksbeleid stimuleert, faciliteert en financiert fundamenteel en toegepast onderzoek, onder andere op het gebied van biodiversiteit. Een voorbeeld hiervan is de *Nationale Wetenschapsagenda* van NWO of het beleidsondersteunend onderzoek bij Wageningen Research. Daarnaast stimuleert de overheid innovatie door samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen te bevorderen, onder meer via de *Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water, Voedsel*. Het ministerie van LVVN en BIJ12/IPO zijn verantwoordelijk voor de aansturing en financiering van *OBN Natuurkennis*. *OBN Natuurkennis* verbindt experts uit beheer, beleid en wetenschap met als resultaat nieuwe kennis en praktische adviezen voor duurzaam beheer en herstel van bos en natuur. De overheid faciliteert bovendien natuurmonitoring, de *Nationale Databank Flora en Fauna*-natuurstatistieken en informatieve websites, zoals het *Compendium voor de Leefomgeving*. Ook is er beleid voor natuur- en milieueducatie, bijvoorbeeld in en rond nationale parken via bezoekerscentra en het landelijke Centrum voor Biodiversiteit Naturalis.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 21.1.

Indicator 21.1 gaat over biodiversiteitsinformatie voor het monitoren van het GBF. Er is op zeventien headline-indicatoren gerapporteerd in 2025. Nederland beschikt over een geïntegreerd biodiversiteitskennissysteem, dat monitoring, onderzoek, innovatie, onderwijs en kennisopname in de praktijk combineert, met:

- Uitgebreide monitoring- en data-infrastructuur, zoals het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en de CBS-SEEA-ecosysteemrekeningen.
- Grote innovatieprogramma's voor kennisontwikkeling, zoals NL2120, Arise en ReGenNL. Nederland financiert transnationaal biodiversiteitsonderzoek mede via EU-partnerschappen zoals Biodiversa+.
- Platforms voor kennisuitwisseling en toepassing, zoals het OBN kennisnetwerk, het Nationaal Dashboard Biodiversiteit en het Platform Natuurlijk Kapitaal vertalen onderzoek naar praktische richtlijnen voor landbeheerders, provincies en gemeenten.
- Onderwijs en capaciteitsopbouw bij groene hogescholen voor toegepaste wetenschappen. NGO's en gemeenten ondersteunen natuur- en milieueducatie, hoewel financiering en capaciteit onder druk blijven staan.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn geen nationale doelen met een hoge of matige bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel. Volgens de NBSAP leveren alleen de maatregelen van nationaal doel 44 een lage bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III). Uitwisseling van wetenschappelijke kennis, in het bijzonder met ontwikkelingslanden is belangrijk voor het behoud van genetische bronnen en vormt een onderdeel van de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen (nationaal doel 44), zie actiedoel 13.

Belangrijkste uitdagingen

Belangrijkste uitdagingen zijn om de informatie goed te laten aansluiten bij de praktijk, zowel voor beleid, maar ook voor het bedrijfsleven, educatie en maatschappelijke organisaties. Het vertalen van onderzoeksresultaten naar beleidsinstrumenten en de toepassing ervan in bijvoorbeeld landbouw, infrastructuur of de financiële sector blijft een uitdaging.

Kennis- en monitoringsactiviteiten zijn verspreid over verschillende disciplines en organisaties, terwijl er behoefte is aan een sterkere integratie van vraagstukken en meer transdisciplinaire onderzoeken. Een tekort aan ecologen en biodiversiteitsexperts heeft gevolgen voor monitoring, vergunningverlening door provincies en de adviescapaciteit van gemeenten. Natuur- en milieueducatie binnen scholen en maatschappelijke organisaties (ngo's) staat onder druk door beperkte financiële middelen en tijd. Verdere harmonisatie en interoperabiliteit van datasystemen zijn noodzakelijk, en de structurele financiering van monitoringsprogramma's op de lange termijn moet worden gewaarborgd.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Nederland beschikt over een goede biodiversiteitskennisinfrastructuur en blijft investeren in het versterken van monitoring, gegevensdeling en praktische toepassing van kennis. De best beschikbare informatie en kennis over biodiversiteit in Nederland is toegankelijkheid voor beleidsmakers, uitvoerders en het publiek via websites (zoals www.clo.nl, natuurkennis.nl en natuurtijdschriften.nl).

Voor het bereiken van actiedoel 21 wordt vooruitgang geboekt en Nederland ligt op koers om het doel te bereiken.

Actiedoelen 22 & 23.

Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteits-rechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie & Zorg voor een gender-responsieve aanpak in alle actiedoelen

Foto: Ruut Wegman

Actiedoel 22 richt zich op inclusieve en effectieve deelname aan besluitvorming over biodiversiteit, en op toegang tot informatie en rechtspraak voor iedereen, zodat biodiversiteitsbeleid rekening houdt met verschillende perspectieven, belangen en behoeften in de samenleving. Actiedoel 23 richt zich specifiek op het bevorderen van gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak (=bewust rekening houden met verschillen tussen genders om ongelijkheid te voorkomen of te verminderen) in biodiversiteitsbeleid en -maatregelen, zodat vrouwen en meisjes gelijke kansen hebben om bij te dragen aan en deel te nemen aan het behoud, herstel en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Traditionele kennis van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen speelt een belangrijke rol bij het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en bij het ontwikkelen van natuurbeschermingsstrategieën die aansluiten bij lokale situaties en waarden. Het doel benadrukt ook het belang van inclusieve deelname van vrouwen, jongeren, kinderen en mensen met een beperking om sociale gelijkheid te bevorderen. Verschillende groepen hebben vaak andere ervaringen en kennis, waardoor beleid completer en effectiever wordt. Door deze groepen actief te betrekken, worden maatregelen breder gedragen en is de kans groter dat ze in de praktijk ook werken. Zo spelen vrouwen vaak een belangrijke rol in het bevorderen van duurzame landbouw, bosbouw en visserij. Wanneer vrouwen gelijke toegang hebben tot middelen, land, onderwijs, gezondheidszorg en economische kansen, kunnen zij beter deelnemen aan besluitvorming en zich inzetten voor milieubescherming. Daarnaast is het van belang mensen te beschermen die zich inzetten voor het opsporen van milieuschendingen en voor duurzame en rechtvaardige natuurbescherming.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen

Nederland kent verschillende projecten, programma's en initiatieven die bijdragen aan het actief betrekken van burgers en in het bijzonder vrouwen, jongeren en andere ondervertegenwoordigde groepen bij het maken van beleid en in de uitvoering. Het ministerie van LVVN betrekt jongeren bijvoorbeeld via de inzet van VN-jongeren-vertegenwoordigers voor biodiversiteit en voedsel.

Voortgang implementatie in Nederland aan de hand van internationaal afgesproken indicatoren

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (22.1, 22b en 23b).

Indicator 22.1 gaat over *verandering in landgebruik en landbezit in de traditionele gebieden van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen.* Deze indicator is niet relevant voor Nederland, omdat Nederland geen inheemse volkeren en lokale gemeenschappen (IPLC's) heeft.

Indicator 22b gaat over het *aantal landen dat actie onderneemt voor volledige, rechtvaardige, inclusieve, effectieve en gender-responsieve vertegenwoordiging en deelname*

aan besluitvorming, en toegang tot gerechtigheid en informatie met betrekking tot biodiversiteit door inheemse volkeren en lokale gemeenschappen, met respect voor hun culturen en hun rechten op land, gebieden, hulpbronnen en traditionele kennis, evenals door vrouwen en meisjes, kinderen en jongeren, en personen met een handicap, en de volledige bescherming van milieumensenrechten-verdedigers.
Het onafhankelijke College voor de Rechten van de Mens houdt toezicht, rapporteert en doet aanbevelingen over de mensenrechten in Nederland. Nederland heeft mechanismen voor toegang tot informatie en rechtspraak, maar deze zijn niet specifiek ontworpen om inclusieve en gender-responsieve deelname te waarborgen.
De Omgevingswet vereist consultatie met belanghebbenden, toegang tot informatie en mogelijkheden voor het nemen van juridische stappen. Toegang tot justitie in milieuzaken wordt formeel gegarandeerd in Nederland via algemene wettelijke bepalingen, waaronder het recht om milieubeslissingen aan te vechten via bestuursrechtbanken. Dit geldt voor alle individuen en groepen. Minderjarigen (onder de achttien) kunnen echter niet zelfstandig juridische procedures starten. Jeugdorganisaties worden wel betrokken bij milieubestuur via participatieve instanties zoals de Nationale Jeugdraad (NJR) en jongerenpanels die adviseren over klimaat- en natuurkwesties. Zo zijn de VN-jongerenvertegenwoordigers voor biodiversiteit en voedsel, gekozen door de NJR, een vast onderdeel van de Nederlandse delegatie tijdens CBD-bijeenkomsten.
Er is momenteel geen speciaal monitoringskader in Nederland dat systematisch bijhoudt of de genoemde groepen eerlijk en effectief vertegenwoordigd zijn in besluitvormingsprocessen over biodiversiteit.

Indicator 23b gaat over het *aantal landen met juridische, administratieve of beleidskaders, onder andere om het Genderactieplan (2023–2030) uit te voeren, om er voor te zorgen dat alle vrouwen en meisjes gelijke kansen en capaciteit hebben om bij te dragen aan de drie doelstellingen van het verdrag, waaronder het waarborgen van gelijke rechten en toegang tot land en natuurlijke hulpbronnen voor vrouwen.* Het Nederlandse biodiversiteitsbeleid bevat geen afzonderlijke bepalingen die specifiek gericht zijn op de positie van vrouwen en meisjes. Dat komt mede doordat toegang tot land en eigendom in Nederland in principe al via algemene wetten gelijk is geregeld voor mannen en vrouwen. Ook worden nauwelijks gegevens bijgehouden die laten zien of biodiversiteitsbeleid, natuurbeheer of veranderingen in de natuur verschillende gevolgen hebben voor mannen en vrouwen. Wel bevordert Nederland gendergelijkheid en vrouwelijk leiderschap in biodiversiteitsbeleid en -actie via verschillende nationale en internationale platforms. Binnenlands biedt het WO=MEN Nederlands Genderplatform, een platform voor samenwerking tussen overheid en NGO's, inclusief werk op het gebied van duurzaamheid en biodiversiteit. Daarnaast organiseert het bijeenkomsten waarin organisaties uit de gender-, klimaat- en biodiversiteitssector kennis uitwisselen en gezamenlijke strategieën ontwikkelen. Organisaties zoals WECF Nederland en IUCN Nederland bevorderen ook de participatie en het leiderschap van vrouwen in milieu- en biodiversiteitsbeheer. Internationaal ondersteunt Nederland gendergelijkheid via initiatieven zoals het *Working Landscapes Program*, waarin Tropenbos International een belangrijke partner is.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Er zijn geen nationale doelen met een hoge of matige bijdrage aan het bereiken van dit actiedoel. Volgens de NBSAP leveren alleen de maatregelen van nationaal doel 47 een lage bijdrage (zie NBSAP, bijlage 1.III).

Het nationale doel 47 *Gelijke rechten voor vrouwen en LHBTIQ+ personen* draagt bij aan het bereiken van dit actiedoel (zie NBSAP, bijlage 1.III). Sinds 2023 heeft Nederland het *Beleidskompas* ingevoerd als nationaal kader voor het ontwikkelen en beoordelen van nieuw beleid en wetgeving. Het *Beleidskompas* bevat een verplichte kwaliteitseis om de effecten op gendergelijkheid in alle nieuwe beleidsvoorstellen te beoordelen. Deze genderimpactbeoordeling vereist dat beleidsmakers potentiële gedifferentieerde effecten op vrouwen en mannen analyseren en relevante belanghebbenden waar nodig raadplegen. Hoewel het *Beleidskompas* niet specifiek is voor biodiversiteit, geldt deze voor alle beleidsdomeinen, inclusief natuurbehoud, landbouw, water en klimaat. Deze structurele, overheidsbrede eis biedt een institutioneel mechanisme om gendergelijkheid te integreren in nationale beleidsprocessen die relevant zijn voor biodiversiteit, in lijn met actiedoel 23.

Nederland ondersteunt bovendien het IUCN Global Gender Office. Deze steun omvat financiering en samenwerking aan projecten die gendergelijkheid en vrouwenrechten bevorderen binnen de context van natuurbescherming. Een voorbeeld is gendermainstreaming (het structureel meenemen van gender in beleid en uitvoering) in het *Shared Resources, Joint Solutions*-programma, dat gericht is op het versterken van vrouwen, inheemse volkeren en lokale gemeenschappen. In dit programma werkten IUCN NL samen met het Wereld Natuur Fonds en het ministerie van Buitenlandse Zaken aan het veiligstellen van watervoorziening, klimaatbestendigheid en voedselzekerheid in zestien landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika.

Belangrijkste uitdagingen

De effecten van een genderbewuste aanpak worden niet consequent gedocumenteerd, beoordeeld of openbaar toegankelijk gemaakt, wat de transparantie en de mogelijkheid tot onafhankelijke beoordeling of monitoring beperkt.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor deze actiedoelen en nationale doelen wordt vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo of de vooruitgang is onbekend. Het Nederlandse biodiversiteitsbeleid bevat geen afzonderlijke bepalingen die specifiek gericht zijn op de positie van minderheden, vrouwen en meisjes. Beleid en algemene wetten zijn gelijk voor mannen en vrouwen. Ook worden nauwelijks gegevens bijgehouden die laten zien of biodiversiteitsbeleid, natuurbeheer of veranderingen in de natuur verschillende gevolgen hebben voor mannen en vrouwen. Wel bevordert Nederland nationaal en internationaal gendergelijkheid en inclusiviteit door platforms te ondersteunen. Hoewel het niet specifiek is voor biodiversiteit, biedt het *Beleidskompas* een institutioneel mechanisme om gender te integreren in nationale beleidsontwikkeling. Hoewel deze inspanningen betekenisvolle vooruitgang laten zien, kan de volledige en rechtvaardige participatie van vrouwen op alle niveaus nog steeds worden versterkt.

3 Biodiversiteitsrapportage actiedoelen Caribisch Nederland

Foto: Kai Wulf / DCNA

Actiedoel 1.
Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen

Foto: Shutterstock

Actiedoel 1 richt zich op het integreren van biodiversiteit in ruimtelijke planning en beheer van land-, water- en zeegebieden. Het doel is om veranderingen in land- en watergebruik zo te sturen dat belangrijke natuurgebieden, ecosystemen en biodiversiteitswaarden behouden blijven en het verlies van gebieden met hoge biodiversiteits-waarde tegen 2030 vrijwel tot stilstand wordt gebracht.

Waarom is dit doel belangrijk?

Ruimtelijke keuzes hebben grote invloed op biodiversiteit. Door natuur vroegtijdig mee te nemen in ruimtelijke planning kunnen negatieve effecten van bebouwing, infrastructuur en andere ontwikkelingen beter worden voorkomen of beperkt.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) wordt gewerkt aan het integreren van biodiversiteit in ruimtelijke planning en besluitvorming. Vooral de strategische doelen voor gezonde en veerkrachtige koraalriffen (behoud en herstel van habitats en soorten en duurzaam gebruik van land en water) dragen bij aan dit actiedoel. Daarbij wordt ingezet op ruimtelijke ontwikkelingsplannen waarin natuurdoelen worden meegenomen, het instellen van kustbufferzones om negatieve effecten van ruimtelijke ontwikkelingen op mariene ecosystemen te beperken en maatregelen om de waterkwaliteit en de gezondheid van kustecosystemen te verbeteren.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (1.1, 1.b, A.1 en A.2).

Voor indicator 1.1 staat centraal in hoeverre biodiversiteit wordt meegenomen in ruimtelijke plannen. Biodiversiteit wordt meegenomen in bestaande ruimtelijke en milieu-gerelateerde plannen, maar ruimtelijke ontwikkelings- en bestemmingsplannen zijn nog niet op alle eilanden volledig uitgewerkt. Op Saba zijn deze plannen nog in ontwikkeling, op Sint Eustatius gedeeltelijk ontwikkeld en op Bonaire zijn deze uitgewerkt in het *Ruimtelijk Ontwikkelingsplan Bonaire* (ROB).

Daarnaast wordt onder leiding van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gewerkt aan een concept-Ruimtelijk Ontwikkelingsprogramma. Dit programma moet als kader dienen voor verdere voortgang op dit actiedoel en vormt de basis voor de ruimtelijke ontwikkelingsplannen van de eilanden. Daarin moeten onder meer kustbufferzo-nes worden opgenomen om de effecten van bouwactiviteiten op mariene ecosystemen binnen veilige grenzen te houden. Op Bonaire is in het ROB al een bufferzone van 15 m boven de hoogwaterlijn vastgesteld. Ook wordt gewerkt aan regels voor het weren van het gebruik van gezuiverd afvalwater binnen een bepaalde afstand van de kustzone. Op Bonaire is dit al gedeeltelijk gerealiseerd, tot 200 m landinwaarts vanaf de kust, maar deze zone moet nog worden uitgebreid. Deze maatregelen zijn vooral relevant voor Bonaire en minder voor Saba en Sint Eustatius, omdat de kusten van die eilanden grotendeels niet toegankelijk zijn voor stedelijke ontwikkeling.

Voor indicator 1.b wordt voor land-, binnenwater- en zeegebieden voortgang gerapporteerd op het gebied van biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning en beheer. Op Bonaire vallen de meeste zoutmeren en baaien onder beschermings- en beheerregimes als natuurgebied, Ramsargebied en/of onderdeel van het Bonaire National Marine Park. Voor deze gebieden zijn conceptbeheerplannen opgesteld. Voor zeegebieden zijn het Bonaire National Marine Park en het Statia Marine Park opgenomen in de relevante natuur- en ruimtelijke regelgeving. Daarnaast werken de lokale overheid en Wageningen University & Research aan een eerste basiskaart voor het gebruik van de zee rond Bonaire. Bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en natuurbeleid hebben op Bonaire, Saba en Sint Eustatius consultaties met belanghebbenden plaatsgevonden.

Voor indicator A.1 wordt beschreven dat van de twaalf habitats die expliciet worden onderscheiden in de *Staat van de Natuur 2025*, voor zes habitats mijlpalen zijn opgenomen in het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland*. Voor zes andere habitats en voor zoetwater, grondwater en unieke Lithothamnion-riffen zijn geen expliciete mijlpalen opgenomen. Daarnaast heeft in de afgelopen vijf jaar structurele monitoring en rapportage van koraalriffen in Caribisch Nederland plaatsgevonden. Op Bonaire wordt ook de zeegrasbedekking in Lac structureel gemonitord.

Voor indicator A.2 wordt beschreven dat belangrijke stappen voor de bescherming van natuurlijke habitats in het verleden zijn gezet door de aanwijzing van nationale parken en beschermde gebieden. Op Bonaire zijn in het *Natuurbeleidsplan* van 1999 en het *Ruimtelijk Ontwikkelingsplan* van 2010 gebieden bestemd als beschermd gebied en/of natuurgebied. Bepaalde gebieden moeten nog op grond van de *Verordening Natuurbeheer* formeel worden aangewezen als beschermd natuurgebied. Op Saba dragen het Saba National Marine Park en het Mount Scenery National Park bij aan de bescherming van ecosystemen. Op Sint Eustatius wordt gesproken over uitbreiding van de grens van het Marine Park tot een diepte van 60 meter, maar hierover zijn nog geen formele besluiten genomen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 1 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Behoud en herstel van cruciale habitats.
- Voorkoming van nieuwe en bestrijding van gevestigde invasieve soorten.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Investeren in duurzame visserij.
- Toerismesector in evenwicht met natuurbehoud.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- groeiambities van de bevolking, met uitzondering van Saba;
- toeristische ontwikkeling, met name op Bonaire;
- het uitvoeren van ruimtelijke plannen en beperkingen aan landgebruik in gebieden met ruimtelijke ontwikkelingsdruk;
- beperkte financiering en capaciteit voor de uitvoering van beleidsmaatregelen, vergunningverlening, toezicht en handhaving;
- het ontwikkelen van structurele monitoring om veranderingen in biodiversiteit en voortgang van maatregelen beter te kunnen volgen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Biodiversiteit wordt in toenemende mate meegenomen in milieu- en ruimtelijke plannen op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Daarnaast wordt gewerkt aan een Ruimtelijk Ontwikkelingsprogramma dat als kader moet dienen voor verdere voortgang op dit actiedoel en voor de ruimtelijke ontwikkelingsplannen van de eilanden. Voor verschillende land-, kust- en zeegebieden wordt voortgang gerapporteerd en bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en natuurbeleid hebben consultaties met belanghebbenden plaatsgevonden.

Tegelijkertijd zijn ruimtelijke ontwikkelings- en bestemmingsplannen nog niet op alle eilanden volledig uitgewerkt en ontbreekt voor veel habitats structurele monitoring om de voortgang systematisch te volgen.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 2.
Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen

Foto: Casper Douma

Actiedoel 2 richt zich op het effectief herstellen van ten minste 30% van de aangetaste ecosystemen op land, in binnenwateren, kustgebieden en zeeën tegen 2030. Het doel is om biodiversiteit, ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten te versterken en de ecologische kwaliteit en verbindingen tussen ecosystemen te verbeteren.

Waarom is dit doel belangrijk?

Veel ecosystemen in Caribisch Nederland staan onder druk door begrazing, vervuiling, verstoring en aantasting van habitats. Herstel van natuurgebieden is belangrijk om biodiversiteit te behouden en ecosystemen weer veerkrachtiger te maken.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland (NMBP 2020–2030) dragen vooral de strategische doelen voor gezonde en veerkrachtige koraalriffen en voor het behoud en herstel van habitats en soorten bij aan dit actiedoel.

Het beleid richt zich op het herstel en de bescherming van terrestrische, kust- en mariene ecosystemen, het verbeteren van de waterkwaliteit, het verminderen van drukfactoren zoals begrazing door loslopend vee en invasieve soorten, en het versterken van de ecologische kwaliteit van belangrijke habitats. Daarnaast wordt ingezet op herstelmaatregelen voor koraalriffen, mangroven, zeegrasvelden, bossen en leefgebieden van inheemse soorten.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 2.1.

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius worden maatregelen uitgevoerd om de druk van loslopend vee op natuurgebieden te verminderen. Saba heeft vrijwel alle vrij rondlopende geiten verwijderd en Klein Bonaire is al langere tijd vrij van geiten. Op Sint Eustatius worden opnieuw maatregelen genomen om vee uit kwetsbare natuurgebieden te weren. Op Bonaire zijn daarnaast uit een gedeelte van het Washington Slagbaai Nationaal Park een aantal loslopende varkens verwijderd, verwilderde ezels weggehaald, en duizenden geiten gevangen. Ook worden plannen voorbereid om de graasdruk van met name geiten te verlagen in gevoelige gebieden en te komen tot een duurzame geitenhouderij.

Ook worden op de eilanden herstelmaatregelen uitgevoerd voor koraalriffen, mangroven, bossen en andere belangrijke habitats. Op Bonaire vindt al ongeveer vijftien jaar koraalkweek en uitzet van koralen plaats en op Sint Eustatius worden koraalherstelprojecten ondersteund vanuit het NMBP. Voor mangroven en kusthabitats wordt onder meer gewerkt aan herstel van de Salina di Vlijt en het herstel van natuurlijke waterstromen in het Lac-gebied.

Daarnaast worden maatregelen uitgevoerd voor de bescherming van belangrijke leefgebieden van soorten, zoals vleermuisgrotten op Bonaire. Ook vinden op alle drie de eilanden herbebossingsprojecten plaats met inheemse soorten. Op Bonaire zijn tientallen hectaren beplant met inheemse soorten van droge bossen. Ook worden gebieden beschermd waar grotten of zeldzame en bedreigde inheemse soorten voorkomen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 2 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Koraalrifherstel.
- Behoud en herstel van cruciale habitats en iconische soorten.
- Investeren in duurzame visserij.
- Toerismesector in evenwicht met natuurbehoud

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.
- Voorkoming van nieuwe en bestrijding van gevestigde invasieve soorten.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het verder terugdringen van de negatieve effecten van loslopend vee op natuurgebieden;
- het realiseren van de benodigde maatregelen op het gebied van afvalwater, waarvoor financiering ontbreekt.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius worden maatregelen uitgevoerd om de effecten van loslopend vee op natuurgebieden te verminderen. Daarnaast vinden herstelmaatregelen plaats voor koraalriffen, mangroven en andere habitats, worden belangrijke leefgebieden van soorten beschermd en worden herbebossingsprojecten met inheemse soorten uitgevoerd.

Tegelijkertijd blijven de effecten van loslopend vee op natuurgebieden een aandachtspunt en vormt het financieren van de benodigde maatregelen op het gebied van afvalwater een belangrijke uitdaging.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 3.
Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water

Foto: Casper Douma

Actiedoel 3 richt zich op het beschermen en effectief beheren van ten minste 30% van het land-, water- en zeeoppervlak tegen 2030. Daarbij ligt de nadruk op gebieden die belangrijk zijn voor biodiversiteit, ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten, zodat natuurgebieden samen een goed verbonden en representatief netwerk vormen, geïntegreerd in bredere landschappen en zeegebieden.

Waarom is dit doel belangrijk?

Beschermde gebieden spelen een belangrijke rol bij het behoud van soorten en ecosystemen. Goed verbonden en effectief beheerde natuurgebieden vergroten de veerkracht van natuur en helpen biodiversiteitsverlies te beperken.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) dragen vooral de strategische doelen voor behoud en herstel van habitats en soorten en voor duurzaam gebruik van land en water bij aan dit actiedoel. Ook wordt ingezet op het aanwijzen, beschermen en beheren van natuurgebieden en andere gebieden die van belang zijn voor biodiversiteit, zodat een samenhangend netwerk van beschermde land- en zeegebieden behouden en versterkt wordt.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 3.1.

Indicator 3.1 heeft betrekking op beschermde gebieden en andere effectieve gebiedsgerichte beschermingsmaatregelen. In Caribisch Nederland zijn natuurreservaten en beschermde gebieden aangewezen, in kaart gebracht en opgenomen in natuur- en ruimtelijk beleid. Voor verschillende gebieden zijn beheerregimes en beheerplannen vastgesteld.

Voor de mariene gebieden is de doelstelling van het Global Biodiversity Framework om ten minste 30% te beschermen ruimschoots bereikt: 100% van de kust- en mariene wateren van Caribisch Nederland valt binnen beschermde gebieden, inclusief de offshoregebieden van het Yarari-reservaat. Dit betekent echter niet automatisch dat ook sprake is van effectief beheer en handhaving. Op Bonaire en Sint Eustatius beslaan beschermde landgebieden ongeveer 40–50% van het totale landoppervlak. Alleen op Saba ligt het wettelijk beschermde landoppervlak nog onder de 30%. Tegelijkertijd blijft het versterken van de ecologische samenhang tussen beschermde gebieden, onder meer door het aanwijzen van corridors, een belangrijke uitdaging.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 3 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Behoud en herstel van cruciale habitats.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Investeren in duurzame visserij.

Beperkte bijdrage (L)
- Bestrijding van erosie en afstroming.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het waarborgen van effectief beheer en voldoende handhaving in beschermde gebieden;
- het aanwijzen van corridors om verbinding tussen verschillende beschermde gebieden te waarborgen, met name op Sint Eustatius en in mindere mate op Bonaire.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland heeft een groot deel van zijn land- en zeegebieden aangewezen als beschermd gebied. De bescherming omvat 100% van de kust- en mariene wateren van Caribisch Nederland, inclusief de offshore-gebieden binnen het Yarari-reservaat. Op Bonaire en Sint Eustatius beslaan beschermde landgebieden ongeveer 40–50% van het totale landoppervlak. Alleen op Saba ligt het aandeel wettelijk beschermd land nog onder de 30%-doelstelling.

Daarmee is belangrijke voortgang geboekt richting de mondiale doelstelling om ten minste 30% van land- en zeegebieden te beschermen. Tegelijkertijd blijven effectief beheer en handhaving en het versterken van de ecologische samenhang tussen beschermde gebieden belangrijke aandachtspunten.

Oordeel: op schema om het doel te bereiken.

Actiedoel 4.

Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie

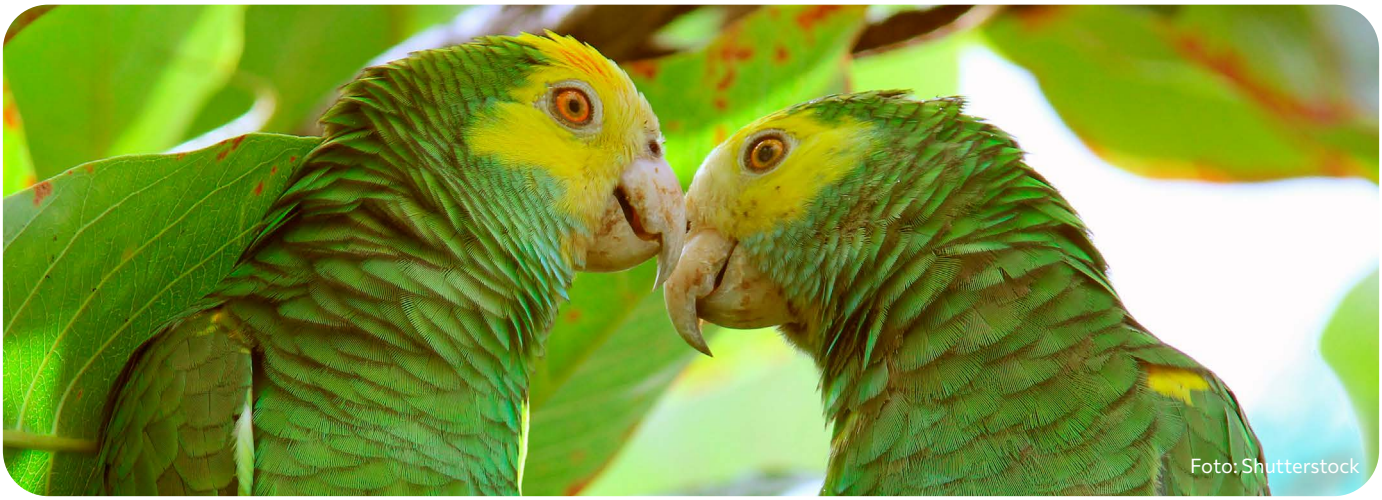

Foto: Shutterstock

Actiedoel 4 richt zich op het voorkomen van uitsterven van soorten, het herstel van bedreigde soorten en het behoud van genetische diversiteit. Daarnaast wordt gewerkt aan het voorkomen en beheersen van mens-dierconflicten, zodat mensen en wilde dieren duurzaam naast elkaar kunnen bestaan.

Waarom is dit doel belangrijk?

Caribisch Nederland herbergt veel unieke soorten, die alleen in het Caribisch gebied voorkomen. Veel van deze soorten hebben kleine populaties en zijn kwetsbaar voor habitatverlies, invasieve soorten, vervuiling, verstoring en klimaatverandering. Het behoud van voldoende grote en genetisch diverse populaties is essentieel om soorten op lange termijn te laten voortbestaan.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) dragen de strategische doelen voor gezonde en veerkrachtige koraalriffen, behoud en herstel van habitats en soorten en duurzaam gebruik van land en water bij aan dit actiedoel.

Daarbij wordt ingezet op het herstel en behoud van leefgebieden, het verminderen van belangrijke drukfactoren zoals vervuiling, erosie, invasieve soorten en verstoring, en op gerichte maatregelen voor kwetsbare en bedreigde soorten. Ook worden voor een beperkt aantal bedreigde plantensoorten vermeerderings- en uitzetprogramma's uitgevoerd.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (A.3 en A.4).

Indicator A.3 heeft betrekking op het risico op uitsterven van soorten. De Staat van de Natuur-rapportages van 2017 en 2025 geven hiervan een beeld en vervullen gedeeltelijk de functie van een Rode Lijst-index. Daarbij wordt opgemerkt dat de criteria van de Nederlandse Rode Lijst en de IUCN Rode Lijst sterk van elkaar verschillen.

Voor verschillende soorten zijn positieve ontwikkelingen zichtbaar. Populaties van de geelvleugelamazone op Bonaire en zeeschildpadden op alle drie de eilanden laten herstel zien. Ook worden maatregelen uitgevoerd om de ernstig bedreigde Antillenleguaan op Sint Eustatius en de Sabaanse zwarte leguaan te beschermen tegen hybridisatie met invasieve leguanen.

Daarnaast vindt vermeerdering en uitplant plaats van de zeldzame en bedreigde Bonairepalm en andere inheemse plantensoorten op Klein Bonaire. Ook is het gebied op Bonaire waar de Bonairepalm voorkomt omheind en zijn grazers uit het gebied verwijderd.

Tegelijkertijd komen veel soorten nog in zeer lage aantallen voor, blijven populaties van verschillende soorten afnemen of zijn zij lokaal verdwenen. Voorbeelden zijn de witstaartkeerkringvogel op Saba en Sint Eustatius, de witstaartbuizerd van Bonaire, die al meer dan tien jaar niet meer is waargenomen, en soorten als de Audubons pijlstormvogel

en de grote kwartelduif, waarvan verdere achteruitgang wordt gerapporteerd.

Indicator A.4 heeft betrekking op de omvang en levensvatbaarheid van soortenpopulaties. Voor slechts een beperkt aantal soorten zijn schattingen van de populatieomvang beschikbaar, waaronder leguanen, de geelvleugelamazone, flamingo's, vleermuizen, sommige zeevogels, zeeschildpadden, kroonslakken, kreeften en haaien. Voor de meeste inheemse soorten ontbreken dergelijke gegevens nog. Daarnaast wordt aangegeven dat genetisch onderzoek nodig is om de minimale levensvatbare populatieomvang van soorten vast te stellen en de genetische diversiteit binnen populaties te beoordelen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 4 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Behoud van cruciale en iconische soorten.
- Investeren in duurzame visserij.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.
- Koraalrifherstel.
- Behoud en herstel van cruciale habitats.
- Voorkoming van nieuwe en bestrijding van gevestigde invasieve soorten.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het grote aantal soorten dat bescherming nodig heeft, waardoor prioriteiten moeten worden gesteld voor herstel- en beschermingsmaatregelen;
- de kosten van herstelmaatregelen, uitplantprogramma's en de bestrijding van invasieve soorten;
- het verbeteren van kennis over de omvang en levensvatbaarheid van populaties van inheemse soorten;
- de hoge kosten en complexiteit van genetisch onderzoek naar genetische diversiteit en minimale levensvatbare populaties.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden maatregelen uitgevoerd voor herstel van soorten, bescherming van bedreigde soorten en bestrijding van invasieve soorten. Voor enkele soorten worden positieve resultaten gerapporteerd, waaronder de geelvleugelamazone, zeeschildpadden, de Antillenleguaan op Sint Eustatius en de Sabaanse zwarte leguaan op Saba.

Tegelijkertijd blijven veel soorten kwetsbaar. Sommige soorten blijven achteruitgaan of zijn lokaal verdwenen, terwijl voor veel andere soorten onvoldoende gegevens beschikbaar zijn over populatieomvang, levensvatbaarheid en genetische diversiteit.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 5.
Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten

Foto: Erik Meesters

Actiedoel 5 richt zich op duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten. Het doel is om overexploitatie te voorkomen, negatieve effecten op andere soorten en ecosystemen te beperken en risico's voor mens, dier en natuur, waaronder de verspreiding van ziekten, zoveel mogelijk te verminderen.

Waarom is dit doel belangrijk?

Duurzaam gebruik van wilde soorten is belangrijk om populaties op lange termijn gezond te houden en ecosystemen te beschermen. Overexploitatie kan leiden tot verlies van soorten, verstoring van voedselketens en aantasting van ecosystemen. Ook is regulering van handel in wilde soorten belangrijk om bedreigde soorten te beschermen en de introductie van invasieve soorten te voorkomen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) wordt ingezet op duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met bijzondere aandacht voor duurzame visserij. Daarbij wordt gewerkt aan duurzaam beheer van visbestanden door middel van vergunningverlening, beheermaatregelen voor visserijen, monitoring van vangsten en bescherming van mariene soorten en habitats die van belang zijn voor duurzame visserij.

Voor handel in wilde soorten geldt op Bonaire, Saba en Sint Eustatius de internationale CITES-overeenkomst voor de handel in bedreigde dier- en plantensoorten. Daarnaast wordt gewerkt aan versterking van natuur- en dierenwetgeving, onder meer gericht op de invoer van soorten en het beperken van risico's van invasieve exoten.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (5.1 en 5.b).

Indicator 5.1 heeft betrekking op het duurzame gebruik van wilde soorten. Voor een groot deel van de bodemgebonden visbestanden waarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn, wordt overbevissing gerapporteerd. Verschillende soorten zijn sterk achteruitgegaan en sommige visbestanden zijn vrijwel verdwenen. Uitzonderingen zijn de bestanden van de grote kroonslak van de Saba Bank en Sint Eustatius. Ook de Caribische langoest en verschillende diepwatervissoorten op de Saba Bank lijken rond een duurzaam exploitatieniveau te worden bevist. Op Bonaire staan de roofvissen op de riffen onder druk.

De beste samenwerking tussen vissers en beheerorganisaties vindt plaats op Saba. Vissers werken daar mee aan maatregelen zoals het terugzetten van te kleine kreeften en kreeften met eieren, beperkingen aan vistuig en tijdelijke sluitingen ter bescherming van paaigebieden van bepaalde vissoorten. De visserij op de Saba Bank wordt beschreven als goed onderzocht en beheerd.

Daarnaast financiert het ministerie van LVVN onderzoek door Wageningen Marine Research, dat vooral gericht is op de Saba Bank. Sinds 2025 worden structurele gegevensverzameling en vangstmonitoring ondersteund op Bonaire. Op Sint Eustatius is sinds 2025 de gegevensverzameling voor de visserij hervat. Indien deze monitoring wordt voortgezet, kan dit de beoordeling van visbestanden op beide eilanden aanzienlijk verbeteren.

Indicator 5.b heeft betrekking op regelgeving voor handel in wilde soorten. Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius wordt de handel in wilde soorten gereguleerd via de CITES-overeenkomst voor de internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten. Op Bonaire biedt de *Eilandsverordening Natuurbeheer* aanvullende bescherming voor een aantal soorten. Op Saba worden plannen ontwikkeld voor nieuwe dierenwetgeving, inclusief regels voor de invoer van soorten om de introductie van invasieve soorten te beperken. Op Sint Eustatius bevat een geactualiseerd ontwerp van de natuurverordening vergelijkbare bepalingen. Tegelijkertijd blijven monitoring en handhaving beperkt.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 5 resulteert dit in de volgende bijdrage:

Hoge bijdrage (H)
- Investeren in duurzame visserij.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het verbeteren van de toestand van visbestanden waarvoor momenteel tekenen van overbevissing worden gerapporteerd;
- het voortzetten van structurele gegevensverzameling en vangstmonitoring op Bonaire en Sint Eustatius;
- het behouden van de samenwerking van vissers en vischarters bij beheermaatregelen voor duurzame visserij;
- het versterken van monitoring en handhaving van regelgeving voor handel in wilde soorten;
- het verder ontwikkelen van regelgeving voor de invoer van soorten om de introductie van invasieve soorten te beperken.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius worden maatregelen uitgevoerd voor visserijbeheer, onderzoek, gegevensverzameling en monitoring. Daarnaast wordt gewerkt aan regelgeving voor handel in wilde soorten en aan maatregelen om de introductie van invasieve soorten te beperken.

Voor verschillende visserijen op de Saba Bank worden positieve ontwikkelingen gerapporteerd. Daarnaast is sinds 2025 de gegevensverzameling voor de visserij op Bonaire en Sint Eustatius versterkt, wat de basis kan verbeteren voor toekomstig beheer van visbestanden.
Tegelijkertijd wordt voor een groot deel van de bodemgebonden visbestanden nog overbevissing gerapporteerd en blijven verdere verbeteringen in beheer, monitoring, regelgeving en handhaving nodig.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 6.
Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact

Foto: Franck Mazéas

Actiedoel 6 richt zich op het voorkomen van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten en het verminderen van hun impact op biodiversiteit en ecosystemen. Het doel is om introducties van nieuwe invasieve soorten tegen 2030 met ten minste 50% terug te brengen en bestaande invasieve soorten waar nodig te beheersen of te verwijderen.

Waarom is dit doel belangrijk?

Invasieve soorten kunnen ecosystemen ingrijpend veranderen en schade veroorzaken aan biodiversiteit en ecosysteemdiensten. Op eilanden zijn ecosystemen vaak extra kwetsbaar, waardoor preventie, bestrijding en bioveiligheid van groot belang zijn.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) zet in op het voorkomen, beheersen en bestrijden van invasieve uitheemse soorten als onderdeel van het behoud en herstel van habitats en soorten.

Daarbij wordt gewerkt aan het voorkomen van nieuwe introducties van invasieve uitheemse soorten, het versterken van bioveiligheidsmaatregelen en het beheersen en bestrijden van reeds gevestigde invasieve soorten die een risico vormen voor biodiversiteit en ecosystemen.

Ook wordt ingezet op monitoring, kennisontwikkeling en samenwerking tussen de eilanden om introductieroutes van invasieve soorten beter te beheersen en de effectiviteit van preventie- en bestrijdingsmaatregelen te vergroten.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (6.1 en 6.b).

Indicator 6.1 heeft betrekking op de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten. Sinds 2011 zijn in totaal 710 nieuwe eilandwaarnemingen van uitheemse soorten in de natuur van het Nederlands Caribisch gebied geregistreerd. Dit komt neer op gemiddeld 54 nieuwe waarnemingen per jaar voor de zes eilanden gezamenlijk. De introductiedruk van uitheemse soorten wordt daarmee als zeer hoog beschreven.

Het probleem van invasieve uitheemse soorten is geïnventariseerd in de eerste helft van de jaren 2010 en opnieuw in 2024. In 2014 is een gezamenlijk implementatieplan opgesteld voor de aanpak van invasieve uitheemse soorten. De structurele uitvoering van maatregelen blijft echter beperkt. Op Sint Eustatius loopt via het NMBP een project voor de bestrijding van invasieve soorten. Daarnaast wordt samengewerkt met Saba en Sint Maarten om introductieroutes van invasieve soorten aan te pakken.

Pilotprojecten laten zien dat uitroeiing en beheersing van bepaalde invasieve soorten mogelijk zijn. De resultaten van deze projecten helpen bij het stellen van prioriteiten voor preventie en bestrijding. Op Sint Eustatius lopen projecten gericht op de bestrijding van onder meer Cubaanse boomkikkers, groene leguanen, ratten, katten en verwilderde kippen. Op Saba worden maatregelen uitgevoerd tegen onder meer ratten, katten, konijnen, kippen, groene leguanen en koraalduivels. De bestrijding van invasieve groene leguanen wordt daarbij als succesvol beschreven.

Indicator 6.b heeft betrekking op beleid, regelgeving en maatregelen voor preventie en bestrijding. Op Bonaire biedt de *Eilandsverordening Natuurbeheer* gedeeltelijk mogelijkheden om invasieve soorten aan te pakken, maar ontbreken fytosanitaire wetgeving en invoerverboden voor invasieve uitheemse soorten. Daarbij vindt nog onvoldoende controle plaats op de import van planten, potgrond en zand. Op Saba heeft de invoering van bioveiligheidsmaatregelen hoge prioriteit binnen het NMBP en wordt gewerkt aan aanpassing van wetgeving om de invoer van invasieve soorten te beperken. Op Sint Eustatius is via een NMBP-project een invasieve-soortenofficier aangesteld en wordt gewerkt aan preventie, inspectie en handhaving om introductie van invasieve soorten te voorkomen.

Daarnaast zijn op Bonaire programma's uitgevoerd om verwilderde ezels te beperken, geiten te verwijderen uit het Washington Slagbaai Nationaal Park en koraalduivels te bestrijden. Op Saba wordt gewerkt aan het verwijderen van loslopend vee en verschillende invasieve diersoorten. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat de beschikbare middelen voor bioveiligheid en bestrijding beperkt zijn.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 6 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)

- Voorkoming van nieuwe en bestrijding van gevestigde invasieve soorten.

Gemiddelde bijdrage (M)

- Investeren in duurzame visserij.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- de zeer hoge introductiedruk van nieuwe uitheemse soorten;
- de omvang van het probleem, waardoor prioriteiten moeten worden gesteld voor preventie en bestrijding;
- de beperkte structurele uitvoering van maatregelen;
- het beschikbaar maken van voldoende capaciteit en middelen voor bioveiligheid en de bestrijding van invasieve soorten;
- het ontwikkelen en versterken van wet- en regelgeving en maatregelen om nieuwe introducties te voorkomen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland werkt aan preventie, beheersing en bestrijding van invasieve uitheemse soorten. Op de drie eilanden worden maatregelen uitgevoerd tegen verschillende invasieve dier- en plantensoorten en wordt gewerkt aan versterking van bioveiligheid. Pilotprojecten laten zien dat bestrijding van bepaalde soorten mogelijk is en leveren waardevolle kennis op voor het stellen van prioriteiten. Tegelijkertijd blijft de introductiedruk van nieuwe uitheemse soorten zeer hoog en is de structurele uitvoering van maatregelen nog beperkt. De gerapporteerde voortgang voor dit actiedoel wordt daarom als onvoldoende beoordeeld.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 7.

Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit

Foto: Casper Douma

Actiedoel 7 richt zich op het in 2030 terugdringen van vervuiling uit alle bronnen tot een niveau dat niet schadelijk is voor biodiversiteit, ecosystemen en ecosysteemfuncties. Daarbij gaat het onder meer om het verminderen van nutriëntenverliezen, risico's van bestrijdingsmiddelen en gevaarlijke stoffen, en het voorkomen en terugdringen van plasticvervuiling.

Waarom is dit doel belangrijk?

Vervuiling kan ecosystemen beschadigen en leiden tot verlies van biodiversiteit. Overmatige toevoer van nutriënten, chemische verontreiniging en pesticiden kunnen de kwaliteit van land- en zeehabitats aantasten en negatieve effecten hebben op ecosystemen en soorten.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen de *Nationale Biodiversiteitsstrategie* en het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) wordt gewerkt aan het verminderen van vervuiling die schadelijk is voor biodiversiteit en ecosystemen. De inzet richt zich onder meer op verbetering van afval- en afvalwaterbeheer, vermindering van verontreiniging van kust- en mariene wateren, regulering van afvallozingen vanaf schepen en het terugdringen van plasticvervuiling en zwerfafval. Daarnaast wordt gewerkt aan duurzaam gebruik van afvalwater en andere reststromen, onder meer voor toepassingen in de landbouw.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (7.1 en 7.2).

Op Bonaire wordt eutrofiëring sinds 2007 gemonitord. Op Saba en Sint Eustatius gebeurt dit sinds 2021 op basis van nutriëntengegevens (7.1). Sinds 2024 maakt deze monitoring deel uit van een project van Rijkswaterstaat. Daarnaast worden chemische verontreinigingen in sedimenten gemonitord.

Voor pesticiden ontbreken momenteel gegevens over import, gebruik en concentraties in het milieu (7.2). Er vindt geen monitoring plaats van het gebruik van pesticiden en ook geen metingen van pesticidenconcentraties in het milieu.

Omdat de monitoring van vervuiling relatief recent is gestart, zijn er nog onvoldoende gegevens beschikbaar om trends in vervuiling of de effectiviteit van maatregelen te beoordelen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld

aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 7 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.

Beperkte bijdrage (L)
- Toerismesector in evenwicht met natuurbehoud.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het verder ontwikkelen en voortzetten van monitoring van eutrofiëring en chemische verontreinigingen;
- het opbouwen van voldoende meetreeksen om trends in vervuiling te kunnen vaststellen;
- het opzetten van monitoring van de import en het gebruik van pesticiden;
- het uitvoeren van metingen naar concentraties van pesticiden in het milieu;
- het kunnen beoordelen van de effecten van vervuiling en van genomen maatregelen op biodiversiteit.
- het afstemmen van de capaciteit van het afvalwaterbeheer op de bevolkingsgroei.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba wordt eutrofiëring gemonitord en worden ook chemische verontreinigingen in sedimenten gevolgd. Daarmee wordt gewerkt aan een betere kennisbasis voor het beoordelen van de effecten van vervuiling op biodiversiteit.

Tegelijkertijd ontbreekt nog monitoring van het gebruik van pesticiden en van concentraties van pesticiden in het milieu. Ook zijn er nog onvoldoende gegevens beschikbaar om trends in vervuiling of de effectiviteit van maatregelen te beoordelen.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 8.
Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op

Foto: Casper Douma

Actiedoel 8 richt zich op het verminderen van de gevolgen van klimaatverandering en oceaanverzuring voor biodiversiteit. Het doel is om de veerkracht van soorten en ecosystemen te versterken door klimaatmitigatie, klimaatadaptatie, Nature-based Solutions en maatregelen die helpen om de risico's en gevolgen van natuurrampen te beperken.

Waarom is dit doel belangrijk?

Klimaatverandering vormt een grote bedreiging voor de biodiversiteit van Caribisch Nederland. Stijgende temperaturen, langdurige droogte, daling van de grondwaterspiegel, hevige regenval, erosie en veranderingen in de zee treffen ecosystemen zoals koraalriffen, mangroven en droge bossen. Veerkrachtige ecosystemen zijn beter bestand tegen deze veranderingen en dragen tegelijk bij aan bescherming tegen klimaatrisico's.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) wordt gewerkt aan maatregelen die bijdragen aan klimaatadaptatie, klimaatmitigatie en het versterken van de veerkracht van ecosystemen.

Het beleid richt zich onder meer op regenwaterbeheer, waterretentie, erosiebestrijding, herstel van vegetatie, herbebossing en het herstel van koraalriffen, mangroven en andere natuurlijke habitats. Daarnaast worden maatregelen genomen die bijdragen aan natuurlijke kustbescherming, verbetering van de waterbeschikbaarheid en het verminderen van andere drukfactoren op ecosystemen, zodat natuurgebieden beter bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 8.b.
Indicator 8b heeft betrekking op maatregelen voor klimaatadaptatie, klimaatmitigatie, rampen-risicobeperking en het versterken van de veerkracht van biodiversiteit.

Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* bevat geen afzonderlijke strategische doelen of subdoelen die specifiek zijn gericht op klimaatverandering. Wel dragen verschillende maatregelen binnen het plan bij aan klimaatadaptatie, klimaatmitigatie en het versterken van de veerkracht van ecosystemen.

Op Bonaire zijn projecten uitgevoerd gericht op waterbeheer, verlaging graasdruk, droogtebestrijding, erosiebestrijding, waterbuffers, aanvulling van grondwater, duurzame kustontwikkeling en het vergroten van de veerkracht van koraalriffen. Daarnaast heeft Bonaire een klimaatadaptatieplan opgesteld. Op Saba en Sint Eustatius zijn projecten uitgevoerd gericht op het vergroten van de veerkracht van koraalriffen, het verbeteren van vegetatiegroei en waterretentie, het verminderen van milieudruk en het vergroten van de zelfvoorzienendheid. Ook op Sint Eustatius wordt gewerkt aan een klimaatadaptatieplan. Voor oceaanverzuring zijn slechts beperkt specifieke maatregelen opgenomen. Bonaire en Saba zetten vooral in op het vergroten van de veerkracht van koraalriffen. Op Bonaire gebeurt dit met name door verbetering van de waterkwaliteit en verlaging van de graasdruk. Voor Sint Eustatius worden geen specifieke maatregelen voor oceaanverzuring genoemd.

De gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit worden gedeeltelijk gevolgd via monitoring van koraalriffen op alle drie de eilanden. Oceaanverzuring wordt niet gemonitord. Daardoor kan niet worden vastgesteld welke rol oceaanverzuring speelt ten opzichte van andere factoren die bijdragen aan de achteruitgang van koraalriffen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 8 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Behoud en herstel van cruciale habitats.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het versterken van de beleidsmatige verankering van klimaatverandering binnen het NMBP;
- het verder versterken van de veerkracht van ecosystemen tegen droogte, erosie en andere gevolgen van klimaatverandering;
- het vergroten van de aandacht voor oceaanverzuring en koraalverbleking in beleid en uitvoering;
- het ontwikkelen van monitoring van oceaanverzuring en koraalverbleking;
- het beter kunnen onderscheiden van de effecten van oceaanverzuring en koraalverbleking van andere factoren die bijdragen aan de achteruitgang van koraalriffen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius worden verschillende maatregelen uitgevoerd die bijdragen aan klimaatadaptatie en het versterken van de veerkracht van ecosystemen, waaronder waterbeheer, erosiebestrijding, herstel van habitats en verbetering van waterretentie. Bonaire heeft inmiddels een klimaatadaptatieplan opgesteld en op Sint Eustatius wordt aan een klimaatadaptatieplan gewerkt. Voor Bonaire zijn het drastisch verlagen van de graasdruk en het verbeteren van de zeewaterkwaliteit belangrijke opgaven om de veerkracht van ecosystemen te vergroten. Tegelijkertijd bevat het NMBP geen specifieke klimaatdoelen en ontbreekt monitoring van oceaanverzuring. Daardoor blijft het moeilijk om de effecten van klimaatverandering en de resultaten van genomen maatregelen voor biodiversiteit goed te beoordelen.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 9.
Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen

Foto: Martin de Graaf

Actiedoel 9 richt zich op het duurzaam beheren en gebruiken van wilde soorten, zodat biodiversiteit behouden blijft en tegelijkertijd maatschappelijke, economische en ecologische voordelen voor mensen worden geboden.

Waarom is dit doel belangrijk?

Duurzaam gebruik van wilde soorten kan bijdragen aan voedselvoorziening, lokale economieën en cultureel gebruik van natuur. Om dit mogelijk te maken is inzicht nodig in gebruik, populaties en de gevolgen van benutting voor soorten en ecosystemen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Binnen het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) wordt ingezet op duurzaam gebruik van biodiversiteit op een manier die bijdraagt aan maatschappelijke en economische voordelen voor de bevolking van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Daarbij wordt gewerkt aan bewustwording, onderwijs, opleiding en werkgelegenheid in natuurbeheer, zodat biodiversiteit niet alleen wordt beschermd maar ook bijdraagt aan lokale ontwikkeling en betrokkenheid. Daarnaast wordt ingezet op duurzame visserij en op het verbeteren van kennis over het gebruik en de waarde van wilde soorten.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (9.1, 9.2 en 9.b).

Er vinden momenteel geen regelmatige beoordelingen plaats van het duurzame gebruik van wilde soorten in Caribisch Nederland. Voor belangrijke wilde soorten ontbreken gegevens over oogst en duurzame benuttingsniveaus. Ook zijn er voor veel commercieel en recreatief beviste vissoorten onvoldoende gegevens beschikbaar over populatietrends en de toestand van visbestanden (9.1).

Voor de meeste wilde soorten bestaan geen doelen of richtlijnen voor duurzaam gebruik (9.b). Tegelijkertijd wordt gewerkt aan het verbeteren van kennis over het gebruik van mariene hulpbronnen. Op Bonaire en Saba ontwikkelen de diensten Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) samen met Wageningen University & Research basiskaarten voor zeegebruik waarin ook informatie over visserij wordt opgenomen. Daarnaast worden het gebruik van rifvissen en, op Bonaire, het recreatieve gebruik van mangroven gevolgd. Op Sint Eustatius vindt beperkte monitoring van de vangst van rifvissen plaats en is recent gestart met monitoring van visvangsten en opbrengsten (9.b).

Er zijn slechts beperkte gegevens beschikbaar over de maatschappelijke en economische voordelen van duurzaam gebruik van wilde soorten. Voor elk van de drie eilanden is één studie uitgevoerd naar de economische waarde van biodiversiteit, maar structurele monitoring van deze voordelen vindt niet plaats (9.1).

Traditionele vormen van natuurgebruik, zoals visserij, het houden van vee en het gebruik van wilde planten, komen nog voor op de eilanden (9.2). Deze activiteiten zijn veelal kleinschalig en aanvullend op andere inkomstenbronnen. Saba vormt een uitzondering, doordat de visserijsector daar relatief sterk ontwikkeld en economisch rendabel is. Op Bonaire zijn bepaalde traditionele gebruiksvormen

opgenomen in de *Eilandsverordening Natuurbeheer*. Op Saba en Sint Eustatius zijn traditionele toepassingen van wilde planten beschreven, maar hiervoor bestaan nog nauwelijks beleidsinstrumenten.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 9 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Bewustmaking via onderwijs en opleiding.
- Bewustwording.
- Hoogwaardige werkgelegenheid creëren door investeringen in natuurbeheer.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Investeren in duurzame visserij.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het opzetten van structurele beoordelingen van het duurzame gebruik van wilde soorten;
- het verzamelen van gegevens over oogstniveaus en duurzame benuttingsgrenzen voor belangrijke wildsoorten;
- het verbeteren van kennis over populatietrends en de toestand van commercieel en recreatief beviste visbestanden;
- het beter in beeld brengen van de maatschappelijke en economische voordelen van duurzaam natuurgebruik;
- het ontwikkelen van structurele monitoring van deze voordelen om beleid en beheer beter te kunnen onderbouwen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius wordt gewerkt aan beter inzicht in het gebruik van wilde soorten, onder meer via monitoring van visserijactiviteiten, de ontwikkeling van basiskaarten voor zeegebruik en studies naar de economische waarde van biodiversiteit. Tegelijkertijd ontbreken voor veel soorten nog gegevens over oogst, populatietrends en duurzame benuttingsniveaus. Ook vindt nog geen structurele monitoring plaats van de maatschappelijke en economische voordelen van duurzaam gebruik van wilde soorten. Hierdoor is het nog moeilijk om te beoordelen in hoeverre het gebruik van wilde soorten duurzaam is en welke voordelen dit oplevert voor de samenleving. Samenvattend is de voortgang voor dit actiedoel momenteel onvoldoende.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 10.
Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw

Foto: Christian König (SHAPE/DCNA)

Actiedoel 10 richt zich op het duurzaam beheren van gebieden die worden gebruikt voor landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw, zodat biodiversiteit behouden en hersteld wordt en de veerkracht en duurzame productiviteit van deze sectoren worden versterkt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Duurzame productie en verantwoord gebruik van natuurlijke hulpbronnen kunnen bijdragen aan voedselzekerheid, lokale economieën en behoud van biodiversiteit. Op kleine eilanden is duurzaam gebruik van natuur extra belangrijk vanwege de beperkte ruimte en kwetsbare ecosystemen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) zet in op duurzamer gebruik van land en water voor voedselproductie en economische ontwikkeling. Daarbij ligt de nadruk op duurzame visserij, versterking van lokale voedselproductie en het verminderen van erosie en afstroming. Via deze maatregelen wordt gewerkt aan een duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen, voedselzekerheid en economische ontwikkeling binnen de draagkracht van de eilanden.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (10.1 en 10.2).
De landbouwsector in Caribisch Nederland staat nog voor belangrijke duurzaamheidsuitdagingen (10.1). Op Saba wordt duurzame landbouw gestimuleerd via een hydrocultuurproject en ondersteuning van kleinschalige duurzame landbouw voor eigen gebruik, gefinancierd via het NMBP en lokale middelen. Ook wordt op de eilanden gewerkt aan verduurzaming van de geitenhouderij, onder meer om de negatieve gevolgen van begrazing voor natuur en landschap te verminderen. Hoewel volledige zelfvoorziening niet realistisch wordt geacht, kan duurzame landbouw bijdragen aan voedselzekerheid en de ontwikkeling van hoogwaardige nicheproducten. Op Sint Eustatius lopen via het door de Europese Unie gefinancierde SAPSA-programma verschillende initiatieven gericht op versterking van de landbouwsector, lokale voedselproductie en voedselzekerheid (10.1).

Vooruitgang is geboekt bij het terugdringen van traditionele vormen van niet-duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, maar duurzaam economisch gebruik van bos- en natuurproducten is nog beperkt ontwikkeld (10.2). Caribisch Nederland kent geen bosbouwsector in de gebruikelijke betekenis van het woord. Het gebruik van natuurproducten beperkt zich vooral tot kleinschalige toepassingen. Op Bonaire worden op kleine schaal producten gemaakt van inheemse cactussoorten, aloë, vruchten en hout van lokale soorten. Op Saba worden wandelstokken vervaardigd uit lokaal hout. Daarnaast bestaat op de eilanden kennis over traditionele toepassingen van planten voor voedsel en medicinale doeleinden. Ook zijn mogelijkheden beschreven voor kleinschalige ondernemingen gebaseerd op landbouw- en natuurproducten (10.2).

Voor zowel duurzame landbouw als duurzaam gebruik van natuurproducten ontbreken grotendeels gegevens over productie, gebruik en duurzaamheid. Daardoor is het moeilijk om de voortgang van dit actiedoel goed te beoordelen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 10 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Investeren in duurzame visserij.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- de duurzaamheidsuitdagingen waarmee de landbouwsector op de eilanden nog te maken heeft;
- de beperkte mogelijkheden om de lokale voedselproductie en zelfvoorziening verder te vergroten;
- de beperkte beschikbaarheid en hoge kosten van gezuiverd afvalwater voor de landbouw;
- de nog beperkte ontwikkeling van duurzaam gebruik van bos- en natuurproducten;
- het verbeteren van de beschikbaarheid van gegevens over productie, gebruik en duurzaamheid van bos- en natuurproducten;
- het ontwikkelen van structurele monitoring om de voortgang van duurzame productie en benutting van natuurlijke hulpbronnen te kunnen beoordelen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland werkt aan verduurzaming van landbouw, visserij en lokale voedselproductie. Op Saba en Sint Eustatius lopen initiatieven om duurzame landbouw te versterken en de voedselzekerheid te vergroten. Daarnaast bestaan op Bonaire en Saba kleinschalige voorbeelden van duurzaam gebruik van natuurproducten en lokaal beschikbare plantaardige grondstoffen. Tegelijkertijd ontbreekt voor veel activiteiten nog informatie over productie, gebruik en duurzaamheid, waardoor de voortgang moeilijk kan worden beoordeeld.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 11.

Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions

Foto: Shutterstock

Actiedoel 11 richt zich op het herstellen, behouden en versterken van ecosysteemfuncties en ecosysteemdiensten door in te zetten op Nature-based Solutions en ecosysteemfuncties, zodat natuur kan blijven bijdragen aan het welzijn van mensen.

Waarom is dit doel belangrijk?

Natuur levert belangrijke voordelen voor mensen. In Caribisch Nederland dragen koraalriffen, mangroven, zeegrasvelden en andere ecosystemen bij aan kustbescherming, voedselvoorziening, toerisme, klimaatadaptatie en welzijn. Wanneer deze ecosystemen achteruitgaan, nemen ook deze voordelen voor mens en samenleving af.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) bevat verschillende beleidsdoelen die bijdragen aan het behoud, herstel en duurzaam gebruik van ecosysteemdiensten. Daarbij staan gezonde koraalriffen, behoud en herstel van habitats en soorten en duurzaam gebruik van land en water centraal.

Het plan verbindt natuurbehoud aan maatschappelijke en economische voordelen, zoals duurzame visserij, natuurvriendelijk toerisme, lokale voedselproductie en het welzijn van inwoners.

Daarnaast wordt gewerkt aan ruimtelijke planning, ecosysteemgericht beheer en herstelmaatregelen die bijdragen aan ecosysteemdiensten zoals kustbescherming, waterbeheer, voedselvoorziening en recreatie. Ook wordt ingezet op het beter onderbouwen van beleid met kennis over natuurlijk kapitaal en de waarde van natuur voor samenleving en economie.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (B.1 en B.b).

Voor ecosysteemdiensten (B.1) bevat het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* verschillende ambities die bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van ecosysteemdiensten. Daarbij wordt onder meer ingezet op gezonde koraalriffen, duurzame visserij, natuurvriendelijk toerisme en lokale voedselproductie. Voor deze ambities zijn echter geen concrete en meetbare (SMART) doelstellingen vastgesteld.

Voor beleid en monitoring van ecosysteemdiensten (B.b) zijn verschillende beleidskaders aanwezig, waaronder het NMBP, het *Natuurbeleidsplan Bonaire*, ruimtelijke plannen en initiatieven voor duurzame visserij, voedselproductie en natuurbeheer. Daarnaast worden verschillende onderdelen van biodiversiteit en ecosystemen gemonitord, zoals koraalriffen, zeegrasvelden, vogels en visserijvangsten. Tegelijkertijd ontbreekt een structureel systeem voor monitoring van biodiversiteitsgebruik en beschikt Caribisch Nederland niet over een systeem voor Natuurlijk Kapitaalrekeningen zoals in Europees Nederland. Wel zijn studies uitgevoerd naar de economische waarde van natuur en ecosysteemdiensten op Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

Beleid, monitoring en waardering van ecosysteemdiensten zijn daarmee gedeeltelijk aanwezig, maar nog niet volledig ontwikkeld of structureel ingebed.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 11 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Toerismesector in evenwicht met natuurbehoud.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Koraalrifherstel.
- Behoud en herstel van cruciale habitats.
- Investeren in duurzame visserij.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.
- Hoogwaardige werkgelegenheid creëren door investeringen in natuurbeheer.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het ontbreken van concrete en meetbare doelstellingen voor ecosysteemdiensten;
- het ontbreken van een structureel systeem voor monitoring en waardering van ecosysteemdiensten;
- het ontbreken van Natuurlijk Kapitaalrekeningen voor Caribisch Nederland;
- beperkte kennis over veranderingen in ecosysteemdiensten en hun bijdrage aan welzijn en economie;
- het beter verankeren van ecosysteemdiensten in ruimtelijke en economische besluitvorming.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland werkt via het NMBP aan het behoud en herstel van ecosysteemdiensten, onder meer door inzet op gezonde koraalriffen, duurzame visserij, natuurvriendelijk toerisme, lokale voedselproductie en ruimtelijke bescherming van natuurgebieden. Ook zijn studies uitgevoerd naar de economische waarde van natuur en ecosysteemdiensten op Bonaire, Saba en Sint Eustatius.
De rapportage concludeert dat beleid, monitoring en waardering van ecosysteemdiensten gedeeltelijk aanwezig zijn, maar nog niet volledig zijn ontwikkeld of structureel zijn ingebed. Tegelijkertijd ontbreken voor veel ecosysteemdiensten nog concrete doelstellingen, structurele monitoring en een systeem voor Natuurlijk Kapitaalrekeningen. Daardoor is het nog moeilijk om ontwikkelingen in ecosysteemdiensten en hun bijdrage aan welzijn en economie systematisch te volgen. De voortgang voor dit actiedoel wordt daarom beoordeeld als onvoldoende.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 12.
Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze

Foto: Christian König/SHAPE

Actiedoel 12 richt zich op het duurzaam vergroten, verbeteren en verbinden van groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden, zodat biodiversiteit wordt versterkt en mensen meer toegang krijgen tot natuur, met positieve effecten op gezondheid, welzijn en ecosysteemdiensten.

Waarom is dit doel belangrijk?

Groene en blauwe ruimten kunnen bijdragen aan biodiversiteit, ecologische samenhang en een aantrekkelijke leefomgeving. Biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning helpt natuurwaarden beter mee te nemen in ontwikkeling en inrichting van bebouwde gebieden.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het *Ontwerp Ruimtelijk Ontwikkelingsprogramma Caribisch Nederland* bevat maatregelen voor groen en blauw in de leefomgeving en voor natuurinclusieve ontwikkeling van bebouwde gebieden. Het Rijk werkt daarbij samen met de openbare lichamen aan richtlijnen voor de inrichting van woongebieden, inclusief groenvoorzieningen. Daarnaast bevat het programma maatregelen voor biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke ontwikkeling en voor het versterken van natuur- en waterwaarden binnen bebouwde gebieden.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (12.1 en 12.b).

Voor het aandeel groene en blauwe ruimte in bebouwde gebieden zijn momenteel geen gegevens beschikbaar voor Caribisch Nederland (12.1). Deze informatie kan naar verwachting relatief eenvoudig worden verzameld met behulp van remote sensing en ruimtelijke analyse.

Biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning waarin beheer van groene en blauwe ruimten wordt meegenomen is gedeeltelijk aanwezig. Op Bonaire bestaat geen formeel biodiversiteits-inclusief stedelijk plan, maar natuurwaarden en groene en blauwe ruimten krijgen wel aandacht binnen de *Nature Inclusive Vision for Bonaire 2050*, het ruimtelijk ontwikkelingsplan van Bonaire, het natuurbeleidsplan, natuurwetgeving (milieueffectrapportages en beschermde soorten), internationale verdragen en beleidsafwegingen rond nieuwe ontwikkelingen (12.b).

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Voor dit actiedoel zijn in de NBSAP geen nationale doelen uit het NMBP geïdentificeerd die bijdragen aan de uitvoering van actiedoel 12. Wel bevat het *Ontwerp Ruimtelijk Ontwikkelingsprogramma Caribisch Nederland* maatregelen die relevant zijn voor dit actiedoel, maar de bijdrage daarvan aan de realisatie van actiedoel 12 is op dit moment nog onduidelijk.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het ontbreken van gegevens over het aandeel groene en blauwe ruimte in bebouwde gebieden;
- het ontbreken van een systematische ruimtelijke analyse van groene en blauwe ruimte;
- het verder ontwikkelen van biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning op de eilanden;
- het versterken van de integratie van natuurwaarden in ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van bebouwde gebieden.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland werkt aan biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke ontwikkeling via het *Ontwerp Ruimtelijk Ontwikkelingsprogramma Caribisch Nederland*. Op Bonaire krijgen natuurwaarden en groene en blauwe ruimten aandacht binnen beleidsontwikkeling, ruimtelijke planning en de *Nature Inclusive Vision for Bonaire 2050*.

Tegelijkertijd ontbreken gegevens over het aandeel groene en blauwe ruimte in bebouwde gebieden en vindt nog geen systematische analyse daarvan plaats. Daardoor is het moeilijk om de voortgang van dit actiedoel goed te beoordelen.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 13.

Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis

Foto: Jef Pattyn

Actiedoel 13 richt zich op het eerlijk delen van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van planten, dieren, micro-organismen, hun genetische informatie en de kennis die daarmee samenhangt, en op het bevorderen van passende toegang daartoe.

Waarom is dit doel belangrijk?

Internationale afspraken over genetische hulpbronnen zijn bedoeld om er voor te zorgen dat voordelen uit gebruik eerlijk worden gedeeld en dat toegang tot genetische hulpbronnen plaatsvindt volgens duidelijke afspraken. Daarbij gaat het niet alleen om financiële voordelen, maar ook om niet-financiële voordelen zoals onderzoekssamenwerking, kennisuitwisseling, capaciteitsopbouw en technologieoverdracht. Ook traditionele kennis die samenhangt met genetische hulpbronnen valt onder deze afspraken.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Dit actiedoel wordt geadresseerd via de beleidsnota *Bronnen van ons bestaan* (2002), waarin behoud en duurzaam gebruik van genetische hulpbronnen en een eerlijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik daarvan centraal staan. Daarnaast is Nederland sinds 2016 partij bij het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische hulpbronnen en eerlijke verdeling van voordelen (Access and Benefit-Sharing, ABS). Het Protocol geldt ook voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Onderzocht wordt in hoeverre de *Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming BES* kan worden aangepast om de implementatie van het Protocol op de eilanden verder te ondersteunen.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (C.1, C.2 en 13.b).
Bonaire, Saba en Sint Eustatius vallen onder het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische hulpbronnen en eerlijke verdeling van voordelen (13.b). Daarmee bestaat een juridisch kader voor access and benefit-sharing. Het multilaterale mechanisme voor benefit-sharing van digitale sequentie-informatie bevindt zich nog in ontwikkeling en is nog niet geïmplementeerd (13.b).

Voor financiële voordelen uit genetische hulpbronnen en traditionele kennis zijn geen specifieke doelen opgenomen in het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (C.1). Het Nagoya Protocol wordt bovendien nog niet expliciet genoemd in de *Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming BES*. Ook ontbreekt monitoring van financiële voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen en traditionele kennis (C.1).

Over niet-financiële voordelen, zoals onderzoekssamenwerking, capaciteitsopbouw, kennisuitwisseling en technologieoverdracht, is eveneens weinig informatie beschikbaar (C.2). Er bestaat geen formeel systeem voor monitoring van dergelijke voordelen en er zijn geen specifieke capaciteitsopbouwmaatregelen voor access and benefit-sharing op de eilanden (C.2; 13.b).

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Voor dit actiedoel zijn in de NBSAP geen NMBP-doelen geïdentificeerd die bijdragen aan de uitvoering van actiedoel 13. De voortgang hangt vooral samen met de uitvoering van het Nagoya Protocol en nationaal beleid op het gebied van access and benefit-sharing (ABS). De bijdrage daarvan aan de uitvoering van actiedoel 13 in Caribisch Nederland is momenteel nog onvoldoende in beeld.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het ontwikkelen van monitoring van financiële voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen en traditionele kennis;
- het ontwikkelen van monitoring van niet-financiële voordelen, zoals kennisuitwisseling, onderzoekssamenwerking en technologieoverdracht;
- de beperkte praktische uitwerking van benefit-sharing op de eilanden;
- de nog lopende internationale ontwikkeling van het multilaterale benefit-sharingmechanisme;
- het vergroten van kennis over de mogelijkheden om genetische hulpbronnen en traditionele kennis te benutten binnen de kaders van access and benefit-sharing.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland valt onder het Nagoya Protocol en beschikt daarmee over een juridisch kader voor toegang tot genetische hulpbronnen en een eerlijke verdeling van voordelen die voortkomen uit het gebruik daarvan. Tegelijkertijd ontbreken monitoring van financiële en niet-financiële voordelen, specifieke capaciteitsopbouwmaatregelen en verdere verankering van het protocol binnen de BES-wetgeving. Ook is weinig bekend over de mogelijkheden om voordelen uit genetische hulpbronnen en traditionele kennis te realiseren.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 14.
Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren

Foto: Shutterstock

Actiedoel 14 richt zich op het integraal meenemen van biodiversiteit en de waarde ervan in beleid, regelgeving, planning en besluitvorming op alle bestuursniveaus en in alle sectoren, zodat activiteiten en investeringen beter bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Besluiten over ruimtelijke ontwikkeling, economie en infrastructuur hebben vaak directe gevolgen voor biodiversiteit. Door natuurwaarden vroegtijdig mee te nemen in beleid en planning kunnen negatieve effecten beter worden voorkomen en kunnen natuur en ontwikkeling beter met elkaar in balans worden gebracht.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) draagt bij aan dit actiedoel door biodiversiteit beter te verankeren in ruimtelijke ontwikkelingsplannen, natuurbeleid en besluitvormingsprocessen. Daarbij wordt ingezet op het verplichten en handhaven van milieueffectrapportages (MER) en strategische milieubeoordelingen (SMB), en op maatregelen die belangrijke drukfactoren op biodiversiteit verminderen.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 14.b.
Biodiversiteit wordt in Caribisch Nederland gedeeltelijk meegenomen in beleid en besluitvorming. Op Bonaire worden natuurwaarden onder meer betrokken bij ruimtelijke planning, vergunningverlening en de uitvoering van de *Nature Inclusive Vision Bonaire 2050*. Op Saba en Sint Eustatius krijgt biodiversiteit aandacht via het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) en de ontwikkeling van ruimtelijke plannen.

Er bestaat geen systeem voor Natuurlijk Kapitaalrekeningen zoals in Europees Nederland. Wel is voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius onderzoek gedaan naar de economische waarde van natuur en ecosysteemdiensten, dat kan bijdragen aan beleids- en besluitvorming.

In verschillende sectoren, waaronder toerisme, energie en aquacultuur, worden biodiversiteitsoverwegingen gedeeltelijk meegenomen. Tegelijkertijd sluiten economische ontwikkeling en biodiversiteitsdoelen nog niet altijd goed op elkaar aan.

Op Bonaire zijn daarnaast stappen gezet om publieke en private activiteiten beter af te stemmen op de doelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*, onder meer via de *Nature Inclusive Vision Bonaire 2050*, natuurbeleid, vergunningverlening en natuur- en ruimtelijke regelgeving. Op Sint Eustatius wordt een bijdrage geleverd via natuurheffingen voor het gebruik van beschermde gebieden.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L).

Voor GBF-actiedoel 14 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bestrijding van erosie en afstroming.
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het ontwikkelen van een systematische benadering voor Natuurlijk Kapitaalrekeningen;
- gefragmenteerde beleidsontwikkeling tussen sectoren;
- beperkte integratie van biodiversiteit in economische en financiële besluitvorming;
- spanningen tussen economische ontwikkeling en natuurbescherming;
- verschillen tussen eilanden in de mate waarin biodiversiteit is geïntegreerd in beleid en besluitvorming;
- het verder verankeren van biodiversiteit in alle relevante beleidssectoren.

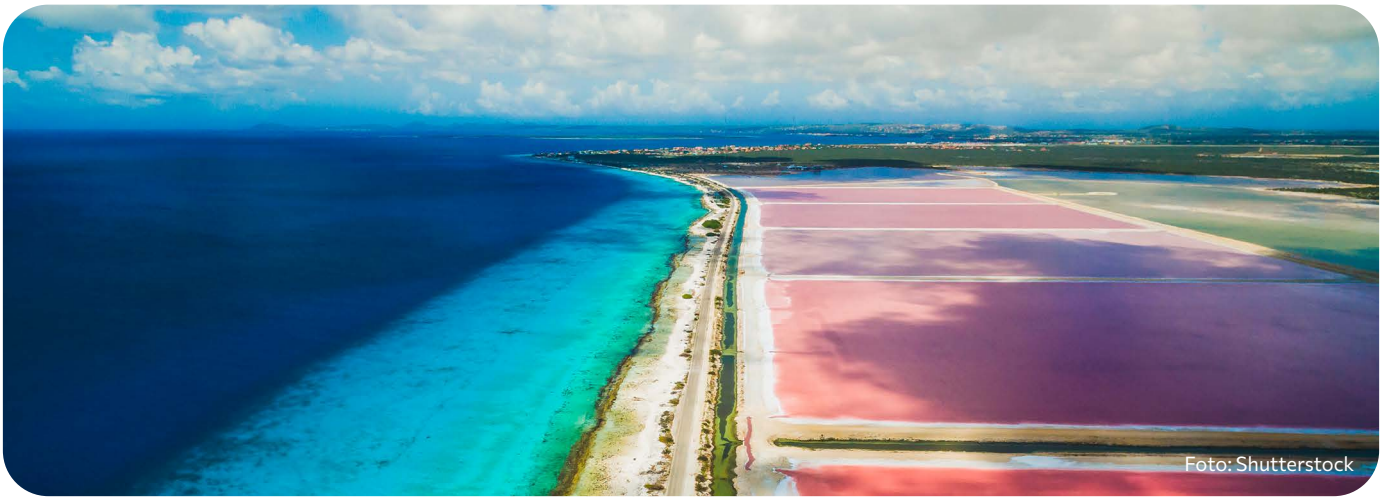
Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland integreert biodiversiteit steeds vaker in ruimtelijke planning, vergunningverlening en beleidsontwikkeling. Daarnaast worden studies naar de economische waarde van natuur gebruikt ter ondersteuning van besluitvorming en zijn stappen gezet om biodiversiteitsdoelen beter te verankeren in publieke en private activiteiten.

Tegelijkertijd blijft de integratie van biodiversiteit in beleid en besluitvorming gefragmenteerd en verschilt deze tussen sectoren en eilanden. Ook ontbreekt een systematische benadering van Natuurlijk Kapitaalrekeningen. Verdere verankering van biodiversiteit in beleid, besluitvorming en economische afwegingen blijft daarom noodzakelijk.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 15.
Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit

Foto: Shutterstock

Actiedoel 15 richt zich op het monitoren en transparant rapporteren door bedrijven van hun impact op, afhankelijkheid van en risico's voor biodiversiteit, zodat negatieve effecten kunnen worden verminderd, positieve bijdragen kunnen worden vergroot en duurzamere productie- en consumptiepatronen worden bevorderd.

Waarom is dit doel belangrijk?

Economische activiteiten kunnen grote invloed hebben op biodiversiteit. Door biodiversiteitsrisico's en afhankelijkheden zichtbaar te maken, kunnen bedrijven beter rekening houden met natuur in hun besluitvorming. Dit draagt bij aan het verminderen van negatieve effecten op biodiversiteit en aan duurzamere productie- en consumptiepatronen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het kabinet stimuleert bedrijven en financiële instellingen om hun impacts, afhankelijkheden en risico's rondom biodiversiteit te monitoren, rapporteren en verbeteren. Het kabinet draagt onder meer met de Beleidsagenda voor de financiële sector van het ministerie van Financiën actief bij aan het mondiaal harmoniseren van meet- en rapportagemethoden en aan de ontwikkeling van Europese verplichtingen voor biodiversiteitsrapportage. In algemene zin geldt dit beleid ook voor Caribisch Nederland.

Om volledig te voldoen aan dit actiedoel zijn echter nog stappen nodig. Voor Caribisch Nederland is daarbij met name het midden- en kleinbedrijf (mkb) een belangrijke doelgroep. In overleg met de openbare lichamen zal in beeld worden gebracht wat nodig is om het bedrijfsleven te stimuleren en waar nodig te faciliteren in deze transitie.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (15.1 en 15.b).

In Caribisch Nederland bestaan nog geen systemen waarmee bedrijven hun biodiversiteitsrisico's, afhankelijkheden en effecten op biodiversiteit systematisch monitoren en openbaar rapporteren (15.1). Ook zijn er geen maatregelen die bedrijven verplichten biodiversiteitsinformatie aan consumenten beschikbaar te stellen (15.b).

Voor toegang tot genetische hulpbronnen en het delen van voordelen daaruit bestaat wel een juridisch kader via het Nagoya Protocol (15.b). Daarnaast worden natuurvergunningen, hindervergunningen en milieueffectrapportages ingezet om negatieve effecten van activiteiten op biodiversiteit te voorkomen of te beperken. Deze instrumenten zijn aanwezig, maar vragen verdere uitwerking en structurele toepassing (15.b).

Er vindt geen monitoring plaats van de vraag of negatieve effecten van bedrijven op biodiversiteit daadwerkelijk afnemen (15.b).

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L).

Voor GBF-actiedoel 15 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Hoge bijdrage (H)
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.

Gemiddelde bijdrage (M)
- Bewustmaking via onderwijs en opleiding.
- Onderwijs en opleiding.
- Bewustwording.

Beperkte bijdrage (L)
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het ontbreken van systemen voor biodiversiteitsrapportage door bedrijven;
- het ontbreken van verplichtingen voor biodiversiteitsinformatie richting consumenten;
- het verder verfijnen en structureren van milieueffectrapportages, natuurvergunningen en hindervergunningen;
- het ontbreken van monitoring van de vraag of negatieve effecten van bedrijven op biodiversiteit afnemen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland beschikt over instrumenten om negatieve effecten van activiteiten op biodiversiteit te voorkomen of te beperken, waaronder milieueffectrapportages, natuurvergunningen en hindervergunningen. Systematische rapportage over biodiversiteitsrisico's, afhankelijkheden en effecten van bedrijven ontbreekt. Ook zijn er geen verplichtingen voor biodiversiteitsinformatie richting consumenten. Voor toegang tot genetische hulpbronnen en benefit-sharing zijn juridische kaders aanwezig. Daarnaast vindt geen monitoring plaats van de vraag of negatieve effecten van bedrijven op biodiversiteit afnemen.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 16.
Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk

Foto: Shutterstock

Actiedoel 16 richt zich op het ondersteunen van duurzame consumptiekeuzes door consumenten, zodat de voetafdruk van consumptie in 2030 wordt verkleind en voedselverspilling, overconsumptie en afval worden verminderd.

Waarom is dit doel belangrijk?

Consumptie en afvalproductie hebben directe gevolgen voor biodiversiteit en ecosystemen. Duurzamere keuzes kunnen bijdragen aan minder druk op natuurlijke hulpbronnen, minder vervuiling en een kleinere ecologische voetafdruk.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Caribisch Nederland stimuleert duurzamere consumptie- en productiepatronen via afvalbeleid, educatie en bewustwording. Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP 2020–2030) bevat maatregelen gericht op afvalscheiding, vermindering van zwerfafval, het terugdringen van plasticvervuiling en het stimuleren van circulair gebruik van grondstoffen en afvalstromen. Daarnaast wordt ingezet op onderwijs, voorlichting en bewustwording over natuur, duurzaamheid en verantwoord gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 16.b.

Via het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) en natuursubsidies worden op alle drie de eilanden educatie- en bewustwordingsprogramma's ondersteund die bijdragen aan kennis over natuur en duurzaamheid. Natuur en duurzaamheid zijn nog geen vast onderdeel van de reguliere schoolcurricula.
Op Saba is in 2020 een verbod op single-use plastics ingevoerd. Daarnaast wordt lokale voedselproductie gestimuleerd om de afhankelijkheid van import te verminderen.

Voor voedselverspilling bestaan in Caribisch Nederland geen programma's en bewustwordingsinitiatieven, zoals die in Europees Nederland worden toegepast. Het verbod op single-use plastics levert wel een bijdrage aan het verminderen van afval en het stimuleren van duurzamere consumptiepatronen.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

De grootste bijdrage aan dit actiedoel komt van het NMBP-doel voor afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit. Dit doel levert volgens de NBSAP een hoge bijdrage (H) aan de uitvoering van actiedoel 16.

Daarnaast leveren de NMBP-doelen voor bewustwording via onderwijs en opleiding, bewustwording van bewoners, bezoekers en maatschappelijke organisaties en hoogwaardige werkgelegenheid door investeringen in natuurbeheer een middelgrote bijdrage (M) aan de uitvoering van dit actiedoel.

Het NMBP-doel voor duurzame lokale voedselproductie levert een beperkte bijdrage (L) aan de uitvoering van dit actiedoel.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het structureel verankeren van natuur en duurzaamheid in de reguliere schoolcurricula;
- het ontwikkelen van programma's die gericht zijn op het verminderen van voedselverspilling;
- het verder versterken van bewustwording rond duurzame consumptie.

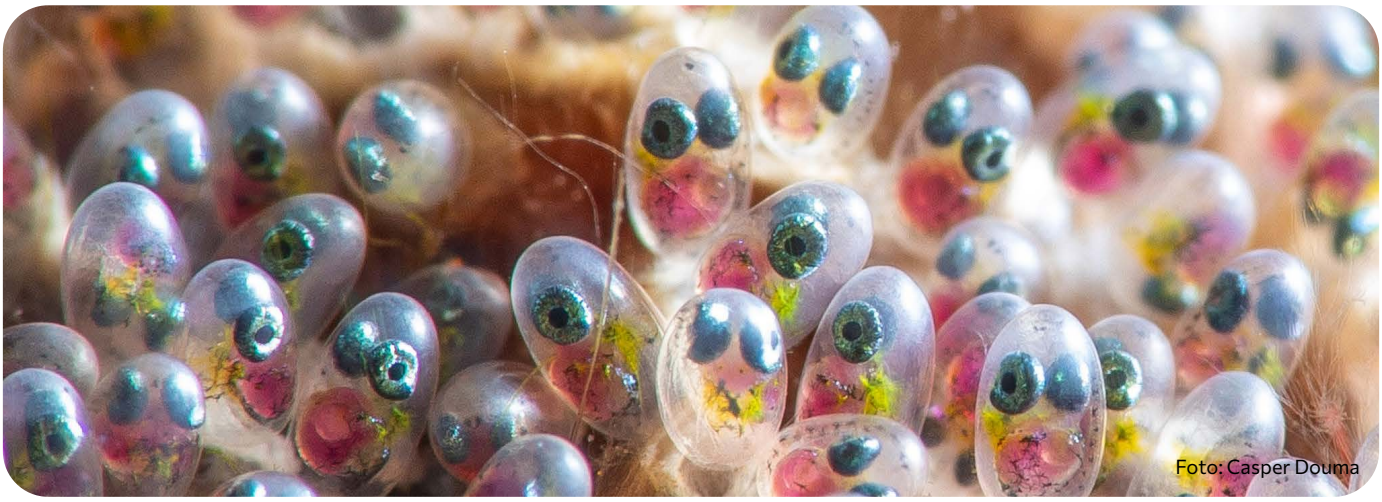
Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Op de BES-eilanden worden educatie- en bewustwordings activiteiten ondersteund via het NMBP en natuursubsidies. Op Saba zijn daarnaast maatregelen genomen om afval te verminderen via een verbod op single-use plastics en wordt lokale voedselproductie gestimuleerd.

Tegelijkertijd ontbreken programma's die gericht zijn op voedselverspilling, zoals die in Europees Nederland bestaan en zijn natuur en duurzaamheid nog geen vast onderdeel van de reguliere schoolcurricula.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 17.
Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie

Foto: Casper Douma

Actiedoel 17 richt zich op het versterken van de bioveiligheid en het bevorderen van een veilige omgang met biotechnologie, zodat risico's voor biodiversiteit worden beperkt en de voordelen van biotechnologie kunnen worden gedeeld.

Waarom is dit doel belangrijk?

Biotechnologie kan bijdragen aan onderzoek, innovatie en duurzame ontwikkeling. Tegelijkertijd kunnen toepassingen zoals genetisch gemodificeerde organismen risico's met zich meebrengen voor biodiversiteit en ecosystemen. Goede bioveiligheidsmaatregelen zijn daarom belangrijk om mogelijke negatieve effecten te voorkomen en zorgvuldig af te wegen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland heeft samen met de Europese Unie het *Cartagena Protocol inzake bioveiligheid* volledig geïmplementeerd. Europees Nederland voldoet daarmee aan de internationale verplichtingen die samenhangen met actiedoel 17. Daarmee ligt er ook een goede basis voor Caribisch Nederland.

Het Cartagena Protocol geldt echter momenteel nog niet voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. In overleg met de openbare lichamen wordt onderzocht op welke wijze het protocol in Caribisch Nederland kan worden geïmplementeerd en welke beleidsmatige, juridische en uitvoeringsmaatregelen daarvoor nodig zijn.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 17.b.

Voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba bestaan momenteel geen specifieke beleidsmatige, juridische of administratieve kaders voor bioveiligheid. Er zijn geen bioveiligheidsframeworks voor risico's die samenhangen met het opzettelijk of onbedoeld vrijkomen van genetisch gemodificeerde organismen. Ook worden geen wetenschappelijk onderbouwde risicobeoordelingen uitgevoerd voor het gebruik of vrijkomen van dergelijke organismen.

Daarnaast bestaan geen maatregelen voor het delen van voordelen uit biotechnologische toepassingen en is er geen systeem voor toegang tot informatie over bioveiligheid.

Het *Cartagena Protocol inzake bioveiligheid* geldt momenteel nog niet voor Caribisch Nederland. Wel wordt onderzocht op welke wijze het protocol in Caribisch Nederland kan worden geïmplementeerd en welke beleidsmatige, juridische en uitvoeringsmaatregelen daarvoor nodig zijn.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Voor dit actiedoel zijn in de NBSAP geen nationale doelen uit het NMBP geïdentificeerd die bijdragen aan de uitvoering van actiedoel 17. De voortgang hangt vooral samen met het Nederlandse beleid rond de implementatie van het *Cartagena Protocol inzake bioveiligheid*. In de NBSAP is opgenomen dat wordt onderzocht hoe het protocol ook in Caribisch Nederland kan worden geïmplementeerd en welke beleidsmatige, juridische en uitvoeringsmaatregelen daarvoor nodig zijn. Deze implementatie heeft nog niet

plaatsgevonden, en de bijdrage aan de uitvoering van actiedoel 17 in Caribisch Nederland is nog niet geïdentificeerd.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het uitwerken van de implementatie van het *Cartagena Protocol* in Caribisch Nederland, inclusief de ontwikkeling van de benodigde beleidsmatige, juridische en uitvoeringsmaatregelen voor bioveiligheid.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Voor Caribisch Nederland zijn momenteel geen specifieke kaders voor bioveiligheid ontwikkeld en het *Cartagena Protocol* is nog niet geïmplementeerd. Ook bestaan geen systemen voor risicobeoordeling van genetisch gemodificeerde organismen of voor toegang tot informatie over bioveiligheid. Gezien de beperkte toepassing van biotechnologie op de eilanden heeft dit onderwerp momenteel een beperkte praktische betekenis. Wel wordt onderzocht op welke wijze het *Cartagena Protocol* in Caribisch Nederland kan worden geïmplementeerd.

Oordeel: geen significante vooruitgang.

Actiedoel 18.
Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen

Foto: Jef Pattyn

Actiedoel 18 richt zich op het inventariseren, afbouwen of ombuigen van geldstromen en financiële prikkels die schadelijk zijn voor biodiversiteit, en op het versterken van geldstromen en financiële prikkels die bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Financiële en economische prikkels beïnvloeden keuzes van overheden, bedrijven en burgers. Wanneer dergelijke prikkels biodiversiteitsverlies stimuleren, kunnen zij natuurdoelen ondermijnen. Het identificeren en hervormen van schadelijke prikkels kan bijdragen aan beter natuurbeheer en duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN) neemt het voortouw en heeft een eerste stap gezet met de quickscan *Effecten LNV instrumentarium op natuur en biodiversiteit* (Kamerbrief DGNV/27398258, 29 augustus 2023). Na een eerste inventarisatie bij de ministeries van LVVN en BZK kunnen ook andere overheden aan de slag met de ontwikkelde assessmentmethode. LVVN en Collectief Natuurinclusief zullen dit stimuleren en daarbij ook in gesprek gaan met de openbare lichamen van Caribisch Nederland voor inzet van deze assessmentmethode.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (18.1 en 18.2).
Voor Caribisch Nederland is nog geen onderzoek uitgevoerd naar financiële en economische prikkels die biodiversiteitsbehoud stimuleren of juist schadelijk kunnen zijn voor biodiversiteit. Daardoor ontbreekt momenteel een systematisch overzicht van zowel positieve als negatieve prikkels. Zonder dit inzicht kunnen ook nog geen gerichte maatregelen worden genomen om schadelijke prikkels af te bouwen of positieve prikkels te versterken.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Voor dit actiedoel zijn in de NBSAP geen nationale doelen uit het NMBP geïdentificeerd die bijdragen aan de uitvoering van actiedoel 18. De voortgang hangt vooral samen met de ontwikkeling van een beoordelingsmethode door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN) om effecten van beleidsinstrumenten op natuur en biodiversiteit in beeld te brengen. In overleg met de openbare lichamen wordt verkend hoe deze methode ook in Caribisch Nederland kan worden toegepast om schadelijke prikkels te identificeren en mogelijkheden voor hervorming in beeld te brengen. Gezien de directe relatie met het inventariseren en hervormen van biodiversiteitsschadelijke prikkels kan deze methode naar verwachting een belangrijke bijdrage leveren aan de uitvoering van actiedoel 18 zodra deze in Caribisch Nederland wordt toegepast.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het toepassen van de ontwikkelde beoordelingsmethode in Caribisch Nederland om biodiversiteitsbevorderende en biodiversiteitsschadelijke financiële prikkels systematisch in beeld te brengen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

In Caribisch Nederland is nog geen onderzoek uitgevoerd naar positieve of schadelijke financiële prikkels voor biodiversiteit. Daardoor ontbreekt momenteel een systematisch overzicht van zowel biodiversiteitsbevorderende als biodiversiteitsschadelijke prikkels. Voor Europees Nederland is inmiddels een beoordelingsmethode ontwikkeld om effecten van beleidsinstrumenten op natuur en biodiversiteit te analyseren. Onderzocht wordt hoe deze methode ook in Caribisch Nederland kan worden toegepast. Daardoor zijn nog geen gerichte maatregelen genomen om schadelijke prikkels af te bouwen of positieve prikkels te versterken.

Oordeel: geen significante vooruitgang.

Actiedoel 19.
Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit

Foto: Jef Pattyn

Actiedoel 19 richt zich op het vergroten van de financiële middelen voor biodiversiteit uit publieke en private bronnen, inclusief door synergiën met klimaatfinanciering en innovatieve oplossingen te realiseren, zodat voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor het behoud, herstel en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom is dit doel belangrijk?

Voldoende en langdurige financiering is essentieel voor natuurbeheer, natuurherstel, monitoring, onderzoek en handhaving. Zonder structurele financiële middelen is het moeilijk om biodiversiteitsdoelen te realiseren en behaalde resultaten vast te houden.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Nederland zet zich in op het versterken van de financiering van biodiversiteit in Caribisch Nederland. Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) bevat ambities voor de ontwikkeling van financiële mechanismen voor monitoring, natuurbeheer en noodmaatregelen. Daarnaast wordt ingezet op de ontwikkeling van financieringsinstrumenten waarbij gebruikers en economische sectoren, waaronder toerisme, bijdragen aan natuurbeheer en biodiversiteitsbehoud.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (D.1, D.2 en D.3).
Caribisch Nederland ontvangt financiering voor biodiversiteit uit verschillende publieke en private bronnen. Sinds 2010 investeert het ministerie van LVVN structureel in biodiversiteitsonderzoek via het programma Beleidsondersteunend Onderzoek (BO). Daarnaast dragen onder meer BZK, Rijkswaterstaat en incidenteel ook OCW bij aan natuurbeheer, onderzoek en de uitvoering van natuurbeleid (D.2).

Op alle drie de eilanden dragen natuurheffingen, bezoekersheffingen en andere gebruikersvergoedingen bij aan de financiering van natuurbeheer. Op Bonaire leveren deze inkomsten een belangrijke bijdrage aan het beheer van beschermde gebieden, maar niet aan het beheer van natuurgebieden buiten de parken. Op Saba en Sint Eustatius zijn deze inkomsten aanzienlijk lager en onvoldoende voor de meest basale taken van natuurbeheer (D.2, D.3).

De bijzondere bestuurlijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba beperkt de toegang tot internationale biodiversiteitsfinanciering. De eilanden komen daardoor vaak niet in aanmerking voor grotere Europese biodiversiteitsfondsen of voor ontwikkelingsfinanciering (D.1).

Voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius bestaat geen volledig overzicht van de uitgaven aan natuurbeheer en biodiversiteit. Daarnaast bevat het NMBP geen kwantitatieve doelen voor biodiversiteitsfinanciering en ontbreekt een systematische aanpak om ontwikkelingen in biodiversiteitsfinanciering te volgen (D.1, D.2).

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L).

Voor GBF-actiedoel 19 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Gemiddelde bijdrage (M)
- Behoud van cruciale en iconische soorten.

Beperkte bijdrage (L)
- Toerismesector in evenwicht met natuurbehoud.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het ontwikkelen van voldoende structurele financiering voor natuurbeheer, natuurherstel, monitoring en biodiversiteitsonderzoek;
- het verbeteren van de toegang tot internationale biodiversiteitsfinanciering;
- het vergroten van inkomsten voor natuurbeheer, met name op Saba en Sint Eustatius;
- het beter in beeld brengen van uitgaven aan natuurbeheer, biodiversiteit en de financieringsbehoefte voor de uitvoering van het NMBP;
- het ontwikkelen van financiële instrumenten waarmee economische sectoren, waaronder toerisme, kunnen bijdragen aan natuurbeheer en biodiversiteitsbehoud;
- het behouden en versterken van lokale capaciteit voor natuurbeheer.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland ontvangt financiering voor biodiversiteit uit publieke middelen, natuur- en bezoekersheffingen en externe projectfinanciering. Deze middelen maken natuurbeheer, monitoring en biodiversiteitsonderzoek mogelijk. Tegelijkertijd blijft de beschikbare financiering ontoereikend voor de uitvoering van natuurbeheer, natuurherstel en andere biodiversiteitsopgaven. Ook ontbreekt een volledig overzicht van uitgaven aan biodiversiteit en is niet vastgelegd hoeveel financiering nodig is om de ambities van het NMBP te realiseren. De beperkte toegang tot internationale financiering blijft daarbij een belangrijke uitdaging.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 20.
Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit

Foto: Stephan Kogelman / Shutterstock

Actiedoel 20 richt zich op het versterken van kennis, onderzoek, innovatie en samenwerking, zodat natuur effectiever kan worden behouden, hersteld en duurzaam gebruikt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Effectief biodiversiteitsbeleid vraagt om kennis, deskundigheid en langdurige samenwerking. Voor kleine eilanden zijn toegang tot onderzoek, innovatie en internationale samenwerking extra belangrijk om natuurbeheer, monitoring en beleidsontwikkeling goed uit te voeren.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Caribisch Nederland werkt aan capaciteitsopbouw, kennisontwikkeling en wetenschappelijke samenwerking via het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP), natuurprojecten en samenwerking tussen lokale organisaties en kennisinstellingen. Daarbij wordt ingezet op capaciteitsopbouw, training, kennisuitwisseling, samenwerking tussen natuurorganisaties en kennisinstellingen en de verdere ontwikkeling van een gezamenlijke onderzoeksagenda voor de BES-eilanden. Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius wordt samengewerkt met Nederlandse en internationale partners voor biodiversiteitsonderzoek, monitoring en natuurbeheer.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 20.b.

Op alle drie de eilanden wordt gewerkt aan capaciteitsopbouw voor natuurbeheer en biodiversiteitsbehoud. Capaciteitsontwikkeling maakt onder meer deel uit van koraalherstelprojecten en de uitvoering van het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP). Op Bonaire wordt capaciteitsontwikkeling daarnaast periodiek ondersteund door de Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA). Tegelijkertijd is capaciteitsontwikkeling veelal projectmatig en niet structureel georganiseerd. Hoge personeelswisselingen en het behouden van opgebouwde kennis vormen daarbij een uitdaging.

Bewoners worden actief betrokken bij natuur- en educatieactiviteiten. Daarbij is bijzondere aandacht voor de betrokkenheid van vrouwen en jongeren.

De tussentijdse evaluatie van het NMBP wordt gebruikt om capaciteitsbehoeften in beeld te brengen. Voor specifieke groepen zijn geen afzonderlijke capaciteitsanalyses uitgevoerd.

Daarnaast werken natuurorganisaties, overheden en kennisinstellingen samen aan onderzoek, monitoring en capaciteitsopbouw voor biodiversiteitsbehoud. Voor de BES-eilanden is een gezamenlijke onderzoeksagenda ontwikkeld.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L).

Voor GBF-actiedoel 20 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Gemiddelde bijdrage (M)
- Hoogwaardige werkgelegenheid creëren door investeringen in natuurbeheer.

Beperkte bijdrage (L)
- Koraalrifherstel.
- Behoud en herstel van cruciale habitats.
- Bewustmaking via onderwijs en opleiding.
- Onderwijs en opleiding.
- Bewustwording.
- Ontwikkeling van een structurele onderzoeksagenda voor de opbouw van een permanente kennisbasis ten behoeve van behoud, herstel en duurzaam gebruik van de natuur in Caribisch Nederland.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het structureel versterken van capaciteit voor natuurbeheer en biodiversiteitsbehoud, waaronder binnen de openbare lichamen voor beleidsontwikkeling, vergunningverlening, toezicht en handhaving;
- het behouden van kennis en expertise ondanks personeelswisselingen;
- het omzetten van tijdelijke projectcapaciteit naar structurele capaciteit;
- het verder ontwikkelen van inzicht in capaciteitsbehoeften;
- het versterken van langdurige samenwerking tussen natuurorganisaties, overheden en kennisinstellingen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland investeert in capaciteitsopbouw, kennisontwikkeling en wetenschappelijke samenwerking voor biodiversiteit. Er bestaan actieve samenwerkingsverbanden met Nederlandse en internationale kennisinstellingen en voor de BES-eilanden is een gezamenlijke onderzoeksagenda ontwikkeld. Tegelijkertijd blijft een belangrijk deel van de beschikbare capaciteit afhankelijk van tijdelijke projecten en externe financiering, waardoor het behoud van kennis en expertise kwetsbaar blijft.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoel 21.
Zorg dat kennis beschikbaar en toegankelijk is voor biodiversiteitsbeleid

Foto: David Stevens

Actiedoel 21 richt zich op het beschikbaar en toegankelijk maken van informatie en kennis over biodiversiteit voor iedereen, zodat besluitvorming, beheer, onderzoek, monitoring, educatie en bewustwording kunnen worden versterkt.

Waarom is dit doel belangrijk?

Goed biodiversiteitsbeleid is afhankelijk van betrouwbare kennis en monitoring. Zonder voldoende gegevens over soorten, ecosystemen en veranderingen in de natuur is het moeilijk om beleid te ontwikkelen, resultaten te beoordelen en tijdig bij te sturen.

Wat doet Nederland om dit actiedoel te halen?

Caribisch Nederland investeert in kennisontwikkeling, monitoring, onderzoek en educatie via samenwerking tussen natuurorganisaties, kennisinstellingen en overheden.

Daarbij wordt gewerkt aan monitoring van ecosystemen en visbestanden, kennisuitwisseling tussen onderzoekers en beheerders en educatieprogramma's voor scholen, beleidsmakers, bewoners en bezoekers. Belangrijke kennisbronnen zijn onder meer de *Dutch Caribbean Biodiversity Database* (DCDB), kennisuitwisseling via de *Dutch Caribbean Nature Alliance* (DCNA) en educatie- en capaciteitsprogramma's van natuurorganisaties.

Sinds 2026 is de structurele onderzoeksfinanciering van LVVN omgezet van beleidsondersteunend onderzoek (BO) naar Wettelijke Onderzoekstaken (WOT). Hiermee wordt gewerkt aan een meer structurele en consistente aanpak van biodiversiteitsmonitoring.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor dit actiedoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicator 21.1.

Caribisch Nederland beschikt momenteel niet over een geïntegreerd biodiversiteitsinformatiesysteem voor het monitoren van biodiversiteit, ecosysteemkwaliteit, drukfactoren en natuurlijk kapitaal. Voor kennis en gegevens wordt in belangrijke mate vertrouwd op onderzoek door bezoekende onderzoekers en op onderzoek van Wageningen University & Research, waardoor kennisontwikkeling en monitoring nog sterk afhankelijk zijn van externe partijen. Belangrijke kennisbronnen zijn de *Dutch Caribbean Biodiversity Database* (DCDB), kennisuitwisseling via de *Dutch Caribbean Nature Alliance* (DCNA) en educatie- en capaciteitsactiviteiten van natuurorganisaties.

Sinds 2026 is de structurele onderzoeksfinanciering van LVVN omgezet van beleidsondersteunend onderzoek (BO) naar Wettelijke Onderzoekstaken (WOT). Daarmee wordt gewerkt aan meer gestructureerde en consistente biodiversiteitsmonitoring, voortbouwend op de ervaringen met langdurige monitoring van koraalriffen en visserijvangsten. Hierdoor wordt verwacht dat biodiversiteitsgegevens beter bruikbaar worden voor monitoring en rapportage. De WOT-financiering komt echter niet rechtstreeks beschikbaar voor de eilandelijke natuurorganisaties.

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

In de NBSAP zijn de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP) gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* (GBF). De bijdrage van deze NMBP-actiedoelen aan elk van de GBF-actiedoelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor GBF-actiedoel 21 resulteert dit in de volgende bijdragen:

Beperkte bijdrage (L)
- Afval- en afvalwaterbeheer ter verbetering van de waterkwaliteit.
- Investeren in duurzame visserij.
- Investeren in duurzame lokale voedselproductie.
- Bewustmaking via onderwijs en opleiding.
- Onderwijs en opleiding.
- Bewustwording.
- Ontwikkeling van een structurele onderzoeksagenda voor de opbouw van een permanente kennisbasis ten behoeve van behoud, herstel en duurzaam gebruik van de natuur in Caribisch Nederland.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:
- het ontwikkelen van een geïntegreerd biodiversiteits-informatiesysteem;
- het versterken van structurele biodiversiteits-monitoring;
- het verminderen van de afhankelijkheid van projectmatig onderzoek en externe onderzoekers;
- het opbouwen van consistente langjarige datasets;
- het beter toegankelijk en bruikbaar maken van biodiversiteitsinformatie voor beleid en beheer;
- het structureel financieren van monitoring en kennisinfrastructuur.

Samenvattende voortgang op de implementatie van het actiedoel

Caribisch Nederland beschikt over kennisplatforms, databases en samenwerkingsverbanden die bijdragen aan kennisontwikkeling en kennisdeling. De overgang van BO- naar WOT-financiering biedt een basis voor meer gestructureerde biodiversiteitsmonitoring. Tegelijkertijd ontbreekt nog een geïntegreerd biodiversiteitsinformatiesysteem en blijft de beschikbaarheid van biodiversiteitsgegevens voor veel onderwerpen beperkt. De kennisinfrastructuur ontwikkelt zich, maar is nog onvoldoende om de biodiversiteit systematisch te monitoren en te ondersteunen bij beleidsvorming en rapportage.

Oordeel: vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo.

Actiedoelen 22 & 23.

Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteits-rechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie; Zorg voor een gender-responsieve aanpak in alle actiedoelen

Foto: Casper Douma

Actiedoel 22 richt zich op inclusieve en effectieve deelname aan besluitvorming over biodiversiteit, en op toegang tot informatie en rechtspraak voor iedereen, zodat biodiversiteitsbeleid rekening houdt met verschillende perspectieven, belangen en behoeften in de samenleving. Actiedoel 23 richt zich specifiek op het bevorderen van gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak in biodiversiteitsbeleid en -maatregelen, zodat vrouwen en meisjes gelijke kansen hebben om bij te dragen aan en deel te nemen aan het behoud, herstel en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Waarom zijn deze doelen belangrijk?

Goed biodiversiteitsbeleid vraagt om betrokkenheid van verschillende groepen in de samenleving. Toegang tot informatie, inspraak en rechtspraak draagt bij aan transparantie, draagvlak en zorgvuldig bestuur. Door ook aandacht te besteden aan gendergelijkheid kunnen meer kennis, ervaring en perspectieven worden benut voor behoud, herstel en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Wat doet Nederland om deze actiedoelen te halen?

Nederland werkt aan een meer inclusieve besluitvorming, die nodig is om de transitie mogelijk te maken naar een voedselsysteem dat is vol te houden binnen de grenzen van de aarde. In algemene zin geldt dit beleid ook voor Caribisch Nederland. In overleg met de openbare lichamen zal verkend worden in hoeverre aanvullende stappen nodig zijn om aan dit actiedoel te voldoen.

Voortgang implementatie in Caribisch Nederland

De voortgang voor deze actiedoelen is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (22.1, 22.b en 23.b).

Caribisch Nederland kent geen wettelijk erkende inheemse volkeren of lokale gemeenschappen met afzonderlijke landrechten of bestuursrechten zoals bedoeld is onder de CBD. Daardoor zijn verschillende onderdelen van actiedoel 22 niet van toepassing (22.1; 22.b).

Op het gebied van toegang tot informatie zijn biodiversiteitsgegevens en veel wetenschappelijke studies beschikbaar via de *Dutch Caribbean Biodiversity Database* (DCDB). Tegelijkertijd wordt aangegeven dat deze informatie niet altijd eenvoudig toegankelijk is voor een breed publiek (22.b).

Toegang tot rechtspraak in milieuzaken is formeel gewaarborgd via bestaande juridische procedures. In de praktijk kunnen financiële omstandigheden echter van invloed zijn op de mate waarin mensen daadwerkelijk gebruik kunnen maken van deze mogelijkheden (22.b).

Er bestaan algemene mechanismen voor toegang tot informatie en rechtspraak, maar deze zijn niet specifiek ingericht om inclusieve en gender-responsieve participatie in biodiversiteitsbesluitvorming te bevorderen. Ook bestaat geen systeem waarmee systematisch wordt gevolgd in hoeverre verschillende maatschappelijke groepen vertegenwoordigd zijn in biodiversiteitsbesluitvorming (22.b).

Voor actiedoel 23 zijn geen specifieke mechanismen aanwezig voor de participatie en het leiderschap van vrouwen en meisjes binnen biodiversiteitsbeleid. Ook bestaan geen specifieke maatregelen voor toegang tot land en natuurlijke hulpbronnen binnen biodiversiteitsbeleid, wordt geen gender-responsieve aanpak toegepast en worden geen geslachtsspecifieke gegevens verzameld voor biodiversiteitsbeleid en -maatregelen (23.b).

Bijdrage nationale doelen aan de voortgang

Voor deze actiedoelen zijn in de NBSAP geen NMBP-doelen geïdentificeerd die bijdragen aan de uitvoering van actiedoelen 22 en 23. De voortgang hangt vooral samen met het algemene streven naar inclusieve besluitvorming. In overleg met de openbare lichamen wordt verkend in hoeverre aanvullende stappen nodig zijn om inclusieve, rechtvaardige en gender-responsieve besluitvorming verder te versterken. De bijdrage daarvan aan de uitvoering van actiedoelen 22 en 23 in Caribisch Nederland is momenteel nog beperkt in beeld.

Belangrijkste uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen zijn:

- het versterken van inclusieve participatie in biodiversiteitsbesluitvorming;
- het verbeteren van de toegankelijkheid van biodiversiteitsinformatie voor een breed publiek;
- het wegnemen van praktische drempels voor toegang tot rechtspraak;
- het beter betrekken van verschillende maatschappelijke groepen bij biodiversiteitsbeleid;
- het ontwikkelen van een gender-responsieve aanpak binnen biodiversiteitsbeleid;
- het verzamelen van gegevens over participatie en de effecten van biodiversiteitsbeleid voor verschillende maatschappelijke groepen.

Samenvattende voortgang op de implementatie van de actiedoelen

Caribisch Nederland beschikt over algemene voorzieningen voor toegang tot informatie en rechtspraak, en biodiversiteitsinformatie is beschikbaar via bestaande kennisplatforms zoals de *Dutch Caribbean Biodiversity Database* (DCDB). Tegelijkertijd ontbreken specifieke mechanismen voor inclusieve en gender-responsieve participatie in biodiversiteitsbesluitvorming en vindt geen systematische monitoring plaats van de vertegenwoordiging van verschillende maatschappelijke groepen in besluitvormingsprocessen. Ook worden geen geslachtsspecifieke gegevens verzameld voor biodiversiteitsbeleid en -maatregelen. Voor verschillende onderdelen van actiedoel 22 zijn de indicatoren niet van toepassing, omdat Caribisch Nederland geen wettelijk erkende inheemse volkeren of lokale gemeenschappen kent zoals bedoeld onder de CBD.

Oordeel: geen significante vooruitgang.

4 Resultaten langetermijndoelen (section IV)

Foto: Marlies Sanders

In de visie van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF) leven tegen 2050 mensen in harmonie met de natuur en wordt biodiversiteit gewaardeerd, behouden, hersteld en verstandig gebruikt. Ecosysteemdiensten blijven behouden, een gezonde planeet wordt ondersteund en essentiële voordelen voor alle mensen worden geleverd. De missie van het GBF voor de periode tot 2030, als stap richting de visie voor 2050, luidt: *Het nemen van urgente maatregelen om biodiversiteitsverlies te stoppen en om te keren, zodat de natuur kan herstellen ten behoeve van mens en planeet. Dit gebeurt door biodiversiteit te behouden en duurzaam te gebruiken, door te zorgen voor een eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen, en door de noodzakelijke middelen voor uitvoering beschikbaar te stellen*.

Het Kunming-Montreal Mondiale Biodiversiteitskader bevat daartoe vier langetermijndoelen voor 2050, die bijdragen aan de verwezenlijking van de biodiversiteitsvisie voor 2050:

1 Ecosystemen worden behouden, uitstervingen worden gestopt en genetische diversiteit blijft behouden.
2 Biodiversiteit wordt duurzaam gebruikt en de bijdragen ervan aan mensen worden behouden, versterkt of hersteld.
3 Voordelen uit het gebruik van genetische hulpbronnen worden gedeeld en aanzienlijk vergroot.
4 De financieringskloof voor biodiversiteit van 700 miljard USD wordt geleidelijk gedicht door er voor te zorgen dat er voldoende middelen voor implementatie beschikbaar zijn.

In paragraaf 4.1 beschrijven we de samenvattende voortgang op de implementatie van de langetermijndoelen voor Europees Nederland en in paragraaf 4.2 voor Caribisch Nederland.

4.1 Europees Nederland

Foto: Marlies Sanders

Doel A: Ecosystemen worden behouden, uitstervingen worden gestopt en genetische diversiteit blijft behouden

Nederland heeft een uitgebreid beleids-, wettelijk en monitoringskader opgezet voor natuurbehoud en het herstel van ecosystemen. Belangrijke instrumenten zijn onder andere de *Vogel- en Habitatrichtlijn*, inclusief het beheer van Natura 2000-gebieden, de *Kaderrichtlijn Water*, de *Kaderrichtlijn Mariene Strategie*, de *Europese Natuurherstelverordening*, het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en langdurige biodiversiteitsmonitoring via het Netwerk Ecologische Monitoring. Deze inspanningen worden ondersteund door structurele publieke investeringen en een sterke wetenschappelijke capaciteit. In sommige gebieden zijn duidelijke lokale en regionale verbeteringen bereikt door gerichte herstel- en beschermingsmaatregelen, met aantoonbaar herstel van bepaalde soorten en ecosystemen. Tegelijkertijd is het verlies aan biodiversiteit op nationale schaal nog niet gestopt. De meeste habitattypen verkeren nog steeds in een ongunstige staat van instandhouding, en langetermijnindicatoren voor soorten laten aanhoudende druk op biodiversiteit zien.

De belangrijkste uitdagingen om biodiversiteitsverlies en soortuitsterving in Nederland te stoppen hangen samen met de landbouw. Het gaat dan om een combinatie van versnippering van leefgebieden, vervuiling met stikstof en pesticiden en te lage grondwaterstanden. Het aanpakken van deze problemen vereist een geïntegreerd systeemherstel op landschapsniveau, extensivering van de landbouw, betere handhaving van bestaande wetgeving en een ambitieuzere ecologische inbreng in ruimtelijke ordening. Ook de verbinding tussen leefgebieden (habitatconnectiviteit) blijft een uitdaging. De volledige uitvoering van het Natuurnetwerk (NNN) is cruciaal om de ruimtelijke samenhang en verbinding van leefgebieden en de ecologische werking ervan te verbeteren. Daarnaast zijn extra maatregelen nodig om het oppervlak van beschermde gebieden uit te breiden en de bescherming ervan effectiever te maken. Er zijn aanvullende maatregelen nodig om er voor te zorgen dat Nederland op koers ligt om doel A in 2050 te behalen. Op grond van de *Natuurherstelverordening* moet in 2027 een *Nationaal Herstelplan* (NRP) worden ingediend bij de Europese Commissie met maatregelen die gericht zijn op de doelstellingen voor 2030. In de hierop volgende plannen in 2032 en 2042 zullende maatregelen worden herzien voor het realiseren van de doelstellingen voor 2040 en 2050.

De voortgang voor dit langetermijndoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (A.1, A.2, A.3 en A.4). Indicatoren A.1 en A.2 staan beschreven bij actiedoel 1 *Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen*.

Geïntegreerde en participatieve ruimtelijke planning zijn in een dichtbevolkt land als Nederland een ingewikkelde puzzel. De omgevings- en ruimtelijke druk van andere functies is vaak te hoog om effectief beheer te garanderen dat biodiversiteit beschermt en ecosysteemdegradatie vermindert. Toch heeft het beleid in Nederland het verlies aan natuurlijke ecosystemen tot nul teruggebracht en zelfs kunnen keren. Dit betekent niet dat de gebieden een hoge biodiversiteitswaarde en/of een hoge ecologische integriteit hebben. Ook blijft herstel van de habitattypen in zeldzame ecosystemen uit.

Indicatoren A.3 en A.4 staan beschreven bij actiedoel 4 *Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie*. Hieruit blijkt dat gemiddeld genomen het aandeel bedreigde soorten (Rode Lijst) niet afneemt en het aandeel soorten met een gunstige staat van instandhouding niet toeneemt. Niettemin gaat het beter met een aantal soorten, zoals zeearend, otter en bever. Alles afwegend wordt vooruitgang geboekt bij het realiseren van langetermijndoel A, maar is het huidige tempo volgens de resultaten beschreven bij actiedoel 1 en 4 nog onvoldoende om het doel tijdig te realiseren.

Doel B: Biodiversiteit wordt duurzaam gebruikt en de bijdragen ervan aan mensen worden behouden, versterkt of hersteld

In beleid en besluitvorming heeft Nederland een aanzienlijke vooruitgang geboekt in het erkennen en meenemen van de bijdragen van natuur aan mensen. Ecosysteemdiensten

worden steeds vaker opgenomen in ruimtelijke planning, klimaatadaptatiestrategieën en nationale statistieken, onder andere via ecosysteemboekhouding binnen het System of Environmental Economic Accounting (SEEA-EA). Hoewel het totale aanbod van ecosysteemdiensten de afgelopen tien jaar over het algemeen stabiel is gebleven, zijn er verschillen tussen de soorten diensten. Culturele diensten zijn toegenomen, wat de maatschappelijke vraag naar recreatie en groene leefomgevingen weerspiegelt, terwijl de leverende diensten (zoals hout en vis) en regulerende diensten (zoals bestuiving en plaagbestrijding) onder druk staan. Daarnaast is de vraag naar ecosysteemdiensten toegenomen. Er wordt verwacht dat deze vraag in de toekomst verder zal groeien door extreme weersomstandigheden als gevolg van klimaatverandering. Deze ontwikkelingen benadrukken de noodzaak om de conditie van ecosystemen verder te versterken, omdat die de biologische en fysieke basis vormt voor ecosysteemdiensten. Over het geheel genomen heeft Nederland een institutionele basis gelegd voor Doel B. Dit moet zich nog vertalen naar betere resultaten voor natuur en biodiversiteit.

De voortgang voor dit langetermijndoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (B.1 en B.b.) Deze indicatoren staan beschreven bij actiedoel 11 *Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door in te zetten op Nature-based Solutions.* Uit de indicator blijkt dat de index van het totale aanbod van ecosysteemdiensten gemiddeld genomen stabiel is gebleven. Er worden stappen gezet naar een natuurinclusieve samenleving, de monitoring en het bevorderen van een duurzaam gebruik van ecosysteemdiensten, maar veel activiteiten zitten nog in de beginfase. Hoewel vooruitgang wordt geboekt bij het realiseren van langetermijndoel B, is het huidige tempo volgens de resultaten beschreven bij actiedoel 11 nog onvoldoende om het doel tijdig te realiseren.

Doel C: Voordelen uit het gebruik van genetische hulpbronnen worden gedeeld en aanzienlijk vergroot

Nederland heeft het Nagoya-protocol ingevoerd via EU-wetgeving en nationale regels. Daarmee is er een duidelijk wettelijk en institutioneel systeem voor de toegang tot genetische hulpbronnen en het delen van de voordelen ervan, inclusief bijbehorende traditionele kennis. Hierdoor voldoet Nederland aan internationale afspraken over toegang en het delen van voordelen (ABS). Voor digitale sequentie-informatie (DNA-code van organismen) is nog geen nationaal beleid of wetgeving ontwikkeld, omdat hierover internationaal nog wordt onderhandeld. De EU-regels zorgen ervoor dat genetische hulpbronnen en bijbehorende kennis uit andere landen alleen worden gebruikt volgens de geldende regels, en dat voordelen eerlijk worden verdeeld.
Voor Nederlandse genetische hulpbronnen zelf is er geen systeem voor het delen van voordelen, omdat Nederland geen aparte toegangswetgeving heeft ingevoerd. Daardoor zijn er geen verplichtingen om voordelen te delen uit het gebruik van Nederlandse genetische hulpbronnen en bijbehorende kennis.

De voortgang voor dit langetermijndoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (C.1 en C.2.) Deze indicatoren staan beschreven bij actiedoel 13 *Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis*. Nederland reguleert de toegang tot zijn genetische bronnen en/of traditionele kennis die met zijn genetische bronnen samenhangt echter niet, waardoor de indicatoren C.1 en C.2 niet van toepassing zijn op Nederland. De vooruitgang bij het realiseren van langetermijndoel C ligt volgens de resultaten van actiedoel 13 op schema.

Doel D: De financieringskloof voor biodiversiteit van 700 miljard USD wordt geleidelijk gedicht door er voor te zorgen dat er voldoende middelen voor implementatie beschikbaar zijn

Nederland heeft de middelen voor de uitvoering van biodiversiteitsbehoud vergroot. De binnenlandse publieke uitgaven voor biodiversiteit zijn de afgelopen jaren toegenomen. Deze uitgaven zijn ter ondersteuning van ecosysteemherstel, natuurbeheer en Nature-based Solutions voor klimaatadaptatie en waterbeheer. Ook de internationale publieke financiering is de afgelopen jaren toegenomen, waaraan sinds 2020 private financiering heeft bijgedragen. Nederland werkt momenteel aan een Nationaal Biodiversiteitsfinancieringsplan om de monitoring van biodiversiteitsfinanciering te verbeteren en meer private financiering voor biodiversiteit te mobiliseren.

De voortgang voor dit langetermijndoel is in de zevende nationale rapportage beschreven aan de hand van de internationaal afgesproken indicatoren (D.1, D.2 en D.3). Deze indicatoren gaan over internationale publieke financiering, binnenlandse publieke financiering en particuliere financiering (binnenlands en internationaal) voor behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en ecosystemen. De voortgang van deze indicatoren staat beschreven bij actiedoel 19 *Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit*. Hoewel vooruitgang wordt geboekt bij het realiseren van langetermijndoel D, is het huidige tempo volgens de resultaten beschreven bij actiedoel 19 nog onvoldoende om het doel tijdig te realiseren.

4.2 Caribisch Nederland

Foto: Rostislav Stach (SHAPE/DCNA)

Doel A: Ecosystemen worden behouden, uitstervingen worden gestopt en genetische diversiteit blijft behouden

Caribisch Nederland beschikt over een duidelijk beleidskader voor biodiversiteitsbehoud via het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP). Belangrijke prioriteiten zijn de bescherming van habitats, de bestrijding van invasieve soorten, het verminderen van begrazingsdruk en gericht beheer van endemische (nergens anders voorkomende) en iconische soorten. De periodieke State of Nature-rapportages vormen een belangrijke basis voor adaptief beheer.

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden concrete natuurbeheermaatregelen uitgevoerd. Deze hebben geleid tot lokale verbeteringen in het beheer en tot stabilisatie van populaties van bepaalde soorten en habitats, waaronder zeevogels, leguanen, papegaaien en zeeschildpadden. Voor koraalriffen en andere klimaatgevoelige ecosystemen blijven de structurele effecten van klimaatverandering echter de belangrijkste drukfactor. De algehele toestand van deze ecosystemen blijft daardoor kwetsbaar.

Tegelijkertijd worden institutionele kaders, gebiedsgericht beheer en monitoringssystemen steeds verder ontwikkeld. Deze vormen een belangrijke basis voor het versterken van de kwaliteit van ecosystemen en het behoud van soorten op de langere termijn. Voortgezette investeringen in monitoring, klimaatadaptatie en prioritering van maatregelen blijven essentieel om de voortgang richting doel A in 2050 vast te houden en verder te versterken.

Doel B: Biodiversiteit wordt duurzaam gebruikt en de bijdragen ervan aan mensen worden behouden, versterkt of hersteld

In Caribisch Nederland zijn gezonde ecosystemen van bijzonder belang voor voedselzekerheid, visserij, toerisme, klimaatbestendigheid en het welzijn van de bevolking. De bijdragen van natuur aan mens en samenleving zijn daardoor van groot belang. Deze afhankelijkheden worden expliciet erkend in het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP), dat inzet op ecosysteemgericht beheer, duurzame visserij en natuurinclusieve economische ontwikkeling.

De meeste vooruitgang is zichtbaar op het gebied van visserijonderzoek, monitoring en betrokkenheid van belanghebbenden, met name op Saba, waar samenwerkingsgerichte benaderingen bijdragen aan een duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Daarnaast worden initiatieven ontwikkeld om duurzame vormen van toerisme te verkennen en de lokale voedselproductie te versterken.

Tegelijkertijd blijft het vermogen van ecosystemen om deze bijdragen aan mens en samenleving te leveren kwetsbaar voor klimaatverandering en andere drukfactoren. Ook zijn kwantitatieve beoordelingen van ecosysteemdiensten nog beperkt beschikbaar. De verdere ontwikkeling van doelen, ondersteund door gegevens en indicatoren, is belangrijk om de voortgang richting doel B in 2050 verder te versterken.

Doel C: Voordelen uit het gebruik van genetische hulpbronnen worden gedeeld en aanzienlijk vergroot

In Caribisch Nederland zijn mechanismen voor toegang tot genetische hulpbronnen en de eerlijke verdeling van voordelen (access and benefit-sharing, ABS) in de praktijk nog niet operationeel. Hoewel het Nagoya Protocol via het Koninkrijk der Nederlanden van toepassing is, bestaat er momenteel geen specifieke wetgeving of systeem op eilandsniveau voor het regelen van toegang tot genetische hulpbronnen of voor het genereren en volgen van voordelen die daaruit voortvloeien.

Doel C van het Global Biodiversity Framework (GBF) richt zich op meetbare resultaten op het gebied van eerlijke en billijke verdeling van voordelen. In Caribisch Nederland heeft het gebruik van lokale genetische hulpbronnen tot nu toe niet geleid tot aantoonbare financiële of niet-financiële voordelen die via ABS-instrumenten worden gedeeld. Daardoor ontbreken momenteel meetbare resultaten voor doel C op nationaal niveau.

De voordelen die biodiversiteit oplevert, worden vooral gerealiseerd via duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, zoals visserij, toerisme en bestaansvoorzieningen die afhankelijk zijn van gezonde ecosystemen, en niet via formele ABS-regelingen. Hierdoor zijn de indicatoren voor doel C in de huidige situatie slechts beperkt toepasbaar.

Toekomstige mogelijkheden kunnen ontstaan door capaciteitsopbouw, institutionele ontwikkeling en internationale samenwerking, rekening houdend met de specifieke ecologische en bestuurlijke context van kleine eilandgebieden.

Doel D: De financieringskloof voor biodiversiteit van 700 miljard USD wordt geleidelijk gedicht door er voor te zorgen dat er voldoende middelen voor implementatie beschikbaar zijn.

In Caribisch Nederland blijft het versterken van de randvoorwaarden voor uitvoering een belangrijke prioriteit.

Sinds 2010 hebben structurele investeringen van de Rijksoverheid in onderzoek, monitoring en capaciteitsopbouw de kennisbasis voor biodiversiteitsbeheer aanzienlijk versterkt. Financieringsmechanismen die gebaseerd zijn op gebruikersbijdragen, zoals entreegelden voor natuurgebieden en natuurheffingen, spelen daarbij een belangrijke rol, met name op Bonaire.

Tegelijkertijd blijven de beperkte financiële draagkracht van de openbare lichamen, de kwetsbaarheid voor klimaatgerelateerde risico's en de beperkte toegang tot internationale financiering belangrijke belemmeringen voor de uitvoering van biodiversiteitsbeleid. Er wordt gewerkt aan het verbeteren van financieringsmechanismen, institutionele capaciteit en samenwerkingsverbanden.

Hoewel de uitdagingen aanzienlijk blijven, wordt in Caribisch Nederland geleidelijk gewerkt aan het versterken van de basisvoorwaarden voor biodiversiteitsbehoud op de lange termijn. Voortdurende ondersteuning vanuit Nederland en internationale samenwerking blijven daarbij essentieel om doel D in 2050 te kunnen realiseren.

5 Conclusies (section V)

Foto: Shutterstock

Dit hoofdstuk (sectie V in de CBD-rapportage) is een samenvattende beoordeling van de uitvoering van het VN-biodiversiteitsverdrag (Convention on Biological Diversity, CBD) en het *Global Biodiversity Framework* (GBF), inclusief alle onderdelen daarvan. Hierin staan de belangrijkste resultaten, de voornaamste uitdagingen die zich hebben voorgedaan en, waar van toepassing, hoe deze zijn opgelost. Daarbij is gevraagd aandacht te besteden aan knelpunten en beperkingen op het gebied van capaciteit, techniek, technologie, instituties en financiering, evenals aan de ondersteuning die is geboden voor de uitvoering.

Nederland heeft zich ingezet voor de uitvoering van de CBD. Een van de belangrijkste resultaten is de brede en effectieve betrokkenheid van verantwoordelijke beleidsmedewerkers en dossierhouders van relevante ministeries. Dit heeft bijgedragen aan een betere beleidscoherentie en een groter eigenaarschap van de uitvoering van het GBF. Bij het opstellen van dit rapport is gebruikgemaakt van de best beschikbare wetenschappelijke gegevens en deskundige kennis. De herziening van de Nationale Biodiversiteitsstrategie en het Actieplan (2025–2030), de brede betrokkenheid van beleidsmakers en maatschappelijke belanghebbenden, en de beschikbaarheid van langlopende biodiversiteitsmonitoringssystemen weerspiegelen de voortdurende institutionele inspanningen om de doelstellingen van de CBD en het GBF te realiseren.

De beleidsmatige en institutionele vooruitgang heeft echter nog niet voor alle soorten en habitats geleid tot aantoonbare verbeteringen in de staat van de biodiversiteit en de kwaliteit van ecosystemen. De beschikbare uitvoeringscapaciteit van overheden en uitvoeringsorganisaties vormt een uitdaging. Dit hangt onder meer samen met de complexiteit van de opgaven, de stapeling van beleidsdoelen en beperkte personele capaciteit op regionaal en lokaal niveau. De verdeling van verantwoordelijkheden over verschillende bestuurslagen en sectoren kan bovendien leiden tot vertragingen in besluitvorming en uitvoering. De afstemming tussen biodiversiteitsdoelen en andere maatschappelijke opgaven blijft een belangrijke prioriteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor het terugdringen van stikstofdepositie. Dit is een grote uitdaging die verdere ingrijpende maatregelen in verschillende economische sectoren vereist.

De *Europese Natuurherstelverordening* (NHV) biedt kansen om het natuurbeleid beter te stroomlijnen. Nederland beschikt al over een breed en complex beleidskader dat veel van de ecosystemen omvat waarop de NHV betrekking heeft. De situatie in Nederland is complex met intensief ruimtegebruik en uiteenlopende, concurrerende claims op de schaarse beschikbare ruimte, zoals woningbouw, de energietransitie, defensie en economische activiteiten. Het zal dan ook een uitdaging zijn om voldoende politiek en maatschappelijk draagvlak te verkrijgen voor de uitvoering van de noodzakelijke natuurherstelmaatregelen. Nederland wil het Natuurplan benutten als kans om het natuurbeleid verder te stroomlijnen en te versterken, waarbij tegelijkertijd wordt gestreefd naar een zo goed mogelijke afweging van de belangen van andere betrokken partijen. Dit kan bijdragen aan meer samenhang in het beleid, een effectievere uitvoering en een beter uitvoerbaar natuurbeleid op de lange termijn, met als doel langetermijndoel A in 2050 te realiseren. Structurele financiering voor de volledige uitvoering van het Natuurplan, waaronder langjarige monitoring en de uitvoering van herstelmaatregelen, ontbreekt echter nog.

Het rapporteren over de uitvoering van het GBF aan de hand van internationaal overeengekomen indicatoren en een groot aantal onderling samenhangende rapportagesjablonen is een complex en veeleisend proces. Het vraagt om intensieve coördinatie, technische expertise en analytische capaciteit. Hoewel Nederland beschikt over een uitgebreid systeem van biodiversiteitsgegevens en indicatoren, sluiten deze niet altijd direct aan op de specifieke indicatoren die binnen het GBF worden gevraagd. Daardoor was het noodzakelijk om binnen een beperkte tijd nieuwe indicatoren te ontwikkelen of bestaande indicatoren aan te passen. Als gevolg hiervan kon op dit moment nog niet over alle headline-indicatoren volledig worden gerapporteerd. Daarnaast bestaan voor sommige indicatoren inhoudelijke vragen over hun toepasbaarheid of beleidsrelevantie in de Nederlandse context. Dit geldt bijvoorbeeld voor indicatoren waarvoor binnen de Europese biodiversiteitswetgeving al vergelijkbare vervangende indicatoren worden gebruikt, zoals de Rode Lijst van Ecosystemen (A1) en de indicator voor populaties met een effectieve populatiegrootte van meer dan 500 individuen (A4). Het aanpakken van deze vraagstukken en het dichten van nationale datalacunes vereist verdere methodologische ontwikkeling, internationale harmonisatie en blijvende investeringen in de ontwikkeling van indicatoren.

Ook het rapportageproces zelf bracht uitdagingen met zich mee. Capaciteitsgebrek bij de dossierhouders die werken aan nationaal biodiversiteitsbeleid vormde een belangrijke belemmering. Voor deze rapportageperiode is dit opgelost door het team dat verantwoordelijk is voor internationale biodiversiteit aan te wijzen als coördinerend team voor het nationale rapport. Daarnaast bleek de betrokkenheid van belanghebbenden uitdagend. Door de sterk technische aard van het onderwerp in combinatie met de zeer beperkte beschikbare tijd was een bredere participatie van stakeholders slechts in beperkte mate mogelijk.

Een aanvullende, overkoepelende uitdaging betreft de uitvoering van biodiversiteitsbeleid binnen het gehele Koninkrijk. Naast Europees Nederland omvat het Koninkrijk zes Caribische eilanden met een uitzonderlijk hoge, maar tegelijkertijd zeer kwetsbare biodiversiteit.

Voor deze eilanden bestaan nog aanzienlijke datalacunes. De meeste indicatoren van het GBF kunnen nog niet op een robuuste en onderling vergelijkbare wijze worden vastgesteld. Dit weerspiegelt langdurige beperkingen op het gebied van monitoringcapaciteit, financiële middelen en institutionele voorzieningen. Daarnaast bieden de huidige rapportagesjablonen van de CBD en het GBF geen specifieke structuur voor het opnemen van gegevens uit overzeese gebieden. Hierdoor is het moeilijker om recht te doen aan hun specifieke omstandigheden en om hun volledige en zichtbare betrokkenheid bij het GBF-proces te waarborgen.

Het opstellen van de zevende rapportage heeft duidelijk gemaakt dat er belangrijke behoeften zijn op het gebied van verbeterde capaciteit, afstemming van gegevens en ontwikkeling van indicatoren, en van het belang van gedifferentieerde benaderingen binnen het Koninkrijk. Over het geheel genomen laat deze rapportagecyclus zien dat Europees Nederland beschikt over een gevestigde beleidsmatige en institutionele basis om de uitvoering van de CBD en het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework verder te versterken, terwijl dergelijke fundamenten voor het Caribische deel van het Koninkrijk beperkter zijn.

Literatuur

Europees Nederland

Inleiding

EC (2020). EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030.

LVVN (2025). Nationaal Biodiversiteit Strategie & Actieplan Nederland 2025-2030; De Nederlandse inzet op de 23 actiedoelen van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

LVVN (2025b). Kamerbrief Programmaplan Natuurherstelverordening.

Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework: 2030 Targets (with Guidance Notes).

Actiedoel 1. Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen

BZK (2020). Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

CBS (2025). Meer natuurlijk grasland en meer bebouwing.

CLO (2026). Realisatie Natuurnetwerk - verwerving en inrichting, 1990-2025 (indicator 1307, versie 19, 28 april 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

LVVN (2025) Kamerbrief Programmaplan Natuurherstelverordening.

Nota Ruimte: Route naar Nota Ruimte | Ruimtelijke ordening Nederland

Programma Noordzee: Programma Noordzee 2022-2027 | Platform Participatie

Actiedoel 2. Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen

CLO (2026). Realisatie Natuurnetwerk - verwerving en inrichting, 1990-2025 (indicator 1307, versie 19, 28 april 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

EA (2024). Doen wat moet én kan; Nu aan de slag met noodzakelijk natuurherstel, met natuurdoelanalyses als fundament. Ecologische Autoriteit.

Hoek, D.-J. van der, B. de Knegt & P. Giesen (2020). Bijdrage van herstelmaatregelen aan verbeteren biodiversiteit in het natuurnetwerk; Achtergrondrapport lerende evaluatie van het Natuurpact. Planbureau voor de Leefomgeving, in samenwerking met Wageningen University & Research.

IenW (2026). Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2022-2027 (deel 3); KRM-programma van maatregelen. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

LVVN (2025a) Rapportage Vogel- en Habitatrichtlijn. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

LVVN (2025b). Kamerbrief Programmaplan Natuurherstelverordening.

Reudink, M., J. Bastiaanssen, H.Brink, A.Hanemaaijer, S.I. Ibrahim, C. Lennartz, A. Mangnus, L. Oates, D. Rutledge, A. Tiktak, R. van der Veen, M. Vonk, M. Sanders, J. Zwartkruis ((2025). Balans voor de Leefomgeving 2025. Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

Samen voor biodiversiteit (2022). Aanvalsplan landschap; Realisatie van 10% groenblauwe dooradering.

Smits, N.A.C., P.H.J. Mathijsen, S.W.M. Poppeliers, J.B. Visser, A.M. Schmidt (2024). Voortgang en effecten van natuurmaatregelen; Monitoring en evaluatie van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3306.

Aanleg landschapselementen: Schop in de grond! 7 miljoen subsidie voor de aanleg van landschapselementen

Programmatische Aanpak Grote Wateren: Onze projecten | PAGW

Actiedoel 3. Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water

CLO (2025). Aandeel beschermde natuurgebieden in Nederland, 2024 (indicator 1425, versie 06, 11 april 2025), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.
IPO en LNV (2020). Bos voor de toekomst; Uitwerking ambities en doelen landelijke Bossenstrategie en beleidsagenda 2030, Den Haag.
IPO en LVVN (2024), Elfde Voortgangsrapportage Natuur, Den Haag.

Klimaatslim bos- en natuurbeheer: Gereedschapskist - Klimaatslim Bos- en Natuurbeheer

Actiedoel 4. Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie

CLO (2026). Rode Lijst Indicator, 1998-2026 (indicator 1521, versie 18, 20 augustus 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.
It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland (2022). Aanvalsplan Grutto.
Reudink, M., J. Bastiaanssen, H.Brink, A.Hanemaaijer, S.I. Ibrahim, C. Lennartz, A. Mangnus, L. Oates, D. Rutledge, A. Tiktak, R. van der Veen, M. Vonk, M. Sanders, J. Zwartkruis (2025). Balans voor de Leefomgeving 2025. Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.
Visser, T. & Kleyheeg, E., 2025. Ecologische evaluatie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Wageningen, Wageningen Environmental Research, rapport 3156.

Nationale Bijenstrategie: Homepage van de Nationale Bijenstrategie | Nationale Bijenstrategie
Nieuwsartikelen bestuivers: Nieuwe producten onderzoeksprogramma Kennisimpuls Bestuivers - Bestuivers - Bestuivers > Projecten > Nationale Bijenstrategie > Nieuwsartikelen
Rapportage Vogelrichtlijn: Birds Directive reporting (Art. 12) - 2019-2024
United Nations, Sustainable Development Goals Indicators (SDG indicator 15.5.1): SDG Indicator Database UNSDG

Actiedoel 5. Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten

LNV (2024). Voedsel uit zee en grote wateren; Visie voor voedselwinning op weg naar 2050. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directoraat-generaal Natuur & Visserij.
VWZ & LNV (2022). Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie: Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie | Noordzeeloket
ICES Advice 2025: Collection - ICES Advice 2025 - Browse ICES content by Type - Figshare
Nederlands Instituut voor Vectoren, Invasieve Planten en Plantgezondheid (NIVIP): Diagnostiek NIVIP | NVWA
Signaleringsforum Zoönosen: Dutch Signalling Forum Zoonoses | RIVM
Visserij Innovatie Netwerk (VIN): Visserij Innovatie Netwerk

Actiedoel 6. Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact

CLO (2026). Exoten in Nederland, 1900-2024 (indicator 1622, versie 03, 2 februari 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.
EU (2014). European Invasive Alien Species Regulation, EU Regulation 1143/2014.
LVVN (2025). Landelijk aanvalsplan invasieve exoten. Den Haag, Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Grote waternavel: Grote waternavel | NVWA
Invasieve exoten: Invasieve exoten | NVWA

Actiedoel 7. Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit

CLO (2020). Risico voor het waterleven door gewasbeschermingsmiddelen 2012-2016 (indicator 0548, versie 05, 1 september 2020), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

CLO (2025). Chemische waterkwaliteit oppervlaktewater KRW, 2024 (indicator 1566, versie 06, 15 december 2025), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

CLO (2025). Gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater, 2013-2024 (indicator 0547, versie 12, 9 december 2025), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

CLO (2026). Afzet van gewasbeschermingsmiddelen, 2011-2024 (indicator 0015, versie 26, 12 februari 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University & Research, Wageningen.

Eck, L. van, K. Ouwerkerk, J. van den Roovaart, J., (2024). Langjarige trends in de kwaliteit van Nederlandse oppervlaktewateren, KRW-stoffen en toxische druk. Deltares rapport 11210346-011-ZWS-0001.

IenW & LVVN (2025). Mariene Strategie (deel 1); Beschrijving van de huidige milieutoestand, goede milieutoestand en milieudoelen; 2024-2030. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Leendertse, P., S. van Gils, A. Dekker, W. Lenferink, M. Schipper (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030; Rapportagejaren 2020-2024. CLM Onderzoek & Advies en Royal HaskoningDHV (RHDHV), CLM-publicatienummer: 1233. Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

LNV (2022). Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering 2022-2035.

LNV & IenW (2021). 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022 - 2025). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

LVVN (2022). Geactualiseerd Nederlands actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022 t/m 2025.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2025). Kamerbrief Kaderrichtlijn Water.

Slagter, L., M.H. Roseboom, D. van Wieringen, I.H. Phernambucq, R.C.J. Nieuwkamer, L.C. Oosterom, E.C.M. Ruijgrok, L.G. Turlings (2024). Koepelrapport tussenevaluatie KRW. AT Osborne, Witteveen en Bos, FLO Legal.

Agrimatie: Verbruik van kunstmest
Bestrijdingsmiddelenatlas: Bestrijdingsmiddelen in oppervlaktewater
Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie: Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie | Noordzeeloket
Informatie Leefomgeving: Monitoring bodemsanering en aanpak spoedlocaties 2004-2025
Informatiepunt Leefomgeving: Stroomgebieden en stroomgebiedbeheerplannen
Oosterschelde: Oosterschelde: zandsuppletie Galgeplaat en slikken van den Dortsman
Programmatische Aanpak Grote Wateren: Onze projecten | PAGW
Programmatische Aanpak Grote Wateren: Streefbeelden | PAGW
Schone Lucht Akkoord: Schone lucht akkoord
Schone Lucht Akkoord en EU-luchtkwaliteitsrichtlijn: Luchtkwaliteit | Tweede Kamer der Staten-Generaal
Stedelijk afvalwater: Richtlijn van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater
Toekomstvisie gewasbescherming 2030: Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 | Toekomstvisie gewasbescherming
Tussenevaluatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW): Waterbeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal
Wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet: Staatscourant 2023, 34882 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen

Actiedoel 8. Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op

CLO (2024). Risico's en kansen van klimaatverandering voor soorten en habitattypen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (indicator 3014, versie 01, 7 november 2024), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.

Verstand, D. M. Berkhof, M. de Haas, N. Pellens, I. Voskamp, M. Diersmann (2024). Nature-based Solutions Catalogus; Een uitwerking van 10 NbS categorieën in de Nederlandse situatie. Wageningen Environmental Research.

Adaptatie Atelier: Community of Practice - Klimaatadaptatie en Natuur van start!
Climate ADAPT: Nationaal Programma Ruimtelijke Aanpassing Klimaatverandering (ARK) (Nederland)
International Alliance to Combat Ocean Acidification: Members — OA Alliance

Kennisportaal Klimaatadaptie: Kennisportaal Klimaatadaptatie, Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS), Actieprogramma's klimaatadaptatie landbouw en natuur
Nationaal Deltaprogramma: Deltaprogramma

Actiedoel 9. Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen

Haan, B. de, & L Kragt (2010). Impuls voor rietsnijders en natuur in Weerribben-Wieden, Vakblad natuur bos landschap: 136980, p. 4-7.
Schrijver, R., H. Agricola en J. van Os (2024). Factsheet gescheperde schaapskuddes 2013-2022. Wageningen Environmental Research.

Actiedoel 10. Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw

CLO (2023). Oppervlakte bos in Nederland, 1970-2021 (indicator 1620, versie 01, 13 februari 2023), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
CLO (2026). Biologische landbouw: arealen en veestapels, 2011-2025 (indicator 0011, versie 23, 31 maart 2026), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
FAO (2025). Global Forest Resources Assessment 2025; Report; Netherlands (Kingdom of the). Food and Agriculture Organization of the United Nations
IPO en LVVN (2024), Elfde Voortgangsrapportage Natuur, Den Haag.
Leendertse, P., S. van Gils, A. Dekker, W. Lenferink, M. Schipper (2025). Monitoring Toekomstvisie Gewasbescherming 2030; Rapportagejaren 2020-2024. CLM Onderzoek & Advies en Royal HaskoningDHV (RHDHV), CLM-publicatienummer: 1233. Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.
LNV (2022). Actieplan Groei van biologische productie en consumptie. Ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit.
LVVN (2025). Kamerbrief over uitwerking contourenbrief agrarisch natuurbeheer. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
LVVN (2025). Nationaal Programma Landbouwbodems.
Visser, T. & E. Kleyheeg (2025). Ecologische evaluatie Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer. Wageningen, Wageningen Environmental Research, rapport 3156.

Bionext: Bionext | Publicaties
Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden: NOB – Veenweiden
Noordzeeoverleg: Informatie over het Noordzeeakkoord
Slim Landgebruik: Publicaties | Slim Landgebruik
Strategisch GLB-plan: Nederland - Landbouw en plattelandsontwikkeling - Europese Commissie
Subsidie samenwerkingsverband: Samenwerking in veenweidegebieden en Natura 2000-overgangsgebieden | RVO.nl
Toekomstvisie 2030 Gewasbescherming: Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030
Vogelbescherming: Vogelbescherming dient Europese klacht in tegen Nederland over bescherming van weidevogels

Actiedoel 11. Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions

Bogaart, P., K. Brandenburg, C. Driessen, B. Lous, R. Mosterd, G. Piet, M. Poot, M. Rensman, S. Schenau, L. Soldaat, M. de Zeeuw (2023). SEEA Ocean Ecosystem Accounting for the Dutch North Sea: towards a first full implementation. The Hague, Statistics Netherlands
LVVN (2025). Verkenning natuurinclusief; De vruchten plukken van natuurinclusief werken. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.
NINO (2023). Agenda Natuurinclusief 2.0. Natuur Inclusief Nationaal overleg.
Statistics Netherlands (2023). Development and improvement of the Dutch SEEA EA condition account.
Statistics Netherlands and WUR (2022). Natural Capital Accounting in the Netherlands – Technical report. Statistics Netherlands (CBS) and Wageningen University and Research (WUR)
Statistics Netherlands and WUR (2025), Natural Capital Accounting in the Netherlands – Technical report. Statistics Netherlands (CBS) and Wageningen University and Research (WUR)

Collectief Natuurinclusief: Naar een Natuurinclusief Nederland in 2050: Doe mee aan de Groene Revolutie!

Actiedoel 12. Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze

BZK & LNV (2024). Handreiking Groen in en om de stad; Systematiek en richtlijnen voor de borging van Groen in en om de stad.

Claassens, J. & E. Koomen (2017). Steden blijven verdichten. ROm 35(9): 18-25.

Gemeente Groningen (2025). Ontwerp omgevingsprogramma Groennormen.

LVVN (2025). Kamerbrief Programmaplan Natuurherstelverordening.

Meesters, H., K. Biesmeijer, F. Edixhoven, C. Grashof-Bokdam, H. Hofhuis, M. Wallis de Vries, M. Wortel en R. Zollinger (2024). Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur. Samen voor biodiversiteit.

Natuur & Milieu, Sweco Nederland (2024). Tekort aan groen in Nederlandse steden; Onderzoek naar de verstening van Nederlandse gemeenten.

Statistics Netherlands (2023). Development and improvement of the Dutch SEEA EA condition account.

Werklandschappen van de toekomst: Werklandschappen van de Toekomst, Nagelerweg transformeert van grijze dozen naar groene bedrijvigheid

Actiedoel 13. Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis

ABS (Access and Benefit-Sharing): ABS Focal Point

Centrum voor Genetische Bronnen Nederland: Centrum voor Genetische Bronnen Nederland | WUR, cgn.websites.wur.nl/Website/downloads/download.htm

EU Regulation 511/2014: Regulation (EU) No 511/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on compliance measures for users from the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization in the Union Text with EEA relevance - Publications Office of the EU

SeedNL: SeedNL Organization

Actiedoel 14. Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren

BZK (2020). Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

NINO (2023). Agenda Natuurinclusief 2.0. Natuur Inclusief Nationaal overleg.

Platform voor Duurzame Financiering (2020). Biodiversity Opportunities and Risks for the Financial Sector. Working group Biodiversity.

Collectief Natuurinclusief: Naar een Natuurinclusief Nederland in 2050: Doe mee aan de Groene Revolutie!, Basis gelegd voor nauwere samenwerking tussen nationale parken en de gezondheidssector — Collectief Natuurinclusief

De Nederlandsche Bank, werkgroep Biodiversiteit: Werkgroep Biodiversiteit | De Nederlandsche Bank

Kennisbundeling Groen en Gezondheid: Kennisbundeling Groen en Gezondheid | RIVM

Nationale Klimaatadaptatiestrategie: Nationale aanpak | Kennisportaal Klimaatadaptatie

Actiedoel 15. Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit

KPMG (2024). The Move to Mandatory Reporting: Survey of Sustainability Reporting 2024.

PBL & DNB (2020). Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving? Verkenning van risico's van biodiversiteitsverlies voor de Nederlandse financiële sector. Plan Bureau voor de Leefomgeving, De Nederlandsche Bank Eurosysteem.

Dutch Association of Investors for Sustainable Development: Biodiversity benchmark pilot key results

Friesland Campina, Biodiversity: ensuring a healthy ecosystem: FrieslandCampina Global

Actiedoel 16. Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk

Hanemaaijer, A. et al. (2025). Integrale Circulaire Economie Rapportage 2025. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

IenW, BZK, SZW, EZK, BZ en OCW (2021). Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025; Opdrachtgeven met ambitie, inkopen met impact.

Koning, R., G. Hofmeijer, D. Legius, E. Cantero, H. de Vries (2025). Evaluatie Nationaal plan MVI '21-'25 & Manifest MVOI '22-'25. In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Schelfhout, A. & H. Tissing (2025). Evaluatie duurzaam voedselbeleid, eindrapport. Bureau Bartels in opdracht van Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Dashboard Supermarkten: Duurzaamheid en Gezondheid: Dashboard supermarkten
European Commission, Register of Commission documents: SWD(2025)319 - Register of Commission Documents
European Commission, Regulation on Deforestation-free Products: Regulation on Deforestation-free products - Environment
Nationaal Programma Circulaire Economie: Nationaal Programma Circulaire Economie | Nederland circulair in 2050
National Circular Economy Programme 2023-2030: National Circular Economy Programme 2023-2030 | Government.nl
Samen Tegen Voedselverspilling: Samen Tegen Voedselverspilling | Samen maken we Nederland verspillingsvrij.

Actiedoel 17. Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie

Gielkens, M.M.C. et al. (2018). Regulatory framework and Daily practices regarding Contained Use GMO licensing in several EU countries; Study results. RIVM.

Wetten en regels voor biotechnologie: Wetten en regels voor biotechnologie | Rijksoverheid.nl

Actiedoel 18. Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen

Alphen, M. van, N. Odenhoven, N. Polman, G. Bergsma, K. Biesmeijer, R. Michels, N. Imholz, (2025) Operationalising the assessment of impacts of subsidies on biodiversity; An assessment protocol for the Netherlands. Wageningen, Wageningen Social and Economic Research, Report 2025-044.
Alphen, M. van, N. Polman, J. Woltjer, G. Bergsma, K. Biesmeijer, D. Bosch, J. Hendricksen, N. Imholz, A. Jellema, R. Michels, N. Odenhoven, E. Schep, P. Scholten, J. Van den Assum, N. Van der Hek, F. Vincken, C. de Vries (2026). Beoordeling van de effecten van financiële en fiscale rijksmiddelen op biodiversiteit. Rapport 2026-011.Wageningen Social & Economic Research
Bergsma, G., E. de Gelder, N. Oldenhove (2024). Assessing biodiversity effects of public financial incentives; A methodology for the Dutch government. CE Delft.
Ministerie van Financiën (2024), Miljoenennota 2024, bijlage 9 “Fiscale regelingen”

Actiedoel 19. Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit

BIJ12 (2023). Subsidiestelsel Natuur en Landschap.
Minister voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking (2023). Kamerstuk 26407 Biodiversiteit, nr. 147.

Collectief Natuurinclusief: Naar een Natuurinclusief Nederland in 2050: Doe mee aan de Groene Revolutie!, Basis gelegd voor nauwere samenwerking tussen nationale parken en de gezondheidssector — Collectief Natuurinclusief
Dutch Fund for Climate and Development (DFCD): Origination Facility
Partnership for Biodiversity Accounting Financials (PBAF): About | PBAF - Partnership for Biodiversity Accounting Financials
Postcode Loterij: Alle goede doelen op een rij | Postcode Loterij
Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD): About us – TNFD

Actiedoel 20. Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit

Heijden, P.G.M. van der, W. Abbink, E. Rurangwa (2023). Review of five Netherlands government funded aquaculture projects in Africa. Study conducted in frame of “Up-scaling the FAO-China South-South Cooperation Programme through triangular cooperation with the Government of the Netherlands”. Report WCDI-23-258. Wageningen Centre for Development Innovation, Wageningen University & Research.

Deltaplan Biodiversiteitsherstel: Samen voor biodiversiteit | Deltaplan Biodiversiteitsherstel
European Biodiversity Partnership: Biodiversa +
GBIF, Biodiversity Information for Development (BID): BID: Biodiversity Information for Development
Global Environment Facility framework: National Capacity Self-Assessment (NCSA) for Global Environmental Management | GEF

LVVN Attaché Netwerk (LAN): LVVN Attaché Netwerk (LAN) | RVO.nl
Nederlands knooppunt van GBIF (NLBIF): NL BIF - Netherlands Biodiversity Information Facility
Netherlands Commission for Environmental Assessment: Netherlands Commission for Environmental Assessment
"South-South and Triangular Cooperation (SSTC)" framework: FAO and Vrije Universiteit Amsterdam's South-South and Triangular Cooperation Initiative for Sustainable Global Food Systems - South-South Galaxy
Water as Leverage for urban water climate resilience: Water as Leverage for urban water climate resilience - WaL RVO.nl
WO=MEN, Dutch Gender Platform: Gender, Klimaat en Biodiversiteit - WO=MEN

Actiedoel 21. Maak informatie en kennis over biodiversiteit beschikbaar voor iedereen

ARISE: Biodiversity | Arise Biodiversity | Leiden I Nederland
Atlas Natuurlijk Kapitaal: Atlas Natuurlijk Kapitaal
Compendium voor de Leefomgeving (CLO): Compendium voor de Leefomgeving
Nationaal Dashboard Biodiversiteit: Kerngegevens biodiversiteit, op één plek samengebracht | Het Nationaal Dashboard Biodiversiteit
Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF): De meest complete natuurdatabank van Nederland - NDFF
Nature-based Solutions (Natuurgebaseerde oplossingen): NL2120
NDFF Verspreidingsatlas: NDFF Verspreidingsatlas
Netwerk Ecologische Monitoring (NEM): Netwerk Ecologische Monitoring | Het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) onderzoekt de natuur in Nederland structureel.
OBN Natuurkennis: Natuurkennis
SEEA-EA Ecosysteemkwaliteitsrekening: SEEA-EA Ecosysteemkwaliteitsrekening 2012-2021 | CBS

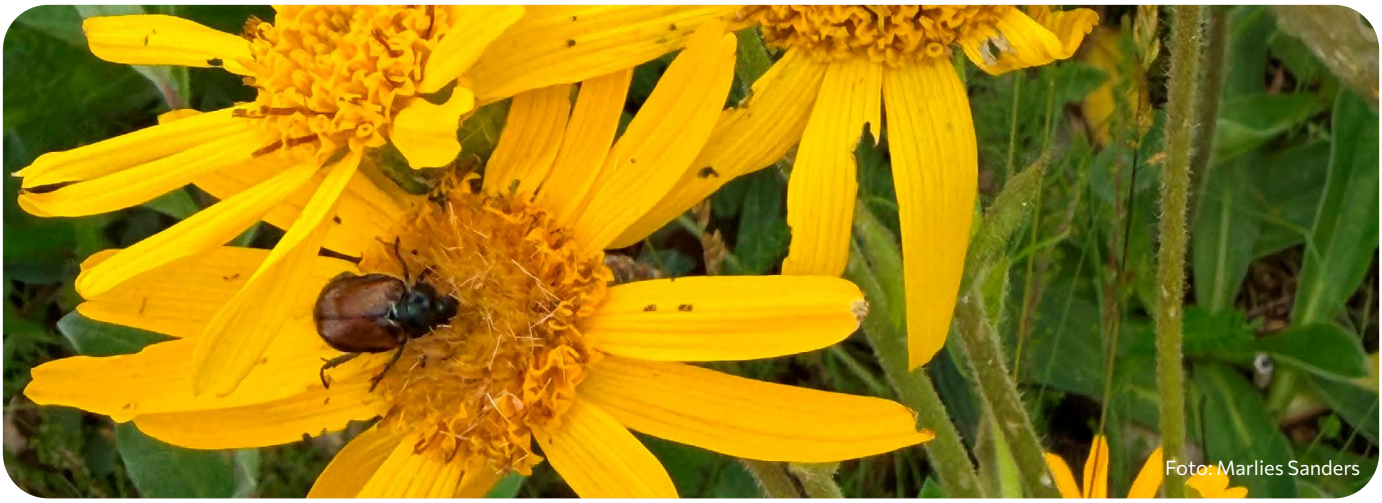
Actiedoelen 22 & 23. Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteitsrechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie & Zorg voor een gender-responsieve aanpak in alle actiedoelen

Effecten op gendergelijkheid: Effecten op gendergelijkheid | Kenniscentrum voor beleid en regelgeving
Gender and Environment Resource Center: IUCN
Gendergelijkheid en inclusie: Gendergelijkheid en inclusie | IUCN NL
Mensenrechten en gender: Mensenrechten en gender | Both ENDS
NJR, jongerennetwerk: Klimaat & milieu | NJR
WO=MEN, Dutch Gender Platform: Gender, Klimaat en Biodiversiteit - WO=MEN

Caribisch Nederland

Voor Caribisch Nederland vormt het *State of Nature Report for the Caribbean Netherlands 2024* de belangrijkste wetenschappelijke basis. Dit rapport bundelt de beschikbare kennis en onderliggende literatuur. Het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020–2030* (NMBP) vormt de beleidsmatige basis voor het Caribisch-Nederlandse deel van de NBSAP.

Debrot, A.O., Henkens, R.J.H.G., Verweij, P.J.F.M., van den Burg, M.P., & Meesters, E.H. (Eds.). (2025). State of Nature Report for the Caribbean Netherlands, 2024: A second 6-year assessment of the Conservation State, threats and management implications for habitats and species in the Caribbean Netherlands (Wageningen Marine Research report C001/25). Wageningen Marine Research. https://doi.org/10.18174/684783
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2020). Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020–2030. Rijksoverheid. Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020–2030

Foto: Marlies Sanders

Bijlage 1 Voortgang nationale doelen

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van de nationale doelen (N1 t/m N47) een hoge, matige of lage bijdrage aan het bereiken van de actiedoelen (T1 t/m T23) (zie NBSAP, bijlage 1.III). De voortgang van de actiedoelen is beschreven in hoofdstuk 3. De voortgang van de in het groen geschreven nationale doelen is in de tekst van hoofdstuk 3 beschreven bij een of soms twee actiedoelen waaraan ze het meest bijdragen. Als er meerdere actiedoelen staan, is de hoogste bijdrage of het best passende actiedoel gekozen om herhaling van tekst zo veel mogelijk te voorkomen.

Legenda tabel B1, B2 en B3

- Geen significante vooruitgang
- Vooruitgang geboekt, maar in een onvoldoende tempo
- Op schema om het doel te bereiken
- Doel bereikt
- Onbekend

Tabel B1 *Samenvatting van de voortgang van de GBF-actiedoelen van Europees Nederland en de codes van de headline-indicatoren en binaire indicatoren en de bijdrage (hoog, midden, laag) van de nationale doelen aan het actiedoel waarop de voortgang is gebaseerd.*

Voortgang	Actiedoelen	Headline-Indicator	Binaire Indicator	Bijdrage aan actiedoel		
				Hoog	Midden	Laag
T1	Biodiversiteit in ruimtelijke planning	A1, A2, 1.1	1.b	N12	N5, N11, N1	N9, N10, N13, N14, N22, N23, N24, N31, N43
T2	Herstel van aangetaste ecosystemen	2.1		N1	N9, N10, N11 , N12, N22, N23, N25	N5, N14, N15, N21, N28
T3	Beschermde gebieden	3.1		N10, N13, N26, N27	N1, N9, N22, N23, N25	N14, N19
T4	Stop het uitsterven van soorten	A3, A4			N9, N15, N16	N19
T5	Duurzaam gebruik van wilde soorten	5.1	5.b		N18	
T6	Verminder introductie invasieve exoten	6.1	6.b	N17	N2	
T7	Terugdringen van vervuiling	7.1 & 7.2		N21	N22, N23, N34	N3, N4, N5, N6, N7, N20, N35, N37
T8	Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering		8.b	N39	N38	N10, N11, N19, N36
T9	Duurzaam gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen	9.1 & 9.2	9.b			
T10	Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en	10.1 & 10.2		N14	N19, N25, N28, N29, N30, N32, N33, N34, N35	N8, N10, N21,
T11	Herstel ecosysteemdiensten	B1	B.b		N31	N23, N39
T12	Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden	12.1	12.b	N12	N11, N24, N43	
T13	Verdeling voordelen van genetische hulpbronnen	C1, C2	13.b	N44, N45	N46	
T14	Integreer biodiversiteit in besluitvorming		14.b	N31		N5, N11, N23, N28, N39, N43
T15	Laat bedrijven rapporteren over hun impact	15.1	15.b			N30, N31, N43
T16	Verklein de voetafdruk en duurzame consumptie		16.b	N40, N41	N8	N31
T17	Versterk de bioveiligheid van biotechnologie		17.b			
T18	Verminder schadelijke financiële prikkels en stimuleer positieve prikkels	18.1 & 18.2		N42		N28, N31, N39
T19	Verhoog beschikbare financiële middelen	D1, D2, D3			N28, N31	N42
T20	Versterk capaciteitsopbouw		20.b			
T21	Zorg voor benodigde en toegankelijke kennis	21.1				N44
T22 & 23	Zorg voor inclusieve besluitvorming	22.1	22.b & 23.b			N47

Voortgang van de gerapporteerde nationale doelen

Volgens de NBSAP leveren de maatregelen van nationaal doelen een hoge, matige of lage bijdrage aan het bereiken van de actiedoelen (T1 t/m T23) (zie NBSAP, bijlage 1.III). De voortgang van de nationale doelen is in de tekst van hoofdstuk 3 beschreven bij een en soms twee actiedoelen (de groen geschreven T1 t/m T23) waaraan ze het meest bijdragen. Als er meerdere actiedoelen staan, is de hoogste bijdrage of het best passende actiedoel gekozen om herhaling van tekst zo veel mogelijk te voorkomen.

Tabel B2 *Samenvatting van de voortgang van de nationale doelen van Europees Nederland en de codes van de actiedoelen waaraan deze nationale doelen een bijdrage (hoog, midden, laag) leveren.*

Voortgang	Nationale doelstellingen Europees Nederland	Hoog	Midden	Laag
1	Doeltreffende en gebiedsgebonden herstelmaatregelen	T2	T1, T3	
2	Negatieve gevolgen van invasieve exoten voorkomen en beperken		T6	
3	Tegen 2030 het gebruik van kunstmest min. 20% terugdringen			T7
4	Verminderen gewasbeschermingsmiddelen d.m.v.weerbare teelt			T7
5	Het verbinden van landbouw en natuur voor 2030		T1	T2, T7, T14
6	Terugbrengen emissies gewasbeschermingsmiddelen			T7
7	Geen normoverschrijdingen meer in de waterkwaliteit in 2027			T7
8	100% ontbossingsvrije agrogrondstoffen geïmporteerd/ geëxporteerd		T16	T10
9	Landelijk gunstige SvI voor habitattypen en soorten		T2, T3, T4	T1
10	Aanleggen van 37.000 ha nieuw bos in 2030	T3	T2	T1, T8, T10
11	10% groenblauwe dooradering (GBDA) voor 2050		T1, T2, T12	T8, T14
12	Geen achteruitgang stedelijk groen en boomkroonbedekking	T1, T12	T2	
13	Inrichten van 80.000 ha extra nieuwe natuur in het NNN	T3		T1
14	15% van de Noordzee gevrijwaard van bodemroerende visserij	T10		T1, T2, T3
15	Positieve trend van populaties wilde bijen en andere bestuivers		T4	T2
16	Het aantal kansgebieden voor de grutto uitbreiden van 14 naar 35		T4	
17	Exoten op een niveau waarbij het ecosysteem niet verandert	T6		
18	Risico's op het ontstaan en de verspreiding van zoönosen verkleinen		T5	
19	Verhogen van de grondwaterstand in veenweidegebieden		T10	T3, T4, T8

Voortgang	Nationale doelstellingen Europees Nederland	Hoog	Midden	Laag
20	Bodemverontreiniging op historische spoedlocaties is beheerst			T7
21	Goede chemische en ecologische toestand van het water voor 2027	T7		T2, T10
22	Bereiken goede milieutoestand in mariene gebieden		T2, T3, T7	T1
23	Toekomstbestendig stelsel van grote wateren in 2050		T2, T3, T7	T1, T11, T14
24	Groenblauwe structuren en de gebiedseigen biodiversiteit versterkt		T12	T1
25	Activiteiten biodiversiteitsherstel op 60% oppervlakte cultuurgrond		T2, T3, T10	
26	Op 45% van de Natura 2000-gebieden het beheer verbeterd	T3		
27	In 2027 wordt 65.000 ha aan landschap beheerd	T3		
28	Subsidies voor 1.250 bedrijven om biodiversiteit te verbeteren		T10, T19	T2, T14, T18
29	6,5% biologische landbouw in 2027		T10	
30	Ruimte creëren voor agrarisch natuur-en landschapsbeheer		T10	T15
31	Een natuurinclusieve samenleving in 2050	T14	T11, T19	T1, T15, T16, T18
32	15% biologisch landbouwareaal in 2030 behaald		T10	
33	In 2030 worden alle landbouwbodems duurzaam beheerd		T10	
34	Concentraties gewasbeschermingsmiddelen voldoen aan de wettelijke normen		T7, T10	
35	Drie doelstellingen voor 2030 voor gewasbeschermingsmiddelen		T10	T7
36	Voorbereid om effectief om te gaan met klimaatveranderingen			T8
37	50% gezondheidswinst in 2030 t.o.v. 2016			T7
38	1Mton aan broeikasgasreductie realiseren uit veengronden		T8	
39	Uitstoten van 55% minder broeikasgassen in 2030 t.o.v. 1990	T8		T11, T14, T18
40	Halveren van het gebruik van primaire, abiotische grondstoffen in 2030	T16		
41	In 2030 halvering voedselverspilling t.o.v. 2015	T16		
42	Inventarisatie effecten van financiële Rijksmiddelen op biodiversiteit	T18		T19
43	Minimaal 1.000 bedrijventerreinen bij het NGWT in 2027		T12	T1, T14, T15

Voortgang	Nationale doelstellingen Europees Nederland	Hoog	Midden	Laag
44	Behoud van genetische bronnen, en billijke verdeling van de voordelen	T13		T21
45	Uitwisseling van genetisch materiaal binnen en tussen landen	T13		
46	Uitwisseling kennis genetische bronnen		T13, (T21)	
47	Gelijke rechten voor vrouwen en LHBTIQ+-personen			T22, T23

In de NBSAP worden de actiedoelen uit het *Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland* (NMBP-doel) beschouwd als de nationale doelen voor Caribisch Nederland. Deze NMBP-doelen zijn gekoppeld aan de 23 actiedoelen van het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF-doel). De bijdrage van deze NMBP-doelen aan elk van de GBF-doelen is beoordeeld als hoog (H), gemiddeld (M) of beperkt (L). Voor de GBF-doelen 12, 13, 17, 18, 22&23 zijn er geen nationale doelen. Er zijn wel andere acties die bijdragen aan deze GBF-doelen. Zie daarvoor hoofdstuk 3.

Tabel B3 Samenvatting van de voortgang van de GBF-actiedoelen van Caribisch Nederland en de bijdrage (hoog, midden, laag) van de nationale doelen aan het actiedoel waarop de voortgang is gebaseerd.

Voortgang (GBF-doel)	Actiedoelen Global Biodiversity Framework (GBF-doel)	Bijdrage NMBP-doel aan GBF-doel		
		Hoog	Gemiddeld	Beperkt
1	Biodiversiteit in ruimtelijke planning	1.1, 2.1, 2.3	1.3, 3.1, 3.2, 3.3	
2	Herstel van aangetaste ecosystemen	1.3, 2.1, 3.1, 3.2	1.1, 1.2, 2.3, 3.3	
3	Beschermde gebieden	2.1	3.1	1.1
4	Stop het uitsterven van soorten	2.2, 3.1	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.3	
5	Duurzaam gebruik van wilde soorten	3.1		
6	Verminder introductie invasieve exoten	2.3	3.1	
7	Terugdringen van vervuiling	1.2		3.2, 3.3
8	Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering		1.1, 2.1	
9	Duurzaam gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen	4.1, 4.1.2, 4.2	3.1	
10	Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw	3.1	1.1, 3.3	
11	Herstel ecosysteemdiensten	3.2	1.1, 1.3, 2.1, 3.1, 3.3, 4.2	
12	Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden			
13	Verdeling voordelen van genetische hulpbronnen			
14	Integreer biodiversiteit in besluitvorming		1.1, 1.2	
15	Laat bedrijven rapporteren over hun impact			

Voortgang (GBF-doel)	Actiedoelen Global Biodiversity Framework (GBF-doel)	Bijdrage NMBP-doel aan GBF-doel		
		Hoog	Gemiddeld	Beperkt
16	Verklein de voetafdruk en duurzame consumptie	1.2	4.1, 4.1.1, 4.1.2	3.3
17	Versterk de bioveiligheid van biotechnologie			
18	Verminder schadelijke financiële prikkels en stimuleer positieve prikkels			
19	Verhoog beschikbare financiële middelen		2.2	3.2
20	Versterk capaciteitsopbouw		4.2	1.3, 2.1, 4.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.3
21	Zorg voor benodigde en toegankelijke kennis			1.2, 3.1, 3.3, 4.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.3
22 & 23	Zorg voor inclusieve besluitvorming			

Foto: Casper Douma

Bijlage 2 Kort overzicht van het rapportageproces (section I)

De zevende nationale online rapportage werd gecoördineerd door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, met inhoudelijke en analytische ondersteuning van Wageningen Environmental Research (R.J.H.G. Henkens, M.E. Sanders en L.T.P. Grabijn), Wageningen Marine Research (A.O. Debrot) en Wageningen Social & Economic Research (N.B.P. Polman, uitsluitend voor doelstellingen 18.1 en 18.2).

De gegevensverzameling en ontwikkeling van indicatoren waren voornamelijk gebaseerd op bestaande nationale monitoringssystemen en officiële statistieken. Waar mogelijk werden nieuwe of aangepaste indicatoren ontwikkeld in nauwe samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), met name voor de headline-indicatoren A2, B1, D2 en D3 (P.W. Bogaart en S. Schenau). De gegevens zijn gevalideerd volgens gangbare wetenschappelijke en statistische kwaliteitsborgingsprocedures.

Bij de totstandkoming van het rapport is samengewerkt met verschillende kennisinstellingen en beleidsdomeinen. Relevante beleidsmedewerkers van de verantwoordelijke ministeries zijn betrokken geweest bij de beoordeling van conceptrapportages en hebben bijgedragen aan de inhoudelijke afstemming. Hiermee is geborgd dat de rapportage in lijn is met het nationale beleid en de relevante strategische kaders.

Het gehele Koninkrijk der Nederlanden is partij bij het *VN-biodiversiteitsverdag* (CBD). De zevende nationale rapportage is daarom als één gezamenlijke Koninkrijksrapportage via de Online Reporting Tool van het CBD-secretariaat ingediend en omvat informatie over Europees Nederland, Caribisch Nederland en de autonome landen binnen het Koninkrijk. De rapportage voor Caribisch Nederland is opgesteld in samenwerking met de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Curaçao en Sint Maarten hebben eigen nationale bijdragen opgesteld, die onderdeel zijn van de gezamenlijke indiening. Aruba heeft voor deze rapportageronde geen afzonderlijke bijdrage kunnen aanleveren. Deze werkwijze maakt het mogelijk rekening te houden met de specifieke institutionele contexten en de beschikbare gegevens in de verschillende delen van het Koninkrijk.

Hoewel de rapportage gezamenlijk is ingediend, zijn de autonome landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten ieder afzonderlijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van hun *Nationale Biodiversiteit Strategie & Actieplan* (NBSAP) en voor de inhoud van hun nationale rapportages. Nederland ondersteunt de autonome landen hierbij waar mogelijk, onder meer door capaciteitsversterking, technische ondersteuning en financiële bijdragen.

De voorliggende rapportage betreft uitsluitend de Nederlandse bijdrage aan de gezamenlijke Koninkrijksrapportage en heeft daarmee alleen betrekking op Europees Nederland en Caribisch Nederland.

Foto: Marlies Sanders

Bijlage 3 Status van het NBSAP en het monitoringsysteem (section II)

Section II van de zevende CBD-rapportage vraagt om een korte beschrijving van het nationale biodiversiteitsmonitoringssysteem en hoe het de voortgang in de uitvoering van de NBSAP volgt.
Deze bijlage is een vertaalde versie van de ingediende beschrijving.

Nederland gebruikt een monitoringssysteem voor biodiversiteit op verschillende niveaus. Dit systeem sluit aan bij de staatsrechtelijke structuur van het Koninkrijk der Nederlanden en bij de verschillende ecologische en bestuurlijke omstandigheden van de landen binnen het Koninkrijk, zoals beschreven in de *Nationale Biodiversiteit Strategie & Actieplan* (NBSAP) 2025–2030.

Voor Europees Nederland is de biodiversiteitsmonitoring gebaseerd op een lang bestaand en goed gevestigd systeem rondom het *Netwerk Ecologische Monitoring* (NEM). Het NEM levert gestandaardiseerde langetermijngegevens over trends van soorten en ecosystemen. Dit systeem wordt aangevuld met monitoringskaders die zijn afgestemd op de Europese wetgeving, waaronder de *Vogel- en Habitatrichtlijn*, de *Kaderrichtlijn Water* en de *Kaderrichtlijn Mariene Strategie*. De monitoringsgegevens worden verwerkt tot nationale indicatoren die worden gerapporteerd via het *Compendium voor de Leefomgeving*.
De monitoringsvereisten onder de *Europese Natuurherstelverordening* komen niet altijd overeen met bestaande nationale systemen. In lijn met de EU breidt Nederland de nationale monitoring uit en wordt het benodigde budget daarvoor beschikbaar gesteld. De eerste resultaten worden gepubliceerd in het *Nationaal Herstelplan*.

Voor het Caribisch Nederland (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) wordt biodiversiteitsmonitoring georganiseerd onder het *Beleidsplan Natuur en Milieu Caribisch Nederland* (NEPP 2020–2030). Biodiversiteitsmonitoring voor het Caribisch Nederlanden richt zich op belangrijke terrestrische en mariene ecosystemen, waaronder koraalriffen, mangroven, zeegrasvelden en endemische soorten, en bouwt voort op een combinatie van lokaal uitgevoerde monitoringsprogramma's, regionale Caribische initiatieven en internationale wetenschappelijke methodologieën. Bestaande indicatoren en monitoringsregelingen worden beschreven in de NBSAP en worden gebruikt om de voortgang richting relevante GBF-doelstellingen te volgen, terwijl rekening wordt gehouden met de huidige capaciteits- en databeschikbaarheidsbeperkingen.

Curaçao, Aruba en Sint Maarten, als autonome landen binnen het Koninkrijk Nederland, hebben hun eigen biodiversiteitsbeleid, strategieën en monitoringssystemen. Curaçao en Aruba hebben hun eigen NBSAP's ingediend. De NBSAP voor Sint Maarten (*Natuurbeleidsplan 2025-2030*) is bezig met parlementaire goedkeuring in overeenstemming met het toepasselijke nationale juridische kader. Waar relevant vindt samenwerking plaats op koninkrijks- of regionaal niveau, maar monitoring en rapportage voor deze landen worden afzonderlijk uitgevoerd.

In heel Europa en Caribisch Nederland worden monitoringsresultaten gebruikt voor beleidsevaluatie, adaptief beheer en internationale rapportages, inclusief toekomstige nationale CBD-rapportages. De verwerking van monitoringsresultaten tot deze rapportages wordt afgestemd op internationaal overeengekomen GBF-indicatoren, terwijl monitoringssystemen zijn afgestemd op de verschillende delen van het Koninkrijk en hun ecologische, institutionele en juridische omstandigheden.

Foto: Casper Douma

Bijlage 4 Nederlandse vertaling GBF-actiedoelen

Vertaling van de Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework targets (GBF-actiedoelen)
bron: CBD

Actiedoel 1. Integreer biodiversiteit in alle ruimtelijke planning- en beheerprocessen

Waarborg dat alle gebieden onder participatieve, geïntegreerde en biodiversiteitsinclusieve ruimtelijke planning en/of effectief beheer vallen, waarbij rekening gehouden wordt met veranderingen in land- en zeegebruik. Dit om het verlies van gebieden met een hoge biodiversiteit, waaronder ecosystemen met een hoge ecologische integriteit, tegen 2030 tot nagenoeg nul terug te brengen, met respect voor de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen.

Actiedoel 2. Herstel effectief ten minste 30% van aangetaste ecosystemen

Waarborg dat tegen 2030 ten minste 30% van de aangetaste land-, binnenwater- en mariene en kustecosystemen effectief hersteld wordt, teneinde de biodiversiteit en ecosysteemfuncties en -diensten, alsmede de ecologische integriteit en onderlinge verbondenheid te verbeteren.

Actiedoel 3. Bescherm belangrijke biodiversiteit op ten minste 30% van land en water

Waarborg en maak het mogelijk dat tegen 2030 ten minste 30% van de landgebieden, binnenwateren en kust- en mariene gebieden, met name gebieden die van bijzonder belang zijn voor de biodiversiteit en ecosysteemfuncties en -diensten, effectief worden beschermd en beheerd via ecologisch representatieve, goed verbonden en rechtvaardige bestuurde systemen van beschermde gebieden en andere effectieve gebiedsgerichte beschermingsmaatregelen. Hierbij worden waar van toepassing inheemse en traditionele gebieden erkend, en geïntegreerd in bredere landschappen en zeegebieden, terwijl wordt gewaarborgd dat eventueel duurzaam gebruik volledig verenigbaar is met de instandhoudingsdoelen, met respect voor de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen.

Actiedoel 4. Stop het uitsterven van soorten, bescherm de genetische diversiteit en beheers mens-dierconflicten voor co-existentie

Waarborg dringende beheersmaatregelen om door de mens veroorzaakte uitsterving van bekende bedreigde soorten te stoppen en voor het herstel en behoud van soorten - in het bijzonder bedreigde soorten – te bevorderen, om het risico op uitsterven aanzienlijk te verminderen. Zorg er ook voor dat de genetische diversiteit binnen en tussen populaties van inheemse, wilde en gedomesticeerde soorten behouden blijft en wordt hersteld, zodat hun aanpassingsvermogen wordt

gewaarborgd, onder andere door in situ en ex situ instandhouding en duurzaam beheer. Beheer de interacties tussen mens en wilde dieren effectief om conflicten te minimaliseren en te bevorderen dat ze vreedzaam naast elkaar leven.

Actiedoel 5. Zorg voor duurzaam, veilig en legaal gebruik, oogst en handel van wilde soorten

Waarborg het duurzaam, veilig en legaal gebruiken, oogsten en verhandelen van wilde soorten. Voorkom overexploitatie, beperk de impact op niet-doelsoorten en ecosystemen tot een minimum, en verminder het risico op overdracht van ziekteverwekkers, met toepassing van de ecosysteembenadering, terwijl het traditionele duurzame gebruik door inheemse volkeren en lokale gemeenschappen wordt gerespecteerd en beschermd.

Actiedoel 6. Verminder introductie invasieve uitheemse soorten met 50% en minimaliseer hun impact

Elimineer, minimaliseer, verminder en/of mitigeer de effecten van invasieve uitheemse soorten op de biodiversiteit en ecosysteemdiensten door introductieroutes van uitheemse soorten vast te stellen en te beheren, de introductie en vestiging van prioritaire invasieve uitheemse soorten te voorkomen, de snelheid van introductie en vestiging van andere bekende of potentiële invasieve uitheemse soorten tegen 2030 met ten minste 50% te verminderen, en invasieve uitheemse soorten uit te roeien of te beheersen, in het bijzonder op prioritaire locaties zoals eilanden.

Actiedoel 7. Dring vervuiling terug tot een niveau dat niet schadelijk is voor de biodiversiteit

Verminder tegen 2030 de risico's van vervuiling en de negatieve impact van vervuiling uit alle bronnen tot niveaus die niet schadelijk zijn voor de biodiversiteit en ecosysteemfuncties en -diensten, rekening houdend met cumulatieve effecten, door:
(a) het verlies van nutriënten die in het milieu terechtkomen met ten minste de helft te verminderen, onder meer via efficiëntere nutriëntenkringlopen en -benutting;
(b) het totale risico van pesticiden en zeer gevaarlijke chemicaliën met ten minste de helft te verminderen, onder andere via geïntegreerde plaagbestrijding, op wetenschappelijke basis, met inachtneming van voedselzekerheid en bestaanszekerheid en
(c) plasticvervuiling te voorkomen, te verminderen en te elimineren.

Actiedoel 8. Minimaliseer gevolgen van klimaatverandering voor biodiversiteit en bouw veerkracht op

Minimaliseer de impact van klimaatverandering en oceaanverzuring op de biodiversiteit en vergroot de veerkracht ervan door middel van mitigatie, adaptatie en maatregelen om het risico op rampen te verminderen, onder meer door in te zetten op Nature-based Solutions en ecosysteemfuncties, terwijl negatieve effecten van klimaatactie op biodiversiteit worden geminimaliseerd en positieve effecten worden bevorderd.

Actiedoel 9. Garandeer duurzaam beheer en gebruik van wilde soorten ten behoeve van mensen

Waarborg duurzaam beheer en het gebruik van wilde soorten, en daarmee de sociale, economische en ecologische voordelen voor mensen, in het bijzonder voor personen in kwetsbare situaties en voor degenen die het meest afhankelijk zijn van biodiversiteit. Dit kan onder meer via duurzame, op biodiversiteit gebaseerde activiteiten, producten en diensten die de biodiversiteit verbeteren, en door het beschermen en stimuleren van traditioneel, duurzaam gebruik door inheemse volkeren en lokale gemeenschappen.

Actiedoel 10. Verduurzaam landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw

Waarborg duurzaam beheer van gebieden die in gebruik zijn voor landbouw, aquacultuur, visserij en bosbouw, in het bijzonder door het duurzame benutten van biodiversiteit. Dit kan onder meer via een aanzienlijke toename van biodiversiteitsvriendelijke praktijken, zoals duurzame intensivering, agro-ecologische en andere innovatieve benaderingen, die bijdragen aan de veerkracht en de efficiëntie en productiviteit op de lange termijn van deze productiesystemen, en aan voedselzekerheid, behoud en herstel van de biodiversiteit en behoud van de bijdragen van de natuur aan de mens, waaronder ecosysteemfuncties en -diensten.

Actiedoel 11. Herstel, behoud en verbeter ecosysteemfuncties en -diensten door Nature-based Solutions

Herstel, behoud en versterk de bijdragen van de natuur aan de mens, met inbegrip van ecosysteemfuncties en -diensten, zoals de regulering van lucht, water en klimaat, bodemgezondheid, bestuiving en de vermindering van risico's op ziekten, alsmede bescherming tegen natuurrampen, via Nature-based Solutions en ecosysteemfuncties, ten behoeve van alle mensen en de natuur.

Actiedoel 12. Vergroot groene en blauwe ruimten in stedelijke gebieden op duurzame wijze

Vergroot significant en op duurzame wijze de oppervlakte, kwaliteit en samenhang van groene en blauwe ruimten in stedelijke en dichtbevolkte gebieden, evenals de toegang ertoe en de voordelen ervan, door het behoud en duurzame gebruik van biodiversiteit te integreren in alle relevante beleids- en besluitvormingsprocessen, en waarborg biodiversiteitsinclusieve stedelijke planvorming. Versterk daarbij de inheemse biodiversiteit, ecologische samenhang en integriteit, verbeter de menselijke gezondheid en het welzijn en de verbinding met de natuur, en draag bij aan inclusieve en duurzame verstedelijking en aan de levering van ecosysteemfuncties en -diensten.

Actiedoel 13. Vergroot het delen van de voordelen van genetische hulpbronnen, digitale sequentie-informatie en traditionele kennis

Neem waar nodig op alle niveaus doeltreffende juridische, beleidsmatige, administratieve en capaciteitsopbouwende maatregelen, om een eerlijke en billijke verdeling te waarborgen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische bronnen en uit digitale sequentie-informatie over genetische bronnen, alsmede uit traditionele kennis die verband houdt met genetische bronnen, en om passende toegang tot genetische bronnen te faciliteren. Zorg ervoor dat tegen 2030 de gedeelde voordelen aanzienlijk zijn toegenomen, in overeenstemming met de internationale instrumenten hiervoor (*Access and Benefit-Sharing*, Nagoya protocol).

Actiedoel 14. Integreer biodiversiteit in besluitvorming op elk niveau en in alle sectoren

Waarborg volledige integratie van biodiversiteit en de diverse waarden die daarmee samenhangen in beleid, regelgeving, planning- en ontwikkelingsprocessen, strategieën voor armoedebestrijding, strategische milieubeoordelingen, milieueffectrapportages en, waar nodig, nationale rekeningen, binnen en tussen alle overheidsniveaus en sectoren, in het bijzonder die met aanzienlijke impact op biodiversiteit. Stem daarbij geleidelijk alle relevante publieke en private activiteiten en fiscale en financiële stromen, af op de hoofddoelen en actiedoelen van het GBF.

Actiedoel 15. Laat bedrijven rapporteren over hun impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit

Neem juridische, administratieve of beleidsmaatregelen om het bedrijfsleven te stimuleren en in staat te stellen, en in het bijzonder om te waarborgen dat grote en transnationale ondernemingen en financiële instellingen:
(a) regelmatig hun risico's, afhankelijkheden en effecten op biodiversiteit monitoren, beoordelen en op transparante wijze openbaar maken, met inbegrip van de vereisten voor alle grote en transnationale bedrijven en financiële instellingen voor al hun activiteiten, toeleverings- en waardeketens en portefeuilles;
(b) consumenten voorzien van de informatie die nodig is om duurzame consumptiepatronen te bevorderen;
(c) rapporteren over naleving van de regelgeving en maatregelen voor toegang tot genetische bronnen en de verdeling van voordelen, voor zover van toepassing.
Het doel hiervan is de negatieve effecten op biodiversiteit geleidelijk te verminderen, de positieve effecten te vergroten, biodiversiteitsgerelateerde risico's voor bedrijven en financiële instellingen te verkleinen, en acties te bevorderen die duurzame productiepatronen waarborgen.

Actiedoel 16. Faciliteer consumenten bij duurzame keuzes en verklein onze voetafdruk

Zorg ervoor dat mensen worden gestimuleerd en in staat gesteld om duurzame consumptiekeuzes te maken, onder meer door het opzetten van ondersteunende beleids-, wetgevende of regelgevende kaders, het verbeteren van onderwijs en de toegang tot relevante en accurate informatie en alternatieven. Zorg ervoor dat tegen 2030 de wereldwijde consumptie-voetafdruk op een eerlijke manier is verminderd, onder meer door de wereldwijde voedselverspilling te halveren, overconsumptie aanzienlijk te verminderen en de afvalproductie substantieel terug te dringen, zodat alle mensen in harmonie met Moeder Aarde kunnen leven.

Actiedoel 17. Versterk de bioveiligheid en deel de baten van biotechnologie

Zorg voor het vastleggen, versterken van de capaciteit voor en implementeren in alle landen van bioveiligheidsmaatregelen zoals die zijn uiteengezet in artikel 8(g) van de CBD, alsmede maatregelen voor de omgang met biotechnologie en de verdeling van de voordelen daarvan zoals uiteengezet is in artikel 19 van de CBD.

Actiedoel 18. Effectievere overheidsuitgaven: schadelijke financiële stromen en prikkels inventariseren en ombuigen

Zorg dat tegen 2025 is vastgesteld welke financiële prikkels schadelijk zijn voor de biodiversiteit, waaronder subsidies, en beëindig, faseer uit of hervorm deze op een evenredige, rechtvaardige, billijke, doeltreffende en efficiënte wijze. Doe dit door ze geleidelijk en substantieel te verminderen met ten minste 500 miljard dollar per jaar tegen 2030, te beginnen met de meest schadelijke financiële prikkels. Breid tegelijkertijd positieve stimuleringsmaatregelen uit voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Actiedoel 19. Verhoog financiële middelen voor biodiversiteit

Verhoog tijdig de financiële middelen aanzienlijk op een geleidelijke, effectieve en toegankelijke wijze, met inbegrip van binnenlandse, internationale, publieke en private middelen, in overeenstemming met artikel 20 van de CBD, om nationale biodiversiteitsstrategieën en actieplannen uit te voeren. Tegen 2030 moet ten minste 200 miljard dollar per jaar zijn gemobiliseerd, onder meer door (ingekort):
(a) het verhogen van de totale internationale financiële middelen voor biodiversiteit van ontwikkelde landen aan ontwikkelingslanden;
(b) het aanzienlijk vergroten van de nationale middelen, in overeenstemming met nationale behoeften, prioriteiten en omstandigheden;
(c) het stimuleren en benutten van particuliere financiering;
(d) het stimuleren van innovatieve regelingen zoals betaling voor ecosysteemdiensten
(e) het optimaliseren van nevenvoordelen en synergiën van financiering die gericht zijn op de biodiversiteits- en klimaatcrises;
(f) het versterken van de rol van de maatschappij, waaronder samenwerking en beheer van natuurlijke hulpbronnen die gericht zijn op het behoud van biodiversiteit;
(g) het verbeteren van de effectiviteit, efficiëntie en transparantie van het gebruik van middelen.

Actiedoel 20. Versterk capaciteitsopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking voor biodiversiteit

Versterk de capaciteitsopbouw en -ontwikkeling, de toegang tot en overdracht van technologie, en bevorder de ontwikkeling van en toegang tot innovatie en technische en wetenschappelijke samenwerking, onder meer via zuid-zuid-, noord-zuid- en trilaterale samenwerking, om te voorzien in de behoeften voor een doeltreffende uitvoering, in het bijzonder in ontwikkelingslanden. Stimuleer gezamenlijke technologieontwikkeling en gezamenlijke wetenschappelijke onderzoeksprogramma's voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en versterk de wetenschappelijke onderzoeks- en monitoringscapaciteiten, in verhouding tot de ambitie van de hoofddoelen en actiedoelen van het GBF.

Actiedoel 21. Maak informatie en kennis over biodiversiteit beschikbaar voor iedereen

Waarborg de toegankelijkheid van de best beschikbare gegevens, informatie en kennis voor beleidsmakers, uitvoerders en het publiek om doeltreffend en rechtvaardig bestuur en geïntegreerd en participatief beheer van biodiversiteit te ondersteunen, en om communicatie, bewustwording, educatie, monitoring, onderzoek en kennisbeheer te versterken. In deze context mag traditionele kennis, innovaties, praktijken en technologieën van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen alleen worden geraadpleegd met hun toestemming, in overeenstemming met nationale wetgeving.

Actiedoelen 22 & 23. Zorg voor inclusieve besluitvorming, toegang tot biodiversiteitsrechtvaardigheid, gendergelijkheid en een gender-responsieve aanpak van biodiversiteitsactie

Actiedoel 22: Waarborg een volledige, rechtvaardige, inclusieve, doeltreffende en gender-responsieve vertegenwoordiging en participatie in besluitvorming, alsmede toegang tot rechtspraak en informatie met betrekking tot biodiversiteit voor inheemse volkeren en lokale gemeenschappen. Dit met respect voor hun culturen en hun rechten op land, gebieden, hulpbronnen en traditionele kennis, evenals voor vrouwen en meisjes, kinderen en jongeren en personen met een beperking, en waarborg de volledige bescherming van mensenrechtenverdedigers op het gebied van milieu.

Actiedoel 23: Waarborg gendergelijkheid bij de uitvoering van het GBF via een gender-responsieve benadering, waarbij alle vrouwen en meisjes gelijke kansen en capaciteiten hebben om bij te dragen aan de drie doelstellingen van de CBD. Dit onder meer door hun gelijke rechten op en toegang tot land en natuurlijke hulpbronnen te erkennen en hun volledige, rechtvaardige, betekenisvolle en geïnformeerde deelname en leiderschap op alle niveaus van actie, betrokkenheid, beleid en besluitvorming met betrekking tot biodiversiteit te waarborgen.

Colofon

Marlies Sanders & René Henkens (2026). *Nationale rapportage VN-biodiversiteitsverdrag; Publieksversie zevende nationale rapportage van Europees en Caribisch Nederland.* Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOT-special 23.

WOT-special 23 is een publicatie van Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen University & Research. Deze publicatie is gebaseerd op de Zevende nationale rapportage voor het Verdrag inzake Biologische Diversiteit van het Koninkrijk der Nederlanden. Zie bijlage 2 van deze WOT-special voor informatie over de totstandkoming van deze achterliggende rapportage. Deze WOT-special is voor publicatie voorgelegd aan de relevante beleidsmedewerkers van de verantwoordelijke ministeries om te controleren of de inhoud van deze publieksversie overeenkomt met de inhoud van de ingediende rapportage.

Tijdens het maken van deze publicatie hebben de auteurs gebruikgemaakt van ChatGPT (OpenAI) om delen van de oorspronkelijke, Engelstalige zevende nationale rapportage van het Koninkrijk der Nederlanden samen te vatten, te vertalen en publieksvriendelijk te formuleren. De auteurs hebben de gegenereerde teksten gecontroleerd aan de hand van de oorspronkelijke bronnen en waar nodig aangepast.

BAPS-projectnummer WOT-04-009-033, WOT-04-001-002.02
Vormgeving: SGS
Foto's: Ruut Wegman (voorpagina, p.30,. p.45, p.74), Nova Wegman (p.5), Shutterstock (p.9, p.13, p.21, p.28, p.37, p.39, p.48, p.51, p.54, p.61, p.78, p.84, p.98, p.104, p.106, p.108, p.128), Marlies Sanders (p.12, p.17, p.24, p.33, p.41, p.58, p.63, p.66, p.72, p.122, p.124, p.139, p.146), Mies van Aar (p.56), Wageningen University & Research (p.70), Kai Wulf / DCNA (p.77), Casper Douma / WWF-NL (p.80, p.92, p.145, p.147), Casper Douma / DCNA (p.82, p.90, p.110, p.120), Erik Meesters (p.86) Franck Mazéas (p.88), Martin de Graaf (p.94), Christian König - SHAPE/DCNA (p.96, p.100), Jef Pattyn (p.102, p.112, p.114), Stephan Kogelman / Shutterstock (p.116), David Stevens (p.118), Rostislav Stach - SHAPE/DCNA (p.126).

e-ISSN 2667-1263

Deze publicatie is gratis te downloaden van
https://doi.org/10.18174/722870.
© 2026 **Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 48 54 71; e-mail: info.wnm@wur.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (unit binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research),
Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 54 71, info.wnm@wur.nl, www.wur.nl/wotnatuurenmilieu.

Dit werk is gelicentieerd onder de Creative Commons CC-BY-NC licentie. Zie voor de licentievoorwaarden: https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.nl

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mag niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

WOT Natuur & Milieu aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

WOT Natuur & Milieu voert wettelijke onderzoekstaken uit op het beleidsterrein natuur en milieu. Deze taken worden uitgevoerd om een wettelijke verantwoordelijkheid van de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) te ondersteunen. WOT Natuur & Milieu zorgt voor rapportages en data voor (inter)nationale verplichtingen op het gebied van agromilieu, biodiversiteit en bodeminformatie, en werkt mee aan producten van het Planbureau voor de Leefomgeving zoals de Balans van de Leefomgeving.

Thema Periodieke Evaluatie Natuurbeleid
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 54 71
E info.wnm@wur.nl
wur.nl/wotnatuurenmilieu

e-ISSN 2667-1263

De missie van Wageningen University & Research (WUR) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. WUR brengt onderwijs, fundamenteel en toegepast onderzoek en innovatie samen op het snijvlak van natuur, mens en voedsel.

WUR werkt aan oplossingen voor mondiale vraagstukken rond biodiversiteit, klimaat, duurzame voedselsystemen en gezondheid. De kracht van WUR ligt in de integrale aanpak: het verbinden van disciplines, het combineren van wetenschappelijke diepgang met praktische relevantie en het samenbrengen van wetenschap, beleid, bedrijfsleven en samenleving. Door de samenwerking tussen Wageningen University en Wageningen Research draagt WUR bij aan kennis, innovatie en impact, en aan de transities die nodig zijn voor een wereld in balans met de natuur.